

26—28 april

Debatter m. m.

Tisdagen den 26 april

Sid.

Svar på interpellationer:

av herr Hagberg om beredande av tillräcklig tid åt ämbetsverk m. fl. för avgivande av svar å remisser	3
av herr Alexanderson ang. arbetsbalansen vid statens rättske- miska laboratoriums rättsserologiska sektion	8

Onsdagen den 27 april

Svar på interpellation av herr Hanson, Per-Olof, om svensk med- verkan för att rädda de kulturskatter, som genom Nilens regle- ring hotas av förstörelse	12
--	----

Ändring i lagen om folkpensionering, m. m.	14
---	----

Anslag under tionde huvudtiteln:

Viss utbyggnad av industristatistiken	63
Näringsfrihetsrådet, m. m.	64
Omkostnadsanslaget till näringsfrihetsrådet	67
Avlöningsanslaget till ombudsmannaämbetet för näringsfrihets- frågor.	67
Omkostnadsanslaget till ombudsmannaämbetet för näringsfri- hetsfrågor	68
Avlöningsanslaget till statens pris- och kartellnämnd	68
Omkostnadsanslaget till statens pris- och kartellnämnd	69
Statens institut för konsumentfrågor, m. m.	69
Omkostnadsanslaget till statens institut för konsumentfrågor ..	71
Statens konsumentråd	71
Konsumentvaruforskning och konsumentupplysning	72
Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi, m. m. ..	72

Interpellationer:

av fru Hamrin-Thorell ang. utbildning av lärare till hushållsse- minarier	96
av herr Edström ang. tidpunkten för öppnandet av reumatolo- giska kliniken vid Göteborgs universitet	97

	Sid.
Anslag under tionde huvudtiteln (forts.):	
Bidrag till företagareföreningar m. fl.	99
Avlöningsanslaget till sjöfartsstyrelsen	120
Indragning av Havstenssunds och Käringsöns lotsplatser	121
Statsbidrag till utbyggnad av Visby hamn	123
Byggande av fiskehamnar	125
Åtgärder för främjande av varuutbytet med främmande länder ..	130
Stöd åt boxningssporten	132
Avsättning till lotterimedelsfonden	139

Samtliga avgjorda ärenden

Tisdagen den 26 april

Val av ledamöter och suppleanter i särskilda utskottet	3
--	---

Onsdagen den 27 april

Bevillningsutskottets betänkande nr 50, ang. ändring i förordningen om allmän varuskatt, m. m.	14
Andra lagutskottets utlåtande nr 20, ang. ändring i lagen om folk- pensionering, m. m.	14
Statsutskottets utlåtande nr 10, ang. utgifterna under tionde huvud- titeln (handelsdepartementet)	63
— nr 59, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: utrikesdeparte- mentet	144
— nr 60, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: försvarsdeparte- mentet	144
— nr 61, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: ecklesiastikde- partementet	144

Torsdagen den 28 april

Jordbruksutskottets utlåtande nr 26, ang. reglering av sockernäring- en i riket	145
--	-----

Tisdagen den 26 april

Kammaren sammanträdde kl. 16.00

Justerades protokollet för den 20 innevarande månad.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 173, till Konungen i anledning av väckta motioner om viss ändring i lagen om avbrytande av havandeskap.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 174, i anledning av väckta motioner angående vissa trafiknykterhetsfrämjande åtgärder; samt

nr 176, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om mopeder m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1960/61 till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut m. m.; samt

nr 178, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fråga om befrielse från viss betalningsskyldighet till kronan inom kommunikationsdepartementets ämbetsområde.

Företogos val av åtta ledamöter och åtta suppleanter i det särskilda utskott, kamrarna beslutit tillsätta.

Beträffande dessa val begärdes ordet av herr FÖRSTE VICE TALMANNEN, som anförde:

Herr talman! För vartdera av de två val, som skall förrättas vid detta plenum, ber jag att få avlämna en gemensam lista, vilken godkänts av de av

kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen. Vardera listan upptar namn på så många personer, som det ifrågavarande valet avser.

Sedan herr förste vice talmannen avlämnat ifrågavarande listor, båda försedda med partibeteckningen »Den gemensamma listan», och desamma blivit var för sig av herr talmannen upplästa och av kammaren godkända, befanns, att följande personer, vilkas namn i här angiven ordning upptagits å respektive listor, utsetts till

ledamöter i särskilda utskottet:

herr Näsström

» Holmqvist

» Andersson, Axel Johannes

» Möller

» Andersson, Torsten

» Palme

» Birke

» Nestrup

suppleanter i särskilda utskottet:

herr Bergman

» Sörlin

fru Segerstedt-Wiberg

herr Larsson, Lars

» Larsson, Sigfrid

fröken Mattson

herr Hansson, Gustaf Henry

» Hedblom

Om beredande av tillräcklig tid åt ämbetsverk m. fl. för avgivande av svar å remisser

Hans excellens herr statsministern ER-LANDER, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Hagbergs interpellation om beredande av tillräcklig tid åt ämbetsverk m. fl. för avgivande av svar å remisser, erhöll ordet och yttrade:

Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Hagberg frågat, om jag observerat de erinringar, som från

Om beredande av tillräcklig tid åt ämbetsverk m. fl. för avgivande av svar å remisser

statliga och kommunala myndigheters sida riktats mot de ej sällan alltför snävt tilltagna remisstiderna och om jag i så fall är beredd att medverka till att för framtiden en rimligare ordning i detta hänseende kommer till stånd.

Jag vill först framhålla, att jag helt delar herr Hagbergs uppfattning, då han i motiveringen för interpellationen understryker värdet av remissförfarandet och framhåller, att den allsidiga belysning och grundliga behandling, som samhällsspörsmålen på detta sätt blir föremål för, utgör en viktig grundval för statsmakternas vidare åtgöranden.

För att det skall kunna bli en meningsfylld remissbehandling är det givet, att remissinstanserna måste få skälig tid på sig för sina överväganden och ställningstaganden samt för att utforma dessa i remissyttrandena. Att dra upp några generella regler för remisstidernas längd är emellertid helt naturligt alldeles omöjligt. Det är en praktisk fråga, som i varje särskilt fall får bedömas med hänsyn dels till det remitterade spørsmålets karaktär och omfattning, dels till den tidsplan i övrigt som kan finnas för den aktuella frågans behandling. I sistnämnda hänseende måste vid avvägningen av remisstiden åtskilliga faktorer beaktas, exempelvis hur lång tid som kan behövas för spørsmålets fortsatta beredning efter avslutad remissbehandling, i vad mån ärendets handläggning är beroende av speciella tidsgränser, såsom exempelvis i fråga om propositioner, vid vilken tidpunkt blivande författningar i ämnet lämpligen bör träda i kraft etc. Bakom denna avvägning ligger då alltid en bedömning av frågans sakliga angelägenhetsgrad, d. v. s. om frågan bör avgöras med viss skyndsamhet, till följd varav en bestämd remisstid bör utsättas, eller om spørsmålet är av den natur, att någon särskild tidpunkt för remissens besvarande inte anses behöva fixeras. Vidare måste hänsyn vid fastställandet av remisstiden i möjligaste mån tas till om den berörda frågan är tvistig eller re-

ser rent tekniskt invecklade spørsmål. Det är således många olika omständigheter, som påverkar bestämningen av remisstiderna.

Herr Hagberg har i interpellationen nämnt remisstiden för universitetsutredningens senaste betänkande som exempel på en alltför snävt tilltagen remisstid. Utan att därmed vilja ingå på någon debatt beträffande remisstiden i detta enskilda fall vill jag framhålla att just det av herr Hagberg valda exemplet väl belyser vad jag nyss sagt om att det i förevarande hänseenden gäller praktiska bedömningar, för vilka inga generella riktlinjer kan uppställas, utan där avgörandet måste ske med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall. Universitetsutredningens senaste betänkande gäller, som alla vet, en för hela vårt samhälle utomordentligt viktig fråga, nämligen utbyggnaden av det högre utbildningsväsendet under 1960-talet. Betänkandet är dagtecknat den 22 december 1959 och ingavs till ecklesiastikdepartementet så snart det första exemplaret färdigställts i tryckeriet, den 4 januari 1960. Remiss beslöts den 8 januari, och den distribuerades så snart tillräckligt antal exemplar av betänkandet blev tillgängligt. De för lokala universitets- och högskolemyndigheternas arbete nödvändiga extraexemplaren utsändes t. o. m. direkt från tryckeriet för att påskynda distributionen. Remisstiden bestämdes till den 1 mars. Givetvis blev härigenom remissbehandlingen mera forcerad än vad i och för sig med hänsyn till det remitterade spørsmålets omfattning varit önskvärt. Men som från de flesta håll, däribland åtskilliga remissinstanser, framhållits, var det av stor vikt, att ärendet kunde underställas riksdagen redan under våren så att riksdagen kunde säga sin mening om de allmänna riktlinjerna för den fortsatta planeringen. Anledningen till denna brådska torde framgå av universitetsutredningens uppgifter angående tillströmningen till universiteten och högskolorna under 1960-talet. Regeringen hade alltså att välja mellan ett upp-

Om beredande av tillräcklig tid åt ämbetsverk m. fl. för avgivande av svar å remisser

skov, vars allvarliga konsekvenser ingen initierad torde bestrida, eller enforcerad remissbehandling. När regeringen valde det senare alternativet, kunde den göra det i medvetandet om att det nu gällde att ta ställning till de *allmänna* riktlinjerna för den högre utbildningens fortsatta utbyggnad. Enskildheterna i programmet får ju de berörda myndigheterna tillfälle att fortlöpande ta ställning till, när den föreslagna utbyggnaden steg för steg förverkligas.

Herr talman! Med det sagda har jag försökt att något belysa de många olika omständigheter, som alltid måste beaktas vid bestämningen av remisstider. Avslutningsvis vill jag som svar på herr Hagbergs interpellation framhålla, att regeringen naturligtvis redan nu söker upprätthålla en rimlig ordning i fråga om remisstiderna. Ibland kan det vara nödvändigt att göra en begränsning av remisstiden, som från vissa synpunkter kan synas alltför snäv men som är ofrånkomlig, om viktiga och av de flesta som brådskande betecknade beslut icke skall uppskjutas. I dylika fall är emellertid omständigheterna säkerligen alltid sådana, att man kan påräkna att remissinstanserna lojalt medverkar med en arbetskoncentration på remissärendena, som gör att remissbehandlingen inte heller från deras synpunkt skall framstå som meningslös.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka hans excellens herr statsministern för svaret på min interpellation. Det är utförligt och innehåller enligt min mening värdefulla synpunkter på den viktiga institution i vårt offentliga liv som remissväsendet otvivelaktigt utgör. Med särskild tillfredsställelse har jag noterat statsministerns förklaring, att han helt delar min uppfattning om värdet av remissförfarandet och understryker mitt framhållande av den allsidiga belysning och grundliga behandling som samhällsspörsmålen på detta sätt blir föremål för och som utgör en viktig

grundval för statsmakternas vidare åtgöranden. Jag är också ense med statsministern om omöjligheten att dra upp några generella regler för remisstidernas längd. Det är en praktisk fråga som i varje särskilt fall får bedömas med hänsyn till olika omständigheter. Åtskilliga av dessa omständigheter har ju statsministern — som kammarens ledamöter har hört — också redovisat. Den erinran som jag för min del skulle vilja rikta mot innehållet i detta i och för sig — det vill jag gärna framhålla — värdefulla interpellationssvar är, att statsministern förefaller mig ha skärskådat problemet väsentligen, om jag så får lov att säga, från kanslihusets horisont och blott föga sökt anlägga eller sätta sig in i remissinstansernas syn på saken. En undersökning av den sidan av spørsmålet skulle, tror jag, ha givit statsministern anledning till mera nyanserade påpekanden än som här i vissa hänseenden kanske kommit till synes.

Här i riksdagen sitter ju ett betydande antal ledamöter, vilka i olika funktioner — såsom kommunalmän och kommittéledamöter, såsom verksamma i olika slag av institutioner och organisationer o. s. v. — har att ta ställning till remisserna. En utbredd uppfattning i dessa kretsar går nog ut på att man tyvärr inte så sällan har att fatta sitt beslut och ge sin mening till känna även i mycket avgörande sammanhang under pressen av tidsnöd.

Av allbekanta skäl har ju vad vi brukar kalla de stora organisationerna på senare år kommit att spela en allt viktigare roll som remissinstanser. Jag skulle tro att man inte minst inom dessa kretsar mången gång har anledning att ge till känna sitt missnöje med de rådande förhållandena.

Statsministern har i svaret liksom jag i motiveringen till min interpellation berört universitetsutredningens sjätte betänkande. Jag har för min del ingen anledning att bestrida de datumangivelser som statsministern här gjort. I praktiken har dock remisstiden blivit högst väsentligt kortare än vad som synes

Om beredande av tillräcklig tid åt ämbetsverk m. fl. för avgivande av svar å remisser

framgå av dessa nämnda data. Jag skall blott för kammaren be att få anföra ett enda exempel. Det är hämtat från en större stad i sydligaste Sverige — sedan kan ju kammarens ledamöter själva gissa på vilken stad jag syftar — som i eminent grad är berörd av ett visst avsnitt av detta vittsyftande fyra hundra sidor starka betänkande. I drätselkammarens skrivelse till stadsfullmäktige heter det bl. a.: »Sedan länsstyrelsen i resolution av den 19 januari 1960 begärt stadsfullmäktiges yttrande före den 22 februari 1960 över 1955 års universitetsutrednings betänkande — — —» etc. Vidare säger drätselkammaren: »Den ytterligt korta tid, som stått till stadens förfogande för avgivande av yttrande i ärendet, har omöjliggjort ett angeläget penetrerande av frågekomplexen och tyvärr medfört, att drätselkammaren måste inskränka sig till att behandla endast en del av dessa, och drätselkammaren göra detta helt kortfattat.»

Detta fall är dock ingalunda ensamstående. Tvärt emot vågar jag utan större överdrift beteckna detsamma såsom ganska typiskt för hur remissväsendet under vissa omständigheter kommit att i praktiken fungera. Jag föreställer mig att här i kammaren finns inte så få ledamöter, vilka ur egen erfarenhet skulle kunna anföra åtskilliga liknande exempel som dem jag här har påpekat.

Opinionen bland universitetsmyndigheterna skall jag inte här närmare gå in på. Statsministern torde i detta fall äga en ingående kännedom om hur man i dessa kretsar har reagerat. Universitetskanslern inleder som bekant sitt remissyttrande med att påtala — jag tillåter mig citera — »den flagrant otillräckliga remisstiden».

Statsministern medger själv, att detta universitetsutredningens betänkande blivit föremål för — för att återge hans egna ord — »en forcerad remissbehandling». Detta medgivande bör enligt min mening observeras. Statsministern anser dock, att denna forcering av olika anledningar varit ofrånkomlig. För mitt

vidkommande har jag svårt att dela denna uppfattning. Vi får dock betänka — och alla känner ju till denna sak — att det här gäller för remissinstanserna, såväl statliga som kommunala och enskilda, att ta ståndpunkt till något för vårt land ur alla synpunkter så väsentligt och avgörande som riktlinjerna för utvecklingen av den högre utbildningen i 1960-talets svenska samhälle med konsekvenser dock icke bara för universiteten, utan på vissa punkter också för exempelvis arbetsmarknadssituationen och skolan.

I slutet av svaret ger statsministern uttryck åt förhoppningar om remissmyndigheternas lojalitet. Under den avsevärda tid, som statsministern beklätt sitt ämbete, har statsministern säkert många gånger varit i tillfälle att konstatera uttryck just för denna lojalitet, och den kommer nog att bestå även i fortsättningen. Men man får också försöka förstå den känsla av olust med sin granskningsverksamhet, som är till finnandes hos många remissinstanser, då de på grund av tidsnöd ofta tvingas avlämna en arbetsprodukt, som de själva finner ofärdig och otillfredsställande. Hastverk är lastverk också i detta sammanhang.

De traditioner av grundlig erfarenhet, av objektivitet och kontinuitet, som är utmärkande för vårt remissväsende, är högeligen värdefulla för svenskt statsliv. Sin anslutning till denna mening har statsministern, som kammarens ledamöter har iakttagit, i interpellationsvaret oförtydligt givit till känna.

Mot bakgrunden av denna deklaration vågar jag sluta med en vädjan till statsministern att, i den mån det beror på honom, se till, att möjligheterna för att dessa värden kommer landet till godo även i fortsättningen fullt ut bevaras.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Som kammarens ledamöter observerat, råder det inga meningsskiljaktigheter mellan interpellan-

Om beredande av tillräcklig tid åt ämbetsverk m. fl. för avgivande av svar å remisser

ten och mig beträffande de allmänna principerna. Jag vill gärna ännu en gång slå fast, att det är ur statsmakternas synpunkt utomordentligt värdefullt att vi har vårt remissförfarande. Det är väl i dess nuvarande utformning rätt unikt i världen, skulle jag tro, och är otvivelaktigt en egenhet, som vi sätter ett stort värde på.

Jag vill också gärna deklarerat att den omständigheten, att remissinstanserna vill ha längre tid på sig för att utarbeta sina remissvar, också är ett uttryck för att remissinstanserna sätter värde på att få tillfälle att yttra sig. Vi bör därför inte bryskt avvisa en kritik, som springer fram ur viljan att på bästa sätt leverera de svar, som statsmakterna anser sig behöva. Det råder alltså på den punkten inga delade meningar mellan interpellanten och mig. Men när vi kommer till den praktiska fråga som föranlett interpellationen och som vi båda talat så mycket om, nämligen universitetspropositionen, har det visat sig, att även om man är alldeles överens när det gäller allmänna principer, kan det vara besvärligt att forma denna överensstämmelse till en enighet i praktisk politik. För oss tedde det sig så att om vi lät den propositionen vila ett år eller vila till hösten, betydde det året en verklig fara för att hela universitetsväsendet skulle förlora möjligheterna att ta emot den ström av studenter, som vi vet utan vårt eget åtgörande kommer att skölja över universiteten på 1960-talet. Denna synpunkt har ju framhållits av en rad remissinstanser. Jag hänvisar kammarens ledamöter till propositionen. I denna framhålls att det gäller att handla fort och inte låta någon tid gå förlorad. Jag tror att var och en av kammarens ledamöter, som sätter sig in i vad frågan gäller, kan inse att detta är riktigt. Detta är, när allt kommer omkring, viktigt även ur remissinstansernas egen synpunkt. Jag tror uppriktigt sagt att den stad, vars namn herr Hagberg så skickligt dölde i sitt anförande nyss, har ett näringsliv som är i trängande behov av att så fort som möj-

ligt få den utbyggnad av den tekniska utbildningen, som här föreslås. Ett års uppskov kan för den staden i själva verket betyda långt mer än de svårigheter det inneburit för drätselkammaren, att remisstiden blev så kort som den blev.

Detta var det val som vi hade att göra mellan att agera och låta saken vila ett år. Vi har valt att agera, och vi har kunnat göra det därför att vi har varit tämligen övertygade om att meningsskiljaktigheterna mellan remissinstanserna och statsmakterna i de kontroversiella frågorna är mycket, mycket mindre än enigheten om att det gäller att handla snabbt.

Detta har varit motiveringen, och jag tror fortfarande att regeringens bedömande har varit riktigt.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Jag tackar statsministern för det senare inlägget. Det är en vidareutveckling av de tankar, som ligger bakom utformningen av ett visst avsnitt av interpellationssvaret, i vilket ju statsministern ansett sig behöva närmare visa, hurusom regeringen gjort en avvägning mellan kraven på ett snabbt handlande och de faror som en forcering av remisserna medför. Vid den avvägningen har man ansett, att man fick ta riskerna av en forcerad remiss. Jag kan självfallet förstå detta, men, herr statsminister, man får dock tänka på att det inte bara är fråga om att handla raskt utan också om att man handlar på ett sådant sätt, att man verkligen lägger en godtagbar och bestående grund för en utveckling, som ju dock tar sikte på en tioårsperiod. Det är ur den synpunkten, som man enligt min mening har all anledning att ge remissinstanserna en skälig tid.

Vi skall här kanske inte diskutera innehåll i propositionen, men herr statsministern, som givetvis mycket ingående har tagit del av densamma, vet mycket väl, att meningarna är ganska skiftande i vissa frågor. Detta gäller alldeles speciellt de prognoser, som utred-

Ang. arbetsbalansen vid statens rättskemiska laboratoriums rättsserologiska sektion

ningen har ställt och vilka har framkallat betydande och ibland ganska skarpt formulerade invändningar från vissa myndigheters sida. På sina håll har man nu anfört — och det torde väl vara riktigt — att den remisstid, som man fått sig tillmätt, inte ens har medgett ett ordentligt penetrerande av den sidan av saken, d. v. s. inte möjliggjort en nödig kontroll av de prognoser, som utredningen själv har utgått ifrån. Är dessa prognoser inte riktiga, har ju en väsentlig pelare under det förslag, som nu skall presenteras, inte visat sig vara så särskilt bärkraftig.

Såsom representativt för hur man på universitetshåll ser på denna angelägenhet vill jag till slut bara citera ytterligare ett avsnitt av universitetskanslerns uttalande, där denne säger följande: »Jag finner det utomordentligt beklagligt, att förslag av så omvälvande innebörd nu skola föreläggas statsmakterna till avgörande, utan att de akademiska myndigheterna fått rimlig tid att sätta sig in i förslagen och genomtänka deras olikartade konsekvenser för den praktiska verksamheten.»

Jag vill ännu en gång här understryka den i princip positiva inställning till bevarandet fullt ut av alla möjligheter för vårt svenska remissväsen, som statsministern i sitt förra anförande gav uttryck åt. Statsministern upprepade detta, och jag vill däruti se en antydning om att statsministern är villig att i praktiken fästa avseende vid den vädjan om observans i dessa sammanhang, med vilken jag avslutade mitt förra inlägg.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER:**

Herr talman! Med anledning av att interpellanten nu tar upp en viss detalj i universitetspropositionen och gör gällande, att de prognoser av studentantalet, som utredningen arbetat med, sannolikt vore i behov av kontroll från remissinstansernas sida, vill jag framhålla, att inga remissinstanser antytt att dessa prognoser skulle ge en bild av för stark tillströmning till universi-

teten under 1960-talet. Den kritik som kommit fram har haft en helt annan utgångspunkt, nämligen att universitetsutredningen skulle ha räknat med för låga siffror. Denna kritik hävdar, att det presenterade programmet är ett minimiprogram. Men om kritikernas uppfattning vore riktig, är det emellertid uppenbarligen ännu mera bråttom att genomföra det av utredningen föreslagna minimiprogrammet för att ha möjligheter att — om den verkliga utvecklingen skulle korrigera utredningen — lägga till vad som är nödvändigt. Herr Hagbergs senaste anförande har nog därför närmast stärkt uppfattningen, att det var nödvändigt att agera mycket snabbt.

Herr **HAGBERG (h):**

Herr talman! Vad statsministern här senast anförde har ingalunda undgått mig, men jag har dragit en helt annan slutsats än vad statsministern gjort. Jag menar att om remissinstansernas kritik av prognoserna är riktig — nämligen att prognoserna är tilltagna i underkant — så bör detta vara en ytterligare anledning till uppmärksamhet från riksdagens sida, så att man inte nu medverkar till anordningar, som senare visar sig vara för snävt tilltagna.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. arbetsbalansen vid statens rättskemiska laboratoriums rättsserologiska sektion

Ordet lämnades till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet **JOHANSSON**, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Alexandersons interpellation angående arbetsbalansen vid statens rättskemiska laboratoriums rättsserologiska sektion, och nu anförde:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare, herr Alexanderson, har i en interpellation frågat mig *dels* om jag anser, att den i statsverkspropositionen

Ang. arbetsbalansen vid statens rättskemiska laboratoriums rättsserologiska sektion
föreslagna personalförstärkningen vid statens rättskemiska laboratorium är tillräcklig för att icke blott avverka inkommande faderskapsärenden utan även nedbringa den föreliggande besvärande balansen till normal nivå, dels när denna arbetsbalans kan beräknas bli avverkad.

Med anledning härav vill jag anföra följande.

Antalet till rättskemiska laboratoriet inkomna faderskapsärenden har successivt ökat på senare år men ingalunda i någon särskilt hastig takt. Sålunda har det årliga antalet inkomna ärenden åren 1955—1959 utgjort respektive 1 569, 1 552, 1 610, 1 649 och 1 628. Likväl har tiden för ärendenas behandling vid laboratoriet ökat kraftigt, särskilt under de sista två åren. Tidsintervallet mellan ankomsten av det sista blodprovet från parterna i ett mål och bedömningen vid laboratoriet uppgick i slutet av 1940-talet till cirka 1 månad och under första delen av 1950-talet till omkring 2 månader. 1957 hade denna tid ökat till omkring 4 månader, och 1959 utgjorde den 9—10 månader. Under de första månaderna 1960 har tillfälligt en förbättring av balansen erhållits.

Den starka fördröjningen av faderskapsärendenas behandling vid laboratoriet, som sålunda uppstått på sistone, beror i första hand på att de vetenskapliga framstegen inom blodgrupps-serologien under senare år möjliggjort, att alltfler ärftliga egenskaper kunnat bestämmas i blodproven. Samtidigt som bedömningen av faderskapsfrågan därigenom kunnat göras säkrare, har tiden för utredningen av varje ärende förlängts. På grund av de nya bedömningsmetodernas mera komplicerade natur måste genomsnittligt ett ökat antal omprov numera tagas, och ökade krav har också ställts på kvalificerad laboratoriepersonal.

Rättskemiska laboratoriet erhöll sin nuvarande organisation efter beslut av 1957 års riksdag. Härvid förlades utredningen i faderskapsärenden till en rättsserologisk sektion inom den blodgrupps-serologiska avdelningen. Sedan

medicinalstyrelsen i sin anslagsframställning hösten 1958 anmält, att den genomsnittliga tiden för ärendenas behandling vid sektionen ökat från tidigare 2 till 3 à 4 månader, förstärktes personalen fr. o. m. den 1 juli 1959 med ett laboratoriebiträde. I enlighet med vad jag föreslagit i årets statsverksproposition har riksdagen — utan att motionsvis några förslag väckts om ytterligare förstärkning — beslutat om ökning av personalen fr. o. m. nästa budgetår med en kemist och ett laboratoriebiträde, varjämte en kvalitetsförstärkning skall ske genom att en överassistenttjänst utbytes mot en laboratoristjänst. Genom beslut den 30 december 1959 har Kungl. Maj:t ställt medel till förfogande för att dessa förstärkningar skulle kunna genomföras redan under innevarande budgetår.

Enligt vad som upplysts från laboratoriet kan de personalförstärkningar, som sålunda erhållits under det sista året, väntas medföra, att arbetsbalansen småningom förbättras under förutsättning att ärendenas antal inte ökar. Dock måste man räkna med en viss tid för att den nya personalen skall bli insatt i laboratoriets speciella arbetsproblem, innan dess arbetskapacitet kan utnyttjas helt.

Hur lång tid som krävs för att med nuvarande personalresurser bringa ned arbetsbalansen av faderskapsärenden till normal nivå är vanskligt att förutsäga. Från laboratoriets sida har beräknats, att det skulle dröja 8—10 år, innan nuvarande balans avarbetats. Med hänsyn till att de nya tjänster, som medgivits under det sista året, innebär en nästan 50-procentig förstärkning av laboratoriepersonalen vid rättsserologiska sektionen, kan denna beräkning synas något pessimistisk. Till viss del har emellertid personalförstärkningen tillkommit för att möjliggöra, att en ny metod för fastställande av ärftliga egenskaper i blodet kan införas vid laboratoriet.

Självfallet är det angeläget både ur rättssäkerhetssynpunkt och av humanitära skäl, att domstolarnas handläggning av faderskaps- och bördsmål inte oskä-

Ang. arbetsbalansen vid statens rättskemiska laboratoriums rättsserologiska sektion
ligt fördröjes i avvaktan på rättskemiska laboratoriets utlåtande i faderskapsfrågan. Skulle de resurser som står till laboratoriets förfogande visa sig otillräckliga för att inom skälig tid nå en godtagbar handläggningstid beträffande faderskapsutlåtandena, är jag därför beredd att överväga, vilka ytterligare åtgärder som erfordras.

Herr talman! Med det anförda anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för svaret på min interpellation. Jag vill också uttala min tillfredsställelse över att herr statsrådets inställning till det här ifrågavarande problemet, såsom framgår av slutet på interpellationssvaret, är densamma som min egen, nämligen att det är av stor betydelse ur olika synpunkter att blodundersökningsutlåtandena kan avges utan oskäligt dröjsmål.

Med denna inställning måste jag emellertid med beklagande notera den uppgiften i interpellationssvaret, att laboratoriet med den nu genomförda arbeidskraftsförstärkningen beräknar att det kommer att dröja 8—10 år innan den nuvarande balansen avarbetats. Departementschefen har visserligen ansett denna beräkning vara något pessimistisk, men inte heller han vågar tydligen hoppas på någon snabbare återgång till acceptabla förhållanden.

Med hänsyn till departementschefens uttalade intresse för frågan har man väl anledning förmoda, att det är den statsfinansiella aspekten på frågan, som föranlett den underbemanning av laboratoriet, som förelegat och som i viss mån ännu föreligger. Ansvaret härför faller sålunda i första hand på ett annat departement. I anledning härav skulle jag vilja framhålla att — förutom de synnerligen viktiga sociala och processuella argument, om vilka inrikesministern och jag är ense — även rent ekonomiska synpunkter talar för att man nu tar ett krafttag för att bli av med balansen och

därmed kan lämna laboratoriet tillfälle att arbeta under normala förhållanden. Förefintligheten av en större balans torde regelmässigt verka nedsättande på en institutions avverkningsförmåga. Den långa väntetiden kan i detta fall inte heller på något sätt verka hämmande på antalet inkommande ärenden. Dessa skall under alla omständigheter behandlas, och man vinner ingenting på att skjuta arbetsuppgifterna framför sig.

Härtill kommer att, såsom jag framhållit redan i interpellationen, statsverket kan åsamkas betydande utgifter under andra anslag genom fördröjningen av blodundersökningarna. Om undersökningsresultatet i ett visst fall utesluter det ifrågasatta faderskapet och interimistiskt underhållsbidrag är utdömt, blir nämligen statsverket skyldigt att återbetala vad som erlagts på grund av det interimistiska beslutet. Denna återbetalningsskyldighet kan med nuvarande väntetid lätt uppgå till 1 000 kronor i varje enskilt fall.

Den nuvarande situationen vid laboratoriet är, enligt vad jag inhämtat, sådan att fördröjningen i första hand hänförs till den vetenskapliga bedömningen av undersökningsresultaten, inte till den laboratoriemässiga undersökningen av proven. Bedömningen måste göras av den härför kvalificerade högre personalen. Man kan sålunda säga att det är arbetsuppgifterna för en enda högt kvalificerad tjänsteman, som rent kvantitativt överstiger vederbörandes prestationsförmåga. Det borde därför icke vara någon oöverkomlig sak — även om tillgången på de här erforderliga kvalifikationerna är mycket begränsad — att för den tid som är erforderlig för balansens avarbetande ställa erforderlig extra arbetskraft till laboratoriets förfogande.

Herr statsrådet har ju också i sitt interpellationssvar förklarat sig beredd att överväga ytterligare åtgärder. Jag vill gärna ta fasta på detta löfte och hoppas att detta övervägande skall med positivt resultat komma till stånd med det snaraste, såvida det inte mot förmodan skulle visa sig att takten för balansens

Ang. arbetsbalansen vid statens rättskemiska laboratoriums rättsserologiska sektion
avarbetning blir en helt annan än som i interpellationssvaret ställts i utsikt.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Herr TALMANNEN yttrade:

I fråga om plena under denna vecka vill jag meddela följande:

Morgondagens arbetsplenum beräknas fortsätta på kvällen. Plenum på torsdag, med början kl. 10.00, förändrades av ett brådsåkande ärende, som jordbruksutskottet avser att få bordlagt i morgon, onsdag, och beträffande vilket utskottet anmält sig skola hemställa om avgörande efter allenast en bordläggning. Ärendet bör av riksdagen handläggas i sådan ordning, att det därefter kan förordas i konselj på fredag. Avsikten är att icke behandla annat ärende på torsdag, varför utrymme finnes för utskottssammanträden nämnda dag.

Det blir nödvändigt att hålla arbetsplenum även på fredag. Jag avser därvid att hemställa till kammaren att avbryta förhandlingarna omkring kl. 17.00.

Föredrogos och hänvisades

motionen nr 643 till behandling av lagutskott samt

motionerna nr 644 och 645 till statsutskottet.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 10 och 59—80, bevillningsutskottets betänkanden nr 41 och 46, bankoutskottets utlåtande nr 17, första lagutskottets utlåtanden nr 26—29, andra lagutskottets utlåtanden nr 16, 19, 20 och 25, tredje lagutskottets utlåtanden nr 20 och 21, jordbruksutskottets utlåtanden nr 21, 24 och 25 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 25 och 26.

På framställning av herr talmannen beslöts att andra lagutskottets utlåtande nr 20 skulle uppföras främst bland två

gångar bordlagda ärenden på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Anmälades och bordlades en av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjord anmälan, att till utskottet från styrelsen för riksdagsbiblioteket inkommit framställning angående vissa lönegradsuppflyttningar.

Anmälades och bordlades bevillningsutskottets betänkande nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 1 december 1959 (nr 507) om allmän varuskatt, m. m.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 646, av herr *Andersson, Torsten*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 120, med förslag i fråga om lokaliseringen av vissa statliga institutioner, m. m.;

nr 647, av herr *Nilsson, Yngve*, och herr *Arvidson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 120, med förslag i fråga om lokaliseringen av vissa statliga institutioner, m. m.;

nr 648, av fru *Gärde Widemar* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 135, angående riktlinjer för en framtida statsunderstödd familjerådgivningsverksamhet; och

nr 649, av herr *Wirmark* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 137, med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.46.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 27 april förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 10.00

Anmälades och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om renmärken, m. m.; och

nr 183, i anledning av väckta motioner angående ändrad lydelse av 1 § lagen om ersättning för mistad fiskerätt, m. m.

Om svensk medverkan för att rädda de kulturskatter, som genom Nilens reglering hotas av förstörelse

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet **EDENMAN**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Per-Olof Hansons interpellation om svensk medverkan för att rädda de kulturskatter, som genom Nilens reglering hotas av förstörelse, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Per-Olof Hanson frågat *dels* om jag vill upplysa huruvida genom statsmakternas medverkan eller på annat sätt från svenskt håll åtgärder förbereds för att rädda de genom Nilens reglering hotade kulturskatterna söder om Assuandammen, *dels* om jag — därest sådana åtgärder är planerade — anser dessa tillräckliga och rimliga med hänsyn till de på frågans bedömning inverkan omständigheterna, *dels ock* — därest sistnämnda fråga besvaras med nej — vilka initiativ jag ämnar vidtaga för att öka den svenska insatsen.

Som bekant har Unesco startat en internationell kampanj i syfte att tillvarata de nubiska kulturskatterna innan de till följd av Assuandammens färdigställande sätts under vatten. Vad gäller

svenska insatser i denna aktion är det naturligt att frågan härom i första hand handläggs genom försorg av det svenska förbindelseorganet för Unesco nämligen svenska unescorådet. Åtskilliga av de allmänt förberedande åtgärder av huvudsakligen informativ karaktär som i detta hänseende vidtagits av unescorådet delvis i samarbete med motsvarande organ i de övriga nordiska länderna har redan bekantgjorts genom press, radio och TV, och jag skall därför inte här gå in närmare därpå. Beträffande det fortsatta arbetet från svensk sida är att nämna, att en av unescorådets ledamöter, egyptologen professor Torgny Säve-Söderbergh, under februari och mars detta år besökt de berörda områdena för att få en närmare uppfattning om projektet och om lämpliga former för en svensk eller samnordisk insats. Vidare har efter hänvändelse från Unesco en svensk expert friställts för att biträda vid det preliminära kartläggnings- och utgrävningsarbetet i den sudanesiska delen av Nubien under tiden april—december 1960.

Efter professor Säve-Söderberghs återkomst till Sverige har unescorådets arbetsutskott denna månad fortsatt sina överväganden beträffande en svensk insats inom ramen för den internationella aktionen. I anslutning till Unescos rekommendationer har utskottet tillsatt en särskild kommitté, som nu har att — med den skyndsamhet som är påkallad från såväl arkeologisk-kulturella som psykologiska synpunkter — noggrant undersöka olika möjligheter och lämpliga former för en svensk insats. Därvid skall bl. a. de finansiella förutsättningarna för tänkbara åtgärder prövas och möjligheterna till nordisk samverkan ytterligare klarläggas.

De sålunda vidtagna och pågående förberedelserna från svensk sida synes mig stå väl i överensstämmelse med de riktlinjer, som uppdragits för den interna-

Om svensk medverkan för att rädda de kulturskatter, som genom Nilens reglering hotas av förstörelse

tionella aktionen. I avvaktan på de förslag, som kan framkomma genom den nyssnämnda kommitténs arbete, och i avbidan på resultatet av de första sammanträden, som den internationella aktionskommittén och en internationell rådgivande expertgrupp avses skola hålla under senare delen av maj månad, anser jag det inte för närvarande vara påkallat med några särskilda åtgärder från min sida i de av interpellanten åsyftade hänseendena. Självfallet kommer jag att följa den fortsatta utvecklingen med uppmärksamhet.

Härmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat herr Hansons interpellation.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet få framföra mitt tack för svaret på interpellationen. Jag karakteriserar svaret så, att det andas förståelse för den sak det här gäller.

När jag väckte interpellationen var ännu inte den kommitté tillsatt, om vilken interpellationssvaret talar, utan det figurerade i pressen ganska vaga uppgifter om vad som skulle göras. Det hela verkade föga samordnat, och det var närmast detta som föranledde mig att framställa interpellationen. Men nu är tydligen planeringen i gång genom den särskilda kommitté, som enligt svaret skall försöka skyndsamt utreda både de finansiella förutsättningarna och möjligheten av nordisk samverkan. Detta finner jag mycket tillfredsställande.

Sverige har som bekant under lång tid i det förgångna gjort mycket betydande arkeologiska insatser i dessa områden. Vi har faktiskt ett namn och ett rykte att förvalta i sammanhanget, och jag hoppas att de insatser vi nu skall kunna göra kommer att ytterligare stärka vårt anseende därvidlag.

Jag utgår från att de svenska insatserna kommer att få någorlunda stor omfattning och pågå under hela den dessvärre mycket korta nådatid som teknikerna ger för detta räddningsarbete. Ett stort område är ännu praktiskt ta-

get inte alls utgrävt, och där finns säkert många värdefulla fynd att göra både ur vetenskapliga och kulturella synpunkter — det gäller dock en av de tidigare högkulturerna i mänsklighetens historia. Det är också brått att komma i gång med räddningsarbetet. De omedelbara planerna innefattar bl. a. flyttnings av ett tempel på egyptiskt område, och den saken måste man trots hettan försöka klara i sommar därför att templet på vintern redan står under vatten, i varje fall delvis. Detta visar hur pass brådskande det hela är, och jag hoppas att förberedelserna för att säkra både penningmedel och personalresurser, det sista inte minst viktigt, skall äga rum i sådan takt att insatserna kan komma i gång med minsta möjliga dröjsmål.

Herr DAHL (s):

Herr talman! Med all aktning för de arkeologiska intressen, som Sverige har att bevaka nere i detta område, och med full förståelse för betydelsen av att kulturskatterna där nere inte går till spillo genom översvämningarna, vill jag ändå framhålla betydelsen av att Sverige inte sträcker sig utöver de möjligheter att göra en insats som vi kan anses ha. Även inom vårt eget lands gränser finns ju kyrkor och andra kulturminnesmärken som behöver restaureras — ja, det krävs stora summor för att vi över huvud taget skall kunna bevara dem. Jag anser för min del att oljeschejkerna i Kuwait och vad nu områdena heter — som inhöstar så väldiga summor — i första hand borde engageras i detta arbete. Sverige bör för all del bidra i den mån vi har möjligheter, men i första hand gäller det för oss att bevara de minnesmärken som håller på att förfalla inom vårt eget lands gränser.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Till det sista vill jag bara säga, att så talar inte en internationalist.

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

Herr DAHL (s):

Herr talman! Jag vet ju inte i vad mån herr Elowsson känner till min internationella verksamhet, men jag tror att om han gjorde en liten efterforskning, skulle han finna att jag under min livstid under en lång följd av år verkat mera internationellt än kanske många andra.

Vad jag fäster mig vid är inte detta, att Sverige skall hjälpa och att vi skall hjälpa i den mån vi har förmåga till det, utan att det är fullt ut lika viktigt, att de många minnesmärken som vi har i vårt land också blir restaurerade och bevarade. Därtill fordras rätt stora summor, och det är en sak som jag anser att man bör komma ihåg i detta sammanhang.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Debatten har ju tagit en litet egendomlig vändning.

Vad som gör den här historien nere i Sudan brådskande är att hela området om tio år står under vatten, och sedan finns det inte mer att göra. Där emot kan man väl ha vissa förhoppningar om att svenska kulturminnesmärken, som stått i fem hundra år, skall kunna klara sig ytterligare tio år, så att vi kan fortsätta i jämförelsevis lugn takt med restaureringen av dem.

Den något överraskande starka nationalistiska underton, som låg i herr Dahls anförande, kom mig att tänka på vad en känd svensk kunde konstatera i en dikt för något hundratal år sedan:

All bildning står på ofri grund till slutet.

Blott barbariet var en gång fosterländskt.

Det är kanske någonting som herr Dahl borde fundera litet över.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och lades till handlingarna den av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjorda anmälan, att till utskottet från styrelsen för riksdags-

biblioteket inkommit framställning angående vissa lönegradsuppflyttningar.

Föredrogs och hänvisades

motionerna nr 646—648 till statsutskottet och

motionen nr 649 till behandling av lagutskott.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 1 december 1959 (nr 507) om allmän varuskatt, m. m.

Beträffande detta betänkande hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 4 mars 1960 dagtecknad proposition, nr 75, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering,

2) lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 1 juni 1956 (nr 264) om höjning av folkpensioner m. m.,

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

3) lag angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 30 juni 1947 (nr 398) om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen,

4) lag om barnpensioner,

5) lag angående ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 530) om särskilda barnbidrag till änkers och invaliders m. fl. barn,

6) lag angående ändring i bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 (nr 382),

7) lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 31 maj 1957 (nr 284) om utfyllnad av vissa underhållsbidrag,

8) lag angående ändrad lydelse av 29 och 33 §§ lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring och

9) lag angående ändrad lydelse av 22 § lagen den 4 juni 1954 (nr 483) om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna,

dels ock bifalla de förslag i övrigt, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Propositionen hade, såvitt angick de därvid fogade lagförslagen, hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet. I övrigt hade propositionen hänvisats till statsutskottet.

I propositionen hade föreslagits betydande förbättringar i folkpensioneringen fr. o. m. den 1 juli 1960.

Ålderspensionerna samt invalidpensionernas och sjukbidragens maximibelopp hade föreslagits höjas med 250 kronor om året för en ensam pensionär och 350 kronor för två pensionsberättigade makar. Med 9 indextillägg skulle det årliga beloppet för en ensam pensionär bli 2 750 kronor och för två pensionsberättigade makar 4 350 kronor eller 2 175 kronor för vardera maken. Till sistnämnda belopp skulle också hustrutilläggens maximibelopp höjas. Någon avveckling av de kommunala bostadstilläggen hade icke föreslagits.

Nya regler hade föreslagits beträffande änkepensionerna. Dessa skulle i fortsättningen utgå med samma belopp som ålderspensionen till en ensam pensionär,

varigenom de skulle höjas med 750 kronor till 2 750 kronor. Full änkepension hade föreslagits tillkomma dels en änka, som hade barn under 16 år i hemmet, och dels annan änka, som fyllt 50 år vid mannens död och varit gift med honom i minst 5 år. Om en änka utan barn i hemmet vore under 50 år vid mannens död, skulle pensionen minskas med en femtondel för varje år som änkans ålder vid mannens död understeg 50 år. Hade hon icke fyllt 36 år vid mannens fränfalle, erhöll hon ingen änkepension. Om en änka icke längre hade något barn under 16 år i hemmet, skulle vid bedömandet av hennes rätt till full eller reducerad pension anses som om mannen avlidit, då yngsta barnet fyllde 16 år eller då änkan eljest upphörde att ha barn under nämnda ålder i hemmet.

En änka, som finge sin pension indragen på grund av omgifte och där efter ånyo bleve änka inom 5 år, skulle enligt förslaget kunna återinträda i rätten till änkepension efter den förste mannen.

Till kvinnor, som blevo änkor efter utgången av juni 1960, skulle de nya änkepensionerna utgivas utan inkomstprövning, medan inkomstprövning enligt nuvarande regler skulle tillämpas beträffande pensioner till änkor, vilkas män avlidit före den 1 juli 1960. Om mannens dödsfall inträffat under tiden den 1 juli 1959—den 30 juni 1960 eller den 1 juli 1958—30 juni 1959, skulle dock alltid utgå — såsom ett garantibelopp utan inkomstprövning — i förra fallet minst $\frac{2}{3}$ och i senare fallet minst $\frac{1}{3}$ av änkepensionen.

De nya änkepensionsreglerna beräknades den 1 juli 1960 bli tillämpliga på omkring 62 000 kvinnor, av vilka 34 000 förut helt saknat rätt till förmåner från folkpensioneringen.

Propositionen innehöll vidare förslag om att barnpensioner å 1 000 kronor om året skulle utan inkomstprövning utgå till alla barn under 16 år, som mist sin fader eller moder eller båda föräld-

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

rarna. Omkring 14 000 barn, som nu hade särskilt barnbidrag, skulle i stället få barnpension, och därutöver beräknades 49 000 barn erhålla sådan pension.

Maximibeloppet för återstående särskilda barnbidrag, till antalet omkring 13 500, hade föreslagits höjt till 996 kronor. Samma belopp skulle enligt förslaget bli maximum för bidragsförskott.

För budgetåret 1960/61 beräknades statens merkostnader på grund av förslagen bli 306 miljoner kronor, varav 195 miljoner kronor för standardhöjningen, 51 miljoner kronor för änkepensionsreformen och 60 miljoner kronor för barnpensionsreformen. Kommunernas kostnader beräknades öka med 25 miljoner kronor för standardhöjningen och 38 miljoner kronor för änkepensionsreformen, medan barnpensionsreformen icke medförde någon kostnadsökning för kommunerna.

Det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering var i nedan angivna delar så lydande:

3 § 4 mom. femte stycket

Änkepension skall indragas om den änkepensionsberättigade ingår äktenskap eller stadigvarande sammanbor med man, med vilken hon varit gift eller har eller har haft barn. Har änkepension indragits enligt vad nyss sagts, må pensionen ånyo börja utgå, om äktenskapet upplöses eller samboendet upphör innan det bestått i fem år.

8 §

Tilläggspension, hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg minskas med en tredjedel av den pensionsberättigades årsinkomst i vad den må överstiga för gift pensionsberättigad 750 kronor och för annan pensionsberättigad 1 000 kronor samt med ytterligare en tredjedel i vad årsinkomsten må överstiga 1 050 kronor för gift pensionsberättigad och 1 400 kronor för annan pensionsberättigad.

Minskning skall, där rätt till såväl tilläggspension eller hustrutillägg som kommunalt bostadstillägg föreligger, *ske först å bostadstillägget och därefter å tilläggspensionen eller hustrutillägget*. Indexstillägg till hustrutillägg minskas först sedan hustrutillägget i övrigt bortfallit.

Äger änkepensionsberättigad uppbära livränta enligt 20 § lagen om yrkesskadeförsäkring eller äger hon jämlikt annan lag eller särskild författning eller enligt Konungens förordnande uppbära motsvarande livränta, vilken bestämmes av eller utbetalas från riks-försäkringsanstalten eller bolag som avses i 1 § lagen om yrkesskadeförsäkring, skall livräntan avdragas från änkepensionen i vad förmånerna belöpa på samma tid, dock att alltid minst hälften av pensionen skall utgivas. Livräntan skall i vad den sålunda avdragits icke räknas såsom inkomst vid tillämpning av första och andra styckena.

Övergångsbestämmelserna, tredje stycket punkten 4

4. Änkepension efter man, som avlidit före ikraftträdandet, minskas enligt bestämmelserna i 8 § äldre lydelsen. Minskning skall dock därvid i första hand göras å kommunalt bostadstillägg. Änkepensionen skall, om dödsfallet inträffat under tiden den 1 juli 1958—den 30 juni 1959, utgå med minst en tredjedel och, om dödsfallet inträffat under tiden den 1 juli 1959—den 30 juni 1960, med minst två tredjedelar av det belopp, som utan minskningen skulle hava tillkommit den pensionsberättigade. Änkepension, som efter minskningen understiger en femtondel av full pension, skall ej utgå. I fall som avses i denna punkt skola 14 § 2 mom. och 16 § äldre lydelsen alltså gälla.

I förslaget till lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 1 juni 1956 (nr 264) om höjning av folkpensioner m. m. hade 1 § erhållit följande lydelse:

»Folkpension i form av allmän ålderspension, tilläggspension, änkepension eller hustrutillägg skall höjas för år räknat med

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

455 kronor för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter ålderspension, invalidpension eller sjukbidrag eller vars hustru uppbär hustrutillägg, även som för hustru, som uppbär hustrutillägg, samt

600 kronor för annan pensionsberättigad.»

I Kungl. Maj:ts förslag till lag om barnpensioner hade 3 och 4 §§ avfattats sålunda:

3 §

Barnpension utgör för år räknat 1 000 kronor.

4 §

Äger barn, som är berättigat till barnpension enligt denna lag, jämväl uppbära livränta enligt 21 § lagen om yrkesskadeförsäkring eller äger barnet jämlikt annan lag eller särskild författning eller enligt Konungens förordnande uppbära motsvarande livränta, vilken bestämmes av eller utbetalas från riksförsäkringsanstalten eller bolag som avses i 1 § lagen om yrkesskadeförsäkring, skall livräntan avdragas från barnpensionen i vad förmåner belöpa på samma tid, dock att alltid minst en fjärdedel av pensionen skall utgivas.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i ämnet väckta motioner, nämligen

A. vid riksdagens början väckta motioner:

de likalydande motionerna nr 19 i första kammaren av herr *Persson, Helmer*, och nr 11 i andra kammaren av herr *Senander m. fl.*, om viss höjning av folkpensionerna,

de likalydande motionerna nr 316 i första kammaren av herr *Wirmark m. fl.* och nr 391 i andra kammaren av fru *Johansson m. fl.*, angående socialt försäkringsskydd för hemmadöttrar, m. m.;

B. i anledning av propositionen väckta motioner:

de likalydande motionerna nr 573 i första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* och nr 714 i andra kammaren av herr

Hedlund m. fl., i vad motionerna hänvisats till lagutskott,

de likalydande motionerna nr 574 i första kammaren av fröken *Andersson* och nr 717 i andra kammaren av fru *Kristensson m. fl.*,

de likalydande motionerna nr 575 i första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* och nr 713 i andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.*,

de likalydande motionerna nr 576 i första kammaren av herr *Carlsson, Eric*, och herr *Sundin* samt nr 719 i andra kammaren av herrar *Fälldin* och *Nilsson* i Tvärålund,

de likalydande motionerna nr 577 i första kammaren av herr *Ewerlöf m. fl.* och nr 718 i andra kammaren av herr *Hjalmarson m. fl.*,

de likalydande motionerna nr 578 i första kammaren av herr *Lundström m. fl.* och nr 716 i andra kammaren av herr *Malmborg m. fl.*,

de likalydande motionerna nr 579 i första kammaren av herrar *Sundin* och *Mattsson* samt nr 715 i andra kammaren av herr *Jansson* i Benestad *m. fl.*,

motionen nr 709 i andra kammaren av herr *Senander m. fl.*,

motionen nr 710 i andra kammaren av herr *Senander m. fl.*,

motionen nr 711 i andra kammaren av herr *Svensson* i Ljungskile och fröken *Elmén*, samt

motionen nr 712 i andra kammaren av fröken *Karlsson*.

I motionerna I: 316 och II: 391 hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om åtgärder i syfte att bereda de s. k. hemmadöttrarna och liknande grupper möjlighet till socialt försäkringsskydd och samma trygghet i socialt och ekonomiskt avseende, som andra samhällsmedborgare vore berättigade till.

I motionerna I: 573 och II: 714 hade under a) och c) yrkats, att riksdagen måtte besluta

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

a) att utöver vad som föreslagits i proposition nr 75 ålderspensionerna samt invalidpensionernas och sjukbidragens maximibelopp inom folkpensioneringen med verkan från den 1 januari 1961 skulle höjas med 250 kronor om året för ensam pensionär och 350 kronor för två pensionsberättigade makar;

c) att folkpensionsavgiften från den 1 januari 1961 skulle utgå med 5 procent av den taxerade inkomsten enligt i övrigt nu gällande bestämmelser.

I motionerna I: 574 och II: 717 hade hemställts,

a) att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 75 måtte besluta, att oreducerad änkepension skulle utgå efter inkomstprövning från och med den 1 juli 1960 tills vidare med 2 750 kronor per år och med reduktion enligt propositionens förslag,

b) att riksdagen måtte besluta om uppskov med det slutliga ställningstagandet till änkepensioneringens utformning, så att frågan kunde — under beaktande av de i motionen anförda synpunkterna — prövas i samband med förslag om invalidpensionering.

I motionerna I: 575 och II: 713 hade hemställts, att riksdagen måtte

1) besluta, att barnpension till barn vars båda föräldrar avlidit skulle utgå med 1 500 kronor,

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om skyndsamt utredning i enlighet med vad i motionen anförts av dels fråga om bättre pensionsförmåner till dem, som blivit änkor före den 1 juli 1960, dels frågan om trygghand av främst äldre, ogifta kvinnors försörjning, vilka under lång tid haft vårdnaden av till följd av ålder eller annan orsak handikappade föräldrar eller därmed jämförbar uppgift, dels ock frågan om en mindre restriktiv behovsprövning inom folkpensioneringens ram.

I motionerna I: 576 och II: 719 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att inkomstgränsen för erhållande av inkomstprövad pensionsförmån, skulle höjas med 1 000 kronor.

I motionerna I: 577 och II: 718 hade hemställts,

I. att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 75 måtte

1) avslå Kungl. Maj:ts förslag om höjning av hustrutillägget;

2) avslå Kungl. Maj:ts förslag rörande ett icke inkomstprövat garantibelopp om två tredjedelar av änkepensionen, därast mannen avlidit under tiden den 1 juli 1959—30 juni 1960, och en tredjedel av änkepensionen om mannen avlidit under tiden den 1 juli 1958—30 juni 1959;

3) med ändring av Kungl. Maj:ts förslag rörande grunderna för utgivande av änkepension besluta,

a) att den bestämmelse i 3 § 4 mom. femte stycket lagen om folkpensionering skulle utgå, enligt vilken änkepension skulle vara helt förverkad, om äktenskap, som änkepensionsberättigad inginge, bestode i 5 år eller mera,

b) att änkepension, där mannens död inträffat efter den 30 juni 1960, icke skulle kunna reduceras eller upphöra av den anledningen att barn under 16 år, som vid dödsfallet vistats i hemmet, sedermera blivit bosatt utom hemmet utan skulle så till vida definitivt regleras vid mannens död och reduceras först vid tidpunkt då yngsta barnet beräknades uppnå 16 års ålder, att pensionsrätten bleve oberoende av vem som hade vårdnad om barnet;

4) besluta, att barnpensionen till barn vars båda föräldrar avlidit skulle utgöra 1 500 kronor i stället för 1 000 kronor om året;

5) beträffande det kommunala bostadstillägget besluta,

a) att sådant tillägg icke skulle utgå till änkepensionsberättigad som icke hade varit berättigad till änkepension enligt äldre bestämmelser,

b) att ökning av standardtillägg till annan änkepensionsberättigad samt eventuellt standardhöjning av hustrutillägg i sin helhet skulle avräknas från kommunalt bostadstillägg,

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

c) att ökning av standardtillägg till allmän ålderspension, invalidpension eller sjukbidrag skulle avräknas från kommunalt bostadstillägg med hälften,

d) att kostnadsökning som kunde orsakas av beslut om nya grunder för kommunala bostadstillägg icke skulle föranleda något bidrag från staten;

6) besluta, att i princip total samordning mellan änke- och barnpensionerna å ena sidan och änke- och barnlivräntor å den andra skulle tillämpas och sålunda

a) att i lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring och därmed sammanhängande författningar skulle införas sådana bestämmelser för yrkesskador som inträffade efter den 30 juni 1960, att tills vidare från änkelivränta avräknades änkepension från folkpensioneringen utan beaktande av sådana index- och standardtillägg som kunde tillkomma efter juli månad 1960 och att från barnlivränta avräknades barnpension med högst 1 000 kronor,

b) att i militärsättningsförordningen den 2 juni 1950 (nr 261) skulle införas motsvarande bestämmelser,

c) att, om yrkesskadan inträffat före den 1 juli 1960 men dödsfallet inträffat nämnda dag eller senare, nedsättning i stället skulle göras i änkepensionen respektive barnpensionen så att motsvarande resultat som under a) och b) erhöles;

7) besluta, att folkpensionsavgiften fr. o. m. ingången av år 1961 skulle utgöra 4,5 % av den taxerade inkomsten, dock högst 675 kronor;

8) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t måtte

a) tillse att pågående utredning rörande rätt till uppskov med uttagande av folkpension mot att folkpensionen höjdes ävensom rörande frågan om pensionsålderns rörlighet nedåt bedreves så skyndsamt, att förslag snarast kunde föreläggas riksdagen,

b) låta frågan om indexregleringen av folkpensionerna göras till föremål

för en förutsättningslös skyndsamt utredning.

I *motionerna I: 578 och II: 716* hade yrkats, att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 75 måtte besluta,

A. att barnpension fr. o. m. 1 juli 1960 skulle utgå med 1 000 kronor till barn under 16 år, som förlorat en av sina föräldrar, och med 1 500 kronor till barn, som förlorat båda sina föräldrar;

B. att i skrivelse till Kungl. Maj:t

1. anhålla, att förslag måtte framläggas för riksdagen om värdeskydd åt barnpensionerna genom indexreglering i likhet med vad som gällde för övriga förmåner inom folkpensioneringen;

2. uttala,

a) att en administrativ samordning på socialförsäkringarnas område icke finge rubba folkpensioneringens grundläggande och betydelsefulla ställning,

b) att möjligheterna att bereda pension före 67 år till dem, som på grund av skötsel av föräldrar eller syskon i hemmet icke blivit i tillfälle att ha förvärvsarbete eller annorlunda hade starkt reducerade försörjningsmöjligheter ingående borde prövas av 1958 års socialförsäkringskommitté och att förslag härom borde föreläggas riksdagen;

3. giva till känna vad i motionerna anförts i fråga om folkpensionsavgiften.

Beträffande folkpensionsavgiften hade i motionerna anförts bland annat att, såvitt budgetläget kunde bedömas, en avgiftshöjning med ett belopp som motsvarade en procent enligt gällande system syntes bli erforderlig, därest omsättningsskatten avskaffades från och med den 1 januari 1961. Vidare hävdades i motionerna, att en täckning av folkpensionskostnadernas stegring genom höjning av den särskilda folkpensionsavgiften utgjorde en för folkpensionärerna bättre garanti för genomförandet av höjningen av folkpensionerna under 1960-talet än finansiering i ökad grad genom skattemedel.

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

I *motionerna I: 579 och II: 715* hade hemställts, att full änkepension utan behovsprövning skulle utgå till den, som blivit änka före den 1 juli 1960 från det år hon uppnått 60 års ålder.

I *motionen II: 709* hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att förslaget till lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 1 juni 1956 (nr 264) om höjning av folkpensioner m. m. skulle beträffande 1 § erhålla följande lydelse:

»Folkpension i form av allmän ålderspension, tilläggspension, änkepension eller hustrutillägg skall höjas för år räknat med

690 kronor för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter ålderspension, invalidpension eller sjukbidrag eller vars hustru uppbär hustrutillägg, ävensom för hustru, som uppbär hustrutillägg, samt

1 050 kronor för annan pensionsberättigad.»

I *motionen II: 711* hade yrkats att riksdagen

1. skulle antaga Kungl. Maj:ts proposition nr 75, dock med den ändringen, att den nuvarande inkomstprövningen för änkepensionen bibehölls,

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om en översyn av reglerna för inkomstprövningen enligt i motionen angivna riktlinjer samt att förslag härom skulle föreläggas nästa års riksdag i samband med förslag om en reform av invalid- och förtidspensioneringen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen med avslag å följande motionsyrkanden, nämligen

1) yrkandena i *motionerna I: 19 och II: 11* samt *motionen II: 709*,

2) yrkandena i *motionerna I: 574 och II: 717*,

3) yrkandena under 1), 2), 3), 4) och 6) i *motionerna I: 577 och II: 718*,

4) yrkandet under 1) i *motionerna I: 575 och II: 713*,

5) yrkandet under A i *motionerna I: 578 och II: 716*,

6) yrkandet i *motionerna I: 579 och II: 715*,

7) yrkandet under 1) i *motionen II: 711* samt

8) yrkandena i *motionen II: 712*,

I. måtte — med förklaring att riksdagen icke kunnat helt bifalla det genom förevarande proposition, nr 75, framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering — för sin del antaga lagförslaget med den ändringen, att tredje stycket punkten 4 övergångsbestämmelserna erhöles nedan angivna lydelse:

4. *Beträffande änkepension efter man, som avlidit före ikraftträdandet, skall 8 § äldre lydelsen alltjämt äga tillämpning.* Minskning enligt nämnda paragraf av pensionsförmån skall dock därvid i första hand göras å kommunalt bostadstillägg. Änkepensionen skall, om dödsfallet inträffat under tiden den 1 juli 1958—den 30 juni 1959, utgå med minst en tredjedel och om dödsfallet inträffat under tiden den 1 juli 1959—den 30 juni 1960, med minst två tredjedelar av det belopp, som utan minskningen skulle hava tillkommit den pensionsberättigade, dock att änkepensionen icke på grund av vad nu sagts må uppgå till högre belopp än som skulle hava utgått, om dödsfallet inträffat efter den 30 juni 1960. Änkepension, som efter minskningen understiger en femtondel av full pension, skall ej utgå. I fall som avses i denna punkt skola 14 § 2 mom. och 16 § äldre lydelsen alltjämt gälla.

II. måtte antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 1 juni 1956 (nr 264) om höjning av folkpensioner m. m.,

III. måtte antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 30 juni 1947 (nr 398) om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen,

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

IV. måtte antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag om barnpensioner.

B. att riksdagen måtte antaga följande genom propositionen framlagda förslag till lagändringar, nämligen

I. förslag till lag angående ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 530) om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn,

II. förslag till lag angående ändring i bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 (nr 382),

III. förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 31 maj 1957 (nr 284) om utfyllnad av vissa underhållsbidrag,

IV. förslag till lag angående ändrad lydelse av 29 och 33 §§ lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring samt

V. förslag till lag angående ändrad lydelse av 22 § lagen den 4 juni 1954 (nr 483) om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna.

C. att riksdagen i anledning av motionerna I: 575 och II: 713, motionerna I: 576 och II: 719 samt motionen II: 711 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla, att åt 1958 års socialförsäkringskommitté måtte uppdragas att överse reglerna om inkomstprövningen inom folkpensioneringen.

D. att riksdagen i anledning av motionerna I: 316 och II: 391, motionerna I: 575 och II: 713 samt motionerna I: 578 och II: 716 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i utlå tandet anfört i frågan om socialt försäkringsskydd åt hemmadöttrar m. m.

E. att följande motioner, nämligen

- 1) motionerna I: 573 och II: 714, i vad de hänvisats till lagutskott,
- 2) motionerna I: 575 och II: 713,
- 3) motionerna I: 577 och II: 718,
- 4) motionerna I: 578 och II: 716 samt
- 5) motionen II: 710,

i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i utlå tandet hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

Vid A i utskottets hemställan

Förslaget till lag angående ändring i lagen om folkpensionering

I. Till 3 § 4 mom.

(avseende femårsgränsen vid återupplivning av änkepension)

Av herrar *Ringaby* och *Björkman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet med bifall till yrkandet under 3 a) i motionerna I: 577 och II: 718 bort hemställa, att 3 § 4 mom. måtte erhålla i reservationen angiven lydelse.

II. Till 8 §.

(avseende samordningen mellan änkepension och änkelivränta från yrkesskadeförsäkringen m. m.)

Av herrar *Ringaby* och *Björkman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till yrkandena under 6) i motionerna I: 577 och II: 718, i vad avsåge änkepensionerna, måtte för sin del

dels besluta, att tredje stycket skulle utgå ur det genom propositionen framlagda förslaget till ny lydelse av 8 § lagen om folkpensionering,

dels ock såsom en följd härav

A. antaga i reservationen införda förslag till

1) lag angående ändrad lydelse av 25 § lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring;

2) förordning angående ändrad lydelse av 11 § 1 mom. förordningen den 2 juni 1950 (nr 261) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring (militärsättningsförordning);

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

B. besluta, att övergångsbestämmelserna till det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen om folkpensionering skulle erhålla i reservationen angiven lydelse.

III. Till övergångsbestämmelserna

(avseende garantireglerna beträffande dem som blivit änkor under tiden den 1 juli 1958—den 30 juni 1960)

Av herrar *Ringaby* och *Björkman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet med bifall till yrkandet under 2) i motionerna I: 577 och II: 718 bort hemställa, att tredje stycket punkten 4 i övergångsbestämmelserna skulle erhålla den lydelse, som i reservationen angivits.

Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen om höjning av folkpensioner m. m.

IV. Till 1 §.

(avseende undantagande av hustrutilläggen från standardhöjningen)

Av herrar *Ringaby* och *Björkman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, som i denna reservation angivits, samt att utskottet med tillstyrkande av yrkandet under 1) i motionerna I: 577 och II: 718 bort hemställa, att 1 § måtte erhålla följande lydelse: »Folkpension i form av allmän ålderspension, tilläggspension eller änkepension skall höjas för år räknat med

455 kronor för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter ålderspension, invalidpension eller sjukbidrag eller vars hustru uppbär hustrutillägg, samt

600 kronor för annan pensionsberättigad.

Folkpension i form av hustrutillägg skall höjas för år räknat med 280 kronor.»

Förslaget till lag om barnpensioner

V. Till 3 §.

(avseende barnpensionens storlek då båda föräldrarna avlidit)

Av herrar *Sunne*, *Edström*, *Thorsten Larsson*, *Ringaby*, *Jacobsson* i Tobo och *Wahlund*, fru *Sandström* samt herr *Björkman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet med bifall till yrkandet under 1) i motionerna I: 575 och II: 713, yrkandet under 4) i motionerna I: 577 och II: 718 samt yrkandet under A i motionerna I: 578 och II: 716 bort hemställa, att 3 § måtte erhålla följande lydelse:

3 §.

Barnpension utgör för år räknat 1 500 kronor för barn, vars båda föräldrar avlidit, och 1 000 kronor för annat barn.

VI. Till 4 §.

(avseende samordningen mellan barnpension och barnlivränta från yrkesskadeförsäkringen m. m.)

Av herrar *Ringaby* och *Björkman*, vilka, under återopande av vad de anfört vid reservationen under II, ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till yrkandena under 6) i motionerna I: 577 och II: 718, i vad avsåge barnpensionerna, måtte för sin del

dels besluta, att 4 § skulle utgå ur förslaget till lag om barnpensioner, att efterföljande paragrafer skulle erhålla ändrat nummer i konsekvens härmed samt att hänvisningen i övergångsbestämmelserna till 6 § skulle ändras till att avse 5 §,

dels ock såsom en följd härav

A. antaga i reservationen införda förslag till

1) lag angående ändrad lydelse av 25 § lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring;

2) förordning angående ändrad lydelse av 11 § 1 mom. förordningen den 2 juni 1950 (nr 261) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring (militärsättningsförordning);

B. besluta, att övergångsbestämmelserna till förslaget till lag om barnpensioner

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

skulle erhålla i reservationen angiven lydelse.

Vid D i utskottets hemställan

Utan direkt anknytning till lagförslagen

VII.

(avseende socialt försäkringsskydd åt hemmadöttrar m. m.)

Av herrar *Sunne, Edström, Thorsten Larsson, Jacobsson* i Tobo och *Wahlund* samt fru *Sandström*, vilka ansett, att utskottets yttrande i denna fråga bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet i anledning av motionerna I: 316 och II: 391, motionerna I: 575 och II: 713 samt motionerna I: 578 och II: 716 bort under D hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att åt 1958 års socialförsäkringskommitté måtte uppdragas att skyndsamt utreda frågan om möjligheterna att bereda pension före 67 år till dem, som på grund av skötsel av föräldrar eller syskon i hemmet icke blivit i tillfälle att hava förvärvsarbete eller som av annan orsak hade starkt reducerade försörjningsmöjligheter.

Vid E i utskottets hemställan

Utan direkt anknytning till lagförslagen
VIII.

(avseende avräkning av standardhöjning å kommunalt bostadstillägg m. m.)

Av herrar *Ringaby* och *Björkman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den ändrade avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av yrkandena under 5) i motioner nr I: 577 och II: 718 måtte för sin del antaga följande förslag till

Lag

angående ändrad lydelse av 7 § lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering

Härigenom förordnas, att 7 § lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

7 §.

Efter beslut av kommun må, i den ordning nedan sägs, kommunalt bostadstillägg utgå till pensionsberättigad som är mantalsskriven inom kommun eller till där mantalsskriven hustru som uppbär hustrutillägg. Sådant tillägg skall anses såsom folkpension.

Kommunalt bostadstillägg beräknas med utgångspunkt från sådana av kommunen fastställda grunder härför, vilka enligt anmälan till pensionsstyrelsen voro gällande vid utgången av år 1959. Härvid angivna belopp skola minskas med hälften av sådan höjning av folkpension som enligt 1 § lagen den 1 juli 1956 om höjning av folkpensioner m. m. tillkommer pensionsberättigad, i den mån höjningen överstiger belopp som härutinnan gällde vid utgången av juni månad 1960. Då fråga är om änkepension, skall dock minskningen av det kommunala bostadstillägget avse dels hela beloppet av höjning som nyss sagts dels därutöver 340 kronor.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1960.

IX.

(avseende ytterligare standardhöjning den 1 januari 1961)

Av herrar *Thorsten Larsson* och *Wahlund*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till yrkandet under a) i motionerna I: 573 och II: 714 måtte för sin del antaga i reservationen infört förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 1 juni 1956 (nr 264) om höjning av folkpensioner m. m.

X.

(avseende folkpensionsavgiftens storlek)

1. Av herrar *Thorsten Larsson* och *Wahlund*, vilka, under hänvisning till vad de anför i reservationen under IX, ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till yrkandet under

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

c) i motionerna I: 573 och II: 714 måtte för sin del antaga i denna reservation infört förslag till lag angående ändrad lydelse av 19 § 2 mom. lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering.

2. Av herrar *Ringaby* och *Björkman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till yrkandet under 7) i motionerna I: 577 och II: 718 måtte för sin del antaga i reservationen infört förslag till lag angående ändrad lydelse av 19 § 2 mom. lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering.

3. Av herrar *Sunne*, *Edström* och *Jacobsson* i Tobo samt fru *Sandström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till yrkandet under 3. i motionerna I: 578 och II: 716 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anför i fråga om folkpensionsavgiftens storlek.

XI.

(avseende änkepension i övergångsfallen)

1. Av herrar *Thorsten Larsson* och *Wahlund*, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort erhålla den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 575 och II: 713 samt motionerna I: 579 och II: 715 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om utredning av frågan om bättre pensionsförmåner för kvinnor, som blivit änkor före den 1 juli 1960, i enlighet med de riktlinjer reservanternas angivit.

2. av fru *Eriksson* i Ängelholm, utan angiven mening.

XII.

(avseende den inverkan barn, som fyllt 16 år före den 1 juli 1960, borde ha på rätten till änkepension)

Av herrar *Ringaby* och *Björkman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 575 och II: 713 samt motionen II: 712 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om en skyndsam utredning av frågan om förbättrade änkepensioner i de övergångsfall, där änkan före den 1 juli 1960 haft barn under 16 år.

XIII.

(avseende indexreglering av barnpensioner)

Av herrar *Sunne*, *Edström*, *Thorsten Larsson*, *Jacobsson* i Tobo och *Wahlund* samt fru *Sandström*, vilka ansett, att utskottets yttrande i anledning av yrkandet under B 1 i motionerna I: 578 och II: 716 bort erhålla den ändrade lydelse, denna reservation visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om förslag till värdeskydd av barnpensioner i enlighet med vad reservanternas anför.

XIV.

(avseende folkpensionernas ställning inom socialförsäkringen)

Av herrar *Sunne*, *Edström* och *Jacobsson* i Tobo samt fru *Sandström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den avfattning som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av yrkandet under B 2 a) i motionerna I: 578 och II: 716 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anför i frågan om folkpensionernas ställning inom socialförsäkringssystemet.

Vid utlåtandet fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande av herrar *Thorsten Larsson*, *Ringaby*, *Wahlund* och *Björkman*, vilka anför:

»I utskottets uttalanden förekommer i vissa avsnitt hänvisningar till den allmänna tilläggspensioneringen, vilka vi icke kunnat biträda. Av tekniska skäl har vi emellertid härvidlag avstått från

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

reservationsvis framförda yrkanden rörande ändringar i lydelsen av utskottets utlåtande.»

Herr TALMANNEN yttrade:

Innan jag lämnar ordet till förste talare vill jag erinra om att hela utskottets hemställan har föredragits och att överläggningen således gäller utlåtandet i dess helhet. Yrkanden i anledning av utlåtandet skall framställas under överläggningen oavsett till vilken punkt i utskottets hemställan de hänföra sig.

Efter överläggningens slut kommer jag att redogöra för den ordning, i vilken propositioner i anledning av de under överläggningen gjorda yrkandena kommer att ställas. En stencilerad uppställning över ordningen för ställandet av propositioner såvitt gäller eventuella yrkanden om bifall till utskottets hemställan och till de vid utlåtandet fogade reservationerna m. m. kommer att utdelas till kammarens ledamöter.

Herr SUNNE (fp):

Herr talman! Vid 1958 års riksdag enade man sig om folkpensionernas utveckling under en tioårsperiod. Man lovade svenska folket att folkpensionen från 67 års ålder fram till 1968 stegvis skulle höjas till 3 600 kronor för en ensam pensionär och till 5 400 kronor för två pensionsberättigade makar, beloppen räknade i 1957 års penningvärde.

Rörande takten i höjningen av folkpensionerna efter 1958 förordade allmänna pensionsberedningen en särskilt kraftig höjning år 1960 — 700 kronor för ensam pensionär och 820 kronor tillsammans för två pensionsberättigade makar — och därefter en jämn stegring vartannat år fram till 1968.

Riksdagen har inte velat binda sig för beredningens förslag i denna del. Såväl 1958 års A-riksdag som 1959 års riksdag har i stället understrukit, att det vid varje ytterligare höjning av pensionsnivån bör föreligga möjlighet för statsmakterna att bestämma höjningens storlek med hänsyn till den statsfinan-

siella och samhällsekonomiska situationen. Särskilda utskottet vid 1958 års riksdag uttalade också, att den av pensionsberedningen föreslagna särskilt kraftiga höjningen 1960 bör undvikas och en jämnare successiv höjning eftersträvas.

Propositionens förslag att till ålderspensionen från och med den 1 juli i år lägga ett standardtillägg på 250 kronor för ensamstående pensionär och 350 kronor för två makar är också utskottets förslag, och till detta vill jag ansluta mig. Jag tror jag kan säga att jag därmed talar också på mitt partis vägnar.

Utom denna förbättrade grundtrygghet på äldre dar skall folkpensionen också ge ökad trygghet för efterlevande änkor och barn och för dem som helt eller delvis förlorat sin arbetsförmåga.

Beträffande änkepensionen föreslås nya regler. Riksdagen har tidigare uttalat sig för att inkomstprövningen av änkepensionen slopas i de fall som inträffar efter den 30 juni innevarande år. Pensionsbeloppen skall då överensstämma med ålderspensionen för en ensam pensionär, alltså efter den 1 juli i år 2 750 kronor.

Härvidlag finns en del övergångsfall som fordrar särskilda övergångsbestämmelser. Utskottet har därför vidtagit en ändring i Kungl. Maj:ts förslag. I utskottets förslag har beträffande änkepensionen sagts »att änkepensionen icke på grund av vad nu sagts må uppgå till högre belopp än som skulle hava utgått, om dödsfallet inträffat efter den 30 juni 1960». Utskottet har ansett att man genom denna ändring har kunnat rätta till vad som annars skulle innebära en orättvisa. Folkpartiets utskottsledamöter har inte något att erinra mot det förslaget utan har biträtt detsamma.

I flera motioner, bland annat från folkpartihåll, har yrkats att åtgärder måtte vidtagas för trygghet av vissa i inkomstavseende missgynnade grupper försörjning, vilka anses vara i behov av men inte eller i förhållandevis ringa grad ha möjlighet att erhålla förmåner från socialförsäkringen. Härvid nämnes

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

i första hand de s. k. hemmadöttrarna, d. v. s. äldre ogifta kvinnor, vilka stannat i föräldrahemmet och tagit vård om sina föräldrar till dessas död. Utskottet framhåller »att sådana kvinnor på grund av ensidigt och isolerat levnadssätt ofta har svårigheter att efter föräldrarnas död skaffa sig försörjning. Eftersom de i allmänhet är under 67 år kan de inte erhålla ålderspension från folkpensioneringen. Deras i allmänhet låga inkomster gör att de vid inträffad sjukdom får inga eller allenast ringa förmåner från sjukpenningförsäkringen».

Utskottet yttrar vidare: »Enligt utskottets mening torde de i föreliggande motioner aktualiserade frågorna inte helt kunna finna sin lösning inom invalidpensioneringen eller genom förtida uttag av ålderspensionen. Ytterligare åtgärder kan bli erforderliga. Innan slutlig ståndpunkt kan tagas härtill synes en utredning böra ske i syfte att kartlägga föreliggande behov och eventuellt erforderliga åtgärder. Det torde vara lämpligt att detta utredningsarbete får ske i anslutning till socialpolitiska kommitténs arbete. Utskottet förordar därför att föreliggande motioner överlämnas till kommittén för att av denna beaktas vid dess fortsatta arbete.»

En del av utskottets ledamöter har emellertid inte funnit utskottets uttalande tillfredsställande och har därför hemställt om att utskottets yttrande, som jag nyss citerade, måtte ersättas med den text som i form av reservation har intagits i utskottets utlåtande. Jag skall citera något ur denna text: »Enligt utskottets mening» — heter det i reservationen — »är det av stor vikt att de här aktualiserade frågorna utan dröjsmål erhåller en tillfredsställande lösning. Det torde därvid ligga närmast till hands att i enlighet med uttalandet av 1958 års A-riksdag de i förevarande motioner aktualiserade problemen utredes av 1958 års socialförsäkringskommitté. Då problemet huvudsakligen är att betrakta som ett tekniskt problem, bör det finnas förutsättningar att ge de här aktualiserade spörsmålen en snar lösning. Utskottet vill därför betona att

utredningsarbetet bör ske med största skyndsamhet, så att förslag kan föreläggas nästa års riksdag.»

I anslutning därtill yrkas att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att åt 1958 års socialförsäkringskommitté uppdrages att skyndsamt utreda frågan om möjligheterna att bereda pension före 67 års ålder till dem, som på grund av skötsel av föräldrar eller syskon i hemmet inte blivit i tillfälle att ha förvärvsarbete eller som av annan orsak har starkt reducerade försörjningsmöjligheter.

Beträffande barnpensionerna har socialförsäkringskommittén föreslagit att barnpension skall utgå till barn, vars fader avlidit, och till barn, vars moder avlidit. När det gäller storleken av den pension, som skall utgå till barn, vars båda föräldrar avlidit, förordar kommittén samma belopp på 1 000 kronor som föreslagits skola utgå, då en av föräldrarna är död, medan tre reserveranter i kommittén hade föreslagit att beloppet skulle uppgå till 1 500 kronor. Departementschefen har anslutit sig till kommittémajoritetens förslag om 1 000 kronor i båda fallen.

På den punkten har man inte kunnat enas inom utskottet. Det har också väckts tre motioner i detta ärende, såväl från folkpartiet och högern som från centerpartiet. Motionärerna har hemställt att barnpension till barn, vars båda föräldrar avlidit, skall utgå med 1 500 kronor. Utskottsmajoriteten har förordat Kungl. Maj:ts förslag, men motionärernas framställning har biträtts i en till utskottets utlåtande fogad, utförligt motiverad reservation, i vilken också föreslås ändring av lydelsen av 3 § i lagen om barnpensioner. Jag skall tillåta mig att citera ett avsnitt av denna reservation.

Det heter där bl. a.: »Det får nämligen enligt utskottets mening anses klart, att de barn som förlorat båda föräldrarna har ett avsevärt större behov av ekonomisk hjälp än de vilka har en av föräldrarna kvar i livet. Oavsett om barnen i en familj drabbas av förlusten av endast den ena eller båda föräldrarna blir

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

de för sin försörjning beroende av även annan ekonomisk hjälp än den som folkpensionen ger. Detta behov av tillskott måste emellertid bli större för de föräldralösa barnen. Det är rimligt att man vid utformningen av grundskyddet beaktar denna skillnad.» Reservanterna finner det väl motiverat att barnpensionen till barn, vars båda föräldrar avlidit, skall utgå med det av motionärerna föreslagna högre beloppet av 1 500 kronor om året. Man har beräknat att merkostnaderna härför skulle belöpa sig till cirka 750 000 kronor om året. Man har då satt barnpensionsåldern till 16 år, och reservanterna föreslår därför att 3 § får följande lydelse: »Barnpension utgör för år räknat 1 500 kronor för barn, vars båda föräldrar avlidit, och 1 000 kronor för annat barn.» Enligt utskottets formulering av 3 § utgör barnpensionen 1 000 kronor vare sig båda föräldrarna avlidit eller bara den ena.

I ett par motioner från folkpartihåll — nr 578 i denna kammare och 716 i andra kammaren — har hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till indexreglering av barnpensionerna. Motionärerna har anfört att den värdebeständighet som folkpensionerna erhållit genom indexregleringen allmänt anses såsom mycket värdefull. Enligt motionärernas uppfattning är det en brist att barnpensionerna inte föreslås vara indexreglerade. Utskottets majoritet har emellertid inte ansett det lämpligt att nu tillskapa ett särskilt indexsystem för barnpensionerna. Därför har ett antal utskottsledamöter i en särskild reservation till utskottsutlåtandet anslutit sig till motionsyrkandet. I reservationen föreslås följande skrivning: »Utskottet anser i likhet med motionärerna det inte befogat att undanta just barnpensionerna från en värdebeständighet inom pensionssystemet som numera allmänt anses som mycket värdefull. Barnpensionerna bör jämföras med övriga folkpensionsförmåner i fråga om anknytning till pensionsindex. Uppdraget att närmare utarbeta denna anknytning av barnpensionerna till pensionsindex bör anförtros vederbörande

departement. Utskottet föreslår därför att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär förslag om sådant värdeskydd för barnpensionerna.»

I propositionen omtalar departementschefen att den av honom förordade folkpensionsreformen innebär en kostnadsökning med cirka 369 miljoner kronor om året, varav 306 miljoner kronor faller på staten och 63 miljoner kronor på kommunerna. Det är i själva verket så, säger han, att vid inget tillfälle sedan den nuvarande folkpensioneringens införande år 1948 en så kostnadskrävande reform genomförts.

Hur skall nu reformen finansieras? Staten bestrider enligt nuvarande ordning huvuddelen av kostnaderna, och härför tillgodogör sig staten folkpensionsavgifterna, som nu uppgår till cirka 1 000 miljoner kronor om året. Men detta är knappt hälften av statens utgifter för folkpensioneringen. Resten täckes i huvudsak genom skatter. Genomföres det nu framlagda förslaget, beräknas statens utgifter 1960/61 för detta ändamål till 2 400 miljoner kronor.

Då man gärna vill betrakta folkpensionen som en social försäkring, har i flera motioner, även från folkpartihåll, yrkats att en höjning av folkpensionsavgiften genomföres. I folktopartimotionerna hävdas, att en avgiftsökning motsvarande 1 procent torde bli nödvändig från och med 1961, därest omsättningskatten avskaffas från 1 januari 1961. Motionärerna uttalar också, att täckning av folkpensionskostnadernas stegring genom höjning av den särskilda folkpensionsavgiften utgör en för folkpensionärerna bättre garanti för genomförandet av höjningen av folkpensionerna under 1960-talet än finansiering i ökad grad genom skattemedel. Dessa synpunkter har också framförts i en till utlåtandet fogad reservation. Utskottet förordar däremot att man tar ställning till avgiftshöjningen först efter utredning.

Departementschefen har i propositionen tillkännagivit, att det är hans avsikt — sedan socialförsäkringskommittén utrett invalidpensioneringen — att låta utarbeta förslag om folkpensioneringens

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

sammanslagning med tilläggs pensioneringen i ett enda lagverk. Till detta vill departementschefen knyta även övriga socialförsäkringar. Utskottet biträder departementschefens förslag.

I en reservation till utskottsutlåtandet betonas, att reservanterna delar uppfattningen, att frågan om en teknisk och administrativ samordning av samtliga socialförsäkringar är ett angeläget spörsmål. Samordningen fordrar emellertid en omsorgsfull och förutsättningslös prövning, och det vore olyckligt om ett ställningstagande skulle forceras. Det kan bli nödvändigt att vidtaga övergångsarrangemang av provisorisk karaktär för att komma till rätta med vissa samordningsproblem. Man erinrar om att en väsentlig förstärkning av folkpensioneringen förestår under 1960-talet. I likhet med motionärerna vill reservanterna betona, att en administrativ samordning på socialförsäkringens område inte får rubba folkpensioneringens grundläggande och betydelsefulla ställning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de vid utskottets utlåtande fogade reservationer, där jag är första namn bland undertecknarna.

Herr RINGABY (h):

Herr talman! Det förslag till ändringar i lagen om folkpensionering som nu ligger på riksdagens bord innebär i många stycken mycket stora förbättringar, vilket vi alla är glada åt. Förslaget innebär bl. a. en kraftig höjning av de olika pensionsförmånerna. Sålunda föreslår man att änkepensionerna skall höjas med 750 kronor till 2 750 kronor och att pensionerna till ensam pensionär och till två pensionsberättigade makar skall höjas med 250 respektive 350 kronor. På den punkten är utskottets ledamöter eniga utom centerpartiets representanter, som vill företa en ny, lika stor och lika kostnadskrävande uppjustering redan ett halvt år efter denna höjning.

Med anledning av detta klara överbud vill jag gärna bringa i åtanke vad

centerpartiets ledare herr Hedlund yttrade i årets remissdebatt, alltså för cirka tre månader sedan. Jag citerar: »Det må vara att många tycker att politikererna skulle ha sagt stopp tidigare, gjort klart för sig att det blir ett ökat skatte tryck, om vi inte säger stopp. Men när vi nu inte i tid gjort det, är det nu i dag nödvändigt inte bara med ett stopp, utan med ett steg tillbaka, d. v. s. med prutningar på en hel del poster.»

Detta är ju politisk klartext, och jag vill gärna instämma i yttrandet. Men det vore önskvärt, om centerpartiet levde efter den läran.

Det nu föreslagna överbudet blir inte heller mera begripligt, när vi vet att centerpartiet i det särskilda utskottet 1958 enhälligt förordat en jämnare höjning av folkpensionerna än vad pensionsberedningen föreslog och dessutom i riksdagen enhälligt biträtt denna jämnare höjning. Samma enhällighet var det på den punkten i särskilda utskottet 1959 och i besparingsutredningen.

Från centerpartiets sida brukar man ju tala om reformstopp, att göra en paus i den sociala trappan. Mot bakgrunden av vad jag här anfört må det kanske förlåtas, om jag blir förbryllad av att centerpartiet just i år vill ta dubbla steg i den sociala trappan, när vi väl alla är eniga om att på samma gång, nämligen 1968, nå slutmålet, 5 400 kronor för äkta makar.

Med tanke på de förut tunga skatterna är en ytterligare avgiftshöjning på cirka 100 miljoner kronor mycket kännbar. Dessutom torde den ändå inte räcka till för att finansiera centerpartiets förslag.

Utskottsförslaget innebär bl. a., att åldern för full pension till kvinna som blivit änka efter den 30 juni 1960 skall sänkas från 55 till 50 år och att dessa pensioner skall utgå utan inkomstprövning och med en avtrappande femtondelsskala nedåt, så att ingen pension utges om änkan är 35 år vid mannens död. Om det finns barn under 16 år i hemmet, skall dock full änkepension utgå oavsett åldern vid änkeblivandet. Om barnet avlider eller adopteras av an-

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

nan person eller definitivt lämnar hemmet före 16 års ålder, upphör barnpensionen. Änkans pension skall då reduceras efter 15-delsskalan på så sätt, att pensionen beräknas som om maken hade avlidit den dag barnet flyttade hemifrån eller fylld 16 år. Kravet på detta samboende skall enligt utskottets uttalande inte vara hårt. Vi inom utskottet har kunnat biträda även detta förslag liksom höjningen till 996 kronor av de särskilda inkomstprövade barnbidragen. Jag vill emellertid beklaga, att en del problem ännu inte är utredda av 1958 års socialförsäkringskommitté och därför inte kunnat lösas genom det nu föreliggande förslaget. Detta gäller kanske framför allt invalid- och förtidspensioneringens utformning inom folkpensioneringen. Inte heller frågan om samordning över huvud taget mellan de olika socialförsäkringsförmånerna är tillfredsställande löst, men här har ju utskottet utlovat bättring. I vissa stycken är därför förslaget ofullständigt och kommer att kräva en snar överarbetning.

Departementschefen skriver i propositionen på s. 80: »Det ligger inget egendomligt eller beklagansvärt i det faktum, att socialförsäkringens stora byggnad uppförts etappvis och att de olika delarna tid efter annan anpassats efter ändrade förutsättningar och behov.» Alla vet vi emellertid, att den byggnad som ideligen till- och ombygges efter hand blir svåröverskådlig och opraktisk. Det har också den här sociala byggnaden blivit. Den har kanske blivit ett exempel på hur en socialförsäkring inte skall vara ordnad. Inte minst sedan allmänna tilläggspensioneringen tillkommit har samordningsfrågan blivit svår. Trots att herr andre vice talmannens eminenta sakkunskap i dessa frågor stått till förfogande i andra lagutskottet liksom i socialförsäkringskommittén, har förslaget till ändring i folkpensioneringslagen blivit sådant, att det kommer att skapa många tröskelproblem och svåra samordningsfrågor. När det gäller ATP-pensioneringen kan vi från högerhåll fortfarande

inte acceptera den anordningen, men vi har ju inte heller kunnat skriva om all lagtext. Av den anledningen finns fogat till utskottets betänkande ett särskilt yttrande, som även centerpartiet biträder. Under behandlingen av detta ärende har det för oss blivit alltmer uppenbart, att den socialt rättvisa och för alla lika grundpension, som folkpensionen är — en så att säga för alla lika social plattform att starta från med frivilliga tillägg efter vars och ens önskan — hade varit en vida bättre lösning än ATP.

Efter dessa inledande allmänna översikter skall jag övergå till att med herr talmannens tillstånd yrka bifall till de reservationer, där mitt namn står först, och jag skall göra det med några korta förklaringar till varje punkt, såsom de är uppställda i utskottets utlåtande.

Vi har inte kunnat dela majoritetens uppfattning, att en omgift änka måste skiljas från den andre maken före utgången av fem år efter giftermålet för att pensionen efter den först avlidne maken skall reaktiveras. Det måste väl ur både praktisk och allmän social synpunkt vara olyckligt att låta en kvinna välja mellan fortsatt äktenskap och en pensionsförmån, att av ekonomiska skäl tvingas att taga ställning till en eventuell skilsmässa inom en viss fixerad tidsgräns. Vi föreslår att denna femårsregel tas bort.

Många komplicerade samordningsfall kommer — som jag tidigare nämnde — att inträffa. I vissa lägen kommer rätt till tre förmåner att inträda samtidigt, nämligen dels en invalidränta från yrkesskadeförsäkringen, dels invalidpension från folkpensioneringen och dels vanlig ålderspension. Därtill kommer så småningom ATP-pensionen. Livräntorna från yrkesskadeförsäkringen är nu fastställda med hänsyn till att ett sammanträffande av sådana förmåner med icke-behovsprövade änkepensioner icke tidigare har varit aktuellt. Efter den 1 juli 1960, då inkomstprövningen av änkepensionerna försvinner, kommer överpensionering att aktualiseras. Därför skiljer Kungl. Maj:t liksom utskottsma-

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

joriteten på tre fall, nämligen för det första då dödsfall på grund av yrkesskada inträffar före den 1 juli 1960 — då blir det kanske inte så stora problem — för det andra då yrkesskadan inträffat före denna dag men dödsfallet efter den 1 juli — här uppkommer problem därigenom att änkepensionen då inte blir behovsprövad — och för det tredje då både skada och dödsfall inträffar efter den 1 juli 1960.

Beträffande den besvärliga samordningen mellan dels änkepensionen och barnpensionen, dels livräntor från yrkesskadeförsäkringen och dels ålderspensionen från folkpensioneringen föreslår vi, att samordning av både gamla och nya yrkesskadefall genomföres nu och att de nya fall, som inträffar efter den 1 juli 1960, i princip samordnas totalt på så sätt, att änkepension och barnpension i sin helhet avräknas på änke- och barnlivräntor. Vad de äldre fallen beträffar bör avräkning ske så, att motsvarande resultat som för de nya fallen kan uppnås.

Från denna regel om total samordning gör vi ett undantag för barnpensionerna, som vi föreslår skola avräknas med högst 1 000 kronor på livränta även i det fall, då båda föräldrarna avlidit — och vi har föreslagit en barnpension av 1 500 kronor. Denna lösning måste ju vara betydligt bättre än utskottets förslag, som majoriteten själv kallar ett provisorium och som erkännes kunna leda till överpensionering och dessutom strider mot den princip, som departementschefen anser riktig, nämligen att änke- och barnpensionerna skall vara orubbade.

För att mildra övergången från inkomstprövade till icke-inkomstprövade änkepensioner den 1 juli i år föreslår Kungl. Maj:t, att de, som blir änkor ett år före denna tidpunkt, erhåller 2/3 av änkepensionen utan inkomstprövning och att de, som blir änkor två år före samma tidpunkt, skall erhålla 1/3 av änkepensionen likaledes utan inkomstprövning. Det blir ett slags garantibelopp, som kommer att utgå. Denna regel innebär emellertid, att änkor, som får

2/3-pension och som samtidigt har änkelivränta från yrkesskadeförsäkringen, kan få en pension, som är högre än för dem, som blivit änkor senare, vilka får sin änkepension reducerad med hälften.

Detta missförhållande måste man reglera på något särskilt sätt, vilket också utskottet anser. Dessutom måste ju i många fall dessa 1/3- och 2/3-pensioner bli ytterligt betydelselösa. De börjar väl att utgå — om jag inte missminner mig — först vid en ålder av 37—38 år, men det kommer då att bli fråga om mycket små belopp. Vi föreslår därför, att dessa garantibelopp inte skall utgå.

Vi kan inte heller biträda förslaget om standardhöjningen på hustrutilläggen, därför att utvecklingen går mot ett avskaffande av inkomstprövade förmåner. Detta gäller även de inkomstprövade kommunala bostadstilläggen, och man kan ifrågasätta, om dessa över huvud taget hör hemma inom folkpensioneringen. Enligt vår uppfattning bör dessa kommunala bostadstillägg avvecklas så att i varje fall de änkor, som enligt nuvarande regler inte skulle få några som helst förmåner från folkpensionen, inte skall ha något kommunalt bostadstillägg. Dessutom skall de avvecklas på ett sådant sätt, att ökningen av standardtilläggen till allmän ålderspension, invalidpension eller sjukbidrag skall avräknas från de kommunala bostadstilläggen med halva sitt belopp, och ökningen av standardtilläggen till änkepensionerna skall avräknas med hela sitt belopp från de kommunala bostadstilläggen.

Orsaken till att vi vill avveckla dessa kommunala bostadstillägg är bl. a. att de åstadkommer mycket stora olikheter i pensionsnivån men framför allt att de behovsprövade förmåner, som det här är fråga om, mycket effektivt hindrar en vanlig pensionär att skaffa sig en sidoinkomst. Vi har i vår motion givit ett exempel på detta förhållande. En änka med en inkomstprövad pension på 2 750 kronor antas ha ett kommunalt bostadstillägg på 1 200 kronor. Hon har alltså sammanlagt 3 950 kronor och hon behöver inte betala någon skatt,

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

därför att den väsentliga inkomsten härrör från folkpensionen. Skaffar hon sig en arbetsinkomst på 1 500 kronor, reduceras hennes bostadstillägg med 200 kronor — och det är kanske inte så farligt. Hon behöver fortfarande inte betala någon skatt. Men skulle hon öka inkomsten ytterligare med 3 000 kronor, mister hon hela bostadstillägget. Vidare reduceras hennes änkepension med 1 000 kronor, och därtill kommer hon att få betala skatt med cirka 800 kronor, därför att hennes folkpension bara är en liten del av den sammanlagda inkomsten. Summan av kardemumman blir att på de första 1 500 kronorna försvinner 10 procent, men om hon tjänar 3 000 kronor ytterligare, försvinner 90 procent. Var och en kan ju förstå, att detta inte kan vara ägnat att uppmuntra en pensionär att skaffa sig egna inkomster.

Herr talman! I början av mitt anförande nämnde jag att detta förslag kommer att skapa tröskelproblem. Ett av dessa gäller änkor, som vid denna lags ikraftträdande har barn, som fyllt 16 år före den 1 juli 1960, och sådana, som har barn, som fyller 16 år strax efter den 1 juli i år. I sådana fall uppstår betydande olikheter i pensionshänseende, och vi föreslår att sådana fall skall bli föremål för en skyndsam utredning.

Alla dessa förbättringar av folkpensionen kostar givetvis mycket pengar — 306 miljoner kronor för staten för budgetåret 1960/61 och 63 miljoner kronor för kommunerna. I enlighet med våra principer, att man i största möjliga utsträckning bör betala för vad man får, föreslår vi att folkpensionsavgiften fr. o. m. den 1 januari 1961 höjes med 0,5 procent till 4,5 procent, dock till högst 675 kronor. Vi finner en utveckling mot en allt mindre skattefinansierad folkpensionsförsäkring av detta slag önskvärd.

Med dessa motiveringar, herr talman, vill jag som sagt yrka bifall till samtliga reservationer, där mitt namn står först, och även till den med V betecknade reservationen, som avgivits av herr Sunne m. fl.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! När vi nu behandlar frågan om höjning av folkpensionerna, är detta att betrakta som en etapp i fullföljandet av den folkpensionsreform, som allmänna pensionsberedningen drog upp riktlinjerna för i sitt år 1957 framlagda betänkande — de riktlinjer, på vilka riksdagen 1958 grundade sitt principbeslut om målsättningen för folkpensionsreformen. Detta riksdagsbeslut innebär ju att folkpensionärerna 1968 skall få en pension av 3 600 kronor för ensamstående och 5 400 kronor för två makar tillsammans, räknat i 1957 års penningvärde.

Vi har all anledning att med tillfredsställelse konstatera den enighet, som rått om att de gamla skall tillförsäkras denna grundtrygghet. Tyvärr råder det inte enighet om takten för genomförandet av denna folkpensionsförbättring. Regeringen har nu föreslagit, att folkpensionerna skulle höjas med endast 250 kronor för ensam pensionär och med 350 kronor för två pensionsberättigade makar. Vi inom centerpartiet har inte kunnat acceptera detta. Vi har föreslagit en höjning med ytterligare 250 resp. 350 kronor. I utskottet har högern och folktopartiet slutit upp kring socialdemokraterna till stöd för det njugga regeringsförslaget.

Pensionsberedningen föreslog en särskilt kraftig folkpensionshöjning för år 1960, nämligen med 700 kronor för ensam pensionär och med 820 kronor tillsammans för två pensionsberättigade makar och därefter en jämn stegring vartannat år med 150 resp. 225 kronor fram till år 1968. Härvid förutsatte pensionsberedningen, att en avveckling av det kommunala bostadstillägget skulle ske i samband med höjningarna 1960 och följande år, så att bostadstillägget minskades med hälften av pensionshöjningen för året. Pensionsberedningen uttalade, att man borde vidtaga en påtaglig folkpensionshöjning 1960, så att de nuvarande folkpensionärerna kunde få verklig nytta av reformen. Pensionsberedningen framhöll vikten av att de gamla och arbetsoförmögna bereddes en skälig standard,

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

men den skälighetsavvägning mellan folkpensionärerna och den aktiva befolkningen, som folkpensionerna nu återspeglar, kunde enligt pensionsberedningens mening inte längre anses tillfredsställande.

Jag vill inte gärna tro att någon vill göra gällande, att denna pensionsberedningens bedömning av folkpensionärernas situation skulle vara felaktig. Vi i centerpartiet anser i varje fall, att det är riktigt och nödvändigt att höja folkpensionärernas förmåner i huvudsak i den takt som pensionsberedningen föreslog.

När de kommunala bostadstilläggen nu bibehålls oförändrade kan den förbättring av pensionsförmånerna, som pensionsberedningen avsåg från 1960, i genomsnitt uppnås om folkpensionsbeloppen höjs med 500 kronor för ensamstående pensionär och 700 kronor för två pensionsberättigade makar. Det är detta vi föreslagit från centerpartiet. Regeringsförslaget är hälften av detta. Den ytterligare höjning vi föreslagit kan emellertid inte träda i kraft förrän den 1 januari 1961, eftersom riksdagen tidigare avvisat vårt förslag till finansiering av denna folkpensionshöjning innevarande år.

I och för sig gagnar det inte att ställa till med en process om hur det har blivit så, att den rejäla folkpensionshöjning, som pensionsberedningen föreslog för år 1960, nu i regeringsförslaget har reducerats till endast 250 resp. 350 kronor, och hur högern och folkpartiet kunnat ge detta sin välsignelse, men den historieskrivning, som presenteras av utskottsmajoriteten liksom också i propositionen, tarvar dock en kommentar och ett tillrättaläggande.

Man kan inte komma ifrån, att vi under folkomröstningen 1957 allmänt ställde ut det löftet till folkpensionärerna, att folkpensionerna skulle förbättras enligt pensionsberedningens förslag. I propositionen år 1957 om folkomröstningen konstaterade socialministern, att »allmän enighet synes råda om förbättringen av folkpensionerna». Naturligtvis måste denna bedömning, som i olika

sammanhang och från olika håll ständigt återkom under folkomröstningskampanjen, gälla hela pensionsberedningsförslaget om folkpensionsförbättringen och inte bara en del av den, den måste alltså gälla såväl slutmålet år 1968 som etapperna dit. Hade inställningen på något håll då på allvar varit en annan, får väl förutsättas, att man klargjort det, när det nu gällde en så viktig sak.

I pensionspropositionen år 1958 satte socialministern folkpensionerna på en framträdande plats. Där hette det bl. a.: »Mitt ställningstagande beträffande folkpensioneringen beror emellertid i första hand på hänsynen till alla dem som i dag är eller under de närmaste åren blir folkpensionärer. De kommer nämligen inte att få någon eller endast liten direkt fördel av en tilläggs pensionering av den avsedda konstruktionen — och detta skulle gälla vilken metod man än valde för att bygga upp tilläggs pensioneringen. De som redan är gamla eller invalidiserade blir alltså helt eller nästan helt beroende av folkpensionen...»

Man letar förgäves, herr talman, efter sådana ord om folkpensionerna i den proposition som socialministern skrivit i år. Men fortfarande gäller ju, att situationen för folkpensionärerna är densamma. Det enda som hänt är egentligen att ATP genomdrivits, vilket folkpensionärerna inte får någon glädje av.

Inte heller i pensionspropositionen 1958 nämndes någonting om en annan takt i pensionshöjningarna än vad pensionsberedningen föreslagit. Men särskilda utskottet och därmed riksdagen uttalade att en jämnare takt i pensionshöjningarna borde eftersträvas. Detta uttalande upprepade riksdagen 1959. Även vi har varit med om detta — med hänsyn till det bekymmersamma statsfinansiella läget. När nu ingen avveckling av de kommunala bostadstilläggen sker, så kan ju också i stort sett de pensionsförmåner, som pensionsberedningen avsåg för folkpensionärerna från 1960, uppnås vid en jämnare höjning av pensionsbeloppen, såsom föreslagits i motionen från centerpartiet. Den höj-

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

ningstakt, som regeringen och utskottsmajoriteten nu gått in för, innebär att folkpensionerna skall höjas med jämna belopp vartannat år. Jag har svårt att förstå, att det skulle ha varit syftet med riksdagens uttalande 1958 och 1959. I varje fall har vi i centerpartiet inte kunnat lägga den innebörden i dessa riksdagsuttalanden.

Jag skall naturligtvis inte bestrida, att en rejäl folkpensionshöjning kostar mycket pengar. Om man skall anse att vi har råd med den eller inte beror ju på hur man vill placera den i angelägenhetsgrad i förhållande till andra reformkrav. Nu har ju ATP, de graderade tilläggspensionerna, genomdrivits. Det innebär väsentligt ökade förmåner för huvudparten av den nu aktiva generationen — fast på ett orättvist sätt. Redan nu försämrar ATP statsbudgeten med ett belopp som är större än kostnaderna för den ytterligare folkpensionshöjning som centerpartiet föreslagit. Det är också en belysning av argumenteringen om att vi inte skulle ha råd att höja folkpensionerna mer än regeringen numera vill.

Det som hänt är alltså att de som genomdrivit ATP sedan inte har samma intresse för folkpensionerna och folkpensionärerna. Vi har svårt att förstå denna värdering. Nog borde det vara självklart för oss alla, att de som nu är folkpensionärer och som lagt grunden till vår nuvarande välfärdsutveckling bör få möjligheter till en efter vår tids förhållanden skälig levnadsstandard, såsom pensionsberedningen föreslagit. Vi anser att detta är den rättvisa vi är skyldiga våra åldringar. Då får vi också vara beredda att betala vad det kostar.

Skall historiens dom över oss bli att vi var den generation som ordnade så att våra efterkommande skulle få betala ökade pensioner åt oss men som glömde bort våra gamla? Det vill vi från vårt håll inte vara med om.

Herr talman! Låt mig till sist i kortet sedan beröra förslaget om den förbättrade folkpensioneringen. Den står i huvudsaklig överensstämmelse med det

principbeslut riksdagen fattade 1958. Den förbättrade grundtrygghet, som härigenom uppnåtts för familjerna i framtiden, måste enligt vår mening hållas med mycket stor tillfredsställelse, vilket inte får döljas av att vi ändå funnit oss böra avlämna reservationer på ett par punkter, dels beträffande barnpensionen och dels beträffande den situation som de s. k. föräldraänkorna nu befinner sig i. För dem som nu är änkor blir förhållandena i många fall otillfredsställande. Naturligtvis är det nödvändigt med en viss gränsdragning, men nog bör det vara möjligt att få en utformning som är mera rättvis mot de s. k. övergångsänkorna. Jag vill också här behandla dessa reservationer något mera utförligt.

När det gäller barnpensionerna tycker jag nog att rättviseskäl talar för att de som drabbats av förlust av båda föräldrarna i någon mån ekonomiskt kompenseras framför dem vilka endast mist den ene. Någon större utgift för staten kan väl detta förslag inte innebära. Även beträffande barnpensionens värdebeständighet har vi en reservation.

Vad sedan gäller änkorna i de s. k. övergångsfallen är det uppenbart att här kommer att ske en orättvis behandling gentemot huvudfallen. För sådana som blivit änkor före den 1 juli 1960 skall änkepension endast utgå efter behovsprövning, då däremot de, vilkas makar dör efter detta datum, får pension utan behovsprövning. Vidare föreslås att förekomst av barn under 16 år den 1 juli 1960 skall vara avgörande för samma pensionsregler. Därtill kommer visserligen förslaget om en tredjedels respektive två tredjedels garanti om dödsfall inträffat ett respektive två år innan. Det finns säkerligen många kvinnor som blivit änkor i många år och haft flera små barn att försörja. Dessa blir nu utestängda från en pensionsrättighet, vilken de som blivit änkor efter lagens ikraftträdande får automatiskt.

Härtill kommer att nu gällande inkomstprövning är utformad så, att exempelvis en änka som förtjänar mellan 1 000 och 1 400 kronor får sin pension

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

reducerad med en tredjedel och om vederbörande, för att endast nämna ytterligare ett exempel, äger en mindre fastighet, taxerad till 40 000 kronor, reduceras hennes pension i kännbaraste laget, trots att hon kanske ingen inkomst haft av detta hus. Hon kan ju, som någon har uttryckt det, inte äta upp huset. I denna del har utskottet enat sig i begäran om en utredning, och vi vill faktiskt från vårt håll allvarligt understryka att denna kommer att bedrivas med största skyndsamhet, så att förslag härom snarast möjligt kan framläggas.

När det gäller övergångsfallen har vi från centerpartiet ansett att en utredning även här bör företas, vilken borde kunna komma fram till förslag om bättre pensionsförmåner för kvinnor som blir änkor före lagens ikraftträdande.

Jag vill också, herr talman, nämna ett par ord om den gemensamma reservation, i vilken vi framfört vår uppfattning om den grupp av äldre ogifta kvinnor som varit »låsta fast» i hemmet vid omhändertagandet av sina gamla föräldrar, de s. k. hemmadöttrarna. Även dessa bör få möjlighet till socialförsäkring. Utskottsmajoriteten har här en något avvikande uppfattning. Vi anser att socialpolitiska kommittén inte bör ha detta utredningsuppdrag utan att 1958 års socialförsäkringskommitté bör utreda frågan om möjligheterna att bereda dessa s. k. hemmadöttrar pension före 67 års ålder.

Jag vill så till slut, herr talman, be att få yrka bifall till reservation nr V beträffande 3 § om barnpension, till reservation nr VII angående försäkringskydd för hemmadöttrar och till reservation nr IX avseende standardhöjningen av folkpensionerna. När det gäller reservationen nr X vill jag göra mitt yrkande avhängigt av det beslut som riksdagen kommer att fatta i frågan om standardhöjningen av folkpensionerna. Om centerpartiets yrkande i fråga om standardhöjningen till äventyrs icke skulle gå igenom, har vi ingen anledning att vidhålla vårt krav på höjning av folkpensionsavgiften.

Slutligen vill jag yrka bifall till reservationen nr XI:1 om änkepension i övergångsfallen samt till vår reservation under XIII om indexreglering av barnpensionerna.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Andra lagutskottet tillstyrker i sitt utlåtande nr 20 Kungl. Maj:ts proposition nr 75 med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 om folkpensionering m. m., med ett förtydligande i punkten 4, när det gäller övergångsbestämmelserna till det första av lagförslagen.

Förslaget innebär dels en standardhöjning av folkpensionerna med 250 kronor för ensam pensionär och med 350 kronor för två pensionsberättigade makar att utgå fr. o. m. den 1 juli innevarande år, dels också en avsevärd förbättring av familjepensionsförmånerna från samma dag. Änkepensionerna höjs sålunda till samma belopp som ålderspensionen till ensam pensionär, vilket innebär en höjning med 575 kronor utöver vad pensionen skulle ha uppgått till om de tidigare bestämmelserna bibehållits, enligt vilka höjningen skulle ha varit begränsad till det belopp som utgår till envar av två pensionsberättigade makar.

Full änkepension skall utgå till änka, som har barn under 16 år i hemmet, samt till annan änka, som vid mannens fränfälle fyllt 50 år och varit gift med honom i minst fem år. Om änka utan hemmavarande barn i angiven ålder ej fyllt 50 år vid mannens död, minskas pensionen med en femtondel för varje år varmed hennes ålder vid mannens fränfälle understeg 50 år. Om änka inte längre har barn under 16 år i hemmet, skall vid bedömandet av hennes rätt till full eller reducerad änkepension anses som om mannen avlidit när yngsta barnet fyllde 16 år eller änkan eljest upphörde att ha barn under nämnda ålder i hemmet.

Till kvinnor som blir änkor efter utgången av juni månad 1960 utgår de

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

nya änkepensionerna utan inkomstprövning, medan inkomstprövningen enligt nuvarande regler bibehålles beträffande pensioner till änkor vilkas män avlidit före den 1 juli 1960. Om mannens dödsfall inträffat under tiden 1 juli 1959—30 juni 1960 eller 1 juli 1958—30 juni 1959 skall dock alltid utgå såsom ett garantibelopp utan inkomstprövning, i förra fallet minst två tredjedelar och i senare fallet minst en tredjedel av änkepensionen.

Förslaget innebär vidare att barnpensioner å 1 000 kronor om året skall utgå till alla barn under 16 år som mist sin fader eller moder eller båda föräldrarna. Barnpensionerna skall utgå utan inkomstprövning och tillämpas fr. o. m. den 1 juli i år. Maximibeloppet för återstående särskilda barnbidrag — till antalet omkring 13 500 — föreslås höjt till 996 kronor. Samma belopp skall enligt förslaget bli maximum för bidragsförskott.

Propositionen ansluter sig i det väsentliga till riksdagens principbeslut av år 1958, dock att åldersgränsen för rätt till barnpension sänkts från 19 år till 16 år. Å andra sidan har den förändringen vidtagits, att barnpension föreslås utgå även i det fall att den icke huvudsaklige försörjaren har avlidit. Pension kommer alltså att utgå oavsett vilkendera av föräldrarna som har gått bort. I fråga om änkas rätt till pension på grund av förekomst av barn i hemmet har åldersgränsen för barnen jämväl sänkts till 16 år.

Merkostnaderna för staten har beräknats till 306 miljoner kronor, varav 195 för standardhöjningen, 51 för änkepensionsreformen och 60 för barnpensioneringen. Kommunernas kostnader beräknas öka med 25 miljoner kronor för standardhöjningen och 38 miljoner kronor för de förbättrade änkepensionerna.

I anledning av propositionen har väckts ett flertal motioner med yrkanden av skilda slag. De flesta av dessa yrkanden återfinns i de 16 reservationer som avgivits till utskottets utlåtande. Det är sannerligen inte så lätt att hålla samman de olika önskemålen i reservatio-

nerna, eftersom dessa i vissa fall innehåller lagtext som icke har sin motsvarighet i propositionen eller utskottets förslag och i andra fall berör frågor som endast indirekt har samband med det föreliggande förslaget. Jag skall emellertid försöka ge en sådan sammanfattning av de olika yrkandena, som så långt möjligt ger en bild av vad det rör sig om.

Beträffande standardhöjningen yrkas i motionerna I: 19 av herr Helmer Persson samt II: 11 och II: 709 av herr Sennander m. fl. att denna i enlighet med allmänna pensionsberedningens förslag skall utgå med 700 kronor till ensam pensionär och med 820 kronor till två pensionsberättigade makar.

I reservation nr IX av herrar Thorsten Larsson och Wahlund föreslås i enlighet med yrkandena i motionerna I: 573 av herr Bengtson m. fl. och II: 714 av herr Hedlund m. fl. en ytterligare standardhöjning från 1 januari 1961 med 250 kronor för ensam pensionär och med 350 kronor för två pensionsberättigade makar.

I reservation nr X av samma reservanter, d. v. s. herrar Thorsten Larsson och Wahlund, föreslås en höjning av folkpensionsavgiften med 1 procent från angivna tidpunkt för att täcka kostnaderna för den föreslagna ytterligare standardhöjning, som skulle träda i kraft den 1 januari 1961.

Herr Thorsten Larsson har nu här i sitt anförande särskilt åberopat pensionsberedningens förslag som ett motiv för att företa en sådan standardhöjning, som det här är fråga om. Att förslaget inte blivit i överensstämmelse med det yrkande, som kommunisterna framlägger, förklarar herr Thorsten Larsson bero på att det ju inte skall ske någon avräkning av de kommunala bostadstilläggen, såsom ifrågasattes i pensionsberedningens förslag.

När förslaget till folkomröstning utarbetades angavs det i den ingress, som man då enades om, att syftet var att höja folkpensionerna, inom pensionsberedningens förslag, så att de 1968 uppgick till de i förslaget angivna beloppen.

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

Jag tror att centerpartiet har fullt klart för sig att vid det resonemang, som fördes i samband med fastställandet av denna ingress, ville man *inte* göra någon utfästelse om en höjning av folkpensionerna i den takt pensionsberedningen föreslagit. Den takten innebär att en särskilt stor höjning skulle ske 1960, alltså i år. Däremot var man överens om att man fram till 1968 skulle ha nått det slutbelopp, som ingick i förslaget.

Riksdagen företog 1958 andra förändringar i förslaget än dem, som pensionsberedningen hade förordat, genom att höja änkepensionerna till samma belopp som gäller för ensamstående pensionär och genom att höja barnpensionerna från av pensionsberedningen föreslagna 750 kronor till 1 000 kronor.

Centerpartiet opponerade sig inte emot att man frångick pensionsberedningens förslag i det sammanhanget och hävdade inte vid behandlingen i pensionsutskottet eller vid de förhandlingar, som föregick behandlingen i utskottet i fråga om familjepensioneringens utformning, att man syftade till någon ting annat än vad som låg bakom de andra förhandlingarnas inställning till den allmänna höjningen av pensionerna, nämligen att den skulle ske i en jämnare takt än pensionsberedningen hade föreslagit.

Centerpartiets åberopande av pensionsberedningens förslag och folkomröstningsingressen kan inte vara någon ting annat än taktik. För centerpartiet har nämligen frågan om höjning av folkpensionerna inte uteslutande varit en fråga om omsorg om folkpensionärerna. Det har ju i lika stor utsträckning varit ett argument *emot* tilläggs-pensioneringen och ett alternativ till behovet av en sådan tilläggs-pensionering, om man kunde höja folkpensionerna tillräckligt högt.

Ett bifall till motionerna från kommunisthåll skulle förmodligen mer än fördubbla den tidigare omnämnda kostnadsökningen för såväl staten som kommunerna. Centerpartiets förslag skulle höja statens kostnader med 195 miljo-

ner kronor och kommunernas med någonting mellan 50 och 60 miljoner kronor. En höjning av folkpensionsavgiften med 1 procent ger täckning för statens merkostnader enligt centerpartiets förslag, men ger däremot ingenting åt kommunerna, eftersom de inte har någon andel i folkpensionsavgiften.

I slutet av 1959 tillkallades en särskild utredningsman med uppgift att utreda frågan om sättet för folkpensioneringens finansiering och därmed sammanhängande spörsmål. I direktiven för utredningen har bl. a. framhållits, att reglerna för beräkning av folkpensionsavgift och för avgiftens behandling i taxeringshänseende gör, att folkpensionsavgiften inte kan bedömas isolerad från skattesystemet. Det påpekas vidare i direktiven, att en höjning av folkpensionsavgiften utan en samtidig justering av skattesystemets utformning innebär en förskjutning i finansieringsbördan från de större till de mindre inkomsttagarna.

Enligt utskottets mening bör ett ställningstagande till frågan om folkpensionsavgiftens storlek anstå till dess att resultatet av pågående utredningsarbete föreligger. Utskottet avstyrker därför de i motionerna I: 573 och II: 714 samt motionerna I: 577 och II: 718 framställda yrkandena om höjning av folkpensionsavgiften ävensom yrkandena i motionerna I: 578 och II: 716 att riksdagen nu måtte uttala sig angående behovet och önskvärdheten av framtida höjningar av folkpensionsavgiften. Yrkandena i förevarande motioner sammanfaller med hemställan i reservation X, 1 av herrar Thorsten Larsson och Wahlund om en höjning av folkpensionsavgiften med 1 procent, reservationerna X, 2 av herrar Ringaby och Björkman om en höjning med 0,5 procent och hemställan i reservation X, 3 av herr Sunne m. fl. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte ge till känna de synpunkter, som framförts i motionerna I: 578 och II: 716 i fråga om folkpensionsavgiftens storlek.

Utskottet har sålunda funnit att en höjning av folkpensionsavgiften i detta sammanhang icke utgör någon godtag-

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

bar väg när det gäller att täcka de kostnader, som skall följa med en ytterligare höjning av standardtilläggen till folkpensionerna, samt uttalar att propositionens förslag utgör en lämplig avvägning med hänsyn till önskemålet om en jämnare takt i pensionshöjningarna och till att de kommunala bostadstilläggen lämnas orubbade. Härtill kommer, säger utskottet, att redan de i propositionen föreslagna höjningarna är så utomordentligt kostnadskrävande, varför en större höjning inte kan anses försvarlig med hänsyn till de begränsade statsfinansiella resurserna. Jag delar för egen del helt denna uppfattning. Det är inte försvarligt att vid detta tillfälle gå längre.

I reservation IV av herrar Ringaby och Björkman yrkas i anslutning till motionerna I: 577 och II: 718, att standardhöjningen inte skall omfatta hustrutilläggen. Som motiv härför åberopas att allmänna pensionsberedningen uttalat, att standardhöjningarna 1958 och därefter icke borde avse dessa tillägg. Det vore önskvärt, att inkomstprövningen av tilläggen i fråga slopades, och det framhölls att ett genomförande härav skulle försvåras därest tilläggen nådde en alltför hög nivå.

Nu är det emellertid ingen som ifrågasätter någonting annat än att hustrutilläggen som hittills skall utgå efter inkomstprövning. Under sådant förhållande finns det enligt utskottets mening ingen anledning att undanta hustrutilläggen från standardhöjningen. Ett sådant undantagande skulle nämligen få till följd att egen pension kompletterad med hustrutillägg skulle utgå med lägre belopp än den sammanlagda pensionen till två pensionsberättigade makar.

Ytterligare en reservation avser standardtilläggen, nämligen reservation VIII av herrar Ringaby och Björkman, vilka i anslutning till motionerna I: 577 och II: 718 yrkar dels att kommunalt bostadstillägg skall beräknas med utgångspunkt från sådana av kommunerna fastställda grunder härför, vilka enligt anmälan till pensionsstyrelsen var gäl-

lande vid utgången av år 1959, dels att härvid angivna belopp skall minskas med hälften av sådan höjning av folkpensionen, som enligt 1 § lagen den 1 juli 1956 om höjning av folkpensioner m. m. tillkommer pensionsberättigad, i den mån höjningen överstiger belopp som härutinnan gällde vid utgången av juni månad 1960. Då fråga är om änkepension, sägs det i reservationen, skall dock minskningen av det kommunala bostadstillägget avse dels hela beloppet av standardhöjningen som nyss sagts och dels därutöver 340 kronor.

Jag tycker för min del att reservationen är värd en alldeles särskild uppmärksamhet, ty den är ganska underlig. Jag tänker härvid mindre på önskemålet att binda kommunerna vid vad som i fråga om grunderna för de kommunala bostadstilläggen beslutats och till pensionsstyrelsen anmälts såsom gällande vid 1959 års utgång, ehuru väl önskemålet i och för sig är anmärkningsvärt både med hänsyn till kommunernas suveränitet i berörda avseende och behovet av anpassningsmöjligheter till utvecklingen på bostadsmarknaden, framför allt då i fråga om hyrornas nivå och pensionssystemets framtida utformning. Reservationen innebär nämligen att de kommunala bostadstilläggen skulle bindas vid den nivå, som är beslutad före 1959 års utgång och anmäld till pensionsstyrelsen såsom gällande.

Nu fastställer ju kommunerna själva de kommunala bostadstilläggens höjd; de är inte bundna av beslut av riksdagen i annat avseende än att inkomstprövningen skall tillämpas enligt fastställda regler. Kommunerna skulle följaktligen frångå rätten att bestämma bostadstilläggens höjd efter 1959 års utgång, oavsett om det kunde vara påkallat av behovet att höja eller sänka dem eller om det var nödvändigt att ändra dem på grund av pensionssystemets utformning. Det är väl ändå inte många som tror någonting annat än att det efter den 1 januari 1963, då tilläggs pensionerna skall börja utgå, skulle kunna tänkas att det vore önskvärt att ändra

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

grunderna för de kommunala bostadstilläggen. Det vill högern redan nu sätta ett p för.

Vad jag emellertid närmast tänker på är högerpartiets insatser i samband med behandlingen av proposition nr 55 våren 1958, då partiet tillsammans med övriga borgerliga partier krävde att änkepensionen skulle höjas till samma belopp som ålderspensionen till ensam pensionär. Departementschefen var för sin del ganska ovillig att acceptera en sådan höjning utöver de väsentliga förbättringar i övrigt på familjepensioneringens område, som förslaget i propositionen innebar, och finansministern reste direkt motstånd mot sådana ytterligare förbättringar på grund av att de ju skulle kosta ganska mycket pengar. En överenskommelse träffades i alla fall, och resultatet av den blommar nu ut den 1 juli, då änkepensionerna i stället för 2 175 kronor — som de skulle ha uppgått till därest man beslutat efter de regler som återfanns i proposition 55 — blir 2 750 kronor till följd av den ändring, som faktiskt beslöts 1958. Detta pensionsbelopp överensstämmer med det, som utgår till ensam pensionär.

Nu är det i och för sig ingenting anmärkningsvärt i att högern yrkar avräkning på de kommunala bostadstilläggen för standardhöjning. Ett sådant yrkande förelåg redan 1958. Men det anmärkningsvärda är att man nu differentierar avdragen — det kan ju inte innebära något annat än att man frångår den princip man arbetade för 1958 så snart det gäller sådana grupper bland folkpensionärerna som har det sämst, d. v. s. sådana som har sin folkpension kompletterad med ett bostadstillägg; för andra kan ju avräkning över huvud taget inte ske. Förslaget innebär att för ålderspensionär och invalidpensionär skall avräkning ske med hälften av standardhöjningen, alltså 125 kronor. För änkepensionär skall avräkning ske med hela standardhöjningen, 250 kronor, samt därutöver 340 kronor, eller tillhoppa 590 kronor.

Jag frågar mig faktiskt, om detta är allvarligt menat eller om det föreligger

ett fatalt förbiseende vid utformningen av reservationen. Ty högern kan väl ändå knappast syfta till att likställigheten i pensionshänseende mellan änka och annan pensionär skall begränsas till sådana änkepensioner, som *inte* är kompletterade med bostadstillägg, medan änkepensioner som är kompletterade med bostadstillägg skall reduceras med det som, om samma princip bibehålles i fortsättningen, överstiger vad som utgår i dag. Som jag redan tidigare påpekat är förbättringen av änkepensionerna 575 kronor jämfört med vad de skulle ha utgjort om man bibehållit den gamla avvägningen, men är änkepensionerna kompletterade med kommunalt bostadstillägg så förmenar högern, att de skall reduceras med 590 kronor, om nu bostadstillägget är så högt. Är detta verkligen ett riktigt uttryck för vad högern menar, då måste jag säga att jag har missuppfattat högers insatser i samma fråga 1958.

Men det blir ännu mer obegripligt vad högern egentligen vill och menar i detta avseende, om man sedan tar del av reservation XII, avgiven av samma reservanter, herrar Ringaby och Björkman. I denna reservation hemställs nämligen att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en skyndsamt utredning av frågan om förbättrade änkepensioner i de övergångsfall, där änkan före den 1 juli 1960 haft barn under 16 år i hemmet. Jag kan förstå detta om man får tolka reservationen så, att den har tillkommit i syfte att liksom villa bort det otrevliga kort som blivit utspelat i och med avgivandet av reservation VIII. Om man reducerar änkepensionerna i sådana fall, där de är kompletterade med kommunalt bostadstillägg — det kan nämligen också gälla sådana änkepensionärer som haft barn i hemmet men vilka barn före den 1 juli uppnått 16 år — kan det ju vara motiverat med en framställning till regeringen att skyndsamt vidtaga åtgärder för att rätta till den fadäsen. På det sättet ger man i en annan form tackning för det högern vill avräkna när det gäller dessa pensionärer.

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

Jag återkommer något senare till reservation XII i den del den kan avse sakfrågan och med bortseende från högers reservation VIII, men jag vill i detta sammanhang göra ytterligare en kommentar till reservation VIII. I den reservationen föreslås avräkning med hela standardhöjningen. Det är ju lättfattligt: 250 kronor jämte ytterligare 340 kronor. De 340 kronorna utgör för närvarande skillnaden mellan pensionen utan index- och standardtillägg för en var av två pensionsberättigade makar, nämligen 1 360 kronor, och pensionen för ensam pensionär, vilken är 1 700 kronor. Till de belopp, som jag nu nämnde, tillkommer 9 index- och 7 standardtillägg, i förra fallet på 40 kronor till var och en, i senare fallet på 50 kronor. Vid den omräkning av änkepensionerna, som skall äga rum den 1 juli, tillkommer utöver de 340 kronor, som nu skulle avräknas, sammanlagt 160 kronor genom uppräkning av de utgående index- och standardtilläggen med varterdera 10 kronor; de skall nämligen utgå efter samma belopp som gäller för ensam pensionär. Den totala höjningen av änkepensionerna genom omregleringen per den 1 juli 1960 till den nivå, som gäller för ensam pensionär, utgör sålunda 500 kronor, inte 340 kronor, som angivits i reservanternas förslag beträffande avräkning.

Nu spelar det ju inte någon större roll, eftersom beloppen är direkt angivna, men man skulle ju gärna vilja få reda på motiveringen till att reservanternas stannat just för de 340 kronorna, men glömt bort de där kötränderna som standardtilläggen utgör. Försöker man tolka reservationen, kommer man ju ändå fram till att högern väl har avsett att hela den höjning, som skulle ske den 1 juli, borde avräknas. Finner högern det motiverat att sänka beloppen med 340 kronor genom att avräkna denna summa på det kommunala bostadstillägget, är det väl precis lika berättigat att draga av också den extra höjning som sker genom att det utgår ett högre standardtillägg; detta är ju en engångshöjning från och med den 1 juli.

När vi här i riksdagen bifaller förslag, vill vi ändå att det skall finnas ett allvarligt motiv eller en förnuftig tanke bakom dem. Jag tycker inte det här föreliggande förslaget uppfyller de kraven, ty det innebär att man vill avräkna en viss del men låta en annan vara kvar. Det kan ju emellertid hända att orsaken härtill är ett rent förbiseende, när man skrev reservationen.

Beträffande änkepensionerna yrkas i övrigt i reservation nr I av herrar Ringaby och Björkman i anslutning till motionerna I: 577 och II: 718, att femårsgränsen för rätt till återupplivning av en tidigare i samband med omgifte indragen änkepension skall slopas, d. v. s. att någon sådan stupstock inte skall finnas. Som motiv härför anföres i motionerna att risk eljest föreligger för att det nya äktenskapet upplöses genom skilsmässa före femårsperiodens utgång.

Utskottet delar inte dessa farhågor. Har en kvinna avstått från en änkepension i samband med omgifte, är det väl föga troligt att hon forcerar fram en skilsmässa för att få återinträda i den rätt hon frivilligt avstått från genom giftermålet, såvida inte sådan söndring inträtt mellan makarna att sammanlevnaden inte kan fortsätta. Är förhållandet sådant, finns det väl inte så värst mycket att invända mot att makarna söker ordna skilsmässa vid sådan tidpunkt att en återupplivning av den tidigare änkepensionen kan ske. Motivet för femårsgränsen i detta sammanhang är ju att kvinnan vid ett normalt förlopp av det nya äktenskapet under alla förhållanden skall vara tillförsäkrad änkepension. Avlider maken i det nya äktenskapet, innan detta bestått under fem år, sker en återupplivning av den tidigare pensionsrätt, som hon haft, då hon gifte om sig, avlider mannen efter mer än fem års äktenskap föreligger pensionsrätt i det senare äktenskapet. Finns barn i det senare äktenskapet gäller inte femårsgränsen, ty då föreligger pensionsrätt även om äktenskapet inte bestått under fem år.

Nu förhåller det sig så, att indragning av änkepension i samband med omgifte är en allmänt vedertagen regel

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

inom existerande pensionssystem, i varje fall i vårt land. Däremot är återupplivningsrätten något som såvitt utskottet har sig bekant inte har sin motsvarighet på annat håll. Några bärande skäl för att utsträcka återupplivningsrätten utöver vad i propositionen föreslagits har, såvitt vi kan se inom utskottet, inte förebragts. Den garanterar pensionsrätt vid ett normalt förlopp av sammanlevnaden inom det nya äktenskapet, såsom jag tidigare har påpekat, och längre bör man enligt utskottets mening inte sikta med ifrågasvarande bestämmelse. Vid skilsmässa utgår ju inga särskilda förmåner till den fränskilda kvinnan i annan form än att hon möjligen kan få underhåll av den man hon har skilt sig ifrån. Det finns väl ingen särskild anledning att tillförsäkra kvinnan bättre förmåner i ett senare äktenskap genom att utan begränsning tillförsäkra den tidigare änkan rätt att återuppliva änkepensionen, därest hon efter ett omgifte skulle vara med om att upplösa detta äktenskap genom skilsmässa.

I reservation nr II av samma reservervanter yrkas, likaledes i anslutning till motionerna I: 577 och II: 718, att samordningen mellan änkepension och änkelivränta från yrkesskadeförsäkringen eller motsvarande livränta enligt militärsättningsförordningen skall vara total, vilket innebär att avräkningen skall ske med hela beloppet, dock ej för standard- och indextillägg som tillkommer efter den 1 juli 1960.

Motsvarande yrkande har framställts beträffande barnpensionerna i reservation nr VI av samma reservervanter och i anslutning till samma motioner. I fråga om barnpensionerna begäres att samordningen skall begränsas till beloppet 1 000 kronor. Fastställes högre barnpensioner till föräldralösa barn enligt föreliggande reservation nr V, skall samordningen ändå begränsas till att gälla 1 000 kronor.

Vad beträffar samordningen innebär propositionen att av änkepension alltid skall utgå minst hälften och av barnpension minst en fjärdedel. Motivet härför synes vara, att enligt vid samman-

träffande pensionsförmåner tillämpad praxis får något utöver den bästa förmånen behållas. Denna praxis gäller exempelvis vid sammanträffande ålderspension och livränta från yrkesskadeförsäkring, varvid en fjärdedel av livräntan utgår även efter det att ålderspensionen har börjat utbetalas. Samma förhållande råder inom statsverket. Vid sammanträffande mellan pensioner får alltid något mera än den bästa förmånen utgå, och jag tror att det är detta som legat till grund för den utformning propositionen har fått, nämligen att man även vid denna samordning skulle acceptera att det utgick något mera än den bästa av två förmåner.

Utskottet har emellertid uttalat att det föreligger vissa svårigheter att finna en väg för samordningen, som ger ett ur alla synpunkter tillfredsställande resultat. Den i propositionen föreslagna lösningen kan dock godtagas, säger utskottet, under beaktande av att denna lösning är att anse som ett provisorium i avvaktan på resultatet av den allsidiga prövning av samordningsproblemet, som måste ske då folkpensioneringen och tilläggspensioneringen skall sammanföras. Jag tror att frågan om en närmare prövning utan olägenhet kan vila intill dess den kan överblickas i ett större sammanhang. Tills vidare tillämpas nämligen inkomstprövning inom invalidpensioneringen och beträffande änkepensionerna i övergångsfallen, och tillämpas inkomstprövning är det ju inte någon större risk för att det blir fråga om överpensionering. Inkomstprövningen gäller, som sagt, både i fråga om invalidpensioneringen under ytterligare en tid och beträffande änkepensionerna i övergångsfallen.

I reservation nr III av samma reservervanter yrkas, även i detta fall i anslutning till motionerna I: 577 och II: 718, att garantiregeln som återfinnes i punkten 4 i övergångsbestämmelserna skall utgå. Som motiv anförs huvudsakligen, att samordningen i vissa fall eljest kommer att försvåras.

Detta påstående är emellertid knappast realistiskt. Med den komplettering

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

av punkten 4 i övergångsbestämmelserna, som utskottet föreslår, torde samordningen kunna klaras utan några besvärande komplikationer. Garantiregeln har tillkommit på grund av ett särskilt uttalande av 1958 års riksdag med syfte att göra övergången mjukare mellan inkomstprövade och icke inkomstprövade änkepensioner. Jag kan inte finna att de av reservanterna nu anförda skälen är så starka att man skulle kunna frånga bestämmelsen i fråga.

Slutligen föreligger två reservationer med yrkande att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning angående bättre pensionsförmåner för kvinna som blivit änka före den 1 juli 1960. I den ena reservationen, nr XI av herrar Thorsten Larsson och Wahlund, hänvisas till motionerna I: 579 och II: 715, i vilka framhålls att de pensionsförmåner, som enligt propositionen skall utgå i de s. k. övergångsfallen, framstår såsom otillräckliga i jämförelse med pensionerna i huvudfallen och därmed också som en orättvisa mot dem som faller under övergångsbestämmelserna. En förbättring av pensionerna för sådana änkor från och med den tidpunkt då de uppnått 60 års ålder, i enlighet med vad som föreslagits i motionerna, skulle enligt motionärernas uppfattning skapa större rättvisa. Reservanterna vill också förorda att änkor, som faller under övergångsbestämmelserna, skall ha rätt att i pensionshänseende tillgodoräkna sig förekomsten av barn under 16 år i hemmet, trots att det yngsta barnet uppnått denna ålder före den 1 juli 1960. Reservanterna vill alltså att övergångsfallen i detta avseende skall likställas med dem som blir änkor efter 1 juli 1960, d. v. s. änkepensionen skall få räknas med hänsyn till ankans ålder då yngsta barnet fyllt 16 år, även om detta skett före den 1 juli 1960. I varje fall tycker reservanterna att man borde kunna utreda huruvida inte detta skulle kunna genomföras, om man begränsade möjligheten till att gälla under 10 år tillbaka i tiden, räknat fr. o. m. den 1 juli i år.

I reservation nr XII av herrar Ringa-

by och Björkman, som jag tidigare har omnämnt, hänvisas till motionerna I: 575, II: 712 och II: 713. Motiveringen i dessa motioner och i reservationen synes till det väsentliga röra beräkningen av änkepensionerna i de övergångsfall där änkan haft barn i sin vård, men dessa uppnått 16 års ålder före den 1 juli 1960.

Herr talman! Jag har under den tid jag sysslat med dessa angelägenheter fått den uppfattningen, att folk i allmänhet — och bland dem också många riksdagsmän — har betydligt lättare att känna sig upprörda över någonting som uppgives innebära en orättvisa i ett förslag än att tala om de stora förmåner, som ligger i ett förslag — exempelvis det förslag som vi i dag behandlar. Enligt min uppfattning ligger det en överdrift i beteckningen »orättvisa» i fråga om de skiljaktigheter, som uppkommer i samband med övergången till den nya ordningen beträffande familjepensioneringen, alltså skillnaderna mellan äldre änkepensionsfall och sådana fall som inträffar efter den 1 juli.

Jag vill i detta sammanhang peka på de regler som för närvarande gäller. Nu utgår änkepension endast i de fall änkan fyllt 55 år vid mannens död med en dispensregel, som möjliggör utbetalning av pension när dödsfallet — om jag minns rätt — inträffat under samma år som änkan fyller 55 år. För änka som haft barn i hemmet har det alltså inte förelegat rätt till änkepension, om hon varit under 55 år. Däremot har hon kunnat få änkebidrag, men hon har gått förlustig detta samtidigt med att det yngsta barnet fyllt 12 år. De särskilda barnbidrag, som utgått till barn i sådan ofullständig familj, har uppgått till 600 kronor och har varit inkomstprövade. De har utbetalats intill 16-årsåldern. Men bidraget till änkan har som sagt upphört i och med att yngsta barnet fyllt 12 år.

När nu änkepensionsrätten utsträcks även i de äldre fallen, så att ankorna får tillgodoräkna sig den ålder de hade vid mannens död och får full pensionsrätt ned till 50 år och reducerad pen-

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

sion ända till 36 år, har jag svårt att tänka mig att änkor skulle känna det som en särskild orättvisa, att de inte fick en änkepension beräknad på den tidpunkt då det yngsta barnet fyllde 16 år, om barnet uppnått denna ålder före den 1 juli 1960. Änkebidraget har nämligen indragits då samma barn fyllt 12 år, och det särskilda barnbidraget har upphört då barnet fyllde 16 år. Om de resonerar någorlunda logiskt måste de väl ändå tycka, att de fått en förmån genom de nya reglerna. Men, som sagt, folk i allmänhet har svårt att tala om de förmåner, som följer med förslaget, de grips mycket starkare av tanken att det är något som de går miste om, men som andra får nytta av. Det är ju klart, att änkepensionen blir bättre i de fall då mannen dör efter den 1 juli 1960, eftersom dels pensionen då utgår utan inkomstprövning och dels änkor har rätt att räkna pensionen med hänsyn till åldern då yngsta barnet uppnår 16 år i stället för åldern vid mannens dödsfall, då änkan ju är yngre och pensionen blir lägre.

Jag har svårt att tänka mig, att detta kan uppfattas som någon mera markerad orättvisa, även om det i många gränssfall blir svårt att avgöra, om man skall räkna på det ena eller det andra sättet. Den starka höjning av pensionsbeloppen som beslöts år 1958, gör emellertid, att resurserna faktiskt inte förslår till en så generös behandling av övergångsfallen som väl skulle ligga närmast till hands, nämligen att man skulle utge alla änkepensioner utan inkomstprövning och ge alla änkor rätt att få pensionen beräknad med utgångspunkt från den för dem gynnsammaste tidpunkten, vilket i de fall då det finns barn i äktenskapet alltid skulle vara den tidpunkt, då det yngsta barnet fyllt 16 år. Resurserna har emellertid inte räckt, och man bör vara på det klara med att det inte varit möjligt att ge de nya bestämmelserna en sådan retroaktiv tillämpning, att gamla fall skulle kunna bli jämställda med de nya fallen efter den 1 juli i år.

Jag tycker ändå att vi har kommit re-

lativt långt, när vi kunnat begränsa skillnaden till att inkomstprövning har fått lov att bibehållas men att änkor i övrigt fått tillgodoräkna sig de förmånligare och högre beloppen samt också de förmånligare åldersberäkningarna — dels den lägre 50-årsgränsen, dels den reducerade pensionsrätten nedanför 50-årsgränsen.

Dessutom skall vi också hålla i minnet, att barnpensionerna utgår till alla barn, oavsett om mannens dödsfall eller någon av föräldrarnas dödsfall ligger längre tillbaka i tiden. Barnpensionen utgår till alla barn under 16 år, såväl till dem som blir faderlösa efter den 1 juli 1960 som också i de fall som redan är aktuella. Finns det barn under 16 år i familjen kan de alltid och utan inkomstprövning påräkna 1 000 kronor i barnpension. Detta gäller varje barn i familjen.

Inkomstprövningen fräntar ju inte de änkor, som inte har annan inkomst än änkepension eller så låg inkomst att den inte påverkar änkepensionens storlek, rätten till samma pensionsförmåner som för den som blir änka efter den 1 juli. Beloppen är lika i båda fallen. Den enda skillnaden är, att vi inte ansett oss kunna ta hänsyn till ett passerat skede, alltså det skede då beräkningen skulle ha skett på grundval av att det fanns barn i 16-årsåldern. Finns det däremot fortfarande barn i den åldern, är änkan fullt jämställd med änka som blivit änka efter den 1 juli.

Den mest påtagliga skillnaden kommer alltså att uppstå för den som efter den 1 juli får en icke inkomstprövad pension, trots att hon har relativt hög inkomst, medan däremot en änka i samma inkomstställning, som blivit änka före den 1 juli, helt mister pensionen. Jag har dock svårt att känna på det sättet, att detta skulle vara särskilt upprörande. I första hand tänker vi att likställigheten skall gälla för dem, som har ett praktiskt behov av den och som i verkligheten är helt hänvisade till att leva på änkepensionerna.

Det har också nämnts här — jag tror av herr Ringaby — att inkomstpröv-

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

ningen verkar mycket hårt. Det är alldeles riktigt. Det gäller inte bara inkomstprövningen av änkepensionsfallen. Det gäller även inkomstprövningen i fråga om invalidpensionen. Beträffande invalidpensionerna håller vi på att försöka lösa detta problem på något sätt, som gör att inkomstprövningen enligt nu gällande regler skall kunna avskaffas.

Utskottet har, såsom herr Ringaby också påpekade, enats om att hemställa om en utredning, huruvida det är möjligt att uppmjuka reglerna, speciellt med tanke på änkepensionerna i övergångsfallen, eftersom detta kommer att bli den inkomstprövning som står kvar. Därest vi nu lyckas lösa invalidpensioneringen på så sätt, att inkomstprövningen avskaffas, tillämpas i fortsättningen inkomstprövning endast för änkepensioner och för kommunalt bostadstillägg.

För att man nu inte alltför starkt skall påverkas av talet om att det kommer att bli svåra tröskelproblem och många orättvisor genom det beslut, som kommer att fattas, så vill jag påpeka att enligt de beräkningar som ligger till grund för propositionen kan man vänta, att 34 000 änkor, som enligt nu gällande regler icke varit berättigade till änkepension, kommer att erhålla pension efter den 1 juli. Det är nämligen inte bara inkomstprövningen som har gjort att de ställts vid sidan om. Det är även åldersgränsen 55 år, som nu sänks till 50 år, vartill som sagt kommer möjligheten till reducerad pension. De beräknade merkostnaderna, 51 miljoner kronor för staten och 38 miljoner kronor för kommunerna i vad avser änkepensionerna, samt därutöver 60 miljoner kronor för barnpensionerna, eller totalt 149 miljoner kronor, tillfaller praktiskt taget i sin helhet övergångsfallen, eftersom det ju den 1 juli inte finns några nya änkepensionsfall — de kommer först successivt under det första året.

Jag tycker att man inte helt skall förbise, att detta borde kunna bli en ganska hygglig reform för ett pris av 149 miljoner kronor, i synnerhet som dessa 149 miljoner avser förbättringar beträffande 62 000 änkepensionsfall, me-

dan de återstående något över 200 miljoner kronor, som kostnaderna stiger med, delas upp på 700 000—800 000 fall av folkpensioner i övrigt.

Även om ni tycker, att det är ett och annat som luktar orättvisa i den förbättrade folkpensionsreformen, så bör ni inte glömma bort, att det ändå ställs 149 miljoner kronor till förfogande för förbättrade pensioner åt 62 000 änkor, av vilka 34 000 tidigare inte fått lyfta någon pension, vartill kommer barnpensionerna, vilka ju också kan utfalla till förmån för de barn vilkas mödrar ställs utanför i fråga om änkepensionerna.

Beträffande barnpensionerna föreligger en gemensam reservation från samtliga de borgerliga partierna med yrkande att barnpensionerna till föräldralösa barn skall utgå med 1 500 kronor — det är reservation nr V, som har herr Sunne som första namn, men den är som sagt undertecknad av samtliga tre borgerliga partier och den ansluter sig också till väckta partimotioner i detta avseende.

Det framhålles både i reservationen och i motionerna såsom klart, att barn som förlorat båda föräldrarna har ett avsevärt större behov av ekonomisk hjälp än barn som har en av föräldrarna i livet. Utskottet bestrider inte att så kan vara förhållandet, men vi tvivlar på att det måste gälla för samtliga föräldralösa barn. Flertalet av de föräldralösa barnen blir nämligen omhändertagna antingen av det allmänna eller också på annat sätt, varför det inte kan vara lika klart, att folkpensioneringen skall lämna bidrag utöver de belopp, som föreslås i propositionen. Behövs det tillskott, har det hittills lämnats från annat håll, och så kommer det väl att fortsätta.

De särskilda barnbidragen har tidigare utgått med högre belopp till föräldralösa barn. I samband med höjningen av de särskilda barnbidragen till 600 kronor slopades differentieringen i enlighet med ett uttalande om att man inte funnit kostnaderna för de föräldralösa barnen vara högre än för de barn, som förlorat endera av föräldrarna.

Nu skall ju barnpensionen efter den

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

1 juli utgå med 1 000 kronor, och det torde knappast enligt utskottets förmenande föreligga starkare skäl till återgång till den tidigare ordningen. Departementschefen åberopar i propositionen, att föräldralösa barn kommer att erhålla betydligt bättre förmåner från tilläggs pensioneringen än barn, som mist allenast en av föräldrarna. Sålunda kommer ett barn, vars båda föräldrar är döda, att från tilläggs pensioneringen erhålla 40 procent av faderns egen pension mot 15 procent, om modern lever och uppbär änkepension. Utskottet tillstyrker med hänsyn till dessa förhållanden, att pensioner jämväl till föräldralösa barn utgår med 1 000 kronor. Under alla förhållanden är väl en höjning av pensionerna från 600 till 1 000 kronor en förbättring, och antagligen blir det för många en förbättring med 1 000 kronor, ty det är inte alla föräldralösa barn, som uppburit särskilt barnbidrag. Även föräldralösa barn kan ju ha sådant ekonomiskt underlag för sin existens, att särskilt barnbidrag nu icke utgår till dem, men efter den 1 juli får de under alla förhållanden barnpension med 1 000 kronor.

Skulle det sedermera visa sig, att förutsättningarna vid bedömningen av behoven varit felaktiga, är det ingen svårighet att bättra på barnpensionen för de föräldralösa barnen. Det är värre att sänka den, om det senare skulle visa sig, att man tagit till i överkant. Enligt min mening har vi varit ganska generösa, framför allt med hänsyn till det begränsade ekonomiska läget.

I reservation nr VII av herr Sunne m. fl. yrkas med hänvisning till motionerna I: 316 och II: 391, I: 575 och II: 713 samt I: 578 och II: 716, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga, att åt 1958 års socialförsäkringskommitté uppdrages att skyndsamt utreda frågan om möjligheterna att bereda pension före 67 år till dem, som på grund av skötsel av föräldrar och syskon i hemmet inte blivit i tillfälle att ha förvärvsarbete eller som av annan orsak har starkt reducerade försörjningsmöjligheter.

Utskottet erinrar härom att till den del frågan kan finna sin lösning inom invalidpensioneringens ram eller genom förtida uttag av ålderspension, ingår utredningsuppdraget bland dem, som redan anförtratts 1958 års socialförsäkringskommitté. Enligt utskottets mening torde de i motionerna aktualiserade frågorna inte helt kunna lösas inom folkpensioneringen, varför ytterligare åtgärder kan bli erforderliga. Utskottet förordar för den skull, att motionerna överlämnas till socialpolitiska kommittén för att av denna beaktas vid dess fortsatta arbete.

Reservanterna vill alltså, att frågan skall hänskjutas till 1958 års socialförsäkringskommitté. Däri ligger skillnaden. Jag tror att utskottet har bedömt frågan riktigt. Om man senare skall företa någonting på försäkringsområdet, kommer man väl att kunna dra nytta av de resultat, som vi möjligen kan komma till inom socialförsäkringskommittén beträffande utformningen av invalidpensioneringen eller en eventuell lösning av frågan om förtida uttag av folkpension. Behövs emellertid tillskott därutöver, måste de ges på socialvårdens område, och i denna del bör socialpolitiska kommittén ha utredningsuppdraget, vilket också föreslås av utskottet.

I reservation nr XIII av herr Sunne m. fl. hemställs, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om förslag till värdeskydd av barnpensioner. I det hänseendet hänvisar utskottet till att 1958 års socialförsäkringskommitté prövat frågan om indexreglering av barnpensionerna men inte funnit det lämpligt att tillskapa ett särskilt indexsystem för dessa pensioner. Frågan här om bör anstå i avvaktan på den översyn av indexreglerna, som synes bli erforderlig, innan de allmänna tilläggs pensionerna börjar utgå. Utskottet anser därför, att någon åtgärd i anledning av förevarande motionsyrkande inte är påkallad. Denna uppfattning har inte ändrats av att yrkandet upptas i förevarande reservation. Jag yrkar alltså avslag på reservationen i denna del.

Slutligen har i reservation nr XIV av

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

herr Sunne m. fl. med hänvisning till motionerna I: 578 och II: 716 yrkats, att riksdagen måtte uttala, att den planerade samordningen på socialförsäkringens område inte får rubba folkpensioneringens grundläggande och betydelsefulla ställning och i skrivelse till Kungl. Maj:t giva detta till känna.

Herr talman! Jag måste erkänna att jag inte lyckats bilda mig en uppfattning om innebörden i ett sådant uttalande — långt mindre varför det skulle vidarebefordras till Kungl. Maj:t. Folkpensioneringen utgör grunden i det pensionssystem, som från och med i år håller på att byggas upp till att utgöra en fullgod ålders-, invalid- och familjetrygghet. Om det nu inte förhåller sig så, att reservanterna, i likhet med undertecknarna av det särskilda yttrande som återfinnes omedelbart under reservationen, känner olust inför det förhållande, att folkpensioneringen och tilläggspensioneringen ofta nämnes i ett sammanhang eller genom hänvisningar åberopas såsom delar i en gemenskap, finns det ingen grundad anledning att för folkpensioneringens del hysa oro för att den har rubbats i samband med samordningen. Den behåller sin grundläggande betydelse. Utskottet har inte känt något behov av att i skrivelse till Kungl. Maj:t giva detta till känna.

Herr talman! Om det nu är på det sättet, att det är någonting som jag förbisett i denna redogörelse för utskottets inställning till föreliggande problem och vissa invändningar mot reservationerna, yrkar jag — för att göra det hela fullt klart — samtidigt som jag yrkar bifall till utskottets utlåtande i dess helhet avslag på samtliga reservationer.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp) kort genmäle:

Herr talman! I detta vår värderade förste vice talmans mycket analyserande och förnämliga föredrag nämnde han till en början, att vi från centerpartiet intog en egendomlig ställning i förhållande till dagens beslut, och han motiverade det hela med att regeringen och

socialdemokraterna hade en mera konsekvent uppfattning under den tid som gått, sedan pensionsberedningens förslag låg på bordet.

Jag vet nu inte riktigt, om jag kan dela denna herr förste vice talmannens uppfattning. Jag har här i min hand en broschyr, där det står så här: »Visste du detta om pensionsförslag nr 1? Politisk enighet om folkpensionen; samtliga alternativ vid folkomröstningen har som grundval att folkpensionen utgör ett minimiskydd; att den stegvis skall höjas fram till år 1968?» I den där uppställda tabellen över den stegvisa höjningen är just 1960 års siffror för äkta makar 4 500 kronor och för ensam pensionär 3 000 kronor. Jag må till detta säga, att om regeringen hade velat ta avstånd från I:ans propagandametoder, hade det säkerligen funnits möjligheter därtill tidigare än i dagens situation.

När herr Strand vidare nämner att vi har haft folkpensionen såsom en sorts motargument till ATP, är detta inte någon riktig analys av vad som egentligen har skett. Vi har väl i stället jämt och ständigt under hela denna pensionsdebatt hävdat, att folkpensionen skall utgöra grundtryggheten i den eventuella frivilliga påbyggnaden av tilläggspension. Vad vi tvistar om gäller frågan om hur angeläget det är med denna reform i förhållande till andra reformer. Herr Strand liksom utskottsmajoriteten anför här, att kommunernas andel skulle kosta 60 miljoner kronor. Vi har i våra motioner beräknat kostnaden till 25 miljoner kronor — men vi behöver kanske inte tvista så mycket om denna siffra. Jag konstaterar bara att det är egendomligt att man när det gäller pensionärerna driver kommunerna och dess utgifter framför sig; när det gällde omsättningsskatten — vilket kostade kommunerna mycket mera, hördes ingenting från regeringshåll.

Jag skulle här kunna använda någon minut till att ytterligare argumentera med anledning av vad som är sagt i olika utskottsutlåtanden. I det utskottsutlåtande, som i dag åberopats av andra talare — jag tror att herr Ringaby

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

var inne på den saken och talade om den jämnare framstegstakten i folkpensionshöjningen — säges i samma stycke — och detta uttalande är lika välskrivet som det andra som här omnämnts — på följande sätt: »I detta sammanhang bör beaktas dels den väntade befolkningsutvecklingen i landet, som medför att antalet åldringar ökar såväl absolut som relativt, dels också våra ekonomiska resurser. Även om dessa just nu är hårt ansträngda finnes skäl för antagandet att produktionen skall utvecklas på ett tillfredsställande sätt och att de ekonomiska resurserna därför skall medge en väsentlig förbättring av folkpensionärernas standard utan att andra vitala intressen skall behöva eftersättas.»

Vi i centerpartiet är av den uppfattningen att den produktionsstegring vi nu kunnat konstatera ger rum för att folkpensionärerna skall få en berättigad höjning. Jag skulle kunna fortsätta med att citera detta utlåtande på ett par andra punkter. Jag får kanske i viss mån ursäktat 1959 års utskott som inför den — som vi i dag känner till — då väntade depressionen inte såg så ljus på läget, men jag vill i detta sammanhang påminna om vad utskottet sagt. Jag vill citera de första meningarna av vad departementschefen anför vid behandlingen av denna fråga vid 1959 års riksdag, och jag gör det därför att jag vill ge en bild av hur angelägen man från regeringshåll ansåg folkpensioneringen vara. Departementschefen anför mycket vackert och i högstämda ordalag: »De arbetsinsatser, som de äldre har gjort i samhället under sin verksamma tid, bildar den grund på vilken den yngre generationen bygger vidare. Produktionsresultatet är alltså en följd av de olika generationernas gemensamma ansträngningar. När de äldre träder ut ur produktionslivet, kan de inte som tidigare genom arbetsinkomsten tillgodogöra sig resultatet av sina insatser. Det är därför en gammal tanke, att de som är i aktiv ålder skall avstå en del av produktionsresultatet till pension åt de äldre.» Det är väl härom som vi i dag

tvistar, alltså om de äldre skall behöva avstå från sina berättigade intressen på grund av de andra reformer, som har genomförts?

Herr RINGABY (h) kort genmäle:

Herr talman! Efter den ärade vice talmannens långa och innehållsrika inlägg är det förmodligen inte någon större risk att någonting blivit förbigånget. I varje fall har inte högerpartiets reservationer blivit förbigångna. Jag vill bara säga att det är ostridigt att folkpensionsavgiften i viss mån har karaktär av skatt, men det är dock en avgift. Det framgår av namnet »folkpensionsavgift» och av att den är avdragsgill på deklarationen.

Man kan inte trola med betalningen, herr Strand. Man försökte med det under ATP-kampanjen, men det gick inte. Det går inte heller beträffande folkpensionen. Vi måste betala den vare sig det är en avgift eller en skatt, och då tycker vi att det är trevligare om det anges att det är en avgift så att var och en kan se vad han betalar för den förmån han får. Som herr Strand säkert vet tillämpas denna metod i de allra flesta länder.

Vad beträffar bostadstillägget blev till och med den annars så vänsälle förste vice talmannen ganska bitsk i tonen. Nu är det så att bostadstillägget, som vi alla vet, har legat som ett hinder både för företagare att pensionera sina anställda och för de anställda att själva skaffa sig en pension eller över huvud taget skaffa sig inkomst av eget arbete. Detta beror på bostadstilläggets utformning. Det är över huvud taget utformat så att det skapar olikheter i pensionsnivån, eftersom det utgår olika i olika kommuner. Dessutom utgör det en enorm orättvisa mot de människor som vill skaffa sig en egen inkomst, något som jag redogjorde för i mitt första inlägg, där jag nämnde att av 3 000 kronors inkomst försvinner 2 800 kronor i vissa fall. Det är också en orättvisa. Jag bestrider inte att även vårt förslag kan skapa olikheter, men det beror på att

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

det måste bli olikheter i pensionssystemet sådant som det nu är utformat. Det går helt enkelt inte att undvika.

Herr Strand var mycket bekymrad över dessa olikheter, men däremot bekymrar han sig inte alls över att en änka, som gifter om sig och fem år och en dag efter bröllopet tar ut skilsmässa inte får någon som helst pension, medan den änka som skiljer sig fyra år och 364 dagar efter bröllopet får full pension efter förste maken. Det är sådana olikheter vi vill komma ifrån, och därför har vi inte biträtt det nu framlagda förslaget. Vi vill komma fram till en folkpension, där det kommunala bostadstillägget blir obehövligt över huvud taget. Det är dit vi strävar, och då blir det heller inga olikheter.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte mycket att anföra om vad herr Thorsten Larsson sagt, ty jag vet ju att det inte är i sakfrågan vi är oense, utan i frågan hur långt man skall utnyttja en situation för att bädda så fint som möjligt för sig till september. Herr Larsson har alldeles säkert klart för sig, att med den höjning av folkpensionerna som sker den 1 juli, tar vi ut ungefär vad vi kan prestera. Det andra föreslår han bara därför att han vet, att det inte kommer att bifallas, och då kan det ändå få utgöra ett uttryck för den goda vilja som han har — det kostar nämligen ingenting under sådana förhållanden.

Som jag sade redan i mitt första anförande, anser jag att avvägningen mellan folkpension och tilläggspension är riktig. Centerpartiet har haft den inställningen, att man borde göra folkpensionen litet högre än vi egentligen har råd med just nu för att därigenom förhindra tillkomsten av tilläggspensioneringen. Men nu har vi beslutat om tilläggspensioneringen, och då borde centerpartiet kunna rucka litet på sin inställning med hänsyn till detta.

Beträffande herr Ringabys anförande vill jag säga, att jag om höjningen av

folkpensionsavgiften inte har sagt något annat än att vi bör avvakta den utredning som är tillsatt för att komma till ett resultat om avvägningen av avgiften både i fråga om höjden och i fråga om dess behandling i skattssystemet.

Vad jag starkast vänt mig emot i reservation VIII var inte att högern yrkar på att en viss avräkning skall ske på bostadstillägget. Jag har understrukit att det yrkandet fanns redan 1958. Det jag vände mig emot var att högern differentierar så att det på nytt blir en skillnad mellan ensamstående pensionär och änkepensionär. I princip har högern accepterat och arbetat för att det skall vara likställighet mellan dessa båda grupper. Det finns såvitt jag kan förstå inte något motiv för att riksdagen skulle besluta en sådan ordning, att den likställigheten endast skulle gälla dem som inte behövde bostadstillägg. Hade vederbörande så låga inkomster eller ingen inkomst alls utöver änkepensionen, skulle nämligen hennes kommunala bostadstillägg minskas med det belopp som blir följden av högerpartiets förslag, nämligen 590 kronor för änkepensionär men bara 125 kronor för ensam pensionär.

Beträffande återupplivningsrätten av den tidigare änkepensionen, har jag erinrat om att det är något helt nytt att man medger återupplivningsrätt och att den får gälla under hela fem år. Inträffar upplösning av äktenskapet genom skilsmässa senare, föreligger ingen möjlighet att återuppliva den tidigare änkepensionen, men upplöses äktenskapet genom dödsfall, är ju änkan berättigad till änkepension i vanlig ordning efter den man hon senast var gift med. Jag erinrar om att frånskild kvinna inte har någon rätt till änkepension i sitt första äktenskap. Så omtänksam behöver man väl inte vara om dem som senare gift om sig, att man under alla förhållanden skall ge dem en rätt som den kvinna inte har, vars första äktenskap upplöstes genom skilsmässa. Det finns inte något starkt motiv för att införa något sådant. Om det senare in-

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

gångna äktenskapet upplöses på grund av mannens död, föreligger antingen rätt till änkepension efter den förste mannen — om äktenskapet bestått i mindre än fem år — eller efter den senaste mannen om äktenskapet bestått längre. Jag tycker inte man behöver gå längre.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Strand menade ungefär så, att vi kunde kosta på oss vad vi föreslagit därför att det inte kostar oss något. Jag vill påpeka, herr Strand, att vi har anvisat en väg för täckande av kostnaden.

Herr Strand sade vidare, att när ATP nu genomförts, borde vi i centerpartiet kunna vara nöjda med en mindre höjning för folkpensionärerna. Han menade med andra ord att staten inte nu kan orka med kostnaderna för den efterlängtrade och utlovade folkpensionshöjningen. Skall alltså folkpensionärerna behöva lida för att man från regeringens sida har genomtrumfat ATP med hjälp av en enda nedlagd röst här i riksdagen? Skall det vara resultatet av dagens överläggning om folkpensionerna?

Herr förste vice talmannen STRAND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är inte riktigt säker på att herr Thorsten Larsson menade allvar med sitt senaste inlägg.

Jag har inte sagt att centerpartiet skulle vara nöjt med det beslut som har fattats. Jag har endast sagt, att tidigare var det för centerpartiet ett intresse att förhindra tillkomsten av ATP, och att man fördensskull arbetade för att få folkpensionen så hög som möjligt. Men när nu beslutet om ATP är fattat, borde centerpartiet i varje fall kunna ha detta faktum i åtanke. Då finns ju inte längre detta motiv kvar för att försöka förhindra ATP. Visserligen finns ett önskemål om att få beslutet upphävt, men man kan inte handla som om beslutet inte skulle existera.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Sedan nu utskottets representanter gått en rond kanske det kan vara möjligt för en outsider att få säga några ord.

Jag tror att det är riktigt som herr Strand och andra har sagt, nämligen att det finns mycket i det föreliggande förslaget som är att emotse med tillfredsställelse. Vissa grupper får förbättringar, och det blir standardförbättring för folkpensionärerna. Jag anser inte att man i debatten kan bortse från dessa fakta.

Vi är emellertid några stycken motionärer som i motion nr 574 i första kammaren och motion nr 717 i andra kammaren har hemställt att oreducerad änkepension skall utgå efter inkomstprövning från och med den 1 juli i år med 2 750 kronor per år och med reduktion enligt propositionens förslag. Vidare har vi yrkat uppskov med det slutliga ställningstagandet till änkepensioneringens utformning så att frågan kan prövas i samband med det förslag om invalidpensionering som inom kort lär komma att framläggas.

Det är riktigt, som har sagts att det förslag som här föreligger bygger på 1958 års beslut, och det faller mig inte ett ögonblick in att undandraga mig ansvaret för att ha varit med om detta beslut, men det visar vad som har påpekats i andra sammanhang vid flerfaldiga tillfällen, nämligen att det inte är så lämpligt med dylika principbeslut, där man inte får se respektive frågor i sitt naturliga sammanhang. Sedan emellertid detta beslut fattades har det finansiella läget som alla vet sannerligen inte förbättrats, utan man har tvärt om tvingats tillgripa nya pålagor för folket. Jag tänker på omsättningsskatten, som ju en hel del anser bör avskaffas snarast möjligt.

Vidare har vid upprepade tillfällen sagts, att statens finanser är sådana att det kan vara motiverat att ta redan fattade beslut under omprövning. Vi har här ett sammanhang, där jag tycker att det resonemanget kan vara väl apterbart.

Frågan om invalidpensioneringens ut-

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

formning är, som det flera gånger har påmints om, under utredning. Vi anser, som jag redan har sagt, att den frågan bör prövas i ett sammanhang. Vi motionärer fruktar nämligen att ett beslut i den riktning som här föreslagits kommer att försvåra tillgodoseendet av invalidernas berättigade anspråk. Ett beslut i dag enligt propositionen kommer att resultera i inte obetydliga utgiftsstegringar under en följd av år.

Beträffande lämpligheten av att behandla änke- och invalidpensioneringen i ett sammanhang framhåller t. ex. riksförsäkringsanstalten i sitt remissutlåtande, att folkpensioneringens änkepensionssystem inte bör brytas ut ur detta sitt sammanhang.

Det är vidare så, att även andra grupper ställer krav på samhällets i hög grad begränsade resurser. Jag tänker t. ex. på den stora — jag skall inte använda det starkare uttrycket katastrofala — bristen på sjuksköterskor, som leder till att våra sjuka och hjälpbehövande inte kan få den vård som behövs.

Jag tänker också på det otillräckliga antalet vårdplatser för de gamla vårdbehövande. Det antal vårdplatser som skulle behövas uppgår till 75 000—80 000. Hur många har vi? Jo, högst 11 000. Dessa siffror emanerar ifrån en gerontolog, docent Sten Eckerström, och framfördes vid medicinska riksstämman i Göteborg för någon tid sedan.

Vi har vidare i vårt land en överläkare Gustaf Myhrman, som från sitt dagliga arbete känner väl till hur det står till med dessa grupperns möjligheter att bli omhändertagna. Mot den bakgrund jag i korthet har skildrat skrev överläkare Myhrman i en artikel — jag vill minnas att det var för ett par år sedan, men han utvecklade exakt samma synpunkter i ett föredrag, som jag lyssnade till för ett par veckor sedan — att det är av vikt att »söka angripa och lösa det med det var dag växande antalet äldre personer i ett föredrag, som jag lyssnade till för ett par veckor sedan — att det är av vikt att »söka angripa och lösa det med det var dag växande antalet äldre personer snabbt växande problemet: att hjälpa de verkligt hjälpbehövande sjuka och oförmögna gamla, vilkas nuvarande missär är en skam för 'Välfärds-Sverige'».

Herr Larsson talade här om att de

gamla har blivit bortglömda. Detta gäller alla dessa tusentals gamla, som inte kan få den vård som är trängande nödvändig. Och det är riktigt att dessa människor har blivit bortglömda.

Men de äldre som vi här i dag närmast talar om har inte blivit bortglömda, utan alla är vi inställda på att i takt med resursernas utveckling se till att de får de pensioner som samhället har möjlighet att bära.

Det är, herr talman, bl. a. mot denna bakgrund, som vi motionärer finner det egendomligt att man skall gå in för att utan inkomstprövning ge kvinnor pension — visserligen reducerad sådan — redan vid 36 års ålder och att dessa kvinnor, oavsett om de är fullt arbetsföra, vid 50 års ålder skall erhålla full pension. Jag undrar om alla riksdagens ledamöter har klart för sig att innebörden av förslaget är denna och att pensionen skall utgå, oavsett om det finns barn eller inte som är beroende av vederbörande.

Utskottet har vidare framfört en synpunkt beträffande barnpensionerna. Utskottet säger där klart ifrån, att man har gått ifrån 1958 års beslut, vilket beslut alltså inte var så tabubetonat som man har velat göra gällande. 1958 beslöts att barnpensionerna skulle utgå till fyllda 19 år. Nu har man sänkt gränsen till 16 år — en ändring som jag anser vara fullt riktig. Man har alltså här ändrat det tidigare beslutet på *en* punkt, och då tycker jag att man skall tala litet tystare om att man inte alls får rubba på detta beslut. Man hänvisar till att det finns så många ungdomar mellan 16 och 19 år som redan har förvärvsarbete — jag tror att det är mer än hälften. Samma resonemang kan i princip tillämpas när det gäller dessa arbetsföra änkor i åldern 36 år och uppåt. Jag vill minnas att socialstyrelsen i sitt utlåtande framhåller, att av de gifta kvinnorna är det redan 29 procent som är inkomsttagare. Socialstyrelsen säger i det sammanhanget, att det inte finns någon allmän socialpolitisk grund att åberopa för ett generellt stöd av här ifrågavarande slag.

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

Jag kan instämma i innebörden av en rubrik, som jag läste i Göteborgs-Posten för, vill jag minnas, den 18 i denna månad. Rubriken löd: »Välvilja i överkant.» Jag skall emellertid inte här gå in på filosofiska spekulationer och uttala mig om huruvida det djupast sett är fråga om välvilja.

Ett ytterligare skäl — och jag tror att herr förste vice talmannen tangerade det problemet i förbifarten — är ju den kategoriklyvning mellan de nuvarande och de blivande änorna, som man av ekonomiska skäl har tvingats gå in på. Denna kategoriklyvning har väckt mycket stark kritik, men personligen vänder jag inte min kritik mot denna kategoriklyvning i och för sig och den orättvisa som denna innebär. Jag tycker inte att den har den relevans i sammanhanget, som man kanske i den allmänna diskussionen har velat göra gällande. Vad jag i första hand vänder mig mot är det oriktiga i en pensionering — ett utdelande av pengar helt enkelt — som sker oberoende av om den pensionerade är arbetsför eller inte. Och så illa är det väl inte, att alla änkor över 36 år eller ens alla över 50 år är arbetsoförmögna.

I motionerna från vårt håll tillstyrkes den höjning av pensionerna, som föreslås i propositionen, dock med inkomstprövning för båda kategorierna av änkor. Vi framhåller också — och det är jag angelägen att understryka — att det inte är säkert att man hjälper människorna bara genom att dela ut pengar. Ett exempel på detta har jag redan framhållit när det gällde åldringsvården. Jag är på det klara med, herr förste vice talman, att även utskottet har varit inne på detta resonemang, att det kan vara mera motiverat att hjälpa änorna — i den mån de behöver någon hjälp — till att få placering ute i arbetslivet, att hjälpa dem att liksom komma i gång. På den punkten har ju det allmänna möjligheter att göra en insats bl. a. genom att tillämpa mindre rigorösa åldersgränser för anställning i offentlig tjänst.

Herr talman! Jag skall inte uppehålla

mig alltför länge vid denna speciella punkt, där vi har reagerat, utan jag yrkar bifall till det förslag till ändring av 8 §, som har delats ut på ledamöternas bänkar. Förslaget innebär att inkomstprövningen skall bibehållas för samtliga änkor. Jag ställer detta yrkande fullt medveten om att jag inte får så många, kanske inte ens någon, med mig. Detta inverkar inte på vad jag anser vara rätt och riktigt. Jag tror nämligen att det beslut som i dag kommer att fattas — i denna del, nota bene — är betänkligt, inte bara ur mänsklig, utan också ur ekonomisk synvinkel.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Det avgörande riksdagen nu skall fatta har en synnerligen stor betydelse för alla nuvarande folkpensionärer. Ingen kan väl bestrida att våra folkpensionärer, trots vissa förbättringar som de fått under senare år, lever på en mycket låg standard. De har inte heller fått en rimlig andel av den allmänna förbättring som kommit andra människor till del under senare år. Och det gamla löftet, som så många gånger har utställt, om att man skall trygga full försörjning på ålderns dagar, är ännu inte på långa vägar infriat.

Detta bekräftas också av den allmänna pensionsberedningen, som år 1957 enhälligt föreslog att folkpensionerna under tioårsperioden 1958—1968 etappvis skulle höjas så, att de slutligen skulle uppgå till 3 600 kronor för ensamstående och 5 400 kronor för två pensionsberättigade makar.

Detta förslag till standardförbättring var ingalunda tilltaget i överkant, men det hälsades ändå med stor tillfredsställelse av pensionärerna, som i förslaget tyckte sig se en vilja från statsmakternas sida att förbättra deras villkor under den tid de ännu hade kvar att leva.

Jag vill också erinra om att beredningen förordade att den etappvis skeende förhöjningen särskilt skulle märkeas år 1960, då förbättringen skulle uppgå till 700 kronor för ensamstående

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

och 820 kronor för äkta makar. Jag tror att den tillfredsställelse, som dessa förslag — dessa löften — mötte, nu kommer att förbytas i en stark och berättigad besvikelse bland pensionärerna, som med rätta anser sig utsatta för löftesbrott. Det förslag, som nu föreligger från regeringens och utskottets sida, innebär ju att man skär ned de utlovade förbättringarna år 1960 med 70 procent för ensamstående och 55 procent för äkta makar.

Nu försöker såväl departementschefen som statsutskottet komma ifrån löftesveket genom att hänvisa till en skrivning i särskilda utskottets förslag till 1958 års A-riksdag om att riksdagen i varje särskilt fall vid den etappvis skeende höjningen skulle ha möjlighet att bestämma höjningarnas storlek med hänsyn till den statsfinansiella och samhällsekonomiska situationen. Men jag vill erinra om att varken under folkomröstningen på hösten 1957 eller vid extravalet 1958 från något håll antydde att den av pensionsberedningen föreslagna etappvisa höjningen skulle rubbas. De gamla, liksom väljarna i övrigt, trodde att 1960 års standardstegring för pensionärerna verkligen skulle genomföras, då ju löftet härom i valrörelsen stöddes av samtliga partier.

Jag anser det hjärtlöst, för att nu inte använda ett hårdare uttryck, att inte infria dessa löften om standardhöjningen 1960. Det hjärtlösa ligger däri att det här gäller folk som åtminstone i regel lever under mycket blygsamma omständigheter och ibland under bitter nöd. Detta är hjärtlöst också ur den synpunkten, att det här gäller människor som har uppnått en sådan levnadsålder att de av naturliga skäl inte har så stora utsikter att få del av kommande års signalerade förbättringar. Ett studium av dödsfallsstatistiken visar, att årligen omkring 50 000 människor över 67 års ålder avlider. Jag vet inte — jag vill inte göra något påstående — om det är en cynisk beräkning kring detta faktum som också har spelat in vid utformningen av föreliggande förslag.

Man talar nu om det statsfinansiella

och samhällsekonomiska läget, som skulle omöjliggöra löftenas infriande. Jag måste fråga: Är det verkligen så ställt här i landet, att det statsfinansiella och samhällsekonomiska läget skulle motivera den behandling av folkpensionärerna och deras förmåner som nu föreslås? Från vår sida svarar vi nej på den frågan. Och dessutom anser vi att statsfinansiella svårigheter — om de nu skulle föreligga — inte skall lösas på de gamlas bekostnad, på bekostnad av dem som har det sämst ställt i samhället, när riksdagen samtidigt låter miljarderna rulla i en allt stridare ström till exempelvis den militära apparaten.

Därtill kommer, herr talman, att den ekonomiska situationen inte är sådan att statsfinansiella skäl nu kan anföras. Vi lever ju i en utpräglad högkonjunktur, och statsinkomsterna stiger till och med hastigare än finansministern kunde beräkna vid årets början. De senaste inkomstberäkningarna går ju ut på att statsinkomsterna skulle bli över en halv miljard större än man i finansdepartementet tidigare räknat med. Och jag vill sluta, herr talman, med frågorna: om man inte i denna högkonjunktur med flödande statsinkomster anser sig kunna ge folkpensionärerna en rimlig standardhöjning, när skall det då kunna ske? Är det kanske lättare att ge standardhöjningen under en lågkonjunktur? Jag tror att frågorna är besvarade i och med att de ställs.

Med hänvisning till denna kortfattade deklaration om vårt partis ställningstagande i frågan ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motion nr 709 i andra kammaren.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! När det gäller familjepensionen inom folkpensioneringen förefaller det som om alla skulle kunna enas om att barnen i alla fall är den väsentliga faktorn. Dessa vill vi alla slå vakt om, och barnpensionerna är vi alla överens om, även om vi inom vårt parti håller före att de barn som blivit föräldralösa — alltså vilkas både far och

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

mor fallit från — bör ha en större hjälp än de barn som mist endast den ena av föräldrarna, ehuru detta självfallet också är en stor förlust.

Vidare finns det ingen tvekan om att de änkor, som verkligen är i behov av en änkepension, också skall få denna antingen de tillhör dem som blivit änkor efter år 1960 eller övergångsfallen. Jag skulle alltså vilja slå fast att alla som behöver en pension verkligen skall få den grundtrygghet som den föreslagna änkepensionen innebär.

Att inte full klarhet har vunnits hur änkepensionerna skall ordnas för att i praktiken verkligen komma dem till del som bör ha dem och som behöver dem, samtidigt som de inte missgynnar andra grupper av kvinnor, kan man få konstatera utan att anses sakna socialt samvete eller dömas för trolöshet mot huvudman. Även ett riksdagsbeslut är i alla fall underkastat lagen om mänsklig skröplighet, och det principbeslut om änkepensionerna, som riksdagen tog år 1958, kan inte vara sakrosankt. Visar det sig att situationen har förändrats och att ett system i praktiken leder till konsekvenser, som man inte kunnat förutse, måste det vara ett utslag av sunt förnuft att ompröva det i förhållande till andra åtgärder, som man måste vidta inom pensionssystemets ram.

Vi har tyvärr ännu inte fått invalidpensionerna ordnade, och det torde väl inte råda några tvivel om att det vore ur alla synpunkter lyckligast, om familjepensioneringen och invalidpensioneringen kunde lösas i ett sammanhang. Vissa svårlösta komplikationer måste annars uppstå, och ett beslut kan mot bakgrunden av ett annat få mindre rimliga konsekvenser.

Jag hör till dem som anser att det därför vore lyckligast, om riksdagen vid nästa års riksdag kunde få sig förelagd ett förslag om en reform av invalid- och förtidspensioneringen och i samband därmed en översyn av änkepensioneringen. Detta förslag återfinns i den motion, som i andra kammaren har väckts av herr Svensson i Ljungskile och fröken Elmén; det är motion nr 711.

Jag ber, herr talman, att beträffande punkten 1 i denna motions hemställan få ansluta mig till det yrkande med samma innehåll, som framställt av fröken Andersson, samt yrka bifall till punkten 2 i motionen II: 711.

Häri instämde fru *Segerstedt-Wiberg* (fp).

Herr **CARLSSON, ERIC**, (cp):

Herr talman! I anslutning till förevarande ärende skall jag säga ett par ord om motionerna nr I: 576 och II: 719, vari hemställs, att inkomstgränsen för erhållande av inkomstprövad pensionsförmån måtte höjas med 1 000 kronor.

Utskottets ärade ordförande nämnde i sitt anförande att inkomstprövningen för med sig bekymmer ur många synpunkter, och jag delar helt hans uppfattning. Utskottet har ju också på denna punkt enats om att begära, att 1958 års socialförsäkringskommitté måtte få i uppdrag att överse reglerna om inkomstprövningen inom folkpensioneringen.

Herr Thorsten Larsson har redan understrukit vikten av att denna utredning måtte påskyndas, och jag vill instämma i detta. Vi vet emellertid alla att det tar en viss tid innan ett förslag kan läggas på riksdagens bord, och det är detta som har föranlett de nämnda motionerna. Där begäres nämligen att i avvaktan på socialförsäkringskommitténs förslag i denna fråga inkomstgränserna måtte höjas med 1 000 kronor.

Nuvarande inkomstprövning innebär ju att änkepension och hustrutillägg jämte de index- och standardtillägg, som utgår å dessa förmåner, liksom bostadstillägg minskas med en tredjedel av den del av den pensionsberättigades årsinkomst, som ligger mellan 1 000 och 1 400 kronor, och med två tredjedelar av inkomst därutöver. För gift pensionsberättigad är motsvarande gränsbelopp 750 respektive 1 050 kronor. För förmögenhet överstigande 20 000 kronor (för gift pensionsberättigad 15 000) medför överstigande del en höjning av årsin-

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

komsten med 20 procent av det belopp varmed förmögenheten överstiger angivna gränobelopp. För äkta makar anses årsinkomst och förmögenhet utgöra hälften av makarnas sammanlagda inkomst och förmögenhet.

Skärpningsprocenten framför allt på förmögenhet innebär att ägandet av ett egnahem eller en mindre jordbruksfastighet kan helt eller delvis beröva ägaren möjligheten att få inkomstprövade folkpensionsförmåner. Såsom sagts förut i debatten i dag kan man faktiskt komma i den situationen, att man tvingas »äta upp» sin fastighet innan man kan få del av inkomstprövad pensionsförmån. Vi motionärer anser att det inte kan vara rimligt och riktigt, att så skall vara förhållandet.

Nuvarande inkomstprövningsbestämmelser beslöts vid 1957 års riksdag. Med anledning av det förslag, som då förelåg, framhöll Sveriges folkpensionärers riksorganisation i ett yttrande att »en fördubbling av avdragsprocenten, även efter en höjning av det skärpningsfria beloppet, kommer att innebära en skärpning av bestämmelserna för rätt till kommunalt bostadstillägg och andra inkomstprövade pensionsförmåner för många pensionärer». Vidare framhölls att detta särskilt hårt kommer att drabba alla de pensionärer som har mindre fastigheter och som genom den höjda fastighetstaxeringen får sin förmögenhet ökad.

Att detta påpekande var befogat framgår också av att det beslöts, att de som fått sina pensionsförmåner prövade före den 1 juli 1957 ej skulle vidkännas någon försämring. Såsom framhållits innebär nämligen den höjda skärpningsprocenten, att sådana situationer kunde inträffa, att de nya bestämmelserna innebär en försämring för dem som tidigare hade utgående inkomstprövade förmåner.

Jag skall inte fördjupa mig i detta spörsmål. Jag har velat nämna om det samband som här finns och som är underlag för att jag anser det vara rimligt att inkomstgränserna måtte höjas på sätt som föreslagits i motionerna, näm-

ligen med 1 000 kronor i fråga om inkomstprövad del av folkpensionsförmåner. Denna lindring skulle också få betydelse för den inkomstprövade änkepensionen. Jag vill bara hänvisa till att utskottet har pekat på de ogynnsamma verkningar som inkomstprövningen medför för vissa av de s. k. övergångsänkorna och även på den stora skillnad i fråga om pensionsförmåner som kan inträffa för olika änkor. Men det sägs också i utskottets utlåtande att en uppmjukning av reglerna för inkomstprövningen i båda fallen otvivelaktigt skulle verka mildrande. Den höjning av inkomstgränsen som föreslås i motionerna skulle mildra just de ogynnsamma verkningarna av inkomstprövningen och den skulle också utjämna något av de stora skillnader som kan komma att inträffa mellan olika änkor.

Herr talman! Med hänsyn till att i motionen är utsagt att utskottet måtte utarbeta författningstext och någon sådan inte har utarbetats kan jag av tekniska skäl icke yrka bifall till min motion i dag, men jag har ändock velat anföra dessa synpunkter.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! I debatten har herr Thorsten Larsson kritiserat folkpartiet för att vi har ansett oss böra biträda utskottsförslaget om höjning av ålderspensionen och för att vi inte har kunnat biträda centerpartiets förslag. Utskottets ordförande har behandlat de argument som herr Larsson anförde, och jag skall endast göra en kort deklaration från folkpartiets sida.

Av pensionsberedningens skrivning rörande en särskilt kraftig höjning 1960 framgår, att denna höjning motiverades framför allt med borttagandet av det kommunala bostadstillägget men givetvis även med att man skulle tillförsäkra folkpensionärerna en ytterligare förbättring. Det var lämpligt att göra detta i ett sammanhang, varigenom borttagandet av bostadstillägget skulle gå lättare. Emellertid finns till detta pensionsberedningens utlåtande fogat ett särskilt

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

yttrande, som jag tycker ger ganska klart besked om att pensionsberedningen, när den fattade sitt beslut, inte kände till de framtidsprognoser som faktiskt förefanns vid samma tidpunkt. Det visade sig nämligen att långtidsutredningens betänkande kom till pensionsberedningens kännedom så sent att dennas arbete praktiskt taget var avslutat. I det särskilda yttrandet sägs, att det är möjligt att när man får tillfälle att smälta långtidsutredningens betänkande och de samhällsekonomiska prognoser som förekommer där, så kan anledning finnas att ändra de trappsteg med vilka folkpensionen skulle höjas upp till slutmålet.

Vid 1958 års riksdag bekräftades denna förmodan genom det uttalande som då gjordes och som här i kammaren tidigare har citerats i dag. Riksdagen förbehöll sig frihet att bedöma trappstegshöjningarna år från år. Till detta allmänna uttalande fogades en passus, i vilken riksdagen sade fullkomligt klart ifrån, att just den särskilt stora höjningen 1960 borde undvikas. Det heter nämligen i utskottsutlåtandet som riksdagen godtog: »Utskottet vill dock uttala att den av pensionsberedningen föreslagna särskilt kraftiga höjningen 1960 bör undvikas och en jämnare successiv höjning eftersträvas.»

Jag tycker nog att detta uttalande så här efteråt ger en långt starkare grund för den hållning folkpartiet har intagit i denna fråga 1960 än för den hållning centerpartiet har intagit. Centerpartiet har dock biträtt detta yttrande och alltså för sin del sagt ifrån inte bara att man ville förbehålla sig frihet att över huvud taget från år till år bedöma de här »trappstegens» storlek, utan därtill att den särskilt kraftiga höjningen 1960 inte borde företagas. Med detta uttalande måste väl ändå avses inte bara den del av höjningen som motsvarar kommunala bostadstilläggets borttagande, eftersom detta var en mindre del, utan det måste ju gälla höjningen i stort, vilken man alltså borde anpassa bättre till utvecklingen fram mot slutmålet.

Jag vill därför konstatera att det inte

har gjorts några utfästelser från riksdagen — vare sig vid folkomröstningen, vilket förut har betonats, eller senare — om att en sådan här stor höjning skulle ske 1960. Men oavsett om en sådan utfästelse har gjorts eller inte, så är det ju alldeles klart att vi från vår synpunkt med största glädje skulle ha hälsat möjligheten att genomföra en sådan höjning, om denna möjlighet hade förelagat. Vi har emellertid ansett att den inte föreligger.

Från folkpartiets sida har vi motionerat om en höjning av folkpensionsavgiften med en procent, vilket vi anser vara särskilt nödvändigt om omsättnings-skatten upphör. Det är för folkpensionen som sådan av större värde att den betalas i största möjliga utsträckning genom avgifter än att den betalas av skattemedel. Centerpartiet föreslår nu också en höjning av avgiften med en procent från den 1 januari 1961, men centerpartiet begär samtidigt en *dubbelt* så stor höjning av pensionsförmånerna som vad utskottet och därmed folkpartiet föreslår. De pengar som behövs för att betala den *normala* höjningen, de 250 resp. 350 kronor som utskottet har föreslagit, måste tas någonstans — den frågan skall vi återkomma till i höst — men naturligtvis måste pengarna anskaffas genom en höjning i en eller annan form. Menar nu centerpartiet att man skall betala den kostnaden med den s. k. budgetsaneringsavgift som centerpartiet kommer att föreslå, om omsättningsskatten skulle avskaffas? Då måste man där emot invända, för det första att den avgiften är en övergångsföreteelse och för det andra att det betyder att man vältrar över på skattesidan en större andel av kostnaderna för folkpensionen än de andra partierna vill vara med om. Vi tror att detta är en ganska farlig väg. Ju större andel av folkpensionen som betalas genom folkpensionsavgift, desto säkrare är folkpensionen. Ju större del som betalas av skattemedel, desto mer beroende blir folkpensionen av skatteläget och desto osäkrare kan den bli i en trängd situation. Det är en uppfattning som jag trodde delades även av center-

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

partiet. Doktor Hedlund talade redan i fjol höstas om att de medel som kan komma att behövas utöver de besparingar, som besparingsutredningen kan finna möjliga, måste skaffas genom folkpensionsavgifter. Det förslag som centern nu lagt fram går såvitt jag förstår i motsatt riktning. Därför kan vi inte biträda det förslaget.

Med dessa ord har jag, herr talman, velat klargöra hur vi ser på den här detaljen i den stora pensionsfrågan och varför vi har ansett oss böra biträda det förslag som utskottet framlagt, vilket innebär att vi inte kunnat ansluta oss till den linje som centern har följt.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Det är väl otvivelaktigt vår största sociala fråga som vi behandlar, när vi nu diskuterar folkpensionerna — enligt min uppfattning betydligt mera betydelsefull än allmänna tilläggs-pensioneringen. Att ordna grundtryggheten genom en förmån, som alla får nytta av oavsett vilka inkomster och vilka levnadsomständigheter de har, måste vara det mest betydelsefulla i vår sociallagstiftning. Folkpensioneringen är också det enda som har en direkt social motivering, eftersom ATP är en anställningsförmån och en mycket starkt graderad sådan. Den kan därför inte anses ha en social motivering som folkpensionen.

Av dessa skäl har vi i en partimotion fört fram krav på att riksdagen nu skall genomföra en större höjning av folkpensionerna än regeringsförslaget innebär. Man skulle kanske ha väntat sig att detta förslag hade hälsats med tillfredsställelse av socialministern som på ett ställe i propositionen uttrycker sin glädje över att det visat sig möjligt att föreslå en betydande allmän standardhöjning av folkpensionerna. Det hade väl varit ännu större anledning till glädje för honom, om folkpensionerna hade kunnat höjas ännu mer.

Vi har emellertid fått anmärkningar från olika håll för vårt förslag, som förklaras inte vara lämpligt och genomför-

bart. Man har inte ansett tidpunkten lämplig. Herr Ringaby har talat om att förslaget innebar ett överbud, och herr Strand har förklarat att det låg taktiska avsikter bakom förslaget. Senast har även herr Lundström riktat sig emot det och förklarat att det inte var lämpligt att nu genomföra den av oss föreslagna större höjningen.

Jag vill då fråga, om man egentligen kan tala om ett överbud i detta sammanhang, när det gäller folkpensioner som skulle bli 2 750 kronor för ensamstående, dvs. 229 kronor per månad, och 4 350 kronor för makar eller 362 kronor i månaden. Kan man säga att det här rör sig om en levnadsstandard av sådan höjd att vi kommer med ett överbud, när vi vill åstadkomma ytterligare en liten förbättring av den? Herr Strand använde visserligen inte det uttrycket, men han motsatte sig vårt förslag av andra orsaker. Herr Ringaby använde det emellertid, och liknande uppfattningar har antytts från andra håll här i debatten. Jag kan inte inse att ett sådant uttryck alls passar i detta sammanhang. Vi måste allesammans anse att det är befogat att ge de människor, som måste leva på en sådan standard, en ytterligare förbättring, om det finns någon möjlighet därtill.

Här har åberopats ett uttalande av herr Hedlund. Herr Ringaby sade att herr Hedlund talat om behovet av sparande vid något tillfälle. Det är alldeles riktigt. Det har han säkerligen gjort. Men vi har en annan uppfattning om hur sparandet skall gå till än högern. Vi har inte en så materialistisk uppfattning att vi vill låta besparingar gå ut över nästan vad som helst, utan vi tar humanitära hänsyn, då vi föreslår besparingar. Därför vill vi inte spara på en sådan sak som de gamlas försörjning. I det avseendet finns det ingenting att åberopa emot oss av vad herr Hedlund har yttrat i fråga om besparingar.

Det är kanske naturligt att man har kritiserat vårt förslag med utgångspunkt från vad som tidigare har förekommit i den här frågan. Herr Strand

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

hänvisade ju till ingressen i förslaget till folkomröstningen. Jag kanske bör understryka att slutbeloppen visserligen står i ingressen, men det står ingenting om hur utvecklingen skulle bli.

När herr Strand påstår att det delvis skulle vara taktiska skäl som gjort att vi yrkat så starkt på högre folkpension som motdrag mot ATP, så är det klart att det råder en viss motsatsställning mellan dessa båda pensionssystem. Men jag vill ytterligare understryka att man inte kan påstå att centerpartiet någonsin svävat på målet när det gäller att höja folkpensionerna. Vi framlade redan på början av 1950-talet en motion som gick ut på att man skulle höja folkpensionernas grundbelopp. Vi fick dock inte något vidare stöd från något annat håll. Det var endast centerpartiet som reserverade sig. Men sedan uppstod glädjande nog ett större intresse för att höja folkpensionernas grundbelopp. Utvecklingen har i fortsättningen gått i den riktningen.

Vad förutsättningarna för sådana höjningar beträffar vill jag slutligen säga följande: Vid två tillfällen har utskottet upprepat, att man skulle bestämma höjningens storlek med hänsyn till den statsfinansiella och samhällsekonomiska situationen. Det är den första bestämning som man gör. Sedan gör man tillägget att den av pensionsberedningen föreslagna särskilt kraftiga höjningen 1960 skulle undvikas och en jämnare, successiv höjning eftersträvas. Det är den höjningen som diskuterats tidigare. En *jämnare* höjning behöver inte absolut betyda en jämn höjning, utan att man bedömer situationen på så sätt att man kan göra en kraftig höjning nu.

Herr Strand sade att det inte är försvarbart att gå längre än vad utskottet föreslagit. När kan man då gå längre, om man skall bedöma vårt lands ekonomi? Enligt redogörelsen för 1959 ökade produktionen med 4,5 procent, om jag inte missminner mig. Jag anmärkte i en föregående debatt att detta till viss del sammanhängde med den stora bostadsproduktionen och andra speciella faktorer. Bytesbalansen förbättrades med

150 miljoner kronor. Arbetsmarknaden var besvärlig vid denna tid, april månad, i fjol, men har förbättrats undan för undan så att vi nu kommit in i en situation där vi fått svårigheter av motsatt slag, nämligen brist på arbetskraft. Denna brist har ju regeringen fått vidta vissa åtgärder emot. Investeringarna var också goda. Över huvud taget får 1959 betraktas som ett gott år för vårt land, till och med så pass gott, att det finns rätt stora risker för en överkonjunktur. Då kan man inte säga att situationen är så olämplig när det gäller att ta ut en procent mera i folkpensioneringsavgifter för att få den höjning av folkpensionerna som centerpartiet föreslagit.

Jag kan inte finna att de skäl som förebringats motiverar, att man inte skulle höja folkpensionerna som vi föreslagit från centerpartiets sida. Man har anfört så många sökta argument i detta sammanhang, att det väl ligger andra skäl bakom, när man inte vill gå fram på den väg vi föreslagit.

Herr talman! Jag ber att få instämma i det yrkande som framställts av herr Thorsten Larsson.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Lundström, att jag inte på något sätt är överraskad över hans ställningstagande här, ty vi har ju tidigare i denna debatt av utskottets ordförande blivit upplysta om att ATP omöjliggjort höjning av folkpensionen i enlighet med det förslag som centerpartiet har framlagt. Om folkpartiet nu accepterar ATP, är det ju alldeles givet att folkpartiet som en följd därav inte kan vara med på en höjning av folkpensionen. Att folkpartiet alltså än en gång ändrat sig har på intet sätt överraskat mig. Men det har kanske överraskat att folkpartiet trots att det inte begär en höjning av folkpensionen begär en höjning av folkpensionsavgiften.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade:

I anledning av de under överläggningen framkomna yrkandena kommer

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

propositioner rörande andra lagutskottets förevarande utlåtande, nr 20, att ställas punktvis.

Härvid är beträffande punkterna A I och A IV samt punkten E att anmärka följande.

I fråga om punkten A I kommer propositioner att ställas

först särskilt beträffande Kungl. Maj:ts i punkten behandlade förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 om folkpensionering med däri av utskottet förordad ändring — till den närmare ordningen härför återkommer jag —;

samt

därefter särskilt beträffande utskottets hemställen i punkten.

Propositioner rörande förslaget till lag angående ändring i folkpensioneringslagen kommer att ställas

först särskilt beträffande ettvar av de stadganden, i fråga om vilket annat yrkande förekommit än om bifall till utskottets förslag; och

därefter särskilt beträffande återstoden av lagförslaget.

De stadganden i berörda lagförslag, i fråga om vilka särskilda propositioner sålunda kommer att ställas, är följande: 3 § 4 mom., 8 § 1 st., 8 § 2 st., 8 § 3 st. samt 3 st. 4 punkten och 3 st. 5 punkten i övergångsbestämmelserna.

Vid punkten A IV kommer jag att följa motsvarande ordning som vid punkten A I.

Under punkten E kommer propositioner att ställas

först särskilt beträffande envar av de frågor som upptagits i reservationerna VIII—XIV ävensom under överläggningen av fru Hamrin-Thorell;

därefter, i den mån anledning därtill gives, särskilt beträffande utskottets hemställen under punkten.

Punkten A I

Kungl. Maj:ts förslag till lag angående ändring i lagen om folkpensionering, sådant förslaget av utskottet tillstyrkts

3 § 4 mom.

I fråga om förevarande moment, anförde nu herr talmannen, hade yrkats

dels att detsamma skulle godkännas, dels ock att momentet skulle godkännas med den lydelse, som föreslagits i den av herrar Ringaby och Björkman vid utlåtandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på momentets godkännande vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ringaby* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 3 § 4 mom. i Kungl. Maj:ts av andra lagutskottet i dess utlåtande nr 20 behandlade förslag till lag angående ändring i lagen om folkpensionering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes momentet med den lydelse, som föreslagits i den av herrar Ringaby och Björkman vid utlåtandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ringaby* begärde rösträkning verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 123;

Nej — 16.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

8 § första stycket

Beträffande detta stycke, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att detsamma skulle godkännas, dels ock, av fröken *Andersson*, att nämnda stycke

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

skulle godkännas med följande lydelse: »Tilläggspension, *änkepension*, hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg minskas med en tredjedel av den pensionsberättigades årsinkomst i vad den må överstiga för gift pensionsberättigad 750 kronor och för annan pensionsberättigad 1 000 kronor samt med ytterligare en tredjedel i vad årsinkomsten må överstiga 1 050 kronor för gift pensionsberättigad och 1 400 kronor för annan pensionsberättigad.»

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på styckets godkännande vara med övervägande ja besvarad.

Fröken *Andersson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 8 § första stycket i Kungl. Maj:ts av andra lagutskottet i dess utlåtande nr 20 behandlade förslag till lag angående ändring i lagen om folkpensionering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes stycket med den lydelse, som under överläggningen föreslagits av fröken *Andersson*.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fröken *Andersson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 121;

Nej — 9.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

8 § andra stycket

I avseende å nu förevarande stycke, yttrade vidare herr talmannen, hade yr-

kats dels att detsamma skulle godkännas, dels ock, av fröken *Andersson*, att kammaren skulle godkänna nämnda stycke med följande lydelse: »Minskning skall, där rätt till såväl tilläggspension, *änkepension* eller hustrutillägg som kommunalt bostadstillägg föreligger, ske först å bostadstillägget och därefter å tilläggspensionen, *änkepensionen* eller hustrutillägget. Indextillägg till *änkepension* och hustrutillägg minskas först sedan *änkepensionen* eller hustrutillägget i övrigt bortfallit.» Fröken *Anderssons* yrkande finge dock, anförde herr talmannen, med hänsyn till kammarens beslut beträffande 8 § första stycket anses hava förfallit.

På gjord proposition godkändes ifrågavarande stycke.

8 § tredje stycket

Rörande nämnda stycke, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats dels att detsamma skulle godkännas, dels ock att detta stycke skulle utgå i enlighet med vad som föreslagits i den av herrar Ringaby och Björkman vid utlåtandet avgivna, med II betecknade reservationen.

Härefter gjordes propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden och förklarades propositionen på styckets godkännande vara med övervägande ja besvarad.

Övergångsbestämmelserna, tredje stycket punkten 4

Såvitt gällde förevarande punkt gjordes propositioner, först på godkännande av densamma samt vidare därpå att kammaren skulle godkänna nämnda punkt med den lydelse, som föreslagits i den av herrar Ringaby och Björkman vid utlåtandet avgivna, med III betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Övergångsbestämmelserna, tredje stycket punkten 5, i förevarande lagförslag ävensom i reservationen II föreslagna ändringar dels i yrkesskadeförsäkrings-

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.*lagen och dels i militärsättningsförordningen*

Torde med hänsyn till kammarens beslut avseende 8 § tredje stycket i förslaget till lag angående ändring i lagen om folkpensionering hava förfallit.

Aterstoden av förslaget till lag angående ändring i lagen om folkpensionering

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A I
Bifölls.*Punkten A II*

Vidkommande denna punkt, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av ett godkännande av reservationen IV, av herrar Ringaby och Björkman; 3:o) att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring, som föreslagits i motionen II: 709, av herr Senander m. fl.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden och förklarades propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Punkten A III

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten A IV**Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag till lag om barnpensioner*

3 §

I fråga om denna paragraf, yttrade vidare herr talmannen, hade yrkats dels att densamma skulle godkännas, dels ock att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som föreslagits i den av herr Sunne m. fl. vid utlåtandet avgivna, med V betecknade reservationen.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på paragrafens godkännande vara med övervägande ja besvarad.

Herr Sunne begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 3 § i Kungl. Maj:ts av andra lagutskottet i dess utlåtande nr 20 tillstyrkta förslag till lag om barnpensioner, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen med den lydelse, som föreslagits i den av herr Sunne m. fl. vid utlåtandet avgivna, med V betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Sunne begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 68.

4 §

Angående förevarande paragraf gjordes propositioner, först på godkännande av densamma samt vidare därpå att paragrafen skulle utgå i enlighet med vad som föreslagits i den av herrar Ringaby och Björkman vid utlåtandet avgivna, med VI betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

I reservationen VI föreslagna ytterligare ändringar dels i förevarande lagförslag, dels i yrkesskadeförsäkringslagen och dels i militärsättningsförordningen

Torde med hänsyn till kammarens beslut avseende 4 § i förslaget till lag om barnpensioner hava förfallit.

Aterstoden av förslaget till lag om barnpensioner

Godkändes.

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.*Utskottets hemställan i punkten A IV*

Förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut.

Punkterna B och C

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten D

Beträffande ifrågavarande punkt, anförde herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Sunne m. fl. vid utlåtandet avgivna, med VII betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Sunne begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 20 punkten D, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Sunne m. fl. vid utlåtandet avgivna, med VII betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Sunne begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 85;

Nej — 54.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagit, att han avstode från att rösta.

*Punkten E**Reservation VIII, av herrar Ringaby och Björkman*

Rörande det i denna reservation framställda förslaget gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till detsamma samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr Ringaby begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som avslår det i reservationen VIII till andra lagutskottets utlåtande nr 20 av herrar Ringaby och Björkman ställda förslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, bifalles nämnda förslag.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Reservationen IX, av herr Larsson, Thorsten, och herr Wahlund

Såvitt gällde det förslag, som framlagts i förevarande reservation, gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till detsamma samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr Larsson, Thorsten, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som avslår det i reservationen IX till andra lagutskottets utlåtande nr 20 av herr Thorsten Larsson och herr Wahlund ställda förslaget, röstar

Ja;

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, bifalles nämnda förslag.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Thorsten*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 118;
Nej — 21.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Reservationerna X:1 och X:2

Beträffande i dessa båda reservationer framställt yrkande om ändring i 19 § 2 mom. lagen om folkpensionering, anförde nu herr talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas, vilket innebure avslag å reservationerna; 2:o) att kammaren skulle godkänna det förslag, som innefattades i reservationen X:1, av herr *Larsson, Thorsten*, och herr *Wahlund*; samt 3:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i reservationen X:2, av herrar *Ringaby* och *Björkman*. Herr talmannen yttrade vidare, att yrkandet under 2:o) torde få anses hava förfallit genom kammarens redan fattade beslut.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner enligt de återstående, under 1:o) och 3:o) här ovan upptagna yrkandena; och förklarade herr talmannen sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ringaby* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 20 i vad

avser i reservationen X:2) av herrar *Ringaby* och *Björkman* framställt yrkande om ändring i 19 § 2 mom. lagen om folkpensionering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i nämnda reservation.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Reservationen X:3, av herr *Sunne* m. fl.

I fråga om det yrkande, som ställts i denna reservation, gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till detsamma samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sunne* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som avslår det i reservationen X:3 till andra lagutskottets utlåtande nr 20 av herr *Sunne* m. fl. ställda yrkandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, bifalles nämnda yrkande.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sunne* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 94;
Nej — 31.

Ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.

Därjämte hade 15 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Reservationen XI: 1, av herr Larsson, Thorsten, och herr Wahlund

I avseende å det yrkande, som framställdes i förevarande reservation, gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till detsamma samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Thorsten*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som avslår det i reservationen XI: 1 till andra lagutskottets utlåtande nr 20 av herr Thorsten Larsson och herr Wahlund ställda yrkandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles nämnda yrkande.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Reservationen XII, av herrar Ringaby och Björkman

Vidkommande det yrkande, som framställdes i denna reservation, gjordes propositioner, först på bifall till detsamma samt vidare på avslag därå; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Reservationen XIII, av herr Sunne m. fl.

Såvitt gällde det yrkande, som framlagts i nu ifrågakvarande reservation, gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till detsamma samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sunne* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given

varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som avslår det i reservationen XIII till andra lagutskottets utlåtande nr 20 av herr Sunne m. fl. ställda yrkandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles nämnda yrkande.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sunne* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 87;

Nej — 50.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Reservationen XIV, av herr Sunne m. fl.

Angående det yrkande, som framställdes i denna reservation, gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till detsamma samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sunne* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som avslår det i reservationen XIV till andra lagutskottets utlåtande nr 20 av herr Sunne m. fl. ställda yrkandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles nämnda yrkande.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början

Anslag till viss utbyggnad av industristatistiken

omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sunne* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 107;

Nej — 32.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Av fru Hamrin-Thorell under överläggningen framställt yrkande om bifall till punkten 2 i motionen II: 711

I vad anginge detta yrkande gjordes propositioner, först på bifall till det-samma samt vidare på avslag därå; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Utskottets hemställan i punkten E

Bifölles.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1960/61 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—3

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 4

Anslag till viss utbyggnad av industristatistiken

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 4 januari 1960 förordade ändringar i personalförteckningen för kommerskollegium, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för kommerskollegium, att

tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61, dels ock till Kommerskollegium: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 3 588 200 kronor.

Kungl. Maj:ts framställning innefattade bland annat förslag om att åtgärder skulle vidtagas för en förbättring av korttidsstatistiken över produktion, order och lager inom industrien. Departementschefen hade uppskattat de erforderliga utgifterna för detta ändamål under nästa budgetår till 50 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hagberg* (I: 383) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordgren m. fl.* (II: 339), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte dels godkänna i motionerna förordad avlöningsstat för kommerskollegium att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61 dels ock till Kommerskollegium: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 3 538 200 kronor,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Stefanson m. fl.* (I: 389) och den andra inom andra kammaren av herr *Persson i Appuna m. fl.* (II: 337).

I motionerna I: 383 och II: 339 hade förslaget om en utbyggnad av industristatistiken avstyrkts.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 383 och II: 339 samt I: 389 och II: 337, förstnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för kommerskollegium vidtaga de ändringar, som angivits i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 4 januari 1960;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för kommerskollegium att

Anslag till näringsfrihetsrådet, m. m.

tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61;

c) till Kommerskollegium: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 3 588 200 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Svärd*, *Skoglund* i Doverstorp, *Staxäng* och *Heckscher*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del ha va den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under b och c hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, med avslag å motionerna I: 389 och II: 337 samt med bifall till motionerna I: 383 och II: 339, sistnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga,

b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för kommerskollegium att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61;

c) till Kommerskollegium: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 3 538 200 kronor.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Det behövs en ryslig massa statistik i ett modernt samhälle, och det har man ju hunnit vänja sig vid. Det behövs emellertid uppenbarligen mer och mer, och man kan ibland inte befria sig från den tanken, att denna statistik blir självändamål. Vad som under denna punkt föreslås är att riksdagen villigt och snällt skall expediera en önskan, anmäld av arbetsmarknadsstyrelsen och Landsorganisationen — den senare institutionen kanske är den mäktigare — om ytterligare statistik. För att skaffa sig en föreställning om denna ytterligare statistiks behövlighet, omfattning och organisation skall man använda 50 000 kronor. Jag har en allmän känsla av att vi snart börjar få så mycket statistik, att ersättning för obekvämt arbetstid måste utgå till alla de stackars människor som skall läsa statistiken.

Av det skälet yrkar jag avslag på dessa 50 000 kronor. Jag är medveten om att man kan läsa statistik även om den inte är offentlig. Det finns bransch-

vis framkommet material av betydelse för de bedömningar det här är fråga om. Möjligen kan man tänka sig att detta i någon utsträckning kompletteras med undersökningar av lagerförändringarna i från ekonomisk synpunkt strategiska företag. Jag är därtill, herr talman, alldeles på det klara med — om jag nu får använda ett älsklingsuttryck i den nya tidens vokabulär — att en sålunda selektiverad statistik ryms inom den anslagsram, för vilken jag är beredd att ta ansvar.

Tillåt mig, herr talman, att yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen av herr Svärd jämte några andra.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Utskottets majoritet delar inte herr Svärds uppfattning om det behov som här anmälts från arbetsmarknadsstyrelsen och Landsorganisationen. Det har tvärtom ansetts vara en viktig och angelägen uppgift att förbättra det statistiska material varom nu är fråga.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågasvarande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av ett godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 5—9

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 10**Anslag till näringsfrihetsrådet, m. m.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för näringsfrihetsrådet, att tillämpas tills vidare

från och med budgetåret 1960/61, dels ock till Näringsfrihetsrådet: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 130 500 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hagberg* (I: 384) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordgren m. fl.* (II: 338), i vilka hemställts, att riksdagen måtte dels för budgetåret 1960/61 anvisa under näringsfrihetsrådets, ombudsmannaämbetets för näringsfrihetsfrågor samt statens pris- och kartellnämnds avlöningsanslag tillhopa 1 415 000 kronor samt under samma myndigheters omkostnadsanslag tillhopa 321 500 kronor, dels ock i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte vid innevarande års höstriksdag framlägga förslag om sådan omorganisation av nämnda myndigheter, att verksamheten under tiden den 1 januari 1961—den 30 juni 1961 kunde enligt i motionerna angivna riktlinjer rymmas inom en kostnadsram av omkring 538 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 384 och II: 338, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna under punkten införd avlöningsstat för näringsfrihetsrådet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61;

b) till Näringsfrihetsrådet: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 130 500 kronor;

II. att motionerna I: 384 och II: 338, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Svård*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Staxäng* och *Heckscher*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

Anslag till näringsfrihetsrådet, m. m.

I. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 384 och II: 338, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för näringsfrihetsrådet, att tillämpas tills vidare under budgetåret 1960/61;

b) till Näringsfrihetsrådet: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 74 000 kronor;

II. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 384 och II: 338, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte vid 1960 års riksdags höst-session framlägga förslag till sådan omorganisation av näringsfrihetsrådet, ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor samt statens pris- och kartellnämnd, att verksamheten inom dessa under tiden den 1 januari 1961 till den 30 juni 1961 kunde bedrivas inom en kostnadsram av omkring 538 000 kronor.

Herr **TALMANNEN** yttrade:

Överläggningen vid denna punkt må omfatta jämväl punkterna 11—15. Eventuella yrkanden skall dock ställas vid de särskilda punkterna.

Herr **SVÄRD** (h):

Herr talman! Det är inte bara så, att punkterna 10—15 har ett djupt inre sammanhang med varandra. Det är dessutom så, att vad som här yrkats av utskottet, för vilket jag uttalar min vördnad, och av reservanterna, om vilka jag inte vill uttala mig, har ett djupt inre samband med diskussioner, som har förts här under en följd av år.

Jag är angelägen om sparsamhet också i praktiken och följaktligen också angelägen om sparsamhet med tryckningskostnader, även när det gäller riksdagshandlingar. Då jag vet att vi kommer att få minst två vältaliga och mångordiga debatter under denna huvudtitel, skall jag även föregripa utskottets ärade talesman och helt enkelt säga, att i dessa avseenden vidhåller högerpartiet sina tidigare demonstrerade ståndpunkter.

Anslag till näringsfrihetsrådet, m. m.

Majoriteten vidhåller också sina tidigare demonstrerade ståndpunkter.

Det är alltså inte mycket att prata om. Självfallet står jag gärna till tjänst, om det behövs, men eljest skulle vi vinna tid, aktning och anseende genom att snabbt gå till votering.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Fru WALLENTHEIM (s):

Herr talman! Jag skall också försöka att iakttä besparingssynpunkterna. Utskottsmajoriteten delar inte reservanternas tilltro till näringslivets självsaneringsintresse, i varje fall inte utan det tryck, som statens prisövervakande verksamhet utövar.

Vi har samma meningar i år som i fjol, säger herr Svärd, och det är riktigt. Jag kanske bara kan erinra om den tredje mening, som statsrådet Lange talade om förra året, nämligen den, att vår nuvarande lagstiftning inte är tillräckligt stark, att skyddet för konsumenterna är otillräckligt. Den meningen har vuxit i styrka sen dess — det kan man konstatera bl. a. genom att se i dagens tidningar.

Vad gäller pris- och kartellnämnden kan jag med samma argumentation inte inse, att den kan vara något lämpligt besparingsobjekt. I samband med omsättningsskatten har det förekommit ganska ohemula pristillägg, som gör att det finns anledning att på allt sätt slå vakt om den verksamhet, som här utövas från statligt håll.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag avseende punkterna 10 till och med 15.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Det har kanske sett ifrån min ärade kammarkollegas sida inte skett något särskilt märkvärdigt. Jag trodde nu att sjustats- och sexstatsmarknaderna hörde till de märkliga tingen i den ekonomiska utvecklingen, men därvidlag har jag tydligen misstagit mig.

Jag trodde också att den skärpta konkurrens, som vi möter och som är den bästa priskontroll som existerar och som kan konstrueras, betyder någonting, men det lönar sig inte att diskutera de tingen. Jag diskuterar aldrig andra människors tro, bara deras vetande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Svärd begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Svärd begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 118;

Nej — 17.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Omkostnadsanslaget till näringsfrihetsrådet — Avlöningsanslaget till ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor**Punkten 11****Punkten 12****Omkostnadsanslaget till näringsfrihetsrådet****Avlöningsanslaget till ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 384, av herr *Hagberg*, och II: 338, av herr *Nordgren m. fl.*, såvitt nu vore i fråga, till Näringsfrihetsrådet: Omkostnader för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 13 200 kronor.

Vid punkten hade reservation anförts av herrar *Svård*, *Skoglund* i Doverstorp, *Staxäng* och *Heckscher*, vilka under återopande av reservationen vid punkten 10 ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 384 och II: 338, såvitt nu vore i fråga, till Näringsfrihetsrådet: Omkostnader för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 10 000 kronor.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Utan motivering — en sådan förefaller obehövlig — yrkar jag bifall till reservationen. Jag vill emellertid, för upplysnings spridande, meddela att jag inte tänker begära votering på denna punkt.

Fru WALLENTHEIM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 384, av herr *Hagberg*, och II: 338, av herr *Nordgren m. fl.*, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna under punkten införd avlöningsstat för ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61;

b) till Ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 262 100 kronor.

Reservation hade anmälts av herrar *Svård*, *Skoglund* i Doverstorp, *Staxäng* och *Heckscher*, vilka under återopande av reservationen vid punkten 10 ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 384 och II: 338, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor, att tillämpas tills vidare under budgetåret 1960/61;

b) till Ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 173 700 kronor.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Med samma konditioner och yttre betingelser som i tidigare behandlade punkter ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Fru WALLENTHEIM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Omkostnadsanslaget till ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor — Avlöningsanslaget till statens pris- och kartellnämnd

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 13

Omkostnadsanslaget till ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 384, av herr *Hagberg*, och II: 338, av herr *Nordgren m. fl.*, såvitt nu vore i fråga, till Ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor: Omkostnader för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 25 200 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Svärd*, *Skoglund* i Doverstorp, *Staxäng* och *Heckscher*, vilka under åberopande av reservationen vid punkten 10 ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 384 och II: 338, såvitt nu vore i fråga, till Ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor: Omkostnader för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 18 000 kronor.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Fru WALLENTHEIM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrå-

gavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 14

Avlöningsanslaget till statens pris- och kartellnämnd

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 384, av herr *Hagberg*, och II: 338, av herr *Nordgren m. fl.*, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna under punkten införd avlöningsstat för statens pris- och kartellnämnd att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61;

b) till Statens pris- och kartellnämnd: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 1 972 400 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Svärd*, *Skoglund* i Doverstorp, *Staxäng* och *Heckscher*, vilka under åberopande av reservationen vid punkten 10 ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 384 och II: 338, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för statens pris- och kartellnämnd att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61;

b) till Statens pris- och kartellnämnd: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 1 167 300 kronor.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Fru WALLENTHEIM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Omkostnadsanslaget till statens pris- och kartellnämnd — Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid denna punkt anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 15**Omkostnadsanslaget till statens pris- och kartellnämnd**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 384, av herr *Hagberg*, och II: 338, av herr *Nordgren m. fl.*, såvitt nu vore i fråga, till Statens pris- och kartellnämnd: Omkostnader för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 353 100 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Svärd*, *Skoglund* i Doverstorp, *Staxäng* och *Heckscher*, vilka under åberopande av reservationen vid punkten 10 ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 384 och II: 338, såvitt nu vore i fråga, till Statens pris- och kartellnämnd: Omkostnader för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 293 500 kronor.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Jag hemställer om bifall till reservationen.

Fru WALLENTHEIM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare

på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 16—35

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 36**Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna av föredragande statsrådet förordad avlöningsstat för statens institut för konsumentfrågor, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61, dels ock till Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 707 000 kronor.

Vidare hade i de båda likalydande motionerna I: 383, av herr *Hagberg*, och II: 339, av herr *Nordgren m. fl.*, hemställts, utom annat, att riksdagen måtte dels för budgetåret 1960/61 anvisa till Statens institut för konsumentfrågor och Statens konsumentråd: Avlöningar 593 200 kronor, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att frågan om ny organisation för konsumentvaruforskningens och konsumentupplysningens bedrivande måtte utarbetas i enlighet med i motionerna angivna riktlinjer att framläggas för höstriksdagen 1960.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 383 och II: 339, i vad de avsåge medelsanvisningen,

a) godkänna under punkten införd avlöningsstat för statens institut för konsumentfrågor, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61;

b) till Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 707 000 kronor;

Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.

II. att motionerna I: 383 och II: 339, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av herrar *Svärd*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Staxäng* och *Heckscher*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 383 och II: 339, i vad de avsåge medelsanvisningen,

a) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för statens institut för konsumentfrågor, att tillämpas tills vidare under budgetåret 1960/61;

b) till Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 543 000 kronor;

II. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 383 och II: 339, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att förslag till ny organisation för konsumentvaruforskningens och konsumentupplysningens bedrivande måtte utarbetas i enlighet med i reservationen angivna riktlinjer och föreläggas 1960 års riksdags höstsession.

Herr **TALMANNEN** anförde:

Överläggningen vid denna punkt må omfatta jämväl punkterna 37, 38 och 39. Eventuella yrkanden skall dock ställas vid de särskilda punkterna.

Herr **SVÄRD** (h):

Herr talman! Det är naturligtvis orättvist, då jag redan vet vad utskottets talesman skall säga i den här frågan, uppläst av henne själv därom, men jag skall i diskussionen om detta statens institut för kastruller, frysboxar och barnskor försöka att inte missbruka det förhandstips jag har fått.

Jag skall bara säga att den fria och frivilliga och icke statsunderstödd konsumentforskning och konsumentupplys-

ning, som bedrivs t. ex. i Förenta staterna, snabbt, effektivt och praktiskt har givit resultat, som det skulle vara en nåd att stilla bedja om för den som följer frågorna här hemma. Av den orsaken betvivlar jag principiellt att detta är en verksamhet, särskilt lämpad för statliga initiativ och statlig verksamhet. Under alla förhållanden har jag i nuvarande läge samma rätt att för restriktivitet åberopa de statsfinansiella skäl som regeringen med sådan élan åberopar när den motsätter sig eller vill begränsa en verksamhet.

Jag yrkar alltså, herr talman, bifall till reservationen.

Fru **WALLENTHEIM** (s):

Herr talman! Inte heller i detta fall kan vi anse att organisationen är för stort tilltagen eller övergödd. Herr Svärd sade tidigare att det finaste som fanns var priskonkurrensen, men det är ju inte bara priset som är avgörande, priset måste vägas mot varans kvalitet, funktionsduglighet o. s. v. I en tid då vi konsumenter bearbetas enligt vetenskapligt psykologiska metoder, i avsikt att uppamma och nyinrikta våra köpvanor har vi verkligen behov av en fristående institution, som kan forska, pröva och ge upplysning åt konsumenterna. Det finns sålunda enligt vår mening ingen anledning till några organisationsförändringar eller nedbantade anslag i detta avseende.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten angivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepåt propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svärd* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given

Omkostnadsanslaget till statens institut för konsumentfrågor — Anslag till konsumentråd

varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Svärd* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 119;

Nej — 17.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 37**Omkostnadsanslaget till statens institut för konsumentfrågor**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 383 och II: 339, såvitt nu vore i fråga, till Statens institut för konsumentfrågor: Omkostnader för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 222 000 kronor.

I de båda likalydande motionerna I: 383, av herr *Hagberg*, och II: 339, av herr *Nordgren m. fl.*, hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 179 600 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Svärd*, *Skoglund* i Doverstorp, *Staxäng* och *Heckscher*, vilka under återopande av reservationen vid

punkten 36 ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 383 och II: 339, såvitt nu vore i fråga, till Statens institut för konsumentfrågor: Omkostnader för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 179 600 kronor.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Jag yrkar bifall till den vid punkten fogade reservationen men kommer icke att begära votering vare sig beträffande punkt 37 eller punkterna 38 och 39, vilket meddelas med hänsyn till den av voteringar uppkomna omsättningsökningen en trappa ned i huset.

Fru WALLENTHEIM (s):

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 38**Anslag till statens konsumentråd**

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning samt med avslag å motionerna I: 383, av herr *Hagberg*, och II: 339, av herr *Nordgren m. fl.*, såvitt nu vore i fråga, till Statens konsumentråd för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 60 200 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Svärd*, *Skoglund* i Doverstorp, *Staxäng* och *Heckscher*, vilka under återopande av reservationen vid punkten 36 ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts

Anslag till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning — Anslag till atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi, m. m.

förslag samt med bifall till motionerna I: 383 och II: 339, såvitt nu vore i fråga, till Statens konsumentråd för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 50 200 kronor.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Jag yrkar bifall till den vid punkten avgivna reservationen.

Fru WALLENTHEIM (s):

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 39

Anslag till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 383, av herr Hagberg, och II: 339, av herr Nordgren m. fl., såvitt nu vore i fråga, till Konsumentvaruforskning och konsumentupplysning för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 800 000 kronor.

I motionerna I: 383 och II: 339 hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 400 000 kronor.

Reservation hade anmälts av herrar Svärd, Skoglund i Doverstorp, Staxäng och Heckscher, vilka under återopande av reservationen vid punkten 36 ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 383 och II: 339, såvitt nu vore i fråga,

till Konsumentvaruforskning och konsumentupplysning för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 400 000 kronor.

Herr SVÄRD (h):

Jag yrkar bifall till reservationen.

Fru WALLENTHEIM (s):

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 40 och 41

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 42

Lades till handlingarna.

Punkterna 43—45

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 46

Anslag till atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi, m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels till Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 98 100 000 kronor, dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t medgiva bolaget att därutöver utlägga beställningar av utrustning för sammanlagt 20 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Ewerlöf m. fl. (I: 272) och den andra inom andra kammaren av herr Hjalmarson m. fl. (II: 327), i vilka hemställts, att riksdagen måtte dels till Atomenergi-

Anslag till atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi, m. m.

verksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 88 100 000 kronor, dels ock i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt Aktiebolaget Atomenergi att i samråd med företrädare för berörda industrieförtag snarast möjligt framlägga program för det fortsatta atomenergiarbetet och till däremot svarande begränsningar av atombolagets interna organisation samt därefter förelägga riksdagen de förslag, vartill nämnda utredning och av motionerna föranledda ytterligare överväganden kunde leda,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Per-Olof Hanson* och *Axel Johannes Andersson* (I: 386) samt den andra inom andra kammaren av fru *Sandström* och herr *Nihlfors* (II: 479), i vilka hemställts, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte begära dels att en utredning måtte tillsättas med uppdrag att utarbeta och framlägga förslag till en klarare målsättning och gränsdragning i fråga om Aktiebolaget Atomenergis uppgifter och andra därmed sammanhängande spörsmål i fråga om bolagets organisation samt berörande bl. a. samarbetet mellan enskild industri och staten inom atomenergiområdet, dels ock att åt denna utredning måtte uppdragas att skyndsamt utarbeta och framlägga förslag rörande en ändrad organisation av säkerhetskontrollen på atomområdet, så att den strålningskontrollerande verksamheten jämte granskning och tillståndsgivning i vad gällde säkerhetsfrågor överflyttades till en med allsidig sakkunskap utrustad ojävig och oberoende institution, för vilken offentlighetsprincipen borde gälla,

dels ock en inom andra kammaren av herr *Hedin m. fl.* väckt motion (II: 346), vari hemställts, att riksdagen av Kungl. Maj:t måtte begära en allsidig utredning av de problem som aktualiserades vid exploatering av atomkraften.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I:272 och II: 327, i vad de avsåge medelsanvisningen, till Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 98 100 000 kronor;

b) att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t medgiva Aktiebolaget Atomenergi att därutöver utlägga beställningar av utrustning för sammanlagt 20 000 000 kronor;

c) att motionerna I: 272 och II: 327, i vad de avsåge utredning rörande Aktiebolaget Atomenergis organisation m. m., samt motionerna I: 386 och II: 479, i vad de avsåge utredning rörande målsättningen m. m. för nämnda bolag, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

d) att motionerna I: 386 och II: 479, i vad de avsåge utredning rörande kontroll- och säkerhetsfrågornas handläggning, samt motionen II: 346 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade anförts

a) av herrar *Svärd*, *Skoglund* i Doverstorp, *Staxäng* och *Heckscher*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under a hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 272 och II: 327, i vad de avsåge medelsanvisningen, till Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 88 100 000 kronor;

b) av herrar *Boman*, *Ivar Johansson*, *Axel Johannes Andersson*, *Pålsson*, *Jacobsson*, *Svärd*, *Skoglund* i Doverstorp, *Staxäng*, *Ståhl*, *Hansson* i Skegrie, *Nihlfors*, *Hansson* i Önnarp och *Heckscher* samt fröken *Vinge*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under c hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motio-

Anslag till atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi, m. m.

nerna I: 272 och II: 327 samt I: 386 och II: 479, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag om en klarare målsättning för det fortsatta atomenergiarbetet och för Aktiebolaget Atomenergis verksamhet samt om de rationaliseringar och förändringar i bolagets organisation, som därav kunde för-
anledas;

c) av herrar *Boman, Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Pålsson, Jacobsson, Svärd, Skoglund* i Doverstorp, *Staxäng, Ståhl, Hansson* i Skegrie, *Nihlfors, Hansson* i Önnarp och *Heckscher* samt fröken *Vinge*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under d hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 386 och II: 479, såvitt nu vore i fråga, samt motionen II: 346, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en förutsättningslös utredning angående kontroll- och säkerhetsfrågornas handläggning.

Herr PÅLSSON: (cp):

Herr talman! Vid den här punkten har fogats bl. a. två reservationer, betecknade med b) och c). Det är beträffande de reservationerna som jag ber att få säga några ord, då jag anslutit mig till dem.

Bägge dessa reservationer syftar ju till att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om vissa utredningar och förslag. Reservationen b) påyrkar en utredning om en klarare målsättning för det fortsatta atomenergiarbetet och för Aktiebolaget Atomenergis verksamhet samt om de rationaliseringar och förändringar i bolagets organisation, som därav kan för-
anledas. Reservationen c) innebär en hemställan om en förutsättningslös utredning angående kontroll- och säkerhetsfrågornas handläggning.

Utskottsmajoriteten, som har avstyrkt de motionsledes framställda och i nyss nämnda reservationer upptagna utredningsyrkandena, har i sin skrivning på

s. 34 och 35 sökt åstadkomma en bevisföring som utmynnar i att allt är bra som det är. Vi reservanter har inte helt och odelat kunnat tillägna oss den uppfattningen. Vi menar nog att de framställda utredningsyrkandena i princip är väl motiverade. Mot bakgrunden av riksdagens tidigare beslut och de därefter uppnådda, åtminstone delvis otillfredsställande resultaten synes utredningskravet vara rätt väl befogat. Vi reservanter menar att en sådan utredning bl. a. bör undersöka frågan om huruvida Aktiebolaget Atomenergis uppgifter kan klarare angivas och fastställas, kort sagt företa en gränsdragning beträffande dess arbetsuppgifter. Vidare bör undersökas och omprövas den statliga administrationen av atomenergifrågorna, sammanförandet av dessa frågor till ett och samma departement, atomdelegationens ställning m. fl. till detta område eventuellt hörande spörsmål.

Vad sedan gäller reservationen under c) rörande kontroll- och säkerhetsfrågorna, torde den föreslagna utredningen vara minst lika angelägen och påkallad som den jag nyss talade om. Utan att gå närmare in på de nuvarande kontrollorganens funktioner anser jag det angeläget att betona vikten av att kontroll- och säkerhetsfrågorna handläggs så att allmänhetens förtroende och tillit bevaras och stärkes. Härvidlag är det inte minst viktigt att information och upplysning till allmänheten lämnas fullt objektivt och entydigt. Vikten av det sist sagda understryks, efter mitt sätt att se, med allt allvar av exemplet Ågestaverkets planerade utsläpp i sjön Magelungen.

Det är kanhända onödigt att dra någon lång harang om den saken. Jag hade tillfälle att höra handelsministerns inlägg i andra kammaren i förmiddags, så jag vet för egen del på ett ungefär vad han kommer att svara. Jag håller det för troligt, att den tveksamhet och osäkerhet som har kommit till uttryck i den, efter vad jag har förstått, rätt upprörda debatten kring det planerade utsläppet, kanhända inte helt men i

Anslag till atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi, m. m.

betydande utsträckning bottnar i den omständigheten, att det inte har skett någon klar och entydig redovisning till den allmänhet som berörs av verksamheten vid Ägesta.

Jag vill gärna hoppas att det är riktigt vad som har sagts i det senare skedet av diskussionen, nämligen att utsläppet inte innebär någon fara. Jag har till och med sett någon tidningsuppgift om att vattnet i den lilla sjön skulle vara drickbart efter rening. Hur det förhåller sig därmed återstår väl att se. Jag tycker att uppgifterna om hur svårt vattnet kan komma att förorenas pendlar inom rätt vida gränser, och jag är inte alldeles säker på om det är de som siar det värsta som har rätt eller de som siar det bästa. Föreningens verkliga omfattning kanske kommer att ligga någonstans emellan.

Man får gärna det intrycket, att den första anläggningen av den här typen ändå är ett försök. Det har visserligen sagts med skärpa att det är visst inget försök, men jag undrar hur det är. Jag har all respekt för den sakkunskap och kunnighet som finns på det här området, men jag har nog ändå den uppfattningen att den första anläggningen blir ett försök, hur kunniga försöksledarna än är. Därför har det förvånat mig något att det första verket lades på en plats, så tätt befolkad som trakten kring Magelungen. Vidare är sjön mycket liten och har mycket låg vattenföring. Vi har i varje fall vid föredragningar i avdelningen blivit underrättade om att avrinningen under tredje kvartalet är ytterligt liten i normala fall, och under torrår knappt någon alls. Det förefaller mig som lekman mycket underligt, att man inte för den första anläggningen — som ändå blir en försöksanläggning — kunde ha valt en plats, där man inte hade behövt räkna med så stora risker. Jag hoppas uppriktigt att det skall lyckas sakkunskapen att lösa detta. Jag skall inte gå vidare i resonemanget. Frågan är ju föremål för vattenöverdomstolens prövning, och man får väl i första hand invänta vad domstolen säger och i andra hand se vilka åtgärder de

ansvariga byggarna vidtar. Som jag sade är det mycket angeläget att informationen till den allmänhet det gäller blir fullt korrekt och entydig och inte ger anledning till hur många tolkningar som helst.

Innan jag lämnar ämnet vill jag göra ett tillägg. Inte bara fastighetsföreningen omkring sjön, utan även de kommunala myndigheterna i Huddinge har nog känt sig oroade och osäkra inför vad som håller på att ske. Jag hoppas, att frågan kommer att lösas på ett nöjaktigt sätt.

Denna kommentar till behovet av utredning och kontroll på säkerhetsområdet har jag gjort för att belysa, att det är nödvändigt med utredning och kontroll. Det är kanske så att när våra duktiga tekniker — det må gälla detta område eller något annat — får en uppgift så blir de mycket angelägna, i någon mån av prestigeskäl, att försöka slutföra uppgiften inom en begränsad tid. Det är inte något klander, om jag drar den slutsatsen, att det kanske är relativt lätt för dessa tekniker att glömma bort den tredje parten, allmänheten, som också bör få fullt korrekt information i ämnet.

Jag skall inte ta tiden i anspråk längre. Jag hemställer om bifall till de två reservationer, betecknade med b och c, som avgivits av herr Boman m. fl.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Det är ju flera orsaker till att vi diskuterar de här frågorna. Först och främst är det den blygsamma utveckling, som vårt från början mycket expansiva atomenergiprogram har undergått, och vidare är det de med denna utveckling sammanhängande säkerhetsfrågorna.

Jag skall inte uppehålla mig länge vid de krympningar och förseningar, som har inträffat. Låt mig emellertid framhålla, att när riksdagen år 1956 fattade sitt beslut om verksamhetens uppläggning och organisation, resonerade man med utgångspunkt från en plan, som väl skulle innebära, att vi skulle ha sju eller

Anslag till atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi, m. m.

åtta atomreaktorer i drift senast 1965. Såvitt jag förstår kommer av dessa sju eller åtta bara en enda, atomreaktorn i Ågesta, att vara färdigställd då, och tidpunkten för den skjutes ju undan för undan till en alltmör avlägsen framtid. Nu är sista budet slutet av år 1962 eller rentav 1963. I en av de senaste kungl. propositioner som berör atomenergiområdet — den har att göra med organisationen i händelse av olycksfall — nämns mycket försiktigt »omkring 1963» som en tidpunkt för igångsättande av en första värmekraftreaktor.

Det har sålunda där skett en mycket avsevärd krympning av programmet. Det finns många skäl till att det gått på det viset, och jag skall inte uppehålla mig längre härvid utan gå vidare till en del andra saker som kan förtjäna att föras fram i sammanhanget.

Det sägs ju ofta i de här resonemangen, att våra begränsade ekonomiska resurser och knappheten på kvalificerad personal gör att vi måste strängt koncentrera oss på vad man brukar kalla »den svenska linjen». Detta har också använts som skäl för att inta en relativt avvisande hållning till den import av en utländsk reaktor, som ju vissa krafter har velat få till stånd.

Man kan fråga sig, om dessa resonemang är särskilt hållbara. Jag tror det inte. Vi har nog all anledning att besinna, att det kan vara värdefullt med en breddning och komplettering av det svenska utvecklingsarbetet som naturligtvis — det vill jag betona — måste ha en central plats i vår atomenergipolitik.

De begränsade ekonomiska resurserna och knappheten på kvalificerad personal tycker jag inte är riktigt avgörande skäl, bl. a. emedan jag har svårt att se att den knappa tillgängliga personalen skulle behöva bindas vid tillverkning av redan utvecklade reaktorer. Därför får man nog inte tillmätta detta argument särskilt stor tyngd.

Vidare vill jag säga, att det naturligtvis innebär en risk att alltför ensidigt satsa på en enda linje. Jag konstaterar att utskottet på den punkten stannat för

en på visst sätt överraskande vid skrivning. Det heter däri, att man »åtminstone tills vidare» skall koncentrera insatserna på den inhemska reaktorlinjen. Det antydes sålunda klart, att man inte vill binda sig för framtiden. Jag tycker det är klokt att inte spika fast sig för hårt därvidlag utan se till att man har rörelsefrihet i framtiden. Vi vet ju strängt taget inte mycket om vilka reaktortyper som kommer att bli dominerande; det är inte säkert att den i och för sig lovande svenska linjen kommer att bli dominerande framöver.

Det allmänna intryck man har av utskottets skrivning med anledning av de föreliggande motionerna är emellertid, att man tror att vi har nått en ideal arbetsfördelning mellan atombolaget och industrien. Det är det ena. Det andra är, att man inte finner anledning till någon kritik mot organisationen och arbetsuppgifterna för bolaget utan utgår ifrån som nästan givet, att förhållandena är de bästa tänkbara. Jag tror att man med rätt goda skäl kan hävda att intetdera är riktigt.

Man kan utan att ingå på någon längre bevisning bara erinra om vad som sades på industriförbundets konferens »Atom 60» i höstas, där det från industrihåll framhölls, att atombolagets roll närmast var förmyndarsen och att detta förhållande allvarligt försvårade den enskilda industriens eget utvecklingsarbete. Det var den ena parten som yttrade sig. Den andra parten var som bekant den nu här i kammaren närvarande ordföranden i atomenergidelegationen, som försäkrade att det inte lagts några som helst hinder i vägen för de industrier som på egen hand vill bedriva ett utvecklings- och konstruktionsarbete på atomområdet. Det drog ett sus av överraskning genom församlingen när denna mycket svepande förklaring kom från atomenergidelegationens ordförande. Man kände kort sagt inte igen situationen från den handfasta verkligheten.

Det finns nog skäl att titta på detta problem. Det står i varje fall uppfattning mot uppfattning om hur detta samarbete ter sig. Att det inte förlöpt frik-

Anslag till atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi, m. m.

tionsfritt torde väl vid detta laget vara alldeles klart. I varje fall tycker jag att man med skäl kan hävda att dessa förhållanden visar, att riksdagsbeslutet från 1956, som ju på ett grundläggande sätt reglerar atombolagets roll, inte är av den entydiga innebörd som varit önskvärd. Den oklarhet som släpat med har otvivelaktigt lett till att det uppstått en del menliga verkningar för atombolagets effektivitet. Man kan omöjligen känna sig övertygad om att de nuvarande organisationsformerna ger det utbyte, som man kunde ha rätt att vänta med hänsyn till de mycket avsevärda både personliga och finansiella resurser, som satts in på detta område.

Därför finns det alla skäl att överväga att titta närmare på denna organisation genom en utredning för att om möjligt se, om man inte skulle kunna ge det hela något av en ny start, ny fräschör och bättre effektivitet. Detta är väl inte heller något märkligt, och det behöver i och för sig inte innebära att man går långt i kritik, om man konstaterar ett behov av att mot bakgrunden av de gångna årens erfarenheter göra en översyn över detta område, som verkligen har sina alldeles speciella problem.

Sedan har vi det andra problemkomplexet, det som gäller säkerhetsfrågorna. Där finner man att utskottet särskilt har tagit upp frågan om Ågestareaktorn, som är det enda exempel som vi hittills i Sverige har på hur säkerhetsfrågorna handlagts och hur det hela utvecklats. Här uppehåller man sig särskilt vid den omstridda frågan om utsläppet i sjön Magelungen, som herr Pålsson var inne på. Utskottet sträcker sig så långt som att säga, att frågan om spillvattenutsläppet bör ges en »såvitt möjligt tillfredsställande lösning». Längre går man inte. Skall man fatta detta strängt efter ordalagen, innebär det, att om man inte kan nå en tillfredsställande lösning får det vara — man skall dock åtminstone försöka sträva därefter, och detta är i och för sig en lovvärd ambition.

Man kan emellertid enligt min mening i detta sammanhang ha anledning

att något fundera över hur säkerhetsfrågorna handlägges. När det gäller de mycket betydande förordringar och förseningar, som har uppstått i samband med reaktorbygget i Ågesta, är det inte ovanligt att man gör gällande, att dessa delvis beror på krav på starkt utvidgade säkerhetsanordningar. Det är otvivelaktigt riktigt, att det förhåller sig på det sättet. Säkerhetskraven har skärpts, och det är nog gott och väl. Men man frågar sig hur den planering försiggått, som tvingas att revidera sig själv i efterhand för att tillgodose ganska självklara säkerhetskrav. Borde man inte ha varit något mer förutseende? Hade man varit det, hade reaktorplaneringen kanske blivit en annan.

Frågan om vattenutsläppet är en sak — den är ännu inte knäckt, och vi får väl se hur den blir löst. En annan fråga, som diskuteras, är de meteorologiska aspekterna, som i detta sammanhang spelar en mycket betydande roll. Denna fråga tillhör ännu de mer okända, eller i vart fall de otillräckligt utredda. Det är först i år, som man börjat företaga intensiva undersökningar på fackhåll för att klarlägga dessa förhållanden. Vid den tidpunkt år 1957, när man beviljade koncession för denna anläggning, visste man mycket litet om denna sak. Det framgår kanske allra klarast, om jag citerar vad reaktorför lägningskommittén skrev i sitt utlåtande till atomenergidelegationen: »Kommittén anser, att de meteorologiska förhållandena på platsen, exempelvis inversionsförhållandena och inflytandet av den närbelägna dalgången är otillräckligt kända. Under hand har den sökande meddelat, att meteorologiska undersökningar kommer att utföras på platsen under minst ett år.»

Man skulle ju tro, att reaktorför lägningskommittén med hänsyn härtill skulle ha uttalat ungefär, att dessa förhållanden, som är otillräckligt kända, först måste klaras ut för att man skall kunna bedöma säkerhetsfrågorna samt att man i avvaktan härpå bör vänta med att meddela koncession.

Så gjorde man emellertid inte, utan

Anslag till atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi, m. m.

det är tvärtom först i år, som man har satt i gång ordentliga undersökningar av dessa förhållanden. Vi får väl se vad dessa undersökningar kommer att ge. Att det i varje fall finns vissa skäl att tro att en undersökning kan leda till ännu mer skärpta säkerhetsåtgärder, framgår ju av att de beräkningar, som företagits dels av atomenergibolaget och dels av meteorologiska institutet, går vitt isär, vilket vi har haft tillfälle att diskutera i ett tidigare sammanhang här i kammaren. Vid det tillfället framhöll statsrådet Lange med viss skärpa, att meteorologisk sakkunskap hela tiden varit inkopplad, och han nämnde, att när frågan om koncession år 1957 var på tapeten så framlades en redovisning av det meteorologiska material, som vid ifrågavarande tidpunkt fanns tillgängligt beträffande stockholmsområdet. Detta är otvivelaktigt riktigt, men det var ett utomordentligt bräckligt material, som lades fram. Det var inte mer än vad var och en vet: hur det blåser på Bromma, att temperaturen ibland är låg, ibland hög. Mycket mer var det inte, som man den gången hade att bygga på. Någon specialundersökning när det gäller Ägesta hade inte företagits, vilket ju var bakgrunden till det uttalande, som gjordes av reaktorförläggningskommittén.

En annan sak i detta sammanhang, som är något oroande, är den uppenbara brådska, som man ådagalägger för att få Ägestareaktorn i drift inom den tidrymd, som man på något sätt har bundit sig för. Även detta kan leda till att man riskerar, att man inte granskar säkerhetsfrågorna i tillräcklig omfattning. Ingenting får haka upp sig, enligt vad som framgått av vissa tidningsuttalanden, utan att det blir förseningar och tråkigheter.

Slutligen ber jag att få säga några ord om en sak, som jag varit inne på vid tidigare tillfälle och som jag tror måste rättas till. Det är det starka inslaget i nuvarande organisation av personalunion mellan olika instanser. Jag vill från första början understryka, att jag, när jag nu går in på denna fråga, inte

på något sätt riktar mig mot någon enskild person, som är invecklad här, och att det inte gäller någon misstanke om bristande personlig integritet eller vilja att göra sitt allra bästa. Nej, det förhåller sig inte så, men själva konstruktionen är otillfredsställande. Åtminstone för närvarande är inte mindre än tre tjänstemän i atombolaget ledamöter i reaktorförläggningskommittén. De har alltså i Ägestafallet två olika funktioner. När utskottet här skriver, att reaktorförläggningskommittén endast är ett beredande organ och att ställningstagandet sker inom delegationen, så är detta riktigt. Det är väl riktigt också när det säges, att delegationen utsetts oberoende av anknytning till visst organ eller företag. Men man kan ändå inte vifta bort den personalunion, som där förekommer och som innebär att vissa personer kan ha möjlighet att påverka bedömningarna på ett senare stadium av sina egna förslag.

Jag tror inte att man kan godtaga ett sådant arrangemang ur principiella och praktiska synpunkter. Man bör kanske erinra om att det också i fortsättningen förekommer en viss personalunion så till vida att två ledamöter av reaktorförläggningskommittén också är ledamöter i atomdelegationen.

Det finns sålunda mycket starka skäl för att undersöka möjligheterna att nå fram till en annan organisationsform. Jag ber mot bakgrunden av detta förhållande att få yrka bifall till de vid punkten 46 fogade reservationer, som har be-tecknats med b och c.

Det är klart att säkerhetsfrågorna har en sådan karaktär, att de i och för sig drar på sig ett mycket starkt offentligt intresse. Förskjutningarna i fråga om bedömning av risker och möjligheter även bland dem, som vi brukar benämna experter, har varit så stora, att det är fullt begripligt att en bredare allmänhet känner en betydande oro inför det hela. Därför ligger det vikt uppå att man försöker åstadkomma en så vitt möjligt objektiv redovisning av vad som pågår och att man tar allvarligt på denna fråga. Jag tror att en av de saker som

Anslag till atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi, m. m.

faktiskt skulle bidraga till att undanröja en del av oron i detta avseende skulle vara att söka få till stånd en annan organisation, varigenom bl. a. personalunionen mellan olika säkerhetsbedömande instanser skulle undanröjas, ty det nuvarande systemet är inte tillfredsställande. Var och en som ger sig in på dessa problem måste inse detta.

Herr talman! Jag skall begränsa mig till detta.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Det är kanske inte alldeles nödvändigt att man här inför en andäktigt lyssnande kammare berättar allting som man tror sig veta om atomer, atomeri och människor som sysslar med atomeri. Det är här inte fråga om en provföreläsning för inträde i AB Atomenergis styrelse. Det är här fråga om ett politiskt avvägningsproblem av praktisk natur, ett avvägningsproblem där departementschefen representerar — det vill jag ha sagt — både märklig sakkunskap och — jag markerar det i denna fråga — ett verkligt gott omdöme; jag menar rent principiellt sett.

Det som väl framför allt är ägnat att inge en viss känsla av tillfredsställelse nu och för framtiden — ty det är ju i själva verket för 1970-talet som vi nu tror oss kunna planera — det är att motsättningarna mellan de olika intressenterna i denna prognosbetingade verksamhet har, om inte helt försvunnit, så dock mildrats. Man har inte bara en uppgörelse att falla tillbaka på, utan man har från de olika hållen — och jag förmodar att herr statsrådet är beredd att understryka det — visat en positiv vilja till samarbete, en positiv vilja att utnyttja knappa ekonomiska och mänskliga resurser så effektivt som möjligt för att nå så goda resultat som möjligt.

Det är väl mot bakgrunden av denna tillnyktring och tillfriskning som vi också har att se våra ståndpunkter, och när jag läst och hört och studerat dessa ting, har jag liksom litet svårt att förstå vilka djupgående skiljaktigheter som här föreligger i sak mellan majoritet och mi-

noritet. Jag har inte fattat departementschefen eller dem, som står bakom honom, på sådant sätt, att de har sträckt två fingrar i luften och svurit på den blågula reaktorn för i dag och för all framtid. Jag har fattat deras och utskottets inställning på det sättet, att man i nuläget prioriterar denna nationalfärgade linje, att man tror sig möta svårigheter att förena dem med en nu framdriven import av reaktorer och reaktortyper men att man — för att använda ett tidigare älsklingsuttryck av herr statsrådet och chefen för finansdepartementet — har kvar hela flexibiliteten i planeringen, för den händelse någonting skulle inträffa. Jag vill för min del bara säga, herr statsråd, att det enda vi med stor säkerhet vet är ju att någonting kommer att inträffa. Vi vet beklagligtvis inte vad det är.

Jag kan alltså i reservationerna egentligen bara se en nyansering, en nyansering där man liksom håller frågorna mera öppna — vilket kanske är rätt naturligt för en minoritet, det medger jag — en nyansering, som just fasthåller vid kravet på rörlighet längre fram i högre grad än vad utskottsmajoriteten, stödd av departementschefen, har velat vara med om. Eftersom det här gäller mycket stora pengar — kanske t. o. m. alltför stora pengar — inte bara för i år utan för åren framöver, tror jag att denna grundläggande enighet i bedömningarna och avvägningarna är väsentlig. Man kan ju, åtminstone *teoretiskt*, tänka sig ett regimskifte. Det har sin betydelse att detta inte innebär, att man då bryter några linjer, utan att man kan fortsätta i stort sett efter uppdragna riktlinjer, göra det sakta, stilla och förnuftigt och utan alltför stora yttre åthävor.

Det är alltså min utgångspunkt. Därför har jag för min del anslutit mig till den nyans som redovisas i reservation b. Jag skall erkänna att jag har varit betydligt mera tveksam mot att ansluta mig till den nyans som redovisas i reservation c, den som tar upp säkerhets- och kontrollfrågorna. Skälen för min tveksamhet där, fastän jag alltså trots allt valde att förena mig med mina po-

Anslag till atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi, m. m.

litiska dibröder, var att jag nog tyckte, liksom herr Pålsson, att man kunde kosta på sig att titta på säkerhetsfrågorna. Låt mig dock säga, att min anknytning till denna reservation icke betyder att jag sträcker ett pekfinger, inte ens ett lillfinger, åt den kverulans på dessa områden, som man ibland märker och som det är lätt att propagandistiskt utnyttja men som, om man utnyttjar den propagandistiskt, helt enkelt kan sätta en propp i utvecklingskanalen, en propp som propagandisterna egentligen aldrig hade tänkt sig.

Så har vi till slut, herr talman, den reservation, för vilken högerpartiet ensamt står, den reservation som innebär att vi till sist bejakar energiprogrammet men att vi trots detta hävdar, att det bör vara möjligt att sänka anslaget på driftbudgeten till AB Atomenergi. Vad vi gör med denna reservation är ju — om jag nu söker tacksning för en ståndpunkt, vilket ju kanske inte är alldeles nödvändigt — att vi fullföljer handelsministerns ståndpunkt ytterligare ett steg. Vi fullföljer den därför att det enligt vår uppfattning finns möjligheter inom AB Atomenergi till rationaliseringar. Det finns möjligheter att skjuta utgifter framåt i tiden. Låt mig i den delen understryka, att det bara är fråga om en förskjutning av utgifterna, inte en minskning av dem.

Vi har, såvitt jag kan förstå, precis samma utgångspunkt som alla andra har, nämligen att enda sättet att driva fram den rationalisering, den återhållsamhet och den försiktighet med pengar, som behövs inte bara i direkt statlig verksamhet utan också i många enskilda företag och kanske framför allt i företag, som är beroende av regering och riksdag, det är att fastställa anslagen till ett minimum. Det gäller att hålla företaget precis där man skall hålla en regering, det gäller att hålla företaget så att det oavbrutet har ont om pengar. Det finns, såvitt jag vet, i praktiken intet annat sätt att få folk att spara. Att det inte finns något annat sätt att få en regering att spara har vi sett många och goda exempel på!

Får jag bara till slut fråga utskottets talesman eller departementschefen, om herrarna tycker att det är rimligt att ha den departementala organisation på detta område, som vi har, med två departement och något slags statssekreterardelegation, som hänger mitt emellan dessa departement? Man saknar därigenom tillräcklig garanti för rationalitet i den högsta handläggningen och tillräcklig garanti för en omsorgsfull prövning. Jag citerar därvidlag herr Hanson och säger, att denna min anmärkning naturligtvis inte riktar sig mot någon person eller någon personlighet — såvitt det finns några sådana — i den nu sittande regeringen.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Det har framgått av de tidigare anförandena, att meningsskiljaktigheterna inom utskottet gällt för det första anslaget storlek, för det andra kravet på en utredning om atombolagets målsättning, om dess verksamhet och om fördelningen av arbetsuppgifterna och för det tredje en utredning om säkerhetsfrågorna.

Jag vet inte om det är riktigt, som herr Svärd nyss har sagt, att meningsskiljaktigheterna bara rör nyanser, men jag hoppas det, även om jag inte fick någon sådan uppfattning när jag hörde herr P.-O. Hansons anförande.

Beträffande anslagets storlek kan kammarens ledamöter observera, att atombolaget bedömt behovet för nästa år till 173 miljoner kronor, att atomdelegationen prutat ned anslaget till 140 miljoner kronor och att handelsministern sedan ytterligare pressat ned det till drygt 118 miljoner kronor, inklusive 20 milj. över kapitalbudgeten, eller detsamma som för nu löpande budgetår. Dessa siffror säger väl ändå, att anslaget är hårt pressat redan i propositionen; så hårt att man med hänsyn till medelstillgången över huvud taget måste räkna

Anslag till atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi, m. m.

med vissa tidsförskjutningar i den verksamhet, som bedrivs på detta område.

Ändock vill i anslagsfrågan högerreservanterna pruta ytterligare 10 miljoner kronor. Det är möjligt att så skulle kunna ske på bekostnad av en ytterligare tidsförskjutning av verksamheten, men det kan också hända, att en sådan ytterligare prutning på ett redan hårt nedprutat belopp skulle kunna medföra, att uranverket i Billingen i första hand kommer i farozonen och inte kan upparbetas som man beräknat. Högerreservationen säger dock, att det är ett förstahandsintresse att se till att man klarar råvarufrågorna inom landet. Jag tror att det står i strid mot detta förstahandsintresse att ytterligare pressa anslaget.

Reservationen b vill utreda verksamheten och dess fortsatta uppläggning. Jag vill erinra om att riktlinjerna för verksamheten fastställdes av bl. a. denna kammare år 1956 och att de innebar att huvudansvaret skulle ligga på atombolaget när det gällde reaktorutvecklingen och fördelningen av de medel, som användes på detta område. Det samarbete som nu äger rum inom atombolaget — det består ju både av enskilda intressen och statens intresse — har såvitt vi i utskottet fått veta inte varit på något sätt stört av de meningsskiljaktigheter, varom herr Hanson och någon annan talare i dag gjort antydningar. Man är tvärtom enig om att statsmedlen skall förvaltas av bolaget och att den enskilda industrien skall ha möjligheter att med stöd från dessa statsmedel driva sin egen verksamhet.

Syftet med den utredning, som man nu vill genomföra, kan väl knappast vara någonting annat, även om det sägs mycket oklart, än att dessa statsmedel — det rör sig ändock om betydande belopp — skall få disponeras under friare former av den enskilda företagsamheten. Det är möjligt att någonting vore att vinna på detta, men jag antar, att kammaren inte är intresserad av att alldeles släppa kontrollen över hur pengarna används.

Herr Hanson sade någonting om att den enskilda industrien inte skulle ha

fria händer att själv driva egen verksamhet. Han tvivlade på att den hade det. De upplysningar som vi har inhämtat i det avseendet säger oss dock, att det inte föreligger några sådana hinder; det är bara så att den enskilda företagsamheten i så fall måste räkna med att betala fiolerna i något större utsträckning än vad som nu sker.

Vad säkerhetsfrågorna beträffar har utskottet funnit, att någon utredning knappast nu är påkallad. De skyddsbestämmelser som finns, dels genom vattenlagens olika föreskrifter och dels genom arbetarskyddslagen, är tills vidare i varje fall tillräckliga. Frågan är aktuell beträffande Ägestareaktorn, och därom har utskottet för sin del skrivit, att det finns vissa möjligheter att utöka säkerheten, om så befinns erforderligt. Utskottet säger att Kungl. Maj:t med uppmärksamhet skall iakta vad som sker och utnyttja dessa möjligheter i den mån som det anses vara påkallat. För övrigt förutsätter utskottet, att Kungl. Maj:t i dessa viktiga avseenden själv känner ansvar för vad som är att göra.

Då jag antar, herr talman, att handelsministern har för avsikt att själv framlägga sin och regeringens syn på dessa frågor, skall jag inte för utskottets räkning förlänga debatten ytterligare, utan ber att med hänvisning till det sagda få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVÄRD (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag trodde faktiskt inte att herr Gillström fortfarande efter så många år av bittra erfarenheter var så alldeles säker på att man påskyndar utvecklingen i ett halvstatligt företag genom att ge det mycket pengar och rätt att anställa mycket folk.

Det är här naturligtvis, herr talman, fråga om en auktion, där första budet var det högsta. Det var AB Atomenergis bud på 173 miljoner kronor. Det senaste budet är det lägsta — det är vårt bud på 88 miljoner kronor. Jag vill alltså markera att detta är, när vi är med i budgivningen, auktionens karaktär.

Anslag till atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi, m. m.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag vill börja med att försöka besvara den fråga, som herr Svärd framställde mot slutet av sitt föregående anförande, beträffande i vilket departement den slutliga handläggningen av atomfrågorna lämpligen bör ske.

Jag tror uppriktigt sagt, herr Svärd, att det är en ganska oviktig fråga. Det kan anföras argument varför dessa frågor alltjämt bör ligga kvar i handelsdepartementet, som ändå, vilket herr Svärd säkert vet, har ansvaret för bl. a. alla bränslefrågorna, så viktiga i övrigt också för vår folkförsörjning. Man skulle kunna säga att liknande argument skulle kunna åberopas för att hänföra atomfrågorna till kommunikationsdepartementet.

Jag skall inte, ärade kammarledamöter, ta någon ställning till var någonstans hos Kungl. Maj:t dessa frågor lämpligast bör handläggas. Men man skall ha klart för sig, att dessa frågor inte endast berör två departement, utan betydligt fler. Det är bl. a. av den anledningen, som atomdelegationen har fått sina uppgifter angivna. Där finns också atomforskningskommittén, med vilken kontakt under utvecklingsskedet av atomenergiarbetet ständigt måste hållas inom ecklesiastikdepartementet, och vi har en rad av de internationella samarbetsfrågorna inom utrikesdepartementet. Följaktligen har vi, vilket jag tror förbisetts under denna debatt, ganska många närbesläktade frågor, som handlägges inom olika departement. Jag tror att det är rätt likgiltigt, vilket departement man väljer för handläggningen av de frågor vi här behandlar.

Jag har emellertid, herr talman, knappast tagit till orda i anledning av den debatt, som förts här i dag i kammaren. Jag vill först som sist säga, att jämfört med många andra diskussioner, som har förts bl. a. i pressen och även med utgångspunkt från diverse mer eller mindre — oftast mindre — grundade påståenden och uttalanden i en del motioner här i riksdagen, är debatten i dag både besinningsfull och sansad. Det tycker jag är ett klart framsteg. Detta om-

döme gäller i varje fall de flesta debatt-deltagare, och kanske till och med större delen av herr Hansons anförande nyss i Kammaren. Vi har på senaste tiden begåvats med så många atomexperter, att det i varje fall inte förvånar mig, att vi även här har fått några nytillkomna proselyter på detta område. Jag hälsar på sätt och vis detta med tillfredsställelse, ty det är kanske tecken på ett visst nyvaknat intresse för dessa frågor även från håll, där man förut inte ägnat dem någon uppmärksamhet.

Sedan jag läst de reservationer, som finns fogade till utskottsutlåtandet på denna punkt, kan jag inte frigöra mig från intrycket att det trots allt, och trots den moderation som onekligen även kännetecknar reservationerna, föreligger flera missuppfattningar, som det kan finnas all anledning att undanröja innan kammaren fattar sitt beslut. Jag vill därför begagna tillfället — även om jag tar kammarens mycket ansträngda tid i anspråk — till några påpekanden.

Låt mig då först konstatera, att enighet alltjämt synes råda inom statsutskottet på en mycket väsentlig punkt: man har varit överens om de allmänna riktlinjerna och målsättningen för atomenergipolitiken, sådan den uppdrogs av en enhällig riksdag redan år 1956. Redan då framhölls, att med hänsyn till utsikterna för vår energiförsörjning och önskemålet att begränsa vårt framtida beroende av bränsleimport borde atomenergiverksamheten inriktas på att utveckla de reaktortyper, som bäst motsvarar våra behov och likaså bäst motsvarar våra naturliga förutsättningar. Bland experterna är man i huvudsak överens om att reaktorprogrammet mot denna bakgrund skall bygga på naturligt uran och tungt vatten. Det framgick inte av det anförande, som herr Hanson nu senast höll i kammaren, om också han ansluter sig till den uppfattningen, men den är i varje fall allmänt godkänd bland de verkliga experterna på detta område.

Jag finner det också mycket tillfredsställande att kunna registrera den allmänna samlingen omkring programmets

Anslag till atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi, m. m.

huvudprinciper, omkring programmet för atomteknikens utveckling. Utvecklingsarbetet på detta område är, som vi alla nogsammt vet, både dyrbart och långsiktigt; det har ju erfarenheterna så tydligt visat. Det fordras avsevärda resurser och teknisk sakkunskap, som delvis får anskaffas under arbetets gång. Försöksverksamhet, forskning, utbildning måste löpa parallellt, om resultat skall kunna säkras inom rimlig tid. Mer än på något annat område kräver utvecklingsarbetet här redan av denna anledning ett intensivt och omfattande grupparbete. Det är också uppenbart, att den erforderliga instrumentutrustningen är synnerligen kostnadskrävande. Det är av den anledningen, som en ganska långtgående koncentration av resurserna är nödvändig under det första utvecklingskedet. Men som utskottets talesman, herr Gillström, redan har framhållit, innebär det ingalunda att inte fältet är fritt för alla som vill satsa pengar på detta område att fritt göra så. Det är bara så, att det dröjer så länge innan dessa kostnader mognar i praktiska ekonomiska resultat. Det är därför som det allmänna får ta på sig den överväldigande huvudparten av dessa kostnader. Jag tror att herr Hanson hör till dem, som förbiser detta förhållande.

Av skäl som jag strax skall komma tillbaka till har atomarbetet krävt större belopp än man trodde för 4—5 år sedan. Totalkostnaderna rör sig nu om storleksordningen 150 miljoner kronor årligen. Att kostnaderna blivit större än man ursprungligen räknade med är emellertid inte något unikt för vårt land. Förhållandena har varit likartade, såvitt jag vet, på andra håll, och i alla länder, där något atomarbete bedrivits, är erfarenheterna lika dystra: kostnaderna stiger och det blir dyrbarare än man förutsett.

Inte minst med hänsyn härtill är det väl naturligt att man på detta område söker tillvarata alla besparingsmöjligheter; man gör alla ansträngningar för att spara så mycket som möjligt. Det rör sig ju om så stora pengar. Jag kan också försäkra kammarens ledamöter, att utgifterna för atomenergiarbetet vid

regeringens budgetarbete är föremål för särskild uppmärksamhet, där varje tänkbar möjlighet till kostnadsnedskärningar iakttas. Jag vill i det sammanhanget återigen hänvisa till vad utskottets talesman här nyss anförde. Men det går inte riktigt till på det sätt, som herr Svärd vill få kammaren att tro, nämligen att man bara hugger till en siffra och sedan säger: De och de pengarna kan vi anslå för ändamålet — var så god, något mera blir det inte! Det är inte fråga om en auktion, herr Svärd, utan man måste vid bedömningen av anslaget ha vissa fasta utgångspunkter, och dessa är i huvudsak två. För det första, vilket program för verksamheten vill man godkänna? För det andra, vilken tidtabell är man beredd att acceptera? Självfallet är kostnaderna för ett mindre ambitiöst program lägre, och likaså blir den årliga budgetbelastningen mindre om tidtabellen utsträcks över en längre tid. Vill man emellertid möjliggöra att atomkraften som energikälla tas i anspråk i stor skala i vårt land från 1970-talets mitt — och även härom synes enighet råda, inte bara bland experterna, utan såvitt jag kan förstå även inom statsutskottet och riksdagen — så är det program, som ligger till grund för anslagsberäkningarna nu, ett minimiprogram både med hänsyn till innehållet och med hänsyn till tidtabellen.

I högerreservationen yrkas det nu på en nedskärning med 10 miljoner kronor. Högern får förlåta mig om jag betecknar motiveringen härför — för att inte ta till alltför starka ord — såsom ganska lättvindig och föga genomtänkt. Och jag fann inte heller att herr Svärd på den punkten tillförde debatten något nytt. Den sakliga argumenteringen lyser nästan helt och hållet med sin frånvaro och har fått ersättas av ganska lösa påståenden. Högern säger sig »inte vilja rubba programmet», och det upprepade herr Svärd här i kammaren. Det framhålls också uttryckligen i reservationen, att även med fasthållande av den av Kungl. Maj:t angivna målsättningen en icke oväsentlig utgiftsbegränsning bör kunna ernås för nästa budgetår. Reser-

Anslag till atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi, m. m.

vanterna påstår i anslutning här till, att det finns ett betydande utrymme för rationaliseringar och förenklingar. Vilka dessa är talar man inte om. Man har inte gjort sig så särskilt stor möda att leda det där påståendet i bevis.

Det framgår av propositionen och av det material i övrigt, som ställts till utskottets förfogande, att en begränsning av utgifterna måste få konsekvenser för atomenergiprogrammets genomförande. Jag skall, herr talman, för att inte ta för mycket tid i anspråk, bara nöja mig med att hänvisa till detta. Jag kan emellertid inte underlåta att i det sammanhanget fästa kammarens uppmärksamhet på en omständighet, som jag tror kan vara ganska betecknande för högerns sätt att manövrera i denna och i många andra frågor, där man yrkar på en begränsning av statsutgifterna. Vid riksdagens början väcktes av högern en partimotion om att anslaget skulle skäras ned med 10 miljoner kronor, det belopp som man alltså anser sig kunna spara. Men vid den tidpunkten antydde högern i varje fall ett motiv för sin anslagsbegränsning. Pengarna skulle kunna sparas genom att planerna på uranverket i Ranstad reviderades. Jag skall oförbehållsamt erkänna, att vill man ta dessa konsekvenser, så kan utgifterna pressas ned med 10 miljoner kronor. Det innebär visserligen en försening av atomprogrammet under utvecklingsskedet, eller i varje fall en omläggning till skada för framtiden, och jag vill inte rekommendera att man går den vägen, men det är i varje fall en logisk ståndpunkt. Nu tycks högern ha fränfallit den ståndpunkten. Man vill inte längre rekommendera att Ranstadsarbetena uppskjuts eller att atomprogrammet försenas. Angelägenheten härav understryks ju förresten också i en annan reservation, som högern varit med om att underteckna, nämligen den, där man begär en utredning av hela verksamhetens organisation på detta område. Man har fränfallit sina egna utgångspunkter och de ursprungliga motiven. Följderna av besparingarna vill man inte ta, men anslaget skall skäras ned ändå.

Så mycket om detta. Jag tror att ytterligare kommentarer på den punkten är överflödiga.

Låt mig, herr talman, därefter övergå till att beröra den andra reservationen, till vilken utskottets samtliga borgerliga ledamöter anslutit sig. Den utnynnar i ett yrkande om utredning beträffande målsättningen för atomenergiarbetet samt den framtida verksamheten och organisationen för AB Atomenergi, liksom de instanser där avgörandena i sista hand fällt. Utgångspunkten har valts i motioner, som väckts både från höger- och folkpartihåll vid riksdagens början, och det må förlåtas mig om jag i viss mån i min argumentering håller mig till vad som där anförts. Jag brukar för egen del i allmänhet ta utredningsyrkanden med ganska stor ro, och i och för sig vill jag inte heller förneka att det på detta område liksom på många andra kan finnas anledning att följa utvecklingen, i detta fall på grundval av det program som uppgjordes år 1956 — då i full enighet — och som legat till grund för alla propositioner sedan dess. Ända till i år har ju detta inte föranlett några anmärkningar från riksdagens sida. Tvärtom har riksdagen enhälligt anslutit sig till vad som föreslagits av Kungl. Maj:t. Jag har därför ansett att man av detta bör kunna sluta att det rätt full enighet inte bara om målsättningen för atomprogrammet, utan också om det sätt på vilket det administreras och handhas.

Ännu så sent som i fjol var det som sagt ingen som ville ifrågasätta riktlinjerna för denna verksamhet och dess handhavande. Jag vill emellertid, som jag redan antytt, först som sist framhålla, att jag själv hela tiden varit på det klara med att det här i viss mån rör sig om en försöksverksamhet, där även de internationella erfarenheterna är ganska begränsade. Formerna för denna verksamhet är ju inte för alla tider givna. De kan behöva ses över, och skäl kan förvisso uppkomma att ändra dem med hänsyn till förändrade förhållanden, som kan komma att inställa sig. Förr eller senare kan därför en översyn vara befogad, det erkänner jag. Un-

Anslag till atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi, m. m.

der sådana omständigheter måste man ständigt ha uppmärksamheten riktad på att anpassa organisationen av detta arbete till de förändringar som läget kan undergå; det gäller såväl omfånget som inriktningen av detta arbete.

Jag har emellertid knappast funnit att i dagens läge några särskilda omständigheter inträffat, som gör önskemålet om en översyn med sikte på vittgående förändringar önskvärd. Det är framför allt en omständighet, som i reservationerna och i motionerna åberopas som motiv för utredningskravet, nämligen att atomprogrammet har försenats och det är angeläget att undvika ytterligare dröjsmål. Detta underströk också herr Hanson i sitt anförande här i kammaren i dag. Ja, vad kan man säga om det? I förhållande till den kanske väl optimistiska tidtabell, som man trodde sig kunna följa när atomprogrammet förelades riksdagen år 1956, har onekligen en tidsförskjutning ägt rum. Det är obestridligt, och ingen vill förneka det. Alla är tvärtom medvetna om detta förhållande, även om det inte betyder, att vi till år 1965 inte får sju eller åtta reaktorer, såsom herr Hanson trodde, utan bara en — man hade räknat med kanske fem eller sex reaktorer i den utredning, som låg till grund för propositionen i ärendet år 1956. Det vill jag ha sagt i detta sammanhang, och jag vill minnas att Kungl. Maj:t i propositionen var ännu försiktigare i sina förutsägelser. Men det är obestridligt att en försening har inträffat. Enligt min uppfattning är det emellertid både oriktigt och orimligt att lägga skulden härför på atombolaget och därav dra den förhastade slutsatsen, att bolagets ställning måste ändras och ledningen för utvecklingsarbetet på detta område åtminstone delvis läggas i andra händer. Det vittnar endast om bristade kunskap om dröjsmålets verkliga orsaker, om man gör detta gällande.

Jag skall här bara peka på ett par av de objektiva skälen för dröjsmålet. Till följd av de fördyringar av reaktorprogrammet, som redan år 1958 kunde

förutses och som nu ingalunda är för vårt land något säreget utan som funnit sin motsvarighet i alla länder, där ett mera avancerat utvecklingsarbete pågår, vidtogs en ändring av de ursprungliga planerna. Medan man från början avsett att parallellt med arbetet på reaktorn i Ågesta projektera och uppföra en värmereaktor Adam i Västerås, fann man med hänsyn till kostnadsfördyringen nödvändigt att sammanslå dessa två projekt till ett, numera kallat R 3/Adam eller Ågestaprojektet. Utan att bli för teknisk kanske jag ändå kan säga, att detta innebar vissa modifikationer i den ursprungliga planerade reaktorn i Ågesta. Den nya reaktorn är en mera komplicerad typ för både värme och elkraft. Att man i valet mellan denna reaktor och Adam stannade inför den mera avancerade typen, berodde därpå att den ansågs värdefullare för det fortsatta utvecklingsarbetet här i landet. Men som jag nyss sagt betydde det samtidigt också, att man bestämde sig för en mera komplicerad och därför mera arbets- och tidskrävande konstruktion än den ursprungliga Ågestareaktorn. Om denna omläggning av programmet blev alla parter överens: atombolaget, vattenfallsstyrelsen, Stockholms stad och den enskilda industrien.

Givetvis är det jag som i sista hand bär ansvaret för denna förändring i atomprogrammet och för den försening som härigenom har uppkommit. Jag vill inte undandra mig det ansvaret. Åtgärderna vidtogs för att undvika ännu kraftigare utgiftstegringar, och jag vill erinra om att frågan anmälades för höstrikdagen 1958 och då inte föranledde någon erinran från riksdagens sida.

Andra skäl för dröjsmålet kan anföras. Ur säkerhetssynpunkt har vissa komplikationer inträffat beträffande reaktorn i Ågesta, vilken man nu, i motsats till de ursprungliga planerna, anser sig böra inkläda i ett metallhölje.

En tredje orsak till förseningarna av programmet får sökas i de svårigheter som mött en del av byggnads- och anläggningsarbetena. Bergras — en sak

Anslag till atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi, m. m.

som inte kunnat förutses — har nämligen inträffat, vilket gjort arbetena mera omständliga.

Ytterligare en omständighet, som bidragit till tidsutdräkten, kan förtjäna omnämnas. Det metallhölje, som skall innesluta försöksreaktorn R 2 i Studsvik och som beställts av amerikanska tillverkare med tidigare erfarenhet på detta område, visade sig efter mottagandet vara behäftat med så allvarliga brister vid en noggrann testning här i landet, att ett helt nytt hölje fick anskaffas. AB Atomenergi hade garderat sig häremot, varför ingen kostnadsökning inträffade, men en fördröjning av utvecklingsprogrammet kunde inte undvikas.

Jag är medveten om att det finns ytterligare orsaker, som skulle kunna anges som förklaring till förseningarna, men jag skall inte trötta kammaren med ännu längre uppräknningar. Vad jag redan anfört är väl ändå tillfyllest för att visa, att man inte i dröjsmålet har en tillräcklig grund för att sätta atombolagets verksamhet och ledningen av atomprogrammet i tvivelsmål. Jag erkänner gärna att ingenting är så bra, att det inte skulle kunna göras ännu bättre. På detta område har emellertid, såvitt jag har kunnat finna, ingenting hittills framkommit som ger motionärer eller reservanter i utskottet stöd för de mer eller mindre förtäckta beskyllningar som de riktat både mot myndigheter och organ som handhar denna verksamhet, även om i dag dessa beskyllningar förses med tillägget, att de inte riktar sig mot någon särskild person.

Jag vill emellertid inte heller lämna den sidan av saken utan att ha sagt *något* om atombolaget mot bakgrund av de hittillsvarande erfarenheterna av dess verksamhet.

Företaget är som bekant uppbyggt såsom ett samarbetsföretag, där staten har 4/7 av aktierna och återstoden ligger hos över 70 industriföretag, försäkringsbolag, kommunala och privata kraftföretag m. fl. Inom företaget har eniga beslut fattats angående såväl bolagets arbetsuppgifter som arbetsfördelningen i

industrien. Meningarna kan vara rätt delade vid skilda tillfällen, men man har kunnat resonera sig samman, herr Hanson, och det är detta vi har att hålla oss till. År 1956 ingicks en aktieägaröverenskommelse som till större delen ännu är i kraft, och så sent som i förra månaden antog atombolagets styrelse i full enighet vissa principiella riktlinjer för arbetsuppgifterna och samarbetet med industrien och kraftföretagen. Utskottet har varit underrättat om detta, men det har kanske undgått herr Hanson.

Att det tekniska samarbetet i stort sett har gått bra är också en förutsättning för att bolaget kunnat bestå med den uppbyggnad som nyss angivits; hade det varit samarbetsvärigheter skulle man blivit nödsakad att överväga en annan organisationsform, det erkänner jag gärna. I utlandet har man helt statliga institutioner för detta ändamål, vår samsarbetsform torde vara unik på området. Jag är särskilt glad över att detta samarbete trots allt kunnat förlöpa så väl som hittills varit fallet. Det vittnar också om ett intresse hos den enskilda industrien att verkligen befrämja en sund utveckling av arbetet och försöksverksamheten på detta område.

Atombolagets uppgift som samsarbetsorgan är ju bl. a. att fördela arbetsuppgifterna till olika svenska industriföretag. Eftersom effektivitetsskäl tenderar att leda till en viss koncentration av uppgifterna hos några få större industrier med speciella resurser, blir det en viktig uppgift för atombolaget att tillse att också andra lämpade företag får möjlighet att göra sig gällande inom atomtekniken och göra sina insatser. Det är naturligt att atombolaget, som har de största kunskaperna i landet när det gäller atomfrågor, får ett avgörande inflytande på hur statens pengar utnyttjas. Statsanslagen bör givetvis inte gå direkt till industrien utan via atombolaget och bolaget utlagda beställningar just på det sätt som nu sker. För att peka på ett jämförligt område så finns det ju ingen som ifrågasätter att de stora militära beställningarna hos industrien

Anslag till atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi, m. m.

går genom de militära förvaltningarna, som är speciellt utrustade för att rätt kunna bedöma hur utvecklingsarbete och beställningar skall inriktas och hur kontrollen skall sättas in.

Jag vill försöka ge kamrarna en konkret bild av hur samarbetet mellan atombolaget och industrien tar sig ut i praktiken när det gäller de två största reaktorprojekten, R 3 i Ågesta och R 4, som vattenfallsstyrelsen nu håller på att planera och som skall förläggas vid Björnö på Vikbolandet. Jag tror att det är viktigare att dessa uppgifter lämnas än att kammaren får lyssna till långa allmänna betraktelser om vad man tror och tycker.

På arbetet med R 3 i Ågesta är för närvarande ca 670 man inkopplade, härav 110 tjänstemän och 21 kollektivanställda som tillhör atombolaget; det gäller i stor utsträckning speciell personal för bl. a. strålskydd och reaktorfysik. Av de 565 återstående är huvuddelen tillverkande personal ute på olika verkstäder, alltså personal som industrien fått engagera. Enbart vid ett av järnverken i landet — till skillnad från herr Hanson skall jag inte försöka göra någon direkt hänvisning här i kammaren vare sig till företag eller till person — har omkring 20 tjänstemän och 100 man i verkstaden engagerats i arbetet med den stora reaktortanken.

Medan R 3 i Ågesta befinner sig i byggnads- och tillverkningsskedet är den stora kraftverksreaktorn R 4, som jag nyss antydde, blott på projekterings- och konstruktionsstadiet. Men för att också här exemplifiera kan jag ange att atombolaget under första halvåret 1961 beräknas sysselsätta 65 av sina tjänstemän, därav 17 konstruktörer, på R 4. Industriens insats, ärade kammarledamöter, är vid samma tid 150 man; och sedan reaktorn kommit in i tillverkningsstadiet förskjuts tyngdpunkten av naturliga skäl ännu mera åt industrihållet.

Beträffande arbetsfördelningen i fråga om det nu nedlagda reaktorprojektet Adam i Västerås kan tillfogas, att atombolaget på sin tid lade ut hela

den konstruktionen till ett industriföretag.

Jag hoppas att dessa konkreta exempel på samarbetet inom detta område har givit kammaren en bättre uppfattning om hur förhållandena verkligen gestaltar sig än de allmänna fraserna i högerns och folkpartiets motioner, som ju inte blir bättre därför att de i vissa delar upprepas här i kammaren i dag av herr Hanson. Dessa omständigheter har också lett mig till slutsatsen att det för närvarande inte finns någon anledning till en mera genomgripande förändring av de former i vilka atomenergiverksamheten bedrivs här i landet.

Låt mig sedan, herr talman, i största korthet beröra det likaledes reservationsvis framförda kravet på en utredning av kontroll- och säkerhetsfrågornas handläggning. Jag skulle då egentligen kunna inskränka mig till att säga två ting.

Det första är att det måste ligga i allas naturliga intresse att dessa frågor prövas så omsorgsfullt som möjligt och med anlitan av all den inhemska och internationella expertis som över huvud taget kan uppbringas. Var och en som vill göra sig mödan att verkligen tränga in i hur dessa spörsmål handläggs skall också finna att så är fallet.

De krav som ur säkerhetssynpunkt uppställs beträffande reaktorers förläggning och konstruktion liksom för oskadliggörandet av avfallsprodukterna uppgörs i enlighet med normer och föreskrifter, utarbetade av den främsta expertisen på de många områden som här är av betydelse. Det lär inte kunna bestridas. Naturligtvis går utvecklingen på detta område liksom på andra framåt, och det är de senaste erfarenheterna som expertisen baserar sina uttalanden på. Jag är övertygad om att myndigheterna i alla avseenden kommer att följa experterna. Jag vet inte om herr Hanson verkligen tror att myndigheterna skulle ha någon önskan att göra någonting annat. Myndigheterna måste ju ha allt intresse av att så vitt möjligt eliminera alla risker. Skulle experterna mot

Anslag till atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi, m. m.

förmodan vara av olika mening — jag vet inte om det varit fallet någon gång här i landet när det gällt att ta slutlig ställning till en förlägningsfråga, och jag tvivlar på att herr Hanson kan anföra något exempel på den saken — bör de naturligtvis ta tid på sig och resonera sig samman. Det lär heller inte vara omöjligt, såvitt jag förstår, att komma överens om klart konstaterbara fakta — det brukar vetenskapsmännen i allmänhet kunna. Men skulle experterna likväl misslyckas att nå enighet, så är jag för min del, ärade kammarledamöter, övertygad om att myndigheterna alltid kommer att vara benägna att föreskriva sådana anordningar att de mest långtgående kraven uppfylls, vilket är naturligt med hänsyn till de avsevärda och ödeläggande risker som är förknippade med utvecklingsarbete på detta område.

Det andra som jag vill framhålla är att det avgörande bedömandet måste ligga hos ett organ som är objektivt och obundet — därom är vi väl också alla överens. Det slutliga avgörandet ligger hos Kungl. Maj:t, som fattar sitt beslut efter att ha hört delegationen för atomenergifrågor. I delegationen sitter inte någon som är bunden till något intresse på detta område — jag vill kraftigt understryka det. På den punkten gjorde sig herr Hanson skyldig till en missuppfattning, möjligen beroende på bristande kunskap på området. Den reaktorförslagningskommitté som herr Hanson talade om hörs av atomenergidelegationen, men de ledamöter som sitter där som experter äger icke rätt att delta i besluten, allra minst i de beslut som rör frågor där AB Atomenergi är inkopplat som part.

Sedan kan man ju göra den reflexionen, herr talman, att om frågorna skulle handläggas av något annat organ, skulle ju detta behöva anlita precis samma expertis. Finns det någon expertis som inte hörts i detta sammanhang eller som man kan befara inte kommer till tals? Eftersom så inte är fallet, vad blir det då för skillnad om frågorna handläggs på det sätt som

nu sker eller om man skapar ett organ med helt nytt namn. Jag förstår inte argumentationen på den punkten, det må ursäktas mig. Jag förstår heller inte att någon kan tro att inte alla som har med dessa frågor att göra besjälas av en allvarlig föresats att undvika alla de risker som kan undvikas.

Slutligen, herr talman, några ord i anledning av att även frågan om Ågestareaktorn varit uppe i denna debatt. Egentligen skulle jag kanske inte behöva uppehålla mig vid den frågan, eftersom jag vill minnas att jag vid denna riksdags början hade anledning att besvara en interpellation av herr Per-Olof Hanson i just denna sak.

Vid driften av varje atomreaktor får man alltid en viss mängd radioaktivt avfall som på något sätt måste disponeras. Spillvattnet kontrolleras och renas vid behov innan det släpps ut. För Ågestaverket står två reningsmetoder till buds, nämligen rening i s. k. jonbytare eller genom indunstning. Vilken metod man än väljer erhålls en höggradig rening av vattnet, som kan ligga mellan 10 000 och 1 miljon gånger beroende på variationer i spillvattnets sammansättning och hur reningen utförs. Vilken metod man använder måste ändå vara av underordnad betydelse. Det är ju resultatet som är det avgörande. Det vatten som lämnar reningsanläggningen har en mycket låg radioaktivitet, som närmar sig den naturliga radioaktiviteten och som alltid kontrolleras på nytt, innan vattnet släpps ut i det mottagande vattendraget. Och vattnet i detta står därjämte ständigt under löpande kontroll.

För att bestämma vilken mängd radioaktivitet som kan tillåtas i avloppsvattnet behöver man givetvis en viss norm att gå efter. I hela den västliga världen tillämpas härvidlag de s. k. ICRP-normerna, som för hela strål-skyddsområdet utarbetats av ett antal erkända experter i en internationell kommission, International Commission on Radiological Protection såsom det engelska namnet lyder. Resultaten från undersökningar och utredningar som

Anslag till atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi, m. m.

gjorts av bästa tillgängliga expertis står sålunda till förfogande när det gäller bedömning av vilka radioaktiva utsläpp från en atomreaktor som kan tillåtas. Dessa beräkningar har också godkänts av medicinalstyrelsens strålskyddsnämnd, annan oberoende expertis samt i vattendomstolen såsom första instans — resultatet av ärendets prövning i vattenöverdomstolen avvaktas nu.

När det sedan gäller att bedöma vilken metod man skall använda för att disponera det aktiva avfallet måste man utgå från den förutsättningen, att inga risker skall uppstå för befolkningen i trakten vid oförändrad användning av sjön Magelungen för rekreations- och andra ändamål och att man av tänkbara utvägar väljer den metod som ger det bästa resultatet. Jag vill minnas att jag hade anledning att kraftigt understryka samma synpunkter i mitt interpellationssvar. Jag vill bara än en gång upprepa att det är en självklar princip att de atomenergianläggningar som uppförs skall få ett sådant utförande att några risker för omgivningen inte skall uppstå.

Jag är också övertygad om att intressenterna i Ägestaanläggningen alltså kommer att gärna stå till tjänst med ytterligare information om reaktorkonstruktionen och de säkerhetsåtgärder, som vidtas eller planeras vid anläggningen, och stå i kontakt med både intresseföreningen Magelungen och övriga intresserade.

Under dessa omständigheter finner jag, herr talman, att inte heller det krav, som framförts i den tredje reservationen, där man yrkar på en översyn av säkerhetsfrågornas handläggning, är särskilt väl underbyggt. Jag förstår inte vilken expertis en sådan utredning skulle kunna anlita, om inte just den expertis som i full utsträckning nu tas i anspråk just när det gäller att bedöma de aktuella projekteringsfrågorna.

Herr SVÄRD (h) kort genmäle:

Herr talman! Att en departementschef försvarar — och med kraft försvarar —

sin anslagsberäkning är ju ingenting märkvärdigt. Det är ju därför han är departementschef och i förekommande fall riksdagsman. Att en departementschef anser att han har rätt är väl inte heller konstigt. Inte heller att han hävdar det. Men när han hävdar inte bara att han har rätt, utan att alla andra har fel — var och en som i något avseende avviker från hans beräkningar — så kan detta bero på två omständigheter. Det kan bero på vederbörandes temperament. I så fall är det medfött och obotligt. Men det kan också bero på att departementschefen känner sig trängd. I så fall är det fråga om en akut situation som med lämplig profylaktisk vård kan övervinnas.

Jag hade hoppats att statsrådet Lange och jag skulle kunna föra ett resonemang om de här tingen utan all aggressivitet. Det tycks inte vara fallet. Statsrådet Lange vet att han har rätt, och han vet att jag har fel. Det är alltså ingenting att resonera om. Och, vad som är ännu värre: min ståndpunkt är lättvindig, den är föga genomtänkt. Jag har huggit en siffra ur luften — tydligen därför att jag tillhör högerpartiet. Socialdemokraterna har ju den egenskapen att aldrig hugga en siffra ur luften; man frågar sig var de då hugger den.

Det blir med ett visst intresse vi om ett par år och litet mera skall se efter hur mycket pengar som har gått ut under den här anslagstiteln. Det blir med ett visst intresse jag skall eftergranska handelsministerns — får jag använda uttrycket, herr Lange? — i dag demonstrerade självsäkerhet i erfarenhetens kalla och gråa gryningsljus.

Det är nämligen inte så — får jag nöja mig med att säga det — att vår beräkning av det minsta belopp som i år kan anslås till Aktiebolaget Atomenergi har presterats utan samråd med expertis. Den är tvärtom resultatet av ett fortlöpande resonemang med expertis, dels och i viss utsträckning med den expertis som också regeringen har utnyttjat, dels med annan expertis. Jag hävdar alltså med mycken bestämdhet, men utan all aggressivitet, att det ligger en lika hög

Anslag till atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi, m. m.

grad av realitet bakom vår siffra som bakom handelsministerns siffra. Vilken siffra som kommer att visa sig mest realistisk får vi se en gång i budgetredovisningen.

Jag glömde inom parentes, herr talman, fascinerad av atmosfären i kamraren, att yrka bifall till reservation a. Låt mig, herr talman, gottgöra denna försummelse i mitt förra anförande och nu framställa detta yrkande.

Jag vill härutöver bara tillägga, att när det gäller en verksamhet som syftar till att få fram anläggningar som skall börja fungera först i decenniet efter detta, alltså på 1970-talet, skall man inte sticka upp två fingrar i luften och svära på att de former för konstruktivt framtidsarbete, för samarbete och för allmänt inflytande i relation till enskilt inflytande, som man råkat hamna i på detta område, är för all framtid givna. Det är ett slags tänkandets ortodoxi, som alltid är farlig men i all synnerhet farlig när det gäller en flexibel verksamhet av den art som det här är fråga om.

Får jag ge handelsministern ett ord med på vägen till nästa år när vi träffas igen för att diskutera dessa ting. Om man som målsättning för denna forskningsverksamhet ställer att vi skall göra oss oberoende av bränsleimport — jag tror att jag här tämligen ordagrant citerar vad handelsministern sade — innebär detta att man driver principen om nationell autarki på ett sätt som erinrar mig om vissa högermän från 1914—1915 och fram till slutet av 20-talet. Jag har inte riktigt föreställt mig att dylika snart 40-åriga autarkifunderingar skulle bli de normerande för en socialdemokratisk regering, när den i 1960-talets Europa planerar 1970-talets bränsleförsörjning och internationella samarbete.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Till det allra sista i herr Svärds anförande vill jag bara foga att det måste ha berott på ett hörfel från hans sida.

Jag har aldrig sagt att vi skall göra oss oberoende av bränsleimport i fram-

tiden, utan endast att vi har allt intresse av att vårt beroende av utlandet på detta område inte blir väsentligt mycket större än för närvarande. Det är, herr Svärd, en helt annan fråga. Om vi inte hade det intresset, skulle vi helt säkert ta hela frågan om utvecklingsarbetet på atomenergiområdet med betydligt större ro än jag anser mig kunna göra i dag. Då skulle vi säga: Vi har för närvarande tillgång till olja. Det finns ingen anledning för oss att göra några särskilda ansträngningar på detta område. Visserligen kommer vi att inom en överblickbar framtid ha utbyggt de ekonomiskt utnyttjbara vattenkraftstillgångarna. Men vi kan alltid falla tillbaka på olja och kanske på kol, så varför skall vi bekymra oss om framtiden?

Nej, herr Svärd, det var inte något uttryck för autarkitendenser eller -ideologier på detta område som kom fram i mitt ganska långa anförande.

Sedan vill jag säga, herr talman, att jag inte på något sätt velat bestrida högerens rätt att försöka skära ned detta anslag med 10 miljoner kronor. Vad jag har försökt leda i bevis och vad herr Svärd inte kunnat motbevisa är att det inte går att spara 10 miljoner kronor och samtidigt göra gällande att det atomenergiprogram som här är framlagt ändå kan fullföljas utan tidsutdräkt. Det är det jag har bestritt och velat bevisa.

Då säger herr Svärd: Vi får väl vänta till nästa år och se om det finns några pengar över! Det är möjligt, herr talman, att det då kan finnas pengar över men vad vi har utgått ifrån i budgetberäkningen är de faktiska kostnaderna. Man hade kanske kunnat undvika — det vill jag inte bestrida, om man nu velat manipulera på det sättet — att få en så stor budgetbelastning som här föreligger, om man i stället i större utsträckning nöjt sig med s. k. beställningsbemyndiganden och tagit kostnaderna sedan. Om det är detta herr Svärd menar, så medger jag att den besparingsmöjligheten finns, men det är inte någon verklig besparing utan en teknisk omläggning av ett betalningssys-

Anslag till atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi, m. m.

tem som jag trodde saknar intresse i detta sammanhang — och i varje fall gör den det för mig. Det betyder inte att man sparar utan endast att man skjuter vissa kostnader längre fram i tiden. Det betyder inte någon verklig besparing! Jag överlåter gärna åt kammarens ledamöter att bedöma om det är jag som är den mest trängde i denna debatt.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte för avsikt att blanda mig i handgemänget om de 10 miljonerna mer eller mindre i detta sammanhang. Men jag kan inte undertrycka reflexionen, att skall man gå ännu längre i besparingar när det gäller ett atomenergiprogram som redan i så hög grad säckat ihop, vet jag inte riktigt om jag är i stånd att överblicka konsekvenserna. Jag skulle inte vilja förorda något sådant.

Beträffande frågan om samarbetet mellan parterna inom atombolaget förefaller det, som om det fortfarande finns de som tror att detta samarbete pågått alldeles ostört. Jag tillät mig att hänvisa till vad som förevar på industriförbundets atomkonferens Atom 60 hösten 1959. Jag anförde uttalanden därifrån. Läs protokollet från det mötet, och ni kommer att få ett helt annat intryck! Det går inte att mot den bakgrunden påstå att allt gått så smort som statsrådet försökte göra gällande. Om ett gynnsammare klimat sedan uppstått låter jag vara osagt. Jag har inga avgörande bevis för den saken.

Sedan böjer jag mig givetvis, herr talman, i stoffet för atomexperten handelsministern, som har talat här. Han skiljer noga mellan de verkliga experterna och kammarens proselyter på detta område. Till den senare kategorien får jag väl räkna mig. Statsrådet talar med sådan auktoritet, att jag ibland tror, att han skriver sina anföranden själv.

Men det förhåller sig inte så, att alla de verkliga experterna anser, att den

svenska linjen utan vidare bör göras exklusiv. Det är med förlov sagt att gå ganska långt, herr statsråd, att bl. a. vifta undan den expertis som finns inom vattenfallsstyrelsen och atomkraftkon-sortiet.

Så vill jag påpeka, att 1956 års riksdagsbeslut avsåg ett utvecklingsskede. Nu medger statsrådet själv, att det förr eller senare blir nödvändigt med en översyn av organisationsformerna på området. I dag är det alltså fråga om tidpunkten när denna översyn skall sättas i gång. Man kan med skäl hävda, att det med tre eller fyra års erfarenhet att bygga på finns orsak att nu sätta i gång med en sådan översyn. På den punkten är det alltså inte så stor skillnad som man skulle tro av herr statsrådets anförande.

Jag vill också säga något om orsaken till förseningen. I den motion nr 386 i denna kammare, som jag har satt mitt namn under, framhålles tekniska och ekonomiska orsaker som två av de skäl som medverkat till förseningen och krympningen. Men det framförs också ett tredje skäl, nämligen organisatoriska orsaker. Detta senare påstående upprör statsrådet till den milda grad. Jag förstår inte varför det skulle vara förbjudet att tala härom.

Jag tror inte heller att det finns någon som vill fuska i säkerhetsfrågorna. Det kan ju tänkas att experterna kan resonera sig fram till ett gemensamt resultat. Om de inte kan det, delar jag statsrådets uppfattning, att man får bedöma saken mera pessimistiskt och inrikta sina praktiska dispositioner därefter.

Sedan sades det, att ingen av reaktorförläggningskommitténs ledamöter har rösträtt i delegationen — de bara hörs. Herr statsråd, detta är med förlov sagt en strid om ord. Jag kan inte tänka mig, att delegationen majoritetsvoterar om säkerhetsfrågor, utan där är det väl verkligen angeläget, att man kommer överens på alla punkter. Om statsrådet inte förstår det otillfredsställande med en personalunionen i två etapper när det gäller dessa frågor, kan jag

Anslag till atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi, m. m.

inte hjälpa det. För mig står det fullkomligt klart, att det är en otillfredsställande organisationsform, som vi måste komma ifrån, ju förr dess hellre.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Bara några ord till herr Hanson.

Det är naturligt — det måste herr Hanson erkänna, om han tänker efter — att den kommitté, som avger utlåtanden beträffande förlägningsfrågorna, för sina utredningar och uppgifter har all den expertis som är tillgänglig. Det råkar vara så att atombolaget på vissa av dessa områden har sådan expertis som inte kan undvaras. Det är bakgrunden till det faktum att denna expertis också anlitas i atomenergidelegationen. Däri ser jag inte något anmärkningsvärt.

Herr PÅLSSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Såsom jag tidigare framhållit ansluter jag mig till de reservationer som är betecknade med b och c.

Jag lyssnade med intresse till handelsministern därför att han sade, att han skulle lämna kammaren en del upplysningar, avsedda att skingra missförstånd och misstag som, efter vad jag förstod, reservanterna skulle ha begått i sin skrivning. Jag har mycket svårt att fatta vad han åsyftade. Handelsministern sade någonting om att det hela var komplicerat. Det har också vi förstått, även om vi inte har beskrivit det med så fäsligt många ord. Att det skulle krävas forskning, försök och utbildning har vi ingalunda förbisett. Brister i dessa avseenden är en förklaring till förseningen av programmet och därmed också till fördyringen.

Handelsministern hämtar tröst på det gamla pålitliga stället, där man alltid brukar hämta trösten. Han sade att andra länder i Europa gjort samma erfarenhet. Det har alltid varit så, att om grannarna haft det svårt eller helst litet värre, har man hämtat trösten där. Men detta är väl i och för sig ingen förkla-

ring och ger inte anvisning om något misstag från reservanternas sida.

Handelsministern har medgivit, att det uppstått förseningar och fördyringar. Han sade, att detta anmälts vid 1958 års höstriksdag. Men om denna anmälan mottogs utan erinran, kan det väl knappast betyda, att man inte skall ha rättighet att göra en erinran i samma sak ett par år senare. Om det nu råkar vara så att programmet har försenats ytterligare eller i varje fall fördyrats ytterligare, må väl den saken kunna påtalas. Jag tycker att detta är något som normalt brukar peka på behov av en utredning. Här har vi fått en fördyring och försening. Man förklarar det med att det har krävts mer tid. Men vad säger oss att det inte kan uppstå ytterligare förseningar? Det är ju ingen tröst, att alla länder har gjort samma erfarenheter. Man bör väl i ett sådant läge försöka utreda, om man inte kan få till stånd klarlägganden och bättre möjligheter för det fortsatta arbetet.

Sedan var det bara en liten sak, som jag blev något förvånad över. Handelsministern yttrade, att vi bara rörde oss med allmänna talesätt. Det får väl bedömas av riksdagens ledamöter, vad som är allmänna talesätt eller inte. Därtill yttrade han någonting om att vi hade tillåtit oss mer eller mindre förtäckta beskyllningar. Jag kan inte se ett spår av beskyllningar, utan vad vi här har åberopat är av riksdagen tidigare fattade beslut och uppnådda, delvis otillfredsställande resultat. Det är väl ingen beskyllning, ty handelsministern har ju själv konstaterat, att det här har uppstått förseningar. Jag vill bara säga detta för att i någon mån återställa balansen åtminstone för oss reservanter.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationerna.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag är ledsen, herr Pålsson, att jag igen nödgas rubba balansen en smula.

Jag tror inte, att herr Pålsson förstod vad jag framhöll i mitt anförande. Jag

Anslag till atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi, m. m.

vill framhålla, herr Pålsson, att ingenting enligt min uppfattning har inträffat — förseningarna känner vi till, och vi har kunnat redovisa orsakerna till dem — som ger anledning till att dra atombolagets verksamhet i tvivelsmål eller till att över huvud taget hysa tveksamhet om ledningen för det nuvarande atomprogrammet och att därför en utredning borde tillsättas i dagens läge.

Det var detta jag uttalade i mitt anförande, och jag tror inte, att denna debatt och inte heller herr Pålssons senaste inlägg har gett mig anledning att på den punkten dra någon annan slutsats än den jag drog i mitt föregående anförande.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Kammaren är hungrig, och jag är ledamot av kammaren. Följaktligen skall jag försöka göra vad jag kan för att votering skall kunna äga rum i god tid före middagen.

Vad jag ville säga handelsministern är, att om jag efter den omprövning av vår motion, som jag fann vara skäligen ett samtal med riksdagsman Lange, hade kommit till den uppfattningen, att jag inte skulle ha kunnat vidhålla kravet på ett med 10 miljoner kronor minskat anslag, skulle jag inte ha tvekat ett ögonblick att avstå från detta krav helt eller delvis. Jag hoppas att statsrådet Lange tror mig på mitt ord. Jag skulle i så fall helt och fullt ha tagit konsekvenserna, men sedan riksdagsman Lange undervisade mig om dessa ting, har jag diskuterat frågan om ekonomin och om pengarna — utan statsrådets tillåtelse, jag medger det — med annat folk, som torde representera en viss sakkunskap på området. De har givit oss den mycket bestämda känslan av och en tämligen säker förvisning om att vi kan vidhålla kravet, trots den förändring i motiveringen som föreligger.

Nu underkänner departementschefen detta. Jag skall inte plåga honom med den tabell över felräkningar gjorda inom den regering han med sådan élan representerar. Jag skall inte heller plåga kam-

maren därmed, ty då fick vi utbyta midnatten mot aftonvard, och jag sätter inte stort värde på ett sådant mål av olika skäl. Jag skall bara säga, att jag inte har låtit mig rubbas, vilket kanske är onödigt.

Herr Lange slutade med att överlämna till kammaren att avgöra vem som är den mest trängde av oss. Det tycker jag också att kammaren skall göra. Men om det råkar vara så, att jag är den mest trängde, så är uppenbarligen herr Lange den mest temperamentsfulle av oss. Hans temperament är — om jag inte minns den medicinska termen alldeles fel — aggressivt vital. Det är obotligt. Han kan ha fel utan att vara fel.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman, ärade kammarledamöter! Jag är minst lika angelägen som herr Svärd att komma till middagspausen — jag har inte ätit någon lunch och inte ens druckit kaffe sedan i morse, men det är en sak för sig.

Jag måste säga ett ord till herr Svärd. Jag tror visst herr Svärd på hans ord, och jag tror att han är övertygad om att man kan spara 10 miljoner kronor med bibehållande av det program för atomenergiens utbyggnad, som Kungl. Maj:t har framlagt. Herr Svärd hänvisade ju till att han har talat med experter, och jag tror honom också på den punkten — hittills har jag kunnat tro herr Svärd och räknar med att kunna göra det i fortsättningen också. Men nu vill jag be herr Svärd att ge mig anvisningar på vilka besparingsåtgärder som det är möjligt att vidta utan att detta program rubbas. Sådana besparingsmöjligheter har jag, när jag frågat den expertis som stått mig till buds, inte kunnat upptäcka, och det är med den utgångspunkten som jag påtalat den omsvängning som inträffat sedan högermotionen framlagts och som enligt vad herr Svärd här i dag ärligen vidgått har ägt rum. Jag frågar vad det finns för möjligheter att verkligen spara 10 miljoner kronor. Jag har inte fått något besked på den punkten.

Anslag till atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi, m. m.

För att diskussionen inte skall behöva pågå så länge kanske herr Svärd, som är lika intresserad som jag att det blir middagspaus, kan ge mig något tips på detta efter debattens slut.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Det skulle bereda mig en stor glädje att ta upp frågan mellan fyra och inte mellan trehundra ögon; vi behöver inte alls besvara kammaren ytterligare i detta avseende, utan vi kan med full förtröstan på de bägge sakkunniga, som här skall umgås och äta middag, gå till votering.

Jag hoppas nu att handelsministern anser att mitt dåliga omdöme tar slut i och med middagspausen, ty på den första punkt vi kommer att behandla efter middagspausen har handelsministern och jag precis samma bedömning, och är mitt omdöme dåligt, skulle det kunna väcka vissa misstankar beträffande herr statsrådet.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående varje moment av utskottets i den nu förevarande punkten gjorda hemställan.

Härefter gjorde herr talmannen enligt de i fråga om mom. a förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Svärd m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Svärd begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 46 mom. a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Svärd m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Svärd begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 118;
Nej — 15.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. b hemställt.

Med avseende på mom. c., yttrade nu herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid punkten avgivna, med b betecknade reservationen.

Därpå gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Pålsson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 46 mom c, röstar

Ja;
Den, det ej vill röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Boman m. fl. vid punkten avgivna, med b betecknade reservationen.

Anslag till atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi, m. m.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Pålsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 73;
Nej — 64.

Slutligen gjorde herr talmannen jämligt de beträffande mom. d. förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Boman* m. fl. vid punkten avgivna, med c betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Pålsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 46 mom. d, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Boman* m. fl. vid punkten avgivna, med c betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Pålsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 71;
Nej — 64.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta föredragningen av ifrågavarande utlåtande ävensom handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmäldes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 175, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott, dels ock i ämnet väckta motioner.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 20 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 185, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 1 december 1959 (nr 507) om allmän varuskatt, m. m.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtande nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställningar angående vissa anslag för budgetåret 1960/61 till arbetsmarknadsstyrelsen med dithörande verksamhet jämte i ämnet väckta motioner;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande motorfordons axeltryck, m. m.; samt

nr 23, i anledning av väckta motioner om hastighetsbegränsning för motorfordon;

Interpellation ang. utbildning av lärare till hushållsseminarier

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av motion om rätt för hyresgäst att anföra besvär över beslut rörande hyressättningen i vissa fall; samt

nr 19, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående stiftskansliernas organisation m. m., dels och motioner om avlöning med medel ur kyrkofonden till Evangeliska fosterlandsstiftelsens sjömanspräster; ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar rörande vissa norrlandsfrågor jämte i ämnet väckta motioner;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss omorganisation av lantmäteriväsendet och rikets allmänna kartverk, m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernärningen i riket.

Interpellation ang. utbildning av lärare till hushållsseminarier

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! I proposition nr 95 till årets riksdag har Kungl. Maj:t framlagt förslag om utbildningen av lärare på det husliga området. Förslaget avser bl. a. hushållslärare, beträffande vilka den årliga utbildningskapaciteten tänkes uppgå till omkring 180. Utbildningsverksamheten föreslås i denna del skola koncentreras till fyra statliga seminarier för huslig utbildning (Göteborg, Stockholm, Umeå och Uppsala). Propositionen tar emellertid icke upp frågan, hur man i sin tur skall få de lärare, som behövs för att undervisa vid seminarierna och där utbilda hushållslärarna.

Frågan om den högre hushållsutbildningen, dvs. framför allt utbildningen av seminarielärare inom den ifrågasatt verksamhetsgrenen, har länge diskuterats på det nordiska planet. För mer än tio år sedan i oktober 1949 hölls en första informell överläggning i ämnet i Göteborg. Våren 1953 hade rege-

ringarna kommit så långt att en internordisk kommitté kunde tillsättas, som i juli 1956 avgav ett betänkande (Betänkning vedrørende oprettelse af en fællesnordisk husholdningshøjskole). I detta föreslogs inrättandet av ett samnordiskt institut, en hushållshögskola, som skulle meddela undervisning för utbildning av blivande lärare vid seminarier och andra utbildningsanstalter på det husliga området. Vid högskolan skulle också utbildas konsulenter och andra specialister på området, bl. a. för livsmedelsindustriens behov. Vetenskapliga befattningar på det husliga området tänktes vidare besättas med personer utbildade vid den ifrågasatta högskolan. Utbildningen avsågs vara treårig och föra fram till en kandidatexamen.

Frågan togs upp vid sjunde nordiska undervisningsministermötet i Stockholm i juni 1957. Det norska kirke- og undervisningsdepartementet åtog sig då att utarbeta förslag till en gemensam nordisk hushållshögskola på grundval av det föreliggande utredningsmaterialet. Man ställde i utsikt att förslaget skulle kunna vara övriga länders regeringar till handa före den 1 december 1957. Därefter kom frågan åter upp först vid det åttonde nordiska undervisningsministermötet, som hölls i Oslo i februari 1959. Vid detta övergav ministrarna tanken på en samnordisk högskola. För det fortsatta arbetet uppställdes två principer, varav den ena var helt ny. För det första enades man om att en gemensam nordisk hushållsutbildning skulle ligga på akademisk nivå. För det andra slogs fast — och det var det nya — att en sådan utbildning ändamålsenligast skulle åstadkommas genom en samordning av vid de olika universiteten och högskolorna i de nordiska länderna redan förekommande lämplig undervisning. Utbildningen skulle sålunda försiggå vid redan befintliga universitet och lärosäten på så sätt, att vissa ämnen studeras vid ett lärosäte, där förutsättningar för detta studium vore särskilt gynnsamma, och andra ämnen vid andra högskolor etc. Studierna skulle föra fram till en examen med internor-

Interpellation ang. tidpunkten för öppnandet av reumatologiska kliniken vid Göteborgs universitet

disk giltighet, vilken skulle utdelas av ett samfällt nordiskt organ.

I enlighet med undervisningsminister-mötets beslut tillsattes en ny kommitté för att fortsätta arbetet med frågan efter de nya riktlinjer, som ministermötet uppdragit. Kommittén skulle utarbeta de konkreta förslag, som erfordrades för samordning av existerande lämplig undervisning samt för tillskapande av eventuellt behövlig ny undervisning. På svensk sida insattes enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande av den 6 mars 1959 två representanter i denna nordiska kommitté, nämligen professor F. G. Blix och överdirektör G. B. Öhman. Enligt vad som uppges i Kungl. Maj:ts berättelse till innevarande riksdag har kommittén den 31 december 1959 avgivit ett stencilerat betänkande på norska med titeln Innstilling om opprettning av fællesnordisk akademisk utdanning i husstellfag (Den nordiske husholdshøgskolen). Detta betänkande har emellertid ännu icke blivit tillgängligt och torde icke heller ha avgivits.

Att arbetet med den nordiska hushållshögskolan synes ha försenats, är desto mera beklagligt, som frågan står på Nordiska rådets dagordning. Rådet har avsett behandla den vid sin förestående åttonde session i Reykjavik i juli i år. Förutsättningen för att så skall kunna ske är emellertid självfallet, att det efterlysta betänkandet blir tillgängligt.

Vid flerfaldiga tillfällen ha också kvinnoorganisationer i Norden hemställt om att detta utredningsarbete måtte påskyndas och slutföras. Anledningen är givetvis, att den nya organisation för den husliga utbildningen, som Kungl. Maj:t nu föreslår riksdagen i en proposition, inte kan utnyttjas i den utsträckning som avsetts, försåvitt inte kvalificerade lärarkrafter finns att tillgå på de framtida nya statliga seminarierna.

Mot bakgrund av vad sålunda anförts får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet rikta följande frågor:

1) Är herr statsrådet i tillfälle att lämna kammaren upplysning om på vad sätt

utbildningen av lärare vid hushållsseminarierna avses skola försiggå?

2) Kan herr statsrådet underrätta kammaren om när det ifrågavarande nordiska betänkandet kan tänkas föreligga?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Interpellation ang. tidpunkten för öppnandet av reumatologiska kliniken vid Göteborgs universitet

Ordet lämnades på begäran till herr EDSTRÖM (fp), som yttrade:

Herr talman! På grundval av SOU 1945:41, däri reumatikervårdssakkunniga efter detaljerad och omfattande utredning över reumatikervårdens behov och resurser kommit till slutsatsen, att den slutna reumatikervården borde utbyggas med minst 2 000 nya vårdplatser för att på möjligast bästa sätt hindra uppkomst av invaliditet och arbetsoförmåga hos de reumatiskt sjuka i landet, föreslog Kungl. Maj:t i proposition nr 224 till 1946 års riksdag en första sådan utbyggnad av högst 250 nya vårdplatser inom den specialiserade reumatikervården. Statsutskottet fann i sitt utlåtande nr 182 det angeläget, att frågan om reumatikervårdens utbyggnad bringades till snar lösning och tillstyrkte att sjukplatser anordnades i den då föreslagna omfattningen. Riksdagen biföll propositionen och bemyndigade Kungl. Maj:t att träffa avtal med vederbörande lokala sjukvårdshuvudmän, landsting och städer om inrättande av de föreslagna nya vårdplatserna.

År 1947 träffades på grundval av detta riksdagens beslut avtal med Malmöhus läns landsting, samt Västerbottens läns landsting om om- och nybyggnad av reumatologiska klinikerna i Lund, resp. Umeå från 68 till 132, resp. från 60 till 120 vårdplatser samt med Göteborgs stad om nybyggnad av en reumatologisk klinik vid Sahlgrenska sjukhuset om 120 vårdplatser.

Interpellation ang. tidpunkten för öppnandet av reumatologiska kliniken vid Göteborgs universitet

Nu — 14 år senare — kan konstateras, att detta riksdagens beslut ännu icke i sin helhet verkställts. Om- och nybyggnaden i Lund är verkställd, men Västerbottens läns landsting har fått uppskov till den 31 december 1962 med att fullgöra sin förbindelse och reumatologiska kliniken i Göteborg har visserligen uppförts men ännu ej tagits i bruk för sitt ändamål. Enligt avtal med Göteborgs stad — som tidigare förlängts — har den upplåtits för annat ändamål till den 31 december 1960.

Som framgår av ovannämnda proposition avsågs reumatologiska kliniken i Göteborg att liksom samma klinik i Lund och den samtidigt av 1946 års riksdag även beslutade reumatologiska kliniken vid Karolinska sjukhuset vid sidan av sina sjukvårdsuppgifter även betjäna den medicinska undervisningen och vetenskapliga forskningen. Vid de sistnämnda båda reumatologiska klinikerna är därför överläkartjänsterna förenade med akademiska lärartjänster i B 1.

Av årets statsverksproposition framgår icke huruvida någon dylik tjänst planerats vid Göteborgs universitet för budgetåret 1960/61, och några andra förberedande åtgärder för att den reumatologiska kliniken i Göteborg vid årets slut verkligen skall komma i funktion för sitt ändamål har icke försports. Å andra sidan föreligger fortfarande ett mycket uttalat sjukvårdsbehov på detta

område i västra Sverige. Jag har under senare år fått ett otal förfrågningar från reumatiskt sjuka i denna del av landet när göteborgskliniken kan förväntas bli öppnad. Därjämte föreligger ett uttalat behov av förbättrad undervisning i reumatologi i den grundläggande läkarutbildningen vid Göteborgs universitet. Jag tillåter mig att i detta avseende hänvisa till den promemoria rörande reumatologisk undervisning och sjukvård som 1955 tillställdes Sverige liksom andra till FN hörande medlemsstater från W. H. O. (W. H. O. Techn. Rep. Ser. 1954:78).

Jag anhåller därför om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet framställa följande frågor:

1) Kommer reumatologiska kliniken vid Göteborgs universitet att öppnas för sitt ändamål den 1 januari 1961?

2) Om så icke är fallet, när kan den förväntas bli öppnad?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 17.13.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 27 april eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30; och dess förhandlingar leddes till en början av herr andre vice talmannen.

Fortsattes föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1960/61 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 47

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 48

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 4 januari 1960 förordad sammanslagning av vissa fonder till en gemensam fond, benämnd Statens hantverks- och industrilånefond, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga bestämmelser för nämnda fond i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen angivna riktlinjer, dels medgiva att statsgaranti för lån till hantverks- och industriföretag m. m. finge under budgetåret 1960/61 beviljas intill ett belopp av 35 000 000 kronor, dels bemyndiga Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämde att biträda ackord och eljest eftergiva statens rätt på grund av statsgaranti för lån till hantverks- och industriföretag m. m., dels ock till Bidrag till företagareföreningar m. fl. för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 700 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Stefanson m. fl.* (I:186) och den andra inom andra kammaren av herr *Persson i Appuna m. fl.* (II:232), i vilka hemställts, att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts förslag måtte besluta att för budgetåret 1960/61 under anslaget till bidrag till företagareföreningar m. fl. anvisa 1 miljon kronor till företagareföreningarnas administrationskostnader samt 0,5 miljoner kronor till föreningarnas risktäckning, eller sammanlagt 1,5 miljoner kronor,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Söderberg och Kristiansson* (I:274) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Jacobsson i Sala och Jönsson* (II:329), i vilka hemställts, att riksdagen måtte dels till Bidrag till företagareföreningar m. fl. för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor, varav 1 000 000 kronor till administrationsbidrag och 500 000 kronor till subventionsmedel, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en skyndsam utredning rörande företagareföreningarnas organisation i enlighet med vad i motionerna framförts,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Kronstrand* (I:298) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Ägren och Stenberg* (II:376),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh* (I:381) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordgren m. fl.* (II:477), i vilka hemställts, att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts förslag måtte besluta att för budgetåret 1960/61 under anslaget till bidrag till företagareföreningar m. fl. anvisa ett reservationsanslag av 1,1 miljoner kronor, varav 800 000 kronor till administrationsbidrag och 300 000 kro-

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

nor till täckande av förluster på föreningarnas långivning,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Mattsson m. fl.* (I:382) och den andra inom andra kammaren av herr *Antonsson m. fl.* (II:478), i vilka hemställts, att riksdagen måtte dels medgiva, att statsgaranti för lån till hantverks- och industriföretag m. m. finge under budgetåret 1960/61 beviljas intill ett belopp av 135 000 000 kronor för i motionerna angivna ändamål, dels för förberedelse av åtgärder i syfte att underlätta näringslivets anpassning till den europeiska frihandelsmarknaden anvisa förslagsanslag om 500 000 kronor, dels uttala, att kreditgaranti borde beviljas även försäljningsorganisation på länsplanet i enlighet med vad i motionerna anförts,

dels ock en inom andra kammaren av herr *Hedqvist m. fl.* väckt motion (II:233).

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte godkänna den av departementschefen i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 4 januari 1960 förordade sammanslagningen av vissa fonder till en gemensam fond, benämnd statens hantverks- och industrilånefond;

II. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga bestämmelser för nämnda fond i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i berörda statsrådsprotokoll angivna riktlinjer;

III. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I:382 och II:478, såvitt nu vore i fråga, medgiva, att statsgaranti får lån till hantverks- och industriföretag m. m. finge under budgetåret 1960/61 beviljas intill ett belopp av 35 000 000 kronor;

IV. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t eller myndighet, som Kungl. Maj:t bestämde, att biträda ackord och

eljest eftergiva statens rätt på grund av statsgaranti för lån till hantverks- och industriföretag m. m.;

V. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I:186 och II:232, I:381 och II:477 samt I:274 och II:329, sistnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till företagareföreningar m. fl. för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 700 000 kronor;

VI. att motionerna I:274 och II:329, i vad de avsåge hemställan om utredning rörande företagareföreningarnas organisation, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

VII. att motionerna I:382 och II:478, i vad de avsåge anvisande av ett förslagsanslag av 500 000 kronor för förberedelse av åtgärder i syfte att underlätta näringslivets anpassning till den europeiska frihandelsmarknaden, icke måtte av riksdagen bifallas;

VIII. att motionerna I:382 och II:478, i vad de avsåge hemställan om uttalande att kreditgaranti finge beviljas försäljningsorganisation på länsplanet, icke måtte av riksdagen bifallas;

IX. att motionerna I:298 och II:376 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

X. att motionen II:233 icke måtte av riksdagen bifallas.

I motiveringen hade utskottet å s. 53 i det tryckta utlåtandet yttrat bland annat:

»I fråga om räntesättningen har föreslagits, att den nuvarande tvååriga räntefriheten för företagareföreningarna slopas och att föreningarna skola erlägga ränta enligt de grunder, som gälla vid lån ur statens utlåningsfonder. Utskottet har icke något att erinra mot detta förslag. Dess genomförande kommer — som beröres i det följande — att minska föreningarnas nettoinkomster men hindrar icke, att föreningarna även i fortsättningen kunna förväntas få högre ränteinkomster än ränteutgifter.

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

Vad härefter angår frågan om storleken av de statliga insatserna på förevarande område vill utskottet först uppehålla sig vid *länemedelsanslaget på kapitalbudgeten*. Härvid må erinras om att kapitaltillgångarna i den statliga lånefonden — inberäknat länemedelsanslaget för innevarande budgetår om 6 miljoner kronor — uppgå till närmare 67 miljoner kronor. Läggas härtil tillgångarna i de övriga mindre fonder, vilka med ingången av nästa budgetår föreslås sammanslagna med nyssnämnda fond till en gemensam hantverks- och industrilånefond — uppgå de sammanlagda länemedelsresurserna till 86 miljoner kronor. Av detta belopp kunna ca 20 miljoner kronor beräknas vara disponibla för långivning under budgetåret 1960/61. Härtil kommer det av departementschefen för nämnda budgetår föreslagna länemedelsanslaget om 4 miljoner kronor, vilket innebär, att de totala disponibla låneresurserna uppgå till ca 24 miljoner kronor. Då långivningen under det sistförflutna budgetåret uppgick till drygt 14 miljoner kronor, torde medelsbehovet för direkt långivning kunna anses vara väl tillgodosett.»

Reservationer hade avgivits

a) beträffande statsgaranti för lån till hantverks- och industriföretag m. m.

1) av herrar *Ivar Johansson, Pålsson, Hansson* i Skegrie och *Hansson* i Önnarp, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under III hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 382 och II: 478, såvitt nu vore i fråga, medgiva, att statsgaranti för lån till hantverks- och industriföretag m. m. finge under budgetåret 1960/61 beviljas intill ett belopp av 135 000 000 kronor;

2) av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson, Jacobsson, Ståhl* och *Nihlfors* samt fröken *Vinge*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven

del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under III hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 382 och II: 478, såvitt nu vore i fråga, medgiva, att statsgaranti för lån till hantverks- och industriföretag m. m. finge under budgetåret 1960/61 beviljas intill ett belopp av 50 000 000 kronor;

b) av herrar *Boman, Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Pålsson, Jacobsson, Söderberg, Åkerström, Thapper, Ståhl, Lundqvist* i Trollhättan, *Hansson* i Skegrie, *Nihlfors* och *Hansson* i Önnarp, fröken *Vinge* samt herr *Gustafsson* i Uddevalla, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under V hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 186 och II: 232, I: 381 och II: 477 samt I: 274 och II: 329, sistnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till företagareföreningar m. fl. för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor;

c) av herrar *Ivar Johansson, Pålsson, Hansson* i Skegrie och *Hansson* i Önnarp, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under VII hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 382 och II: 478, såvitt nu vore i fråga, till Förberedelse av åtgärder i syfte att underlätta näringslivets anpassning till den europeiska frihandelsmarknaden för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 500 000 kronor;

d) av herrar *Ivar Johansson, Pålsson, Hansson* i Skegrie och *Hansson* i Önnarp, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under VIII hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 382 och II: 478, i vad de avsåge hemställan om uttalande att kreditgaranti finge beviljas försäljningsorganisation på länsplanet, i skrivelse till

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

Kungl. Maj:t giva till kända vad reservanterna anför;

e) av herrar *Ivar Johansson, Pålsson, Hansson* i Skegrie och *Hansson* i Önnarp, vilka ansett, att till första stycket i utskottets yttrande på s. 51 bort fogas en mening av följande lydelse:

»Härigenom tillskapas enligt utskottets mening en grund för den vidgning av verksamheten, som av omständigheterna nu påkallas.»;

f) av herrar *Ivar Johansson, Pålsson, Hansson* i Skegrie och *Hansson* i Önnarp, vilka ansett, att sista meningen i det stycke i utskottets yttrande på s. 53, som började med orden »I fråga» och slutade med »än ränteutgifter», bort ha va följande lydelse:

»Utskottet förutsätter emellertid, att utvecklingen uppmärksammas och att vid eventuellt negativa verkningar för företagareföreningarna de åtgärder vidtagas, som kunna anses påkallade.»;

samt

g) av herrar *Ivar Johansson, Pålsson, Hansson* i Skegrie och *Hansson* i Önnarp, vilka ansett, att sista meningen i det stycke i utskottets yttrande på s. 53, som började med orden »Vad här efter» och slutade med »väl tillgodosett», bort utgå.

Herr PÅLSSON (cp):

Herr talman! Under denna punkt har jag rätt många reservationer. Jag skall börja med att säga några ord om den reservation som är betecknad a 1.

Ifrågavarande reservation avser den s. k. kreditgarantiramen. Utskottsmajoriteten har biträtt departementschefens förslag om ett belopp å 35 miljoner kronor och i anslutning därtill avstyrkt motionerna I:382 och II:478 i vad de avser hemställan om en garantiram på 135 miljoner kronor. Reservationen avsluter i berörda avseende till motionerna och tillstyrker att statsgaranti till hantverks- och industriföretag må beviljas intill ett belopp av 135 miljoner kronor.

Jag medger utan vidare att reserva-

tionens förslag innebär en kraftig lyftning av kreditgarantiramen. Emellertid bör man vid bedömning av detta spörsmål behålla en rad faktiska förhållanden i minnet. Det gäller sålunda just nu att underlätta småindustriens och hantverkets anpassning till den europeiska frihandelsmarknaden och EFTA-avtalet. Vi får då också komma ihåg, att det regelmässigt är de mindre och medelstora företagen, som alltid sitter besvärligast till då det gäller att skaffa sig behövliga krediter. Dessa företags fortbestånd är sannerligen inte betydelselöst för vårt lands näringsliv. Vi skall också i sammanhanget erinra oss, att minst en tredjedel av industriproduktionen i Sverige kommer från de mindre företagen. Det är ju allmänt omvittnat, att även de mindre företagen har påtagliga möjligheter att göra sig gällande på de större marknaderna men att omställningsproceduren kan bli besvärlig. Den begärda ökningen av kreditgarantiramen bör disponeras i syfte att underlätta en sådan omställning och anpassning. Ett kraftigare tag på detta område motverkar risker för lokal arbetslöshet, behovet av omflyttning av arbetskraft minskar och därmed också bostadsproblemet på inflyttningsorterna.

Ännu en betydelsefull sak vill jag vidröra i detta sammanhang. Småföretagens försäljningsorganisationer på länsplanet bör jämväl klart tillförsäkras möjlighet till kreditgaranti. Detta är särskilt angeläget inom de län, där småföretagen saknar möjligheter att arbeta som underleverantörer till i vederbörande län befintlig storindustri.

I detta sammanhang ligger det nära till hands att ställa dessa angelägenheter i belysning av det förhållandet, att riksdagen är nödsakad att anvisa stora belopp på beredskapsstat för mötande av eventuell arbetslöshet. Detta sker under nu rådande högkonjunktur med överfull sysselsättning. Nämda förhållande visar väl om något att vi inte riktigt tror på vårt nuvarande näringsliv och dess möjligheter. Jag har i och för sig ingen invändning emot en beredskapsåtgärd

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

av angivet slag — beredskapsarbeten är väl en rimlig åtgärd att tillgripa från samhällets sida i lägen, då sysselsättningen blir otillräcklig. Men denna åtgärd stärker inte näringslivet och löser på längre sikt inga problem för den enskilde individen. Jag och mina medreservanter menar att en åtgärd till förstärkning av näringslivets möjligheter — det näringsliv som tar sig uttryck i småföretag och hantverk — är av en annan och högre kvalitet och något som hjälper mer än för stunden.

Nu har utskottsmajoriteten medgett att en förstärkning av garantiskyddet på längre sikt kan te sig nödvändigt men menar, att det ännu så länge är svårt att bedöma de krav som ändrade konkurrensförhållanden kan komma att ställa. Ja visst låter detta säga sig. Men är det nu så att man ingenting vågar satsa i förväg, får man nog en dag finna sig i att tillgripa beredskapsarbeten i avvaktan på åtgärder för att möta de krav, som ändrade konkurrensförhållanden då ställer. Å nej, den gamla regeln om att det är både bättre och billigare att förebygga en skada än att avhjälpa den sedan den uppkommit står sig alltfjämt.

Jag skall, herr talman, för ögonblicket inte ytterligare utveckla mina synpunkter beträffande denna reservation utan ber att få yrka bifall till ifrågasättande reservation, som är betecknad a 1 och avgiven av herr Ivar Johansson m. fl.

Jag utgår ifrån att jag i detta sammanhang får beröra samtliga de reservationer, som jag undertecknat i vad det gäller punkten 48.

Jag kommer då närmast över till en reservation betecknad med b. Denna avser en uppräknings anslag till företagareföreningarna — det är närmast driftkostnader det gäller — till en miljon kronor. I beloppet ingår 700 000 kronor till administrationskostnader och 300 000 kronor till subventioner. Departementschefen har föreslagit ett anslagsbelopp av 700 000 kronor, varav 400 000 kronor till administrationskostnader och 300 000 kronor till subventioner. Ut-

skottsmajoriteten har följt Kungl. Maj:ts förslag. I sitt utlåtande har utskottet i fråga om administrationsbidraget gjort ett uttalande av följande lydelse: »Om sålunda utskottet finner administrationsbidraget för nästa budgetår kunna beräknas till oförändrat belopp, vill utskottet dock icke utesluta möjligheten av att en ökning längre fram kan te sig nödvändig.»

Då jag och mina medreservanter tvärtom är av den uppfattningen, att en ökning redan nu är i hög grad nödvändig, skall jag be att i det följande något få belysa situationen.

I årets statsverksproposition föreslås en höjning av räntan på statens lån till föreningarna, dock utan att föreningarna erhåller motsvarande kompensation på bidragssidan. I propositionen har antytts möjligheten av att minska verkan av den föreslagna räntehöjningen på föreningarnas lån från staten genom att föreningarna skulle kunna insätta lånemedel på ett räntelöst konto hos statskontoret, varigenom man har menat att inkomstbortfallet skulle kunna hållas inom en jämförelsevis snäv ram. Detta förslag synes för närvarande sakna all betydelse. Räntan på statens lån är ju för närvarande 4,5 procent, och föreningarna har väl möjlighet att placera pengarna i bank till åtminstone samma räntefot. Enda tänkbara effekten av den föreslagna placeringen på räntelöst konto hos statskontoret torde väl vara att pengarna blir mindre lätt åtkomliga än om föreningarna själva placerar beloppen i bank, om det nu var den möjligheten man var ute efter.

I årets statsverksproposition har sagts att föreningarna har ett eget kapital på 5 miljoner kronor, som kan tas i anspråk för löpande utgifter vid verksamheten. Detta torde ej vara helt rätt, då i detta belopp ingår subventionsmedel med drygt 1,6 miljon kronor, vilka medel ej får användas för administrationsändamål.

I statsverkspropositionen anges även att det finns drygt 1,5 miljon kronor i besparingar från ränteinkomsterna på

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

statslånemedel. I detta sammanhang bör erinras om att dessa besparingar i hushålls- och näringslivet har gjorts enligt anvisningar i samband med det anslag på 30 miljoner kronor till föreningarnas låneverksamhet, som 1956 års höstriktsdag beviljade. I samband med dessa 30 miljoner kronor beviljades nämligen inga subventionsmedel, och statsutskottet anförde i sitt utlåtande nr 223 år 1956 bland annat följande: »Utskottet vill med anledning härav erinra om att vid utlåning från fonden till företagareföreningarna för närvarande tillämpas en räntesats — 3 1/2 procent — som icke oväsentligt understiger ränteläget på den allmänna kapitalmarknaden. Utskottet delar departementschefens mening, att den sålunda föreliggande ränteskillnaden torde ge föreningarna möjlighet att vid sin utlåning stadga sådana villkor i fråga om räntan, att medel för de ändamål, som avses skola täckas av subventionsmedel, erhålles utan att någon del av det äskade beloppet av 30 miljoner kronor utgår i form av subvention.»

I enlighet med denna anvisning, som ju också riksdagen godkände, har föreningarna gjort delcreditereservationer, och nu är det således meningen att dessa delcreditereservationer skall förbrukas på administration. Detta skapar en osäkerhetskänsla hos föreningarna, och risk kan finnas för att den sparsamhetsvilja, som nog finns hos föreningarna, försvinner. Det kan här erinras om föreningen i Bohuslän, som, enligt vad som sagts mig, till följd av vissa förluster under föreningens tidigare verksamhetsår förbrukade en relativt stor del av sina subventionsmedel och sedan under flera år genom att hålla administrationen nere strävade efter att bygga upp en ny riskfond.

Det har framhållits — och detta skymtar även i årets statsverksproposition — att föreningarnas verksamhet har varit värdefull och bör bibehållas. Därför är det betänkligt om staten i ett skede, då näringslivet står inför påtagliga besvärigheter och omställningsproblem och då företagareföreningarnas verksamhet

med största säkerhet får ökad betydelse, skulle väsentligt minska bidraget till administration samtidigt som man tillför föreningarna vidgade arbetsuppgifter genom fondsammanslagning.

Även ur andra synpunkter kan ifrågasättas om det är klok ekonomi av staten att vidtaga åtgärder, som försämrar föreningarnas administrativa möjligheter med hänsyn till de ökade lånebeloppen. Jag tänker då främst på industrigaran-tilänen, som ger föreningarna ökade arbetsuppgifter men inga som helst inkomster. Det finns risk för att det blir dålig ekonomi för statens del, om man inte ger föreningarna resurser att aktivt följa med i dessa låneengagemang. Här skall endast erinras om ett sådant engagemang i Norrbotten, som medfört risk för betydande förlust av statliga lånemedel. Hade norrbottensföreningen haft bättre resurser att följa med det aktuella företagets verksamhet, kunde måhända — enligt vad som sagts mig — förlusten på de statliga lånemedlen blivit mindre än vad som nu synes bli fallet.

När höstriktsdagen 1956 beviljade det förutnämnda tilläggsanslaget på 30 miljoner kronor, berördes även frågan om ökade administrationsmedel för den utvidgning av företagareföreningarnas verksamhet som ansågs bli följden av detta väsentliga tillskott av lånemedel. I statsutskottets utlåtande nr 223 år 1956 uttalades i detta avseende följande: »Den väsentligt vidgade låneverksamhet, som det föreliggande förslaget medför, torde nödvändiggöra viss förstärkning av företagareföreningarnas organisation. Såsom departementschefen framhållit torde medel för en dylik förstärkning visserligen i och för sig kunna tillföras föreningarna genom att dessa utnyttjar den räntedifferens, varom förut talats. Utskottet, som anser en sådan utväg icke vara för innevarande budgetår görlig, vill i likhet med departementschefen tillstyrka, att staten lämnar föreningarna ökat bidrag till administrationskostnader. Utskottet har därför icke något att erinra mot att för ändamålet anvisas ytterligare 250 000 kronor.»

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

Ja, det var då, det. I årets statsverksproposition föreslås ytterligare en väsentlig utvidgning av föreningarnas låneverksamhet genom sammanslagning av fonder. Här talas emellertid inte något om ökat administrationsbidrag för att göra det möjligt för föreningarna att effektivt genomföra denna utvidgning av låneverksamheten. I stället föreslår departementsefven en betydande minskning av statens bidrag till föreningarnas administration. Reflexionen ger sig själv.

I fråga om det statliga administrationsbidraget till företagareföreningarnas verksamhet bör man även ha klart för sig att i denna verksamhet rådgivning och konsultationsverksamhet utgör den väsentligaste delen. Ur den synpunkten måste det anses betänkligt att när näringslivet står inför en omdaning och det gäller att snarast söka anpassa sig till de vidgade marknaderna minska det statliga stödet åt den rådgivningsverksamhet, som är riktad till den mindre industrien. Här borde staten enligt min mening tvärtom lämnat ökad medverkan till åtgärder för att främja den mindre industriens konkurrensförmåga på de vidgade marknaderna. Jag erinrar än en gång om att man i detta sammanhang inte får glömma bort att minst en tredjedel av industriproduktionen här i Sverige kommer från de mindre företagen. Det är ju också allmänt omvittnat, att även de mindre företagen har påtagliga möjligheter att göra sig gällande på de större marknaderna men att det här är fråga om ett omställnings- och utbildningsarbete, där en statlig insats kan ge samhället mångfaldigt tillbaka kostnaderna för en kraftig medverkan i initialskedet.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som är betecknad med b.

Nästa reservation, som är betecknad med c, rör närmast förberedelsearbetet för näringslivets anpassning till frihandelsmarknaden. Reservationen avser bifall till ett motionsledes framställt förslag om ett anslag av 500 000 kronor till förberedelse av åtgärder i syfte att

underlätta näringslivets anpassning till den europeiska frihandelsmarknaden. Den får vidare ses i sammanhang med bl. a. den reservation under denna punkt, som är betecknad med a 1 och som avser en till 135 miljoner kronor vidgad kreditgarantiram, varom jag tidigare anförts en del synpunkter. Den argumentation, som jag då förde, gäller i stora drag jämväl anslaget under denna punkt, varför jag för undvikande av upprepning hänvisar till vad jag redan anförts i vad gäller sambandet mellan de båda reservationerna. Emellertid vill jag härutöver framhålla, att den till kommerskollegium knutna särskilda delegationen för handläggning av spörsmål förknippade med den förändrade handelssituationen tills vidare kan anses vara en någorlunda nöjaktig form, då svaret för denna förberedelseverksamhet åvilar kommerskollegium. En fastare utformning av verksamheten, en ytterligare intensifiering och uppdragning av riktlinjer på längre sikt är väl vad som erfordras för att stabilisera strävandena till anpassning i en ständigt föränderlig marknadssituation. Den ökning av kreditgarantigivningen, varom jag nyss talade, kommer jämväl att ställa ökade anspråk på insatser från de handläggande organen. Allt detta drager självfallet kostnader med sig. Då emellertid spörsmålet om organiserandet av detta förvaltningsarbete ännu ej är slutgiltigt avgjort, bör här åsyftade och för denna verksamhet erforderliga medel ställas till förfogande såsom ett särskilt reservationsanslag. Det torde sedan få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter som härvidlag erfordras.

Jag hemställer, herr talman, om bifall jämväl till reservationen c av herr Ivar Johansson m. fl.

Nästa reservation, betecknad d, syftar dels till en ändring av utskottets skrivning, dels till ändrad lydelse av punkt VIII i utlåtandets kläm. Avsikten med reservationen är, såsom framgår av dess lydelse, att klart utsäga att försäljningsorganisation på länsplanet skall äga samma rätt att erhålla kreditgaranti

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

som tillerkänts motsvarande organisationer på riksplanet.

Sedan återstår ytterligare tre reservationer, betecknade e, f och g. De gäller konsekvensändringar av texten för att få den att överensstämma med yrkandena i de olika reservationer jag tidigare har närmare motiverat.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall jämväl till dessa reservationer.

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! Det förslag, som handelsministern framlagt med anledning av den Söderlundska utredningen beträffande stödet till småföretagen här i landet, betecknar vi som tillhör företagareföreningarnas förtroenderåd såsom i stort sett mycket gott.

Därför kan jag framför allt inte dela de synpunkter som herr Pålsson här anfört beträffande garantilånemedlen. Från centerpartiets sida har man där påyrkat en ökning från 30 miljoner till 135 miljoner, medan folkpartiet stannat vid 50 miljoner. Förhållandet är tvärtom det, att företagareföreningarnas förtroenderåd har bedömt situationen vara sådan, att 35 miljoner kronor mycket väl bör räcka det här året. Det är detta belopp som förtroenderådet har begärt att få och som handelsministern och utskottet för sin del har tillstyrkt. I detta avseende ber jag alltså att få yrka bifall till utskottets förslag.

Det är i och för sig alldeles riktigt när herr Pålsson talar om att försäljningsorganisationerna på länsplanet bör få möjligheter till garantilån, men förhållandet är det att enligt skrivningen i propositionen föreligger intet hinder för dessa försäljningsorganisationer att få sådant bidrag.

Om vi alltså från förtroenderådets sida kan säga att de framlagda förslagen i stort sett är mycket goda, så måste jag dock på en punkt instämma med herr Pålsson och anmäla en viss oro över det förslag handelsministern lagt fram, och det gäller administrationsbidraget till föreningarna. Herr Pålsson har redan framhållit att föreningarna kommer att

få ökade uppgifter genom sammanslagning och överflyttning av lånefonderna, men samtidigt genomförs den enligt vår mening i och för sig riktiga åtgärden att minska föreningarnas ränteinkomster med ungefär 1,2 miljon kronor genom att höja utlåningsräntan. Tyvärr erhåller föreningarna ingen kompensation genom ökade administrationsbidrag. Statsrådet föreslår att dessa bidrag skall vara oförändrade, och det kommer, såsom herr Pålsson också har anfört, att skapa en stor osäkerhet för föreningarna. De får mycket svårt att fullfölja sin verksamhet och framför allt att planera den på längre sikt, när de inte vet vilka inkomster de över huvud taget kan förfoga över.

En mycket viktig uppgift för företagareföreningarna är att följa utvecklingen i de företag som erhållit garantilån; därigenom blir det kanske möjligt att undvika sådana förluster som har uppstått exempelvis i Norrbotten, där ju ett företag har orsakat förluster som rör sig om 1 miljon kronor. Jag betraktar det som absolut otänkbart att kommerskollegium och den organisation, som inom kollegiet finns för garantilåneverksamheten, skall ha möjligheter att följa denna verksamhet ute i landet. Den bör utan tvekan skötas av de lokala företagareföreningarna. Det måste alltså betraktas som en diskutabel form av sparsamhet, när man inte vill ge företagareföreningarna de behövliga ekonomiska möjligheterna att stärka sin organisation.

I regel har företagareföreningarna en chef med teknisk utbildning, och jag vill säga att de utfört ett i och för sig mycket gott arbete även när det gäller de ekonomiska utredningar som är nödvändiga, men arbetsuppgifterna ökar, och det blir givetvis allt svårare för tjänstemännen att följa med i de olika faserna. Framför allt saknar de flesta av våra företagareföreningar folk med ekonomisk utbildning.

Europamarknaden har ju anförts såsom ett exempel. Det är klart att också den kommer att ställa ökade krav på föreningarna — bl. a. blir det nödvän-

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

digt med rationaliseringsexperter. Jag vill emellertid ännu en gång betona vad som sades i fjolårets debatt, nämligen att man måste vara aktsam i detta sammanhang, så att det inte uppstår en dubbelorganisation. Det är nödvändigt att företagareföreningarna håller kontakt med statens hantverksinstitut.

Får företagareföreningarna emellertid inte en garanti för att deras ekonomi blir ordnad, så vågar föreningsstyrelserna inte ta på sig risken att förstärka organisationen under de mycket osäkra förhållanden som man nu har att leva under. Det är ju riktigt såsom anförts från handelsministerns sida, att det finns en del fonderade medel, som har flutit in under den tid då föreningarna hade rätt goda ränteinkomster, och att de nu under något år skulle kunna leva upp de ränteinkomsterna. De är emellertid mycket ojämnt fördelade mellan de olika föreningarna, och i vissa fall är de också fastlåsta. Det kan heller inte anses vara klokt att föreningarna på det sätt som här antytts skulle botten-skrapa sina resurser. En följd av de minskade ränteinkomster, som föreningarna framdeles kommer att få, skulle bli att de tvingades inskränka sin verksamhet. Jag vill för min del starkt betona att det inte är tänkbart att landstingen skulle träda in i statens ställe och ge ökat ekonomiskt stöd åt föreningarna. Landstingen har tillräckliga bekymmer ändå när det gäller att klara sina finanser.

Jag vill därför, herr talman, när det gäller frågan om administrationsbidragen yrka bifall till den med b) betecknade, av herr Boman m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Under denna punkt behandlas den under förra året slutförda utredningen angående översyn och samordning av det statliga kreditstödet åt de mindre företagen. Jag ber att i allt väsentligt få ansluta mig till det förslag, som departementschefen framlagt i anledning av denna utredning och som

tillstyrkts av utskottet. Jag anser att sammanföringen av de på ifrågavarande näringsområde nu verkande låneformerna till en fond, statens hantverks- och industrilånefond, kommer att vara till nytta för många företag och ge dem ökade möjligheter till rationalisering, omställning och utveckling. Jag anser det dessutom vara av största värde att förmedlingen av det kreditstöd, som denna fond är avsedd för, handhåves av självständigt arbetande företagareföreningar. Den nuvarande konstruktionen ger goda möjligheter till samarbete mellan representanter för län, kommuner och näringsliv. Härigenom erhålles en allsidig och sakkunnig belysning av företagens problem och härigenom aktiviseras en positiv vilja till medverkan och ansvar från alla håll, inte minst från näringslivets sida.

Man kan utan tvekan påstå att företagareföreningarnas arbetsuppgifter kommer att öka under det nu påbörjade decenniet. Den starka tekniska utvecklingen påverkar produktions- och arbetsmetoderna inom alla grenar av näringslivet, inte minst inom hantverket och den mindre industrien. I denna anpassnings- och omvandlingsprocess har företagareföreningarna en stor uppgift att fylla genom sin konsultativa funktion, en funktion som kommer att öka i betydelse i takt med småföretagens allt större behov av rationalisering. Denna utredande och rådgivande verksamhet framstår som särskilt betydelsefull under de närmaste åren, då det även för de mindre företagen gäller att anpassa sig till och stärka konkurrenskraften inför genomförandet av de europeiska integrationsplanerna. Rådgivningsverksamheten måste inför den snabbt fortskridande tekniska utvecklingen och inför de nya stormarknader ses som företagareföreningarnas primära uppgift — och den kräver betydande arbetsinsatser av väl kvalificerad personal.

Denna utveckling medför även ett ökat behov av kapital bl. a. för anskaffning av nya maskiner, omställningsåtgärder och ombyggnad eller ny-

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

byggnad av verkstadslokaler. Genom den föreslagna sammanslagningen av de på ifrågavarande område förekommande statliga utlåningsformerna till en fond, varifrån företagareföreningarna skall erhålla sina utlåningsmedel, ökar föreningarnas utlåningsvolym väsentligt. Den nuvarande kapitaltillgången för låneverksamheten uppgår till närmare 67 miljoner kronor. Däri är inberäknat lånemedelsanslaget för innevarande budgetår med 6 miljoner kronor. Genom sammanslagningen kommer den nya fonden att uppgå till omkring 86 miljoner kronor, varav i runt tal 20 miljoner kronor kan användas för utlåning under budgetåret 1960/61. I årets statsverksproposition föreslås ett anslag på 4 miljoner kronor till utlåningsmedel. Detta innebär att företagareföreningarna under det kommande budgetåret kan utlåna tillsammans 24 miljoner kronor.

Jämfört med långivningen under det sistförflutna budgetåret, då föreningarna sammanlagt utlånade omkring 14 miljoner kronor, innebär en utlåningsvolym på 24 miljoner kronor för budgetåret 1960/61 en ökning av föreningarnas utlåningskapacitet med 70 procent. Om man räknar med att lånens storlek uppgår till cirka 20 000 kronor i genomsnitt, betyder det en ökning med sammanlagt 500 lån. Det är risk för att långivningen kommer att ta föreningarnas personella resurser i anspråk i så hög grad att de konsulterande uppgifterna måste eftersättas.

Företagareföreningarnas medverkan som utredande organ för de statliga industrigarantilånen är ävenså förenad med en betydligt växande arbetsbörda. Det är nödvändigt att företagareföreningarna erhåller tillräckliga driftsmedel för att kunna fullgöra dessa både i betydelse och omfång växande arbetsuppgifter.

Företagareföreningarnas inkomster för täckande av administrationskostnaderna har under de senaste åren till övervägande del erhållits genom ränteinkomster på låneverksamheten. Kungl. Maj:t har nu föreslagit att räntan för

statslånet till företagareföreningarna skall höjas från nu gällande 3,5 procent till den vid lån ur statens utlåningsfonder gällande normalräntan, d. v. s. en rörlig ränta som för närvarande utgör 4,5 procent. Dessutom föreslås som bekant borttagande av den tvååriga räntefriheten som föreningarna hittills haft på tilldelade fondmedel. Jag har ingenting att erinra mot detta förslag. Jag anser det vara riktigt att staten vid utlåning till företagareföreningarna tillämpar vanligen förekommande bestämmelser. Räntehöjningen och räntefrihetens borttagande betyder emellertid en väsentlig minskning av föreningarnas inkomster. I motionen nummer 186 i denna kammare har detta inkomstbortfall angivits till 1,5 miljon kronor, varvid hänsyn tagits till en av den senaste diskontohöjningen motiverad höjning av föreningarnas utlåningsränta med 0,5 procent. Motionärerna anser att detta inkomstbortfall bör ersättas med ett ökat administrationsbidrag.

Med den personella och organisatoriska uppbyggnad som företagareföreningarna nu har, beräknas deras sammanlagda administrationskostnader för budgetåret 1960/61 till ca 3 miljoner kronor. Många föreningar arbetar emellertid med en underdimensionerad administration. Det beräknas att om dessa föreningarnas organisatoriska resurser skulle höjas till erforderlig nivå, skulle kostnaderna öka med ytterligare 0,6 miljon kronor. Härvid har ändå inte tagits hänsyn till den förstärkning av administrationen som kan motiveras av den ökning i arbetsuppgifter som föreningarna kommer att ställas inför och som jag tidigare framhållit. Det erforderliga tillskottet av administrationsmedel för en sådan utökning av arbetsvolymen kan uppskattas till ca 1 miljon kronor.

Tar man således önskvärda organisationsförstärkningar med i beräkningen, dels en förstärkning av vissa föreningars kanslier så att dessa bättre kommer att motsvara nuvarande arbetsuppgifter, dels en utbyggnad av administra-

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

tionsapparaten för att möta de krav på vidgade insatser som den verksamheten kommer att ställas inför, skulle behovet av administrationsbidrag uppgå till 4,6 miljoner kronor. Om det i statsverkspropositionen framlagda förslaget genomföres, torde föreningarnas inkomster av landstingsbidrag, konsultationsavgifter m. m. under budgetåret kunna beräknas till ca 1,1 miljon kronor. Ränteinkomsterna kommer att av ovan anförda skäl sjunka till 1,2 miljon kronor. Kungl. Maj:ts förslag till administrationsbidrag stannar vid 0,4 miljon kronor. De sammanlagda för administrationsändamål tillgängliga inkomsterna belöper sig således till 2,7 miljoner kronor. Med den omfattning föreningarnas organisation nu har betyder detta en brist i administrationsmedel på 0,3 miljon kronor. Räknar man med den önskvärda utbyggnaden blir bristen 1,9 miljon kronor.

Motionärerna anser det vara i högsta grad angeläget att företagareföreningarna tillföres mera medel än vad som föreslagits i propositionen för täckande av driftkostnaderna, så att de får möjlighet att utöva en verksamhet till gagn för den mindre företagsamheten. Vi har föreslagit att administrationsbidraget bör höjas från 0,4 till 1 miljon kronor.

Departementschefen uttalar i anslutning till den föreslagna höjningen av inlåningsräntan med 1 procent och borttagandet av räntefriheten, att han är medveten om att förslaget kommer att minska föreningarnas nettoränteinkomster. Han hänvisar emellertid till det egna kapital som föreningarna har till sitt förfogande och anser att inkomstbortfallet för administrationsändamål kan kompenseras genom utnyttjandet av dessa tillgångar. Utskottet har anslutit sig till denna synpunkt.

Föreningarnas eget kapital uppgick den 30 juni 1959 till ca 5 miljoner kronor, varav 0,4 miljon utgjordes av andelskapital, 1,7 miljon av staten tilldelat riskkapital och 2,9 miljoner fonderade medel. Då andelskapitalet i huvudsak motsvaras av föreningarnas tillgångar i inventarier m. m. och det stat-

liga riskkapitalet icke får användas för täckande av driftkostnader, återstår således föreningarnas genom besparingar uppbyggda fonder på 2,9 miljoner kronor. Beträffande dessa fondmedel kan framhållas att de byggt upp av den anledningen att föreningarna bedömt det statliga riskkapitalet som otillräckligt med hänsyn till de riskmoment som ligger i den för dem fastställda utlåningsprincipen, nämligen den principen att lånegivningen skall vara ett supplement till bankernas kreditgivning och således endast gälla toppkrediter och därmed följande topprisker.

Kommerskollegium har beräknat ifrågavarande risktagande till 5 procent av fondmedlen, vilket utgör en reduktion till hälften mot tidigare gällande bedömningar. Med hänsyn till att den statliga lånefonden kommer att uppgå till ca 90 miljoner kronor skulle denna beräkningsgrund kräva ett riskkapital på 4,5 miljoner kronor. Som tidigare framhållits utgör det av staten tillskjutna riskkapitalet endast 1,7 miljon. Föreningarnas egna åtgärder för mötande av risk-situationer är således fullt motiverade. Summan av de egna besparingarna plus det statliga riskkapitalet utgör 4,6 miljoner, vilket motsvarar ett femprocentigt riskkapital. Dessa fondmedel har naturligtvis kunnat användas för en utbyggnad av organisationen, men av rent ekonomiska skäl har föreningarna i stället för denna utbyggnad drivit en medveten sparsamhetspolitik för skapande av eget riskkapital. En sådan ekonomisk förtänksamhet hos föreningarna bör icke bestraffas utan i stället uppmuntras.

Herr talman! Med stöd av det sagda yrkar jag bifall till den av herr Boman m. fl. avgivna med b betecknade reservationen.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Efter de mycket utförliga redogörelser över akterna i detta ärende som lämnats av tre talare kan jag fatta mig kortare.

Utskottet har mycket samvetsgrant prövat denna fråga. Det har i utskottet funnits mycket goda företrädare för den

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

uppfattning som reservanterna omfattar, och deras synpunkter har alltså blivit vederbörligen beaktade vid utskottsbehandlingen. Utskottet har dock inte kunnat komma till annat resultat än att stanna för vad handelsministern har föreslagit.

Beträffande garantilånen vill jag erinra om att det till för några år sedan var relativt obetydliga belopp som anvisades. Handelsministern föreslår nu en höjning från 30 till 35 miljoner kronor. Nu yrkar centerpartiet i en reservation en höjning till 135 miljoner kronor. Folkpartiet vill inte gå så långt men vill ändå vara med på att bjuda ett högre belopp än regeringen och har stannat för 50 miljoner kronor.

Vi inom utskottsmajoriteten har inbillat oss, att de där avvägningarna är rätt godtyckliga och inte grundar sig på någon verklig beräkning av vilka summor som kan behövas för garantilånen på de villkor som under alla förhållanden måste uppställas.

Det har hänvisats till att sjustatsmarknadens tillkomst gör det nödvändigt att höja beloppet. Det är möjligt att så är fallet, men i nuvarande läge har utskottet funnit att man inte kan bedöma, om det behövs en vidgad ram för detta ändamål och i så fall hur långt man skall gå. För egen del vågar jag tro, att handelsministern bör ha alldeles särskilda förutsättningar att med hänsyn till sjustatsmarknaden bedöma vad som i detta fall är rimligt och riktigt. Det gäller också när utskottet avstyrker förslaget om att anvisa en halv miljon kronor för åtgärder i syfte att underlätta näringslivets anpassning till de ändrade marknadsförhållandena.

Det betydelsefullaste i detta ärende är väl ändå kravet om att bidraget från staten till företagareföreningarna skall höjas. Reservationen går ut på en höjning från 700 000 kronor — vilket belopp handelsministern föreslagit och utskottet accepterar — till 1 000 000 kronor, vilket i sin tur sannolikt får betecknas som en kompromiss mellan flera olika önskemål.

Det har sagts i tidigare anföranden,

att denna höjning är nödvändig, eftersom företagareföreningarnas verksamhet numera inte kan finansieras efter samma grunder som tidigare, vilket bland annat beror på förändrade villkor i fråga om räntevillkoren. Det är möjligt att det kan bli svårt för företagareföreningarna att framdeles klara sin administration och fylla sina subventionsbehov inom de gränser som här är utsatta, men för det kommande budgetåret förefaller det ändå inte vara på det sättet. Utskottet har tillgång till en förteckning över vilka ekonomiska resurser som landets samtliga länsföreningar har, och den förteckningen tyder inte på att så värst många av företagareföreningarna kommer att bli strandsatta. De har kunnat sätta undan besparingar därigenom att de inte har förbrukat ränteöverskotten under tidigare år och genom att de inte helt disponerat de subventionsmedel som de erhållit från staten. Utskottet har menat, att de undansatta medlen i första hand bör användas när det kniper som nu och att man därefter — sedan dessa statsmedel har förbrukats — kan vänta sig större förståelse för anspråk på ökade bidrag.

Det är de skäl som varit avgörande för utskottet, när utskottet har anslutit sig till handelsministerns propäer.

För övrigt har det bemärkts, att företagareföreningarnas administration under senare år rätt kraftigt utvecklats. Jag tror att det nog bör sägas ett varningens ord till de många representanter för företagareföreningarnas styrelser som tycks finnas här. Man bör försöka hålla igen även när det gäller utvecklingen i fråga om administrationen. Det är möjligt att det, som herr Söderberg sade, behövs även ekonomisk sakkunskap bland tjänstemännen liksom man har teknisk sakkunskap, men det skulle nog kunna ordnas på ett billigare sätt än genom att man bygger ut tjänstemannakåren långt utöver vad som egentligen är nödvändigt. Också det är ett skäl till att utskottet ansett, att man denna gång bör vara restriktiv och därför anslutit sig till Kungl. Maj:ts uppfattning.

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Att det inte är en sakfråga vi diskuterar utan en valfråga, det är sedan klockan halv åtta alldeles klart. Det står alltså utom varje diskussion. Klockan halv åtta i dag eller strax före har herr Hedlund i Rådombeslut, ledamot av riksdagens andra kammare, enligt uppgift centerpartiets ledare, framträtt i svensk radio, ensam, i ensamt majestät. Herr Hedlund har därvid meddelat att för den händelse han inte får 100 miljoner kronor mer än regeringen och det förkättrade högerpartiet ansett sig kunna prestera som investeringsanslag för den mindre företagsamheten, så kommer herr Hedlund att sent omsider inse, att den ståndpunkt beträffande bankernas kassareservbestämmelser, åt vilken högerpartiet och folkpartiet i fåvitsko tidigare gett uttryck, är i sak riktig och helt berättigad.

Att detta är en sakligt och formellt illa underbyggd ståndpunkt saknar jag anledning att närmare belysa i denna kammardebatt, eftersom herr Hedlund på grund av en obsolet riksdagsordning inte har möjlighet att gå i svaromål där. Men att en omdömeslöshet utan like har begåtts från den svenska radions sida har jag anledning att understryka. Det är en brist på politisk insikt, politisk takt och på förmåga att bedöma ett politiskt sammanhang, som är ägnad att väcka förvåning, minst sagt, och som är ägnad att aktualisera frågan vad vi skall göra åt Sveriges Radio, detta statliga monopolföretag, när det gäller att se till att sagda företag, som har monopol på radio och på television, iakttar vanlig ansändighet i sin upplysningsverksamhet.

Jag tvekar inte, herr talman, ett ögonblick att säga, att vi har skäl att begära en förklaring, inte från den stackars yngling som har vidarebefordrat herr Hedlunds synpunkter — till hans ursäkt åberopas att han politiskt sett närmast är en pupill — utan en förklaring från Sveriges Radios ledning och garantier

för framtiden att sådant inte upprepas. Sveriges Radios ledning har möjlighet att ge uttryck för denna sin beredvillighet att bedriva upplysningsverksamhet om riksdagsarbetet och att inte ge utrymme för propagandaframstötter på ett mycket enkelt sätt. Jag proponerar att Sveriges Radio så gör.

Vi diskuterar företagsamhetens kreditvillkor. Vi har från varandra nyanserade och olika uppfattningar. Herr Hedlund har framfört sin. Det är rimligt att Sveriges Radio bereder regeringspartiet möjlighet att framföra sin ståndpunkt i ett Dagens eko, att Sveriges Radio bereder folkpartiet möjlighet att lägga saken till rätta från dess synpunkter och att Sveriges Radio bereder högerpartiet samma möjlighet. Skulle Sveriges Radio vägra, så kan man inte underlåta att dra slutsatser, i all synnerhet som samma företag i dag under åberopande av brist på utrymme vägrat ge tid och ljud åt den debatt om den svenska atomenergiens nutid och framtid som har förts i riksdagens andra kammare under två timmar och i riksdagens första kammare under en och en halv timme. Man har vägrat bereda tid för herr Langes — jag tar det som exempel — ur många synpunkter mycket intressanta inlägg i denna för dagen och morgondagen väsentliga fråga. Men man hade tid för vår vän från Västernorrland. Det är det som är det märkliga.

Låt mig, herr talman, ha sagt detta och ha sagt det mycket bestämt och utan att ett ögonblick sväva på målet! Låt mig tillägga, att det bör finnas möjligheter för herr talmannen eller för herr talmannens kolleger att upplysa Sveriges Radio om att ännu så länge har vi inte avskaffat tvåkammerssystemet här i landet! Vi har också en första kammardebatt. Det har sagts mig att här förekommer värdefulla inlägg i debatter om olika ting, att här är samlad en stor erfarenhet och mycken sakkunskap. Jag har fått det intrycket, att den omständigheten att en person har råkat bli vald till ledamot av riksdagens första kammardebatt — om jag undantar herr Sträng och mig — innebär ett absolut hinder

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

för att vederbörande skall få göra sin röst hörd i den svenska radion eller den svenska televisionen. Herr Sträng och jag har en speciell ställning som gör att vi kan tala objektivt om dessa ting.

Får jag alltså, herr talman, vördsamt framföra den propån, att herr talman genom vederbörliga kanaler ville låta chefen för Sveriges Radio veta, att första kammaren alltså existerar och att i första kammaren alltså existerar ett antal människor, som möjligen någon gång kan ha någonting väsentligt att säga. Det är inte säkert, att det allra mest väsentliga här i livet sägs på Mynttorget. Därmed syftar jag naturligtvis inte på andra kammaren.

Till slut vill jag säga, att jag personligen i allt väsentligt delar departementschefens och utskottsmajoritetens bedömningar i den sakfråga vi nu diskuterar. Jag har desto mindre anledning att avlägsna mig från dessa bedömningar, som de ärligt talat leder till de enda förslag med realistisk bakgrund som i dag föreligger. Jag skulle helst ha velat se, att t. ex. kreditgarantiramen hade hållits på ett lägre belopp, men jag förmodar att handelsministern i det avseendet tvingats till koncessioner, som är sakligt diskutabla. Jag vill personligen tillägga, att många, som tänker som jag, kommer att rösta med utskottet och, herr talman, med regeringen. Vi skäms inte för sällskapet, och vi hoppas att regeringen inte skäms för vårt sällskap.

I detta anförande instämde herrar *Birger Andersson* (s), *Ragnar Persson* (s), *Bergman* (s), *Ewerlöf* (h), *Holmqvist* (s), *Axel Svensson* (s), *Gustaf Henry Hansson* (h) och *Damström* (s).

Herr PÅLSSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte mycket lägga mig i herr Svärds rättegång med Sveriges Radio. Den får han gärna göra upp, som han själv tycker. Om tidpunkten härför är lämplig just nu, må vara hans egen sak att bedöma. Han tror ju sig sitta inne med bedömningsmöjligheter både nu och då.

Herr Svärd hann ju med att, innan han lämnade sin ursäkt, karakterisera herr Hedlunds framställning på detta område som en omdömeslöshet och en brist på politisk insikt. Det omdömet får ju stå för herr Svärds egen räkning. Jag skulle föreställa mig att det är fler än han, som är mäktig ett omdöme utan att göra anspråk på att framföra det som mentor vare sig för första kammaren eller för riksdagen som sådan, och jag tror att det kanske hade varit lika lyckligt, om herr Svärd inte hade tagit till fullt så kraftiga brösttoner, då han skulle redovisa detta ärende. Det är ju beklagligt, att han skall nödgas gå härifrån och skämmas för sällskapet. Han tycks emellertid ha funnit ett gott sällskap och det är väl då bara att gratulera till att han har hittat rätt i denna labyrint.

Vad sedan gäller sättet för framförandet skall jag inte heller yttra mig om den saken. Redan morgontidningarna redovisade ju centerpartiets inställning på denna punkt som här har påtalats av herr Svärd. Jag vet sannerligen inte om den är så förfärligt mycket att förfasa sig över. Man behöver ju bara gå tillbaka till år 1956, då detta extra anslag på 30 miljoner kronor beviljades. Om man också tar hänsyn till det ändrade penningvärdet, är väl proportionen mellan 135 miljoner och föreslagna 35 miljoner inte så mycket mer egendomlig än 30 miljoner var i förhållande till vad då fanns anvisat.

Jag skall för min del inte föra detta resonemang längre. Herr Hedlund brukar ju kunna svara för sig själv, om han får tillfälle till det. Det hade ju varit tänkbart, att herr Svärd genom sina egna kanaler hade kunnat framföra sin anmärkning i andra kammaren, och då hade vederbörande haft möjligheter till bemötande. Men herr Svärd drar sig inte för att stiga upp i en kammare, där han kan ge ett hugg i ryggen utan att vederbörande har möjlighet att själv försvara sig. Skammen för sällskapet utvecklas kanske till att bli ömsesidig. Till vad nytta det är för herr Svärds strävan och intentioner får väl framtiden utvisa.

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

Under detta anförande hade herr talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr SVÄRD (h) kort genmäle:

Herr talman! Ingen kan mer än jag beklaga — vilket jag har tidigare framhållit — att det inte finns någon möjlighet för mig att här i riksdagen diskutera herr Hedlunds ståndpunkt direkt med herr Hedlund. Men jag skall gärna diskutera frågan i alla dess detaljer med herr Pålsson.

Jag har inte något som helst skäl att ändra min uppfattning, att en höjning av lånegarantiramen för hantverks- och industriföretag från 35 miljoner till 135 miljoner är och förblir en manifestation utan sakligt underlag. Detta i all synnerhet som såväl herr Pålsson som jag vet, att vi är nödsakade hålla tillbaka en utlåningsökning, om vi inte vill ha till stånd en verklig olycka i landet med en serie ingripanden på samhällslivets olika områden som följd.

Herr Pålsson må förlåta mig, att jag inte kan finna det förhållandet, att ett företag är litet i och för sig gör det speciellt ägnat att erhålla en prioriterad ställning. Nu var emellertid inte denna sak huvudfrågan för mig, och mitt huvudangrepp har, herr talman, inte riktat sig mot en ledamot av riksdagens andra kammare, som ensam har — utan att ge någon annan tillfälle att delta i debatten — yttrat sig för hela svenska folket. Min invändning har riktat sig mot Aktiebolaget Sveriges Radio och den brist på omdöme — jag upprepar och understryker det ännu en gång — som aktiebolaget på detta sätt givit uttryck åt. Jag hoppas att herr Pålsson både förstår och respekterar min ståndpunkt.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! De av kammarens ledamöter som var i tillfälle att avlyssna den debatt, som ägde rum här i kammaren strax före middagspausen, är säkert medvetna om att det är ganska sällan som herr Svärd och jag befinner oss på samma linje och delar varand-

ras meningar, men jag måste säga att när herr Svärd här påpekar det anmärkningsvärda i det förslag, som framlagts från centerpartihåll — och nu inte i andra kammaren utan i Sveriges radio — såsom ett villkor för ett eventuellt stöd av en ståndpunkt som centerpartiet intagit i förhållande till lagen om bankernas kassareserver, tycker jag att det är helt i sin ordning. Jag måste säga att jag för min del i likhet med flera av de av kammarens ledamöter, som fann sig föranlåtna att instämma i herr Svärds uttalande, också har anledning att göra det. Jag vill förbigå vad herr Svärd säger beträffande Aktiebolaget Sveriges Radio — jag skall inte ta upp den debatten i detta sammanhang.

Det är emellertid en hel del ting som är anmärkningsvärda när det gäller behandlingen av denna fråga. Det förhåller sig ju — som redan framkommit av den debatt som förts — på det sättet att Kungl. Maj:t lagt fram ett förslag, som tillstyrkts av utskottets majoritet, om en vidgning av låneramen på detta område från 30 till 35 miljoner kronor. Inte något år har hittills över huvud taget mer än högst 25 miljoner kronor utgått i kreditgarantier för denna verksamhet. Det är möjligt att vi under innevarande budgetår, då låneramen sålunda är 30 miljoner kronor, nalkas det strecket, men det är inte sannolikt att vi nästa år kommer att gå mycket därutöver så länge verksamheten bedrivs på det sätt som för närvarande sker och prövningen av kreditansökningarna äger rum efter de grunder som för närvarande tillämpas. Vi bör komma ihåg att i det förslag till en ökning av kreditramen, som nu lägges fram av reservanter från centerpartiets sida och även av reservanter från folkpartiets sida — men då med ett mera blygsamt yrkande på 50 miljoner kronor — ifrågasättes inte att riktlinjerna för denna verksamhet skall ändras. Under sådana omständigheter har jag mycket svårt att förstå, att det över huvud taget kan finnas någon som helst möjlighet att på denna väg till de mindre företagen och

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

de små industrierna utställa garantier till de belopp, som i de reservationsvis framförda yrkandena här angivits. Det är därför jag tror att herr Svärd också har rätt, när han betecknar dessa förslag närmast såsom valflask. Det är inte, herr talman, i detta sammanhang ett alltför starkt ord.

Jag vill också erinra om att det ju inte endast är dessa medel som står de mindre företagen till buds för att hjälpa dem i finansieringen av deras verksamhet och deras utvidgningar. Den omläggning, som föreslås för hela denna verksamhet och som här berörts i den föregående debatten, medför ju en väsentlig utökning av de för företagareföreningarnas egen låneverksamhet tillgängliga medlen. Jag kan säga att under nästkommande budgetår kommer för den verksamhet, som företagareföreningarna själva bedriver, att finnas tillgängliga 10 miljoner kronor mer än som under något av de två senaste budgetåren utgått för ändamålet. Även detta måste man ta i betraktande, och under sådana omständigheter är det nog anledning att väcka förvåning och förstämning att en allmän uppslutning inte kunnat ske kring den ståndpunkt, som utskottets majoritet i det hänseendet intagit.

Slutligen, herr talman, endast några ord beträffande administrationsbidraget. Jag vill bara understryka att jag lika väl som de femton av utskottets ledamöter, som står bakom den reservation som innebär att anslaget skulle ökas med ytterligare 300 000 kronor jämfört med det av Kungl. Maj:t föreslagna, av utskottet tillstyrkta beloppet av 400 000 kronor, anser att det är en mycket gagnelig verksamhet som dessa föreningar bedriver. Jag vill inte heller bestrida, att föreningarna understundom kan ha önskemål, som överstigit för dem tillgängliga resurser, om att anställa nya konsulenter eller vidga verksamheten. Men här liksom på många andra områden är det väl skäl i att gå en smula försiktigt fram. Utskottsmajoritetens talesman gjorde sig till tolk för den uppfattningen, och jag vill gärna understryka

den. Man bör dock komma ihåg att på några få år har föreningarnas administrationskostnader stigit från cirka 2 miljoner till 3 miljoner kronor, och under det kommande budgetåret kommer ytterligare medel att finnas tillgängliga härför. Alla de beräkningar som företagits visar, att det finns medel tillgängliga för att möta de utgifter, som rimligen kan väntas på detta område. Under sådana omständigheter, herr talman, vill jag starkt betvivla, att dessa ytterligare 300 000 kronor verkligen kommer att behöva gå ut, även om riksdagen skulle bifalla reservanternas yrkande på den punkten. Under sådana förhållanden kan man också ifrågasätta klokheten av att uppföra ett anslag i budgeten, som är större än vad all sannolikhet talar för kommer att erfordras för ifrågavarande verksamhet.

Jag har bara velat göra dessa understrykanden, och jag vill än en gång säga, att de yrkanden som gjorts om en ökning av kreditramen från av utskottsmajoriteten förordade 35 till 135 resp. 50 miljoner inte har någon realistisk bakgrund.

Jag lyssnade också ett ögonblick till herr Pålsson i hans replikskifte med herr Svärd. Han framhöll, att vad han föreslog inte var anmärkningsvärdare än att man 1956 bestämde sig för att utöka medlen till företagareföreningarna med 30 miljoner kronor. Men herr Pålsson vet ju, att det var någonting annat man gjorde den gången än det som här i reservationerna föreslås. Det var då fråga om att ställa ett anslag till företagareföreningarnas förfogande, ett anslag som ingalunda behövde utgå under ett enda budgetår och som heller inte, ärade kammarledamöter, disponerats under just det budgetår, då det anslogs, utan som använts för en lång följd av år därefter. Men vad som här föreslås, och vad herr Hedlund i radion talade för, är att utöka ramen för kreditgarantierna från de föreslagna 35 miljonerna till 135 miljoner, och det beloppet står inte till förfogande ett annat budgetår, utan måste bli föremål för ett nytt beslut av riksdagen.

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

Det är sålunda inte alls någon verklig parallell mellan det beslut, herr Pålsson, som togs hösten 1956 och den ståndpunkt som centerpartireservanterna här företrätt i utskottet.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Det har här tidigare understrukits, att frågan om ramen för de statliga industrigarantilånen får ses mot bakgrunden av sjustatsavtalet. Beträffande garantilåneramen har vi från folkpartihåll i samband med behandling av propositionen om sjustatsavtalet uttalat, att de statliga industrigarantilånens omfattning bör anpassas till de behov av kreditgivning åt de mindre och medelstora företagen, som dessas anpassning och omställning till den vidgade marknadens ökade konkurrens — men även till dess ökade möjligheter — medför. Jag vill uttala förhoppningen om att departementschefen beaktar det önskemålet och tar hänsyn till det uppstående aktuella behovet.

Vad dagens fråga beträffar, har folkpartisterna i statsutskottet reserverat sig för en höjning av garantilåneramen med 15 miljoner kronor utöver regeringsförslaget. Här har nu påpekats av herr Söderberg — det står för övrigt att läsa i statsutskottets yttrande — att vad regeringen föreslår är vad företagareföreningarnas förtroenderåd har begärt. Statsrådet och utskottet menar alltså att man har uppfyllt allan rättfärdighet.

Jag vill erinra om att denna förtroenderådets framställning ju skedde innan ännu EFTA-avtalet var klart. Jag vet inte hur långt före propositionsskrivningen en sådan här framställning görs, men jag skulle förmoda att det skedde i varje fall innan avtalet var klart, även om det skedde i skuggan av detta avtal. Troligen var det i föl somras som framställningen gjordes.

Situationen är nu en helt annan än i föl somras, en helt annan än innan EFTA-avtalet var klart, och nu föreslår alltså regeringen och statsutskottet, att de 30 miljoner, som årets låneram upptar, skall utökas med 5 miljoner kronor.

I samma ögonblick som vårt näringsliv tar steget utanför den nationella gränsen på ett sätt, som icke har skett tidigare, då marknaden nära tiodubblas, tror man alltså att detta är ett belopp som räcker.

Det är *möjligt* att så är fallet, det vet vi ingenting om, men det är *sannolikt* att betydligt större lånebelopp än dessa 35 miljoner kommer att krävas. Skulle det inte behövas en höjning på mer än 5 miljoner, och skulle alltså de 35 miljonerna räcka, är ju ingen skada skedd. Då är det tillräckligt med vad den nu föreslagna låneramen medger. Skulle det däremot visa sig, att ramen är för liten, tycker jag det vore synd att ställa mindre och medelstora företagare i den situationen.

Detta är skälet till den reservation, som folkpartisterna avgivit på denna punkt. Vi menar att mot bakgrunden av vad som skett, sedan detta äskande började förberedas, är det motiverat med en ökning med 15 miljoner kronor, som ett lämpligt komplement till alla de vackra uttalanden, som gjorts i samband med behandlingen av EFTA-konventionen.

Jag har mig bekant att av de 30 miljoner kronor, som låneramen för i år upptar, har 3 miljoner anvisats till turistnäringen, varför återstår 27 miljoner. Vidare är i dag ytterligare 19 miljoner utnyttjade och under behandling ligger 8 miljoner. Detta innebär att det finns stor sannolikhet för att dessa 30 miljoner kronor i sin helhet kommer att gå åt innevarande år. Jag tror då att de 5 miljoner som återstår till de 35, är i knappaste laget för nästa år.

Däremot är det helt klart att intet har inträffat som motiverar en höjning med 100 miljoner, som centerpartiet har föreslagit. Jag vill beträffande herr Svärds yttrande om den saken säga, att jag anser att han i huvudsak har rätt när han betecknar detta som ett klart överbud. Så oerhört snabbt kan inte mindre och medelstora företag expandera att hela detta belopp kan bli erforderligt.

Jag tror att det skulle vara till stor skada om de mindre och medelstora fö-

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

retag, som begagnar sig av dessa garantilån, i detta ögonblick, när man tar steget över till en ny stor marknad, skulle komma i efterhand. Det är emot detta vi har ansett att man bör gardera sig genom att öka låneramen med 15 miljoner kronor som en ren beredskapsåtgärd.

Jag ber, herr talman, att med hänvisning till vad jag har sagt få yrka bifall till reservation a 2.

Herr SÖDERBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Lundström, att företagareföreningarnas förtroenderåd så sent som i januari månad i år tittade på den proposition som statsrådet lagt fram och då för sin del inte fann någon anledning att göra några erinringar emot det förslag om 35 miljoner kronor, som han hade kommit med.

Jag vill också i detta sammanhang säga, att föreningarna inte enbart har som sin uppgift att placera ut garantilån, utan de försöker också att på sedvanliga vägar få medel från bankerna. De hjälper företagen genom olika slags utredningar och lyckas också i mycket hög grad att ordna lån genom bankerna utan att behöva tillgripa direkt långivning från föreningarnas sida.

Jag skall också be att få passa på tillfället att säga ett par ord till utskottets talesman, herr Gillström, och till statsrådet Lange med anledning av de varningens ord de uttalade till föreningarna angående utökningen av organisationen. Kammaren kanske fick den uppfattningen, att företagareföreningarnas styrelse bara försöker öka ut organisationen i det oändliga, men detta visar en brist på vetskap om hur föreningarna i stort sett arbetar. De flesta av våra föreningar har oftast en enda tjänsteman, i regel en tekniker, och denne har till sitt förfogande ett skrivbiträde. Det är den organisation som de flesta föreningar har. Vissa norrlandsföreningar och bohuslänsföreningar har en något större administration, beroende på att det är gamla föreningar som kommit till

under arbetslöshetstider och därför haft helt andra problem att brottas med.

Men det är väl ändå ingen som tror att man kan fortsätta på detta sätt och ändå verkligen hålla en ordentlig kontroll över verksamheten och se till att undvika förluster på garantilån och annat. Här behövs en utökning av organisationen, framför allt så att de olika föreningarna får tillgång till ekonomisk sakkunskap.

Herr PÄLSSON (cp):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att få tillfälle att replikera herr Svärd. Han vidhöll med stor emfas de beskyllningar han riktade emot herr Hedlund och emot Sveriges Radio. Jag har tidigare sagt, att trätan med radion lägger jag mig inte i. Han använde uttrycket, att herr Hedlund gjort sitt uttalande utan att lämna andra partiledare tillfälle att delta i debatten. Jag vill erinra om att det knappast har varit någon debatt alls. Det brukar det ju inte vara i ett radioeko. Om jag inte får helt vilse brukar radioekon kommentera aktuella händelser, och herr Hedlunds och centerpartiets synpunkter på den aktuella frågan refererades i dagens morgontidningar. Jag förmodar att den omständigheten gjorde frågan aktuell för radioekot.

Jag tror vidare att det har förekommit tillfällen, även om jag inte kan ange datum när det har hänt, då andra partiledare uppträtt i radioekot och herr Hedlund inte har deltagit. Detta är en sak som jag överlåter åt herr Svärd att reda ut tillsammans med Sveriges Radio. Jag tror emellertid att proportionerna blir ganska måttliga om man försöker se på saken i en lugnare stämning. Det har säkert hänt samma sak tidigare utan att det har föranlett herr Svärd att uppträda som domare.

Vad beträffar de 135 miljonerna i kreditgaranti fick jag en liten påminnelse av handelsministern. Den var kanske behövlig — vad vet jag om det? Det är riktigt att det föreligger en skillnad mellan en kreditgaranti och ett anslag, men i ett avseende är de lika; i den mån de

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

inte utnyttjas helt förbrukas de inte heller. Skillnaden är väl här den, att då det gäller en kreditgaranti vill man lämna möjligheten öppen för lån inom en viss ram, men om möjligheten skall bibehållas får beslutet förnyas varje år, då däremot ett lämnat engångsanslag står till förfogande intill dess anslaget förbrukats.

Jag skall för min del inte längre ta tiden i anspråk. Jag menar att syftet med denna kreditgaranti på 135 miljoner kronor är att den skall finnas till om den behövs. Behövs den inte, utan vår småindustri och vårt hantverk klarar sig den hjälpen förutan — ja, då tas den inte i bruk. Men jag, och jag skulle tro även mina medreservanter, har den uppfattningen att det är rätt angeläget att förfoga över dessa möjligheter nu, när läget är sådant att vår industri får lov att söka sig ut på en större och besvärligare marknad.

Till sist vill jag säga ytterligare ett ord till herr Svärd. Han lämnade ju för en liten stund sedan regeringen sin tro och huldhet. Det verkade som om det var en ny och tydligen rätt långt avancerad koalition på väg. Då är det väl närmast anledning till att gratulera! Jag är litet osäker på om gratulationen upptas gynnsamt på bägge sidor, men jag vill i alla händelser lämna den till herr Svärd.

Herr SVÄRD (h) kort genmäle:

Herr talman! Vad som skulle kunna tänkas skilja, herr Pålsson, en ny koalition från en gammal koalition är att den nya koalitionen gäller frågor, där parterna är sakligt överens, medan den koalition som herr Pålsson röstade för under en serie av år gällde frågor, där parterna var sakligt sett oense. Det karaktäriserar kanske vår inställning till de politiska problemen.

Låt mig så bara rätta ett misstag. Jag har inte alls försökt att uppträda som domare när det gäller AB Sveriges Radio; jag har uppträtt som åklagare och i den egenskapen fört en parts talan. Vem som kan tjänstgöra som domare

vet jag ingenting om. Jag har mina dubier om att herr Pålsson och hans vänner kan göra det.

Jag vet också numera, att initiativet till dagens egenartade inslag i den offentliga debatten har kommit från Sveriges Radios sida. Det skärper mina anklagelser. Om herr Hedlund har jag bara att säga, att såvitt jag är riktigt underrättad har herr Hedlund inte begagnat riksdagens andra kammare för att framföra sina synpunkter, vilket skulle ha varit rimligt. Han har på förfrågan föredragit Sveriges Radio.

Jag frågar mig också, vilket sammanhang som föreligger mellan kassareservbestämmelser och en lånegarantiram, om vilken herr Pålsson nu säger att »om den inte behövs, så behövs den inte». Det är ett genialt konstaterande! Men vad det här gäller är utrymmet för reell upplåning, ty dessa människor behöver inte garanti utan pengar. På vilket sätt vill herr Pålsson öka detta utrymme?

Det finns ett sätt, herr Pålsson, som jag inte rekommenderar men som möjligen ligger herr Pålsson rätt nära. Ju större det underskott blir, som herr Pålsson kommer fram till i driftbudgeten, desto mera pengar blir det att låna för små och stora företag i det svenska banksystemet. Är det den vägen centerpartiet tänker att gå, vägen så att säga via en underbalanserad driftbudget? Jag skall med respekt för herr statsrådet och chefen för finansdepartementet inte tala om en underbalanserad totalbudget, ty då vet jag nog vad som händer!

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av herr Söderbergs upplysning, att förtroenderådet så sent som i januari granskade regeringens proposition i frågan, vill jag erinra om att den svenska ratificeringen av EFTA-avtalet skedde den 30 mars och att man först efter åtskillig tid fram i april över huvud taget fick klart för sig, att detta avtal skulle komma att genomföras. Först då blev näm-

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

ligen ratificeringen klar i en del andra stater.

Vad herr Söderberg har anfört anser jag därför inte på något sätt ändrar det resonemang, som ligger bakom den vid utlåntag fogade reservation, till vilken jag har yrkat bifall.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag vill bara i största korthet understryka, att det föreligger en avgörande skillnad mellan att öka ett anslag och att öka en ram för kreditgivning. Ökar man ett anslag, såsom skedde år 1956, så innebär det att pengarna, därest de inte tas i anspråk under budgetåret, står till förfogande i fortsättningen. Något motsvarande gäller inte beträffande en ökning av en kreditgarantiram. Där krävs det ett nytt beslut, som anger vilket belopp som det i fortsättningen skall ställas borgen för.

Jag skulle ha haft en viss förståelse för centerpartiets inställning, om man velat ta denna konsekvens och begära en kraftig ökning av de medel, som kan ställas till företagareföreningarnas förfogande för utlåning, men jag tror inte man kan göra gällande att det finns någon verklig avsikt — annat än rent röstfiske — bakom förslaget att höja kreditgarantiramen på det sätt som i reservationen föreslagits.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av därunder förekomna yrkanden propositioner komme att framställas först särskilt rörande varje moment av utskottets i den nu ifrågavarande punkten gjorda hemställan samt därefter särskilt angående utskottets motivering.

På särskilda propositioner bifölls vad utskottet i mom. I och II hemställt.

I fråga om mom. III, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Pålsson*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid punkten avgivna, med a 1 betecknade reservationen; samt

3:o), av herr *Lundström*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i reservationen a 2 av herr Boman m. fl.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Pålsson* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Lundströms* yrkande.

Herr *Pålsson* äskade emellertid votering även om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 10 punkten 48 mom. III antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Boman m. fl. vid punkten avgivna, med a 2 betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av reservationen a 1 av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Pålsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering

medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 44;
Nej — 25.

Därjämte hade 65 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 48 mom. III, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Boman m. fl. vid punkten avgivna, med a 2 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lundström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 84;
Nej — 50.

Härefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. IV hemställt.

Därpå gjorde herr talmannen enligt de med avseende å mom. V förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid punkten avgivna, med b betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepåt propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Pålsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter gi-

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

ven varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 48 mom. V, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Boman m. fl. vid punkten avgivna, med b betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Pålsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 64;
Nej — 65.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls sedermera vad utskottet i mom. VI hemställt.

Vidare gjordes i enlighet med de rörande mom. VII framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid punkten avgivna, med c betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Härefter gjordes enligt de beträffande mom. VIII förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid punkten avgivna, med d betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Avlöningsanslaget till sjöfartsstyrelsen

På särskilda propositioner bifölls därpå vad utskottet i mom. IX och X hemställt.

Vidkommande motiveringen, anförde nu herr talmannen, komme propositioner att framställas särskilt angående envar av de delar av utskottets motivering, vilka blivit föremål för ändringsyrkanden.

Beträffande utskottets i första stycket å sid. 51 i det tryckta utlåtandet gjorda yttrande, fortsatta herr talmannen, hade yrkats dels att ifrågavarande yttrande skulle godkännas, dels ock att kammaren skulle godkänna utskottets yttrande med det tillägg, som föreslagits i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid punkten avgivna, med e betecknade reservationen.

Vid sedermera enligt dessa båda yrkanden gjorda propositioner godkändes utskottets yttrande i nu förevarande del.

I vad gällde utskottets yttrande i sista meningen i det stycke å sid. 53 i det tryckta utlåtandet, som började med orden »I fråga» och slutade med »än ränteutgifter», yttrade vidare herr talmannen, hade yrkats dels att ifrågavarande mening skulle godkännas, dels ock att kammaren skulle godkänna det förslag till lydelse av nämnda mening, som förordats i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid punkten avgivna, med f betecknade reservationen.

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på godkännande av utskottets yttrande vara med övervägande ja besvarad.

Rörande utskottets yttrande i sista meningen i det stycke å sid. 53 i det tryckta utlåtandet, som började med orden »Vad härefter» och slutade med »väl tillgodosett», anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels att förevarande mening skulle godkännas, dels ock att denna mening skulle utgå, i enlighet med vad som föreslagits i reservationen g, av herr Ivar Johansson m. fl.

Slutligen gjordes propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på godkännande av utskottets yttrande vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 49—52

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 53**Avlöningsanslaget till sjöfartsstyrelsen**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 4 januari 1960 förordade ändringar i personalförteckningen för sjöfartsstyrelsen, dels ock godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för sjöfartsstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61, dels ock till Sjöfartsstyrelsen: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 4 893 200 kronor.

I de likalydande motionerna I: 383, av herr Hagberg, och II: 339, av herr Nordgren m. fl., hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte dels godkänna i motionerna förordad avlöningsstat för sjöfartsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1960/61, dels till Sjöfartsstyrelsen: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 4 859 360 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt,

att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 383 och II: 339, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för sjöfartsstyrelsen, som angivits i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 4 januari 1960;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för sjöfartsstyrelsen att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61;

Ang. indragning av Havstenssunds och Käringsöns lotsplatser

c) till Sjöfartsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 4 893 200 kronor.

Reservation hade anförts av herrar Svård, Skoglund i Doverstorp, Staxäng och Heckscher, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under b och c hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 383 och II: 339, såvitt nu vore i fråga,

b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för sjöfartsstyrelsen att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1960/61;

c) till Sjöfartsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 4 859 400 kronor.

Herr SVÅRD (h):

Herr talman! I avvaktan på en allmän översyn av sjöfartsverkets organisation vill jag inte vara med om att anställa tvenne nya tjänstemän. Andra vill det, men eftersom jag inte vill det tillåter jag mig helt kort att yrka bifall till reservationen.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Med hänsyn till de uppgifter som förelegat i utskottet beträffande arbetsbelastningen inom sjöfartsstyrelsen har utskottet ansett sig böra biträda förslaget om inrättande av ifrågavarande två tjänster.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av ett godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 54

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 55

Ang. indragning av Havstenssunds och Käringsöns lotsplatser

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 4 januari 1960 förordade ändringar i personalförteckningen för lots- och fyrstaten, dels lämna begärt bemyndigande åt Kungl. Maj:t att i mån av behov överföra ledigbliven ordinarie personal vid lots- och fyrstaten på övergångsstat och i övrigt vidtaga de övergångsanordningar som kunde bli erforderliga i anledning av redovisade rationaliseringsåtgärder, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för lots- och fyrstaten, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61, dels ock till Lots- och fyrstaten: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 23 374 800 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bland annat, att Havstenssunds och Käringsöns lotsplatser i Bohuslän från och med nästa budgetår skulle indragas.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar Magnusson och Dahl (I: 111) och den andra inom andra kammaren av herr Johansson i Torp (II: 117), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, dels att, i enlighet med vad sjöfartsstyrelsen föreslagit, ej indraga Käringsöns lotsplats, vartill ståndpunkt borde tagas först i anslutning till övervägandena om fortsatt automatisering av fyrväsendet, och sålunda avslå vad departementschefen i detta stycke yrkat, dels att med indragning av Havstenssunds lotsplats skulle anstå tills utredning verkställts och förslag framlagts att på annat sätt betryggande åtgärder vidtagits, så att de för befolkningen livsviktiga uppgifter, som ombesörjdes av

Ang. indragning av Havstenssunds och Käringsöns lotsplatser

lotsplatsens personal, bleve i full utsträckning tillgodosedda.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt,

att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 111 och II: 117,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för lots- och fyrstaten, som angivits i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 4 januari 1960;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att i mån av behov överföra ledigbliven ordinarie personal vid lots- och fyrstaten på övergångsstat och att i övrigt vidtaga de övergångsanordningar som kunde bli erforderliga i anledning av redovisade rationaliseringsåtgärder inom lots- och fyrstaten;

c) godkänna under punkten införd avlöningsstat för lots- och fyrstaten, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61;

d) till Lots- och fyrstaten: Avlöning-
ar för budgetåret 1960/61 anvisa ett
förslagsanslag av 23 374 800 kronor.

Herr MAGNUSSON (s):

Herr talman! Vid denna punkt har utskottet bl. a. haft att behandla de indragningar av lotsstationer som föreslagits av departementschefen. Förslaget har föranlett mig och herr Dahl att i en motion hemställa, att riksdagen måtte besluta att i enlighet med vad sjöfartsstyrelsen föreslagit ej indraga Käringsöns lotsplats, vartill ståndpunkt bör tagas först i anslutning till övervägandena om fortsatt automatisering av fyrväsendet, och sålunda avslå vad departementschefen i detta stycke yrkat, dels att med indragning av Havstenssunds lotsplats må anstå tills utredning verkställts och förslag framlagts att på annat sätt betryggande åtgärder vidtagits, så att de för befolkningen livsviktiga uppgifter, som ombesörjs av lotsplatsens fyrapersonal, blir i full utsträckning tillgodosedda.

Utskottet har på denna punkt inte kunnat bifalla motionen, och vi är medvetna om att det inte tjänar så mycket till att mot ett enhälligt utskott yrka bifall till motionen. Vi kommer därför inte att göra det, men vi vill ändå framföra en del synpunkter för att visa varför vi är så angelägna om att dessa för befolkningen livsviktiga uppgifter skall tillgodoses även i fortsättningen.

Det är ju så att lotsarna vid sidan om sitt egentliga uppdrag att lotsa båtar även har varit befolkningen till god nytta i många avseenden. Vad jag särskilt ville peka på är sjöräddningen. Lotsstationerna är ju alltid bemannade, och vid hårt väder ökas bemanningen. Därför har man bra uppsikt över sjön, och inträffar en olycka kan lotsbåten på några minuter komma nödställda till hjälp. Längs den bohuslänska kusten har ju pågått farledsarbeten, som gjort att båtarna kan gå i skyddade vatten, men dessa farledsarbeten är ännu inte slutförda. Vi har en sträcka kvar, nämligen den s. k. Isvikskanalen. Utanför ligger den fruktade »Tjurpannan», och invid den finns Havstenssunds lotsplats; jag skulle tro att den har tillkommit närmast med anledning av att »Tjurpannan» är så farlig för de sjöfarande.

Denna lotsplats skall nu indragas. Vi är medvetna om att själva lotsningen av båtar kommer att ombesörjas från andra lotsplatser, men kvar står kravet på sjöräddningsmöjligheter. Därmed har statsutskottet sagt, att det torde ankomma på sjöfartsstyrelsen att tillse att säkerhetsintresset blir tillgodosett. Jag vill särskilt starkt understryka att sjöfartsstyrelsen i detta fall bör se till att erforderliga åtgärder vidtages. Motionärerna önskar för sin del att lotsstationen med dess utrustning finge finnas kvar och att bemanning av lotsplatsen kunde ske, särskilt vid hårt väder och framför allt under den tid då höstfisket pågår. Kan detta ske så tror jag att ortsbefolkningen skulle få sin oro stillad.

Det har påpekats att en sjöräddningskryssare är stationerad på Ramsö fem distansminuter nordväst om Havstenssund. Enligt uppgift kan denna sjörädd-

Ang. statsbidrag till utbyggnad av Visby hamn

ningskryssare inte komma ut till »Tjurrpannan» på kortare tid än en timme. När det gäller sjöräddning är, såsom alla förstår, den tiden alltför lång. Som en jämförelse kan nämnas att lotsbåtarna från Havstenssund kunnat vara ute vid olycksplatsen på 4 eller 5 minuter.

Jag vill som sagt understryka att det är viktigt att dessa önskemål tillgodoses. Jag har emellertid inget yrkande.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tror att man kan bekräfta den framställning som herr Magnusson nu lämnat beträffande förhållandena utefter den kuststräcka, som här är berörd, och om den verksamhet som lotsverket frivilligt åtagit sig till förmån för befolkningen där. Jag vill emellertid påpeka att de åtagandena ingalunda hör till lotsverkets egentliga åligganden, och jag vill betona att man ju inte kan låta en lotsstation ligga kvar bara för att upprätthålla den verksamheten. Eftersom herr Magnusson inte framställde något yrkande finns det emellertid inte anledning att ytterligare gå in på den sidan av saken.

Jag ber endast att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr DAHL (s):

Herr talman! Det förhåller sig självklart så, som herr Gillström nu sade, att det inte hör till lotspersonalens verksamhetssuppgifter att utföra sjöräddningsarbete. Men nu har den praxis utvecklats på denna del av kusten, att lotsarna vid hårt väder har gått upp i utkiken och även på annat sätt hjälpt till med sjöräddningsarbetet. Även om det inte precis legat inom deras räjong kan man i alla fall säga att lotsarna här har skött den uppgiften till befolkningens bästa. När nu ifrågavarande lotspersonal skall dragas in är det självklart att de människor, som bor här och som tidigare litat till att lotsarna ryckt in vid hårt väder vid behov av sjöräddning, känner sig oroliga. Jag anser därför att den motion som här föreligger

är berättigad såsom ett uttryck för befolkningens uppfattning.

Jag har inte heller något annat yrkande än bifall till utskottets förslag, men jag hoppas att både sjöfartsstyrelsen, som utskottet här åberopar, och Kungl. Maj:t kommer att ta hänsyn till de förhållanden som tidigare rått därnere, så att befolkningen i dessa trakter på ett eller annat sätt får den hjälp, som den är i behov av.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 56—72

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 73**Ang. statsbidrag till utbyggnad av Visby hamn**

I denna punkt hade utskottet i enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hemställt,

a) att riksdagen måtte till Bidrag till handelshamnar och farleder för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 100 kronor;

b) att motionerna I: 388 och II: 480 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I de likalydande motionerna I: 388, av herr *Georg Pettersson* och herr *Nils Theodor Larsson*, samt II: 480, av herr *Svensson* i Stenkyrka m. fl., hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av förevarande anslag måtte medgiva, att statsbidrag till utbyggnad av Visby hamn finge utgå med belopp motsvarande hela kostnaden i enlighet med vad som anförts i motionerna.

Herr PETTERSSON, GEORG, (s):

Herr talman! Frågan om de reguljära förbindelserna mellan Gotland och fastlandet har varit föremål för utredning ända sedan år 1945. Utredningarna har föranletts av det otillfredsställande båtmaterial, ett båtmaterial som inte motsvarar tidens krav, och de alltför höga fraktkostnaderna.

Ang. statsbidrag till utbyggnad av Visby hamn

I fraktkostnaderna måste ju också inräknas hamnavgifterna, och man bör därvid hålla i minnet att fastlandshamnen för den reguljära gotlandstrafiken motsvarar en järnvägs- och busstation, och att de som befraktar just den stationen inte svarar för kostnaderna för den anläggningen, utan dessa slås ut över hela trafiken.

För att kunna få fram tillfredsställande båttyper och få till stånd den nödvändiga rationaliseringen måste det ske en utbyggnad av Visby hamn. Detta uppmärksammades också av 1944 års hamnutredning, som framlade förslag i det avseendet. Kostnaden för utbyggnaden, som skulle uppdelas i tre olika etapper, är betydande. Man behöver emellertid endast utföra den första etappen för det fartygsmaterial som är erforderligt.

Om man är medveten om att fraktkostnaderna för den reguljära trafiken under ett år mellan Gotland och fastlandet ligger mer än 1 miljon kronor högre än vad de gör för motsvarande fraktavstånd på fastlandet, när man har lagt in två snitt i det, förstår man vilken belastning detta utgör för det gotländska näringslivet. 1945 års gotlandsutredning kom fram till att merkostnaden var 18 kronor per ton. Man kanske kan ta detta som en bakgrund till den besvärliga befolkningsituation som Gotland befinner sig i. Från Gotland flyttar varje år en stor mängd människor. Jag kan nämna att under årets tre första månader har med det stöd som lämnas över länsarbetsnämnden försvunnit 250 arbetare. Om man lägger till det tal, som man brukar göra för att få fram hur pass många som berörs, blir alltså situationen betydligt allvarligare.

För att i någon mån kunna motverka avflyttningen, som tenderar att gå allt snabbare — om vi kommer ned till ett alltför lågt befolkningstal på Gotland, kommer det att medföra betydande kostnader för fastlandet, ty vi kan inte avfolka Gotland helt, efter vad jag kan förstå — erfordras att man får bättre reguljära förbindelser och att man får dessa reguljära förbindelser till en kost-

nad som inte överstiger de kostnader man har på fastlandet på motsvarande fraktavstånd.

I syfte att söka nedbringa kostnaderna har jag tillsammans med några kamrater i riksdagen väckt en motion, vari vi hemställt att statsbidrag till utbyggnad av Visby hamn skulle utgå med ett belopp motsvarande hela kostnaden för utbyggnaden av första etappen. Sjöfartsstyrelsen har föreslagit att statsbidraget för Visby hamn måtte utgå med 90 procent av kostnaden. Sjöfartsstyrelsen finner skäl föreligga att frångå de eljest gällande statsbidragsbestämmelserna.

Utskottet har avstyrkt motionen, men det finns i utskottets motivering vissa utfästelser för en framtida välvillig behandling av detta ärende. Utskottet säger att vad beträffar Visbyfallet »torde vissa skäl kunna anföras för att frångå de fastställda bidragsreglerna — sådana skäl har sjöfartsstyrelsen ansett föreligga». Utskottet säger vidare att hamnbyggnadsprojektet har ett visst samband med de förslag som den s. k. lokala gotlandskommittén kan komma att framlägga och att det därför torde få ankomma på Kungl. Maj:t att då underlag för en slutlig bedömning av bidragsfrågan föreligger framlägga de förslag som kan anses motiverade. Denna s. k. lokala gotlandskommitté har tillkommit på initiativ från Kungl. Maj:t. Det var under den tid denna angelägenhet lydde under kommunikationsdepartementet som det anordnades en sammankomst inför landshövdingen i Gotlands län, där man tillsatte denna kommitté. Kommittén har arbetat med bidrag från statsmakternas sida bl. a. vad beträffar ersättning till ordföranden. Beträffande denna s. k. lokala gotlandskommitté, som alltså är tillkommen på initiativ från statsmakternas sida, och dess förslag kan jag nämna att slutgiltiga förslag kommer att avlämnas någon av de närmaste dagarna.

I hamnfrågan överlämnade kommittén en skrivelse till länsstyrelsen i Gotlands län i september månad 1959. Jag har en genomslagskopia av denna skrivelse i min hand. I denna skrivelse säger kom-

mittén att den fartygstyp som kommittén avser att förorda »inte kommer att utgöra hinder för att påbörja arbetena på etapp I i den generalplan som föreligger för om- och utbyggnad av Visby hamn». Det heter i skrivelsen vidare: »Det synes kommittén angeläget att frågan om statsbidrag till täckande av kostnaderna för hamnens om- och utbyggnad tages upp till alldeles särskild prövning av statsmakterna. Enligt vad kommittén erfarit, ligger redan nu hamnavgifterna i Visby på en särskilt hög nivå, och det är av betydelse att dessa nedbringas.» Kommittén anför sedan att den anser starka skäl tala för »att frågan om statsbidraget till kostnaderna för erforderliga ombyggnadsarbeten i Visby hamn behandlas i särskild ordning och ses ur annan synvinkel, än vad gällande författningar ger möjlighet till».

Det förslag, som kommittén nu kommer att framlägga, kommer alltså att innebära en fartygstyp som vi tror skall vara en rationell lösning när det gäller den reguljära trafiken. Det är också en fartygstyp som tyvärr nödvändiggör en utbyggnad av Visby hamn i enlighet med det förslag som nu föreligger.

De skäl som man efterlyst kommer alltså att föreligga. Jag tillåter mig därför, herr talman, att få uttala den förhoppningen att Kungl. Maj:t vid sin fortsatta prövning av statsbidragsfrågan till Visby hamn skall finna dessa skäl så starka, att förslag kommer att föreläggas riksdagen, innebärande ett bifall till de yrkanden som framförts i den motion, jag har varit med om att väcka.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr PÅLSSON (cp):

Herr talman! Då intet yrkande framställts, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkten 74

Utskottets hemställan bifölls.

Anslag till byggande av fiskehamnar *Punkten 75*

Anslag till byggande av fiskehamnar

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Byggande av fiskehamnar för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Yngve Nilsson* (I:187) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Nilsson* i Bästekille och *Darlin* (II:228),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Gunnar Berg* och *Ernst Olsson* (I:188) samt den andra inom andra kammaren av herr *Levin m. fl.* (II:227), i vilka hemställts, att riksdagen måtte till Byggande av fiskehamnar för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hermansson m. fl.* (I:189) och den andra inom andra kammaren av herr *Johansson* i Öckerö *m. fl.* (II:226), i vilka hemställts, att riksdagen måtte till Byggande av fiskehamnar för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I:188 och II:227 samt I:189 och II:226, till Byggande av fiskehamnar för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor;

b) att motionerna I:187 och II:228 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Boman*, *Ivar Johansson*, *Axel Johannes Andersson*, *Pålsson*, *Jacobsson*, *Rikard Svensson*, *Staxäng*, *Ståhl*, *Hansson* i Skogrie och *Hansson* i Önnarp

Anslag till byggande av fiskehamnar

samt fröken *Vinge*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under a hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I:188 och II:227 samt I:189 och II:226, till Byggande av fiskehamnar för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor.

Herr PÄLSSON (cp):

Herr talman! Utskottet har med hänvisning enbart till det statsfinansiella läget följt departementschefens förslag och hemställt om ett anslag om 1,5 miljon kronor, vilket ju innebär en minskning av 1/2 miljon kronor i förhållande till anslaget för nu löpande budgetår.

Jag har inte, herr talman, för avsikt att gå in på detaljer här, då jag är övertygad om att ytterligare talare kommer att belysa problemet. Jag skall bara med några korta ord ange varför jag har anslutit mig till den reservation som är avlämnad och som syftar till ett oförändrat anslag på 2 miljoner kronor.

Skälen för mig har varit följande: Översynen av 1944 års fiskehamnsutredning har numera slutförts och visar, att det på vissa kustavsnitt föreligger ett starkt behov av fiskehamnsförbättringar och reparationer av befintliga hamnar. Sjöfartsstyrelsen har med ledning av en inom utredningen upprättad femårsplan begärt ett anslag på 3 miljoner kronor, vilket skulle innebära att de mest angelägna behoven skulle kunna avhjälpas inom femårsramen.

Behovet av minst oförändrat anslag för ändamålet synes mig klart dokumenterat. Därutöver måste jag säga, att jag hyser bestämda farhågor för att fisket liksom jordbruket genom det ingångna sjustatsavtalet och dess konsekvenser är bland de näringar som kommer i en besvärlig och trängd situation.

Att under angivna förhållanden medverka till en ytterligare nedskärning av anslaget och ett fördröjande av den förbättring av hamnarna, som fiskerinäringen enligt min uppfattning så väl behöver, har jag ej ansett vara försvarbart.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationen av herr Boman m. fl.

Herr BERG, GUNNAR, (s):

Herr talman! När man läser utskottets motivering för sitt yrkande finner man med någon förvåning, att utskottet formellt argumenterar för ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag men i själva verket för det anslag som har begärts av sjöfartsstyrelsen och som är identiskt med det belopp, som vi har begärt i en motion.

Nu har emllertid utskottsbehandlingen lett fram till ett antal reservanterns yrkande om en kompromiss på 2 miljoner kronor. Sjöfartsstyrelsens äskande går ut på 3 miljoner kronor och handelsministerns äskande på 1,5 miljon. Kompromissen rör sig om 2 miljoner, d. v. s. samma belopp som utgår för innevarande budgetår.

Jag tycker att denna kammare såväl som andra kammaren, som tidigare i dag har bifallit reservationen, d. v. s. kompromissen på 2 miljoner kronor, skulle kunna acceptera denna gyllene medelväg. Att beloppet behövs framgår mer än väl av det argument som utskottsmajoriteten själv anför. Jag skulle om utskottsmajoritetens resonemang vilja säga, att den vet faktiskt inte själv hur sant den talar, när den konstaterar att det behövs ett högre belopp än vad som äskats i Kungl. Maj:ts proposition.

Jag skall belysa det med ett enda litet exempel från mitt eget hemlän. Där finns en fiskehamn som heter Hanö och som ligger mitt i Hanöbukten. I dag måste där fiskarna, när de kommit i land med sina båtar, lägga dem på sidan för att inte båtarna med kölen i botten skall slås sönder, då stormen sätter an. Att gå in i Hanö fiskehamn med last är ogörligt.

Nu står en ombyggnad av hamnen på dagordningen. Jag vill inte påstå, att seger för Kungl. Maj:ts förslag i dag skulle innebära, att Hanö fiskehamn aldrig blir reparerad och satt i stånd, men vad jag hävdar är att det då kommer att dröja länge. Sjöfartsstyrelsen

har nämligen under hand meddelat, att om man inte får högre anslag än som nu föreslås av Kungl. Maj:t, kommer Hanö fiskehamn i farozonen — hur länge vet man inte. Frågan blir skjuten på framtiden. Det är klart, att inte alla fiskehamnar befinner sig i det predikamentet att de är så dåliga som Hanö, men jag hänvisar till vad utskottsmajoriteten skriver, nämligen att det är uppenbart att det behövs en kraftig upprustning av våra fiskehamnar.

Jag brukar, herr talman, när fiskefrågorna är på tal i denna kammare, göra vissa jämförelser med hur statsmakterna förhållit sig till fisket i andra länder inom den nordiska kretsen. Jag skall i dag hänvisa till hur man förfar i Danmark när det gäller fiskehamnarna. Visserligen ligger det närmast till hands att jämföra med Norge, när det är fråga om statsmakternas förhållande till fiskerinäringen, men jag tycker att de siffror som för ögonblicket är aktuella i Danmark är så belysande, att jag gärna vill anföra dem nu.

I Danmark beviljas för innevarande år anslag med inte mindre än 116 miljoner kronor till upprustning av fiskehamnar. Av det beloppet går visserligen 103 miljoner till en enda hamn, men sedan man räknat bort den återstår ändå 13 miljoner kronor till de övriga fiskehamnarna i Danmark. Även om det sammanlagda fångstvärdet ligger högre för det danska fisket än för det svenska, framstår det som uppenbart, att danskarna står skyhögt över oss när det gäller omsorgen om fiskehamnarna.

Samma blir förhållandet om man jämför med Norge, där fisket naturligtvis spelar en större roll för folkhushållet än det gör i Sverige, men där anslagen är så höga, att jag inte kan undgå att göra vissa reflexioner beträffande intresset för fisket i de två länderna.

Jag tror, herr talman, att jag skall nöja mig med att anföra detta och rikta en vädjan till kammaren att beakta vad som sades av herr Pålsson för en stund sedan, när han talade om hur

Anslag till byggande av fiskehamnar
viktigt det är att vi i Sverige ser om vårt fiske inför den hårdnande konkurrens som förestår. Vi kan nämligen inte komma ifrån att det svenska fisket kommer att spela en betydande roll för det svenska folkhushållet även i fortsättningen. Men då så är fallet, krävs det att statsmakterna gör sin insats för fisket och underlättar för fiskets folk att utföra sin dagliga gärning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen, som går ut på ett anslag av 2 miljoner kronor.

I detta anförande instämde herrar *Spetz* (fp), *Dahl* (s), *Anders Johansson* (fp), *Gustaf Henry Hansson* (h), *Hermansson* (cp), *Magnusson* (s), *Ernst Olsson* (cp), *Rikard Svensson* (s) och *Åkesson* (fp) samt fru *Segerstedt-Wiberg* (fp).

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Sedan jag lyssnat till herr Bergs anförande finner jag anledning att lämna kammaren en upplysning.

Frågan om upprustning av den hamn som herr Berg talade om, Hanö, kommer enligt vad jag blivit underrättad om att bli föremål för prövning och ställningstagande inom de närmaste veckorna, och beslut kommer då sannolikt att fattas i ärendet. De omständigheter som herr Berg i detta sammanhang anført kan således inte åberopas som stöd för ökat anslag under nästa budgetår utöver vad utskottsmajoriteten föreslagit.

Herr BERG, GUNNAR, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få omgående tacka herr statsrådet för detta besked beträffande Hanö, men det ändrar inte mitt resonemang.

Jag sade att Hanö förr eller senare kommer att bli upprustat, men om jag ännu en gång får hänvisa till vad utskottet skriver och vad som anförts i motionen, är det ändå på det sättet, att hela vårt fiskehamnsbestånd är sådant,

Anslag till byggande av fiskehamnar

att det inte räcker med 1,5 miljon kronor om året, herr Lange. Det kräves ett högre belopp för att man någon gång skall få bort den eftersläpning som råder i fråga om fiskehamnarna.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Jag skall alltså tala på utskottets vägnar, och det gör jag mycket gärna, eftersom utskottet här har tagit en ståndpunkt som — med all respekt för handelsdepartementet — ursprungligen kommer ifrån besparingsutredningen; jag ser en ledamot av denna utredning närvarande i denna kammare förutom den ledamot, som för närvarande talar.

Vi hade frågan om fiskehamnsbyggnad uppe till en serie överläggningar i den trängre krets som besparingsutredningen utgjorde — en krets som ju möjligen kan anses vara mindre representativ från den utgångspunkten att i utredningen, såvitt jag vet, inte fanns någon i en hamnstad bosatt person; jag kan i varje fall inte erinra mig det. Vi diskuterade, hur fiskehamnsbyggnad skulle arrangeras och planeras för tiden framöver. Vi var mycket angelägna om att vi inte skulle låsa oss fast i en gängen tids sätt att resonera. Vi försökte få en föreställning om hur fisket skulle komma att bedrivas, i all synnerhet det fiske som har betydelse som exportnärings, och vilka krav detta ställer på hamnar och hamninrättningar. Jag tror mig kunna sammanfatta utredningens ståndpunkt på det sättet, att vi var alldeles på det klara med att det gällde att koncentrera det investeringsutrymme, som kunde tänkas ställas till förfogande, till ett begränsat antal anläggningar, där man verkligen kunde räkna med att det skulle bli ett fiskande av modern typ: ett rationellt fiskande och ett fiskande som var i och för sig konkurrenskraftigt. Från dessa utgångspunkter undersökte vi möjligheterna att bestämma investeringsutrymme och kom fram till att man rimligtvis kunde tänka sig att satsa 1,5 miljon kronor om året.

Jag förmodar att dessa resonemang under alla förhållanden har betytt en del för departementschefen — också för den departementschef som mera indirekt är knuten till fiskets intressen.

Jag vågar alltså påstå, att den ståndpunkt som utskottet här har tagit är sakligt riktig. Jag säger inte att någon annan ståndpunkt är sakligt felaktig, men jag säger att denna ståndpunkt är riktig. Den är övervägd mot bakgrunden av den investeringsbegränsning, som alltid är nödvändig i ett samhälle och som för tiden framöver torde kunna anses särskilt nödvändig.

Jag kan inte tro att vare sig fiskarna eller någon annan kategori här i landet kan ha något intresse av att vi driver fram en överinvesteringskonjunktur med alla dess följder för fiskarna och för varje annan kategori, som medverkar däri. Här har gjorts en avvägning av vad som är ekonomiskt möjligt och riktigt. Jag tror att konjunkturutvecklingen under våren hitintills med vårspurten i mars och april, konjunkturutvecklingen under sommaren och den vi tyvärr måste räkna med under hösten, är ägnad att understryka det kloka och riktiga i att här följa utskottet.

Jag ifrågasätter inte deras rätt att ha en annan ståndpunkt, som råkar bo i närheten av platser, där det finns fiskare, men jag ifrågasätter, om de gör sina vänner bland havets arbetare någon större tjänst med det överbud, som här kommer i fråga.

Låt mig sedan göra den vanliga reservationen! Den där sortens internationella och skandinaviska jämförelser, som man ägnar sig åt, säger bra litet. Herr Berg har nämligen inte på något sätt redovisat vilka anslag bakåt i tiden som i Danmark anvisats för byggande av fiskehamnar, och inte heller vilka anslag som utgått i Norge. Jag är inte på något sätt expert på området, men jag vet att investeringsanslagen i synnerhet i Danmark är synnerligen ojämna på ett sär eget sätt, och jag är inte heller säker på att anslagen framöver kommer att bli sådana som man där hoppas.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr BERG, GUNNAR, (s):

Herr talman! Jag har för min del mycket stor respekt för den avvägning som herr Svärd nyss talade om. Jag tillmäter den naturligtvis stor betydelse i detta sammanhang liksom naturligtvis också när herr Svärd tillämpar den i andra sammanhang. Men när man talar om nödvändigheten av en avvägning får det inte bli ett ensidigt resonemang. För att de svenska fiskarna skall kunna hävda sig i den stundande konkurrensen, som vi vet att våra nordiska grannländer satsar så hårt på, måste vi vid den nödvändiga avvägningen också se till att det svenska fisket och de svenska fiskarna får de resurser som behövs. Till dessa resurser hör hamnar, som är tjänliga för sitt ändamål och som kan underlätta för fiskarna att gå över från den mindre båttyp, som fortfarande i stor utsträckning finns, till större och bättre båtar. Det är en rationalisering, som är nödvändig. Det rör sig också här om en avvägning.

Den sakkunskap, som tidigare har sysslat och alltså sysslar med dessa frågor, har gjort gällande, att också 2 miljoner kronor är för litet och att 3 miljoner kronor om året är ett rimligt belopp. Nu hävdar herr Svärd, att 1,5 miljon är den rätta siffran enligt hans bedömning, medan den sakkunskap, som sysslar med dessa ting betydligt mer än besparingsutredningen gjorde, har kommit till en avsevärt högre siffra. Nåväl, om vi går på det belopp, som jag nyss betecknade som en kompromiss, har både parter gjort avkall åt var sitt håll, och då är inte någon större skada skedd.

Herr SVÄRD (h):

Jo, herr talman, då är den skada skedd som ligger i en halv miljon. Jag har inte så gott om pengar, att jag kan alldeles bortse från betydelsen av en halv miljon, men det kanske finns andra, som kan det.

Nu var det inte så, att besparingsutredningen på något sätt försökt göra om sig till experter på fiskehamnar, utan utredningen kallade till sig de skilda exper-

ter som fanns. Vad vi diskuterade var, som jag sade, en koncentration till hamnar, som skulle möjliggöra övergång till större och rationellare fartygstyper. Vi var inte alldeles främmande för tanken att det skulle medföra besvär av skilda slag till följd av en koncentration också av fiskarbebyggelsen.

Får jag fråga om det är alldeles obekant för herr Berg, att det har byggts ett antal fiskehamnar, som i icke ringa grad tjänar uppgiften att vara motorbåts- hamnar för ägare till lustmotorbåtar?

Sedan vill jag, herr talman, bara tillägga, om jag inte är fel underrättad, att man just vid de internationella förhandlingarna — jag kallar dem för enkelhetens skull EFTA-förhandlingarna — försökt ta all möjlig hänsyn till det svenska fiskets intressen i olika avseenden, inte endast i avseende på färsk utan även på frusen fisk. En tid hade jag personligen den uppfattningen att EFTA betydde frusna fiskfiléer, men det var väl en något överdriven uppfattning.

Herr BERG, GUNNAR, (s):

Herr talman! Jag kan nog vitsorda, att det tidigare har gjorts felinvesteringar i fiskehamnar. Men vad vi diskuterar i dag, är inte den snö som föll i fjol, utan vad vi skall göra i framtiden. Det gäller att få till stånd en rationalisering på området, som i stället för många mindre fiskehamnar leder till ett färre antal större och bättre hamnar, väl lämpade för sitt ändamål.

När herr Svärd för in EFTA i sammanhanget, vill jag framhålla, att vi nog åtminstone i någon eller några punkter kan ha delade meningar om hur det svenska fiskets intressen tillvaratagits i det sammanhanget. Det är just för att man på det hela taget skall kunna ge fisket resurser att hävda sig i den konkurrens, som uppstår till följd av EFTA, som det är så angeläget att få rusta upp även på fiskehamnsområdet.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Det var väl inte den snö som föll i fjol utan i morse, som var så märkvärdig. Men låt oss avstå från att

Ang. åtgärder för främjande av varuutbytet med främmande länder

resonera om den snö som föll i fjol. Vad jag är rädd för är att man fortsätter felinvesteringarna och plöttrar bort pengarna i stället för att sätta in dem där de verksamt bidrar till konkurrenskraften. Det är av den orsaken som jag för min del utan några djupare själskval går på anslaget 1,5 miljon.

Vad sedan gäller tillgodoseendet av fiskeintressena vid de internationella förhandlingarna, kan jag erinra om att var och en som råkade höra nuvarande statsrådet Nordlander, när denne talade om dessa ting, fick ett alldeles bestämt intryck av att de svenska förhandlarna gjort vad som över huvud taget var möjligt att göra. Jag är mycket angelägen om att få detta sagt. Det kan förefalla otillräckligt ur den ena eller andra gruppens synpunkt — det är jag medveten om — men herr Berg vet lika bra som jag, att en riktig kompromiss är en överenskommelse som ingen är nöjd med.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående vartdera momentet av utskottets i den nu ifrågavarande punkten gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de i fråga om mom. a förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Pålsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 75 mom. a, röstas

Ja;

Den, det ej vill, röstas

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Pålsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 62.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. b hemställt.

Punkterna 76—89

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 90**Ang. åtgärder för främjande av varuutbytet med främmande länder**

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 70 och II: 70, till Åtgärder för främjande av varuutbytet med främmande länder för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 1 200 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 70, av herr *Mattsson m. fl.*, och II: 70, av herr *Darlin m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att förevarande anslag skulle höjas med 35 000 kronor för att möjliggöra en planerad utvidgning av den av Småindustriens exportbyrå och Småindustriens expertråd bedrivna verksamheten.

Reservation hade anmälts av herrar *Boman, Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Jacobsson, Skoglund* i Dovertorp, *Stazäng, Ståhl, Hansson* i Skegrie, *Nihlfors* och *Heckscher* samt frö-

Ang. åtgärder för främjande av varuutbytet med främmande länder

ken *Vinge*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 70 och II: 70, till Åtgärder för främjande av varuutbytet med främmande länder för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 1 235 000 kronor.

Herr **AKESSON** (fp):

Herr talman! Som framgår av årets statsverksproposition, tionde huvudtiteln, har för nästa budgetår äskats ett reservationsanslag av 1 200 000 kronor till åtgärder för främjande av varuutbytet med främmande länder, varav 103 600 kronor beräknas för den av Småindustriens exportbyrå och Småindustriens exportråd bedrivna verksamheten.

Exportrådet har hemställt om en höjning av denna del av anslaget med 35 000 kronor till 138 600 kronor, varigenom en personalförstärkning skulle möjliggöras. Denna sammanhänger med att exportbyrån ämnar intensifiera deltagandet i utländska varumässor och med kravet på ökade insatser från byråns sida till följd av det utvidgade ekonomiska samarbetet i Europa.

Särskilt för småindustriens del är det svårt att utomlands sprida kännedom om våra produkter. Småindustrien saknar ofta erfarenhet och finansiella förutsättningar för det långvariga och dyrbara arbete, bl. a. i form av deltagande i internationella mässor och utställningar, som erfordras. Svensk småindustri tillverkar många produkter som kan intressera köpare i andra länder. Ökade allmänna och enskilda initiativ och åtgärder för att främja varuutbytet med främmande länder är därför synnerligen angelägna och brådskande. Småindustriens exportbyrå har utfört ett mycket värdefullt arbete på detta område, och en utvidgning av byråns verksamhet är riktig och bör inte uppskjutas.

Herr talman! Jag ber, att få yrka bifall till reservationen av herr Boman m. fl.

Herr **GILLSTRÖM** (s):

Herr talman! Det är här fråga om ett anslag på 35 000 kronor. Den föregående talaren har lämnat nödiga uppgifter om vad det avser. För utskottet har det sagts att det inte minst med hänsyn till den blivande sjustatsmarknaden skulle vara angeläget med detta anslag. Liksom i ett tidigare ärende, då denna marknad skymtat, har utskottet emellertid ansett att man just nu har svårt att överblicka betydelsen av dessa frågor och att man därför bör dröja med ett anslag av denna karaktär.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepåt propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Akesson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 90, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Ang. stöd åt boxningssporten

Då emellertid herr *Åkesson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 52.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 91—109

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 110**Ang. stöd åt boxningssporten**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Avsättning till fonden för idrottens främjande för budgetåret 1960/61 anvisa ett anslag av 11 500 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Carl Albert Anderson* och *Erik Svedberg* (I: 109) samt den andra inom andra kammaren av herr *Kellgren m. fl.* (II: 129),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Hamrin-Thorell m. fl.* (I: 385) och den andra inom andra kammaren av herr *Hamrin m. fl.* (II: 225), i vilka hemställdes, att riksdagen i anslutning till behandlingen av anslaget till fonden för idrottens främjande måtte besluta, att ingen del av detta anslag skulle få disponeras för stöd åt boxningssporten,

dels ock en inom andra kammaren av herr *Johansson* i Stockholm *m. fl.* väckt motion (II: 128).

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på åberopade grunder hemställt,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 128, till Avsättning till fonden för idrottens främjande för budget-

året 1960/61 anvisa ett anslag av 11 500 000 kronor;

b) att motionerna I: 385 och II: 225 icke måtte av riksdagen bifallas;

c) att motionerna I: 109 och II: 129 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts, utom av annan, av herr *Åkerström*, som ansett, att utskottet bort under b hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 385 och II: 225, besluta, att icke någon del av anslaget till avsättning till fonden för idrottens främjande skulle få disponeras för stöd åt boxningssporten.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Motivet för att idrotten skall få de föreslagna statsmedlen är dess stora värde ur ungdomsfostrande synpunkt och dess värde för folkhälsan. Ingen har något att invända mot detta anslag, i den mån som det sätts i tjänst hos dessa goda makter. Dessutom tycker jag att man kan unna ungdomen att roa sig i all enkelhet med idrott även utan så allvarlig syftning som just ungdomsfostrande och direkt folkhälsobefrämjande. Något roligt skall de väl också ha. Idrott och sport kan även den varmt uppskatta som vuxit ifrån den.

En annan sak är, att vi är många som inte anser att boxning hör till de folkhälsofrämjande och ungdomsfostrande företeelserna. Den är litet för farlig att roa sig med. Vi har nyligen upplevt, och vi kommer alldeles säkert att ånyo få uppleva den ekonomiskt glänsande show, som utspelas inom den professionella boxningen i internationella boxningsringar. Vill kammarens ledamöter stifta närmare bekantskap med denna proffsboxning, som kallas the noble art of selfdefence, så skulle jag kunna rekommendera det senaste numret av *Readers Digest*. Det är en saftig läsning, mina herrar, men de medicinska synpunkterna skall jag inte uppehålla mig vid — det kommer en annan av kammarens ledamöter att göra betydligt bättre.

Ang. stöd åt boxningssporten

Amatörboxningen sägs ju vara någonting helt annat. Men det kan väl ändå inte vara något så förfärligt främmande, att man inte kan kalla det för en knopp på samma träd. Även träning för boxning är onödigt, och i många fall har den till följd direkta skador.

Jag vet mycket väl, att man kallar mig för en gammal tant, som är knasig i bollen, vissen i plymen och i stort sett avig mot ungdomens idrott och sport, om jag vänder mig emot boxningen, men jag får väl ta den risken då. Jag vill inte vara med om att bevilja pengar till boxning, inte ens utövad som amatör-idrott.

Att inte riksdagen skulle kunna bestämma vart pengarna i detta idrottsanslag skall gå och inte kunna säga ifrån, att de inte skall användas för träning i denna speciella sport, som man väl ändå får kalla ett legaliserat slagsmål, det kan jag inte finna vara riktigt. Det är inte främmande för riksdagens arbetssätt att vidtaga en sådan åtgärd. Vi har aldrig förut avhänt oss denna rätt utan gjort liknande avvägningar många gånger förr, så man kan inte skylla på det.

Alltså, herr talman, anser jag i likhet med min namne och frände i andra kammaren att inte någon del av det anslag som går till idrottens främjande må disponeras för stöd åt boxningssporten. Jag yrkar därför bifall till den reservation av herr Åkerström, som har fogats till utskottets utlåtande på denna punkt.

Herr KAUJSER (h):

Herr talman! Detta kan ju synas vara en liten detaljfråga, men för mig är det inte bara en detaljfråga. Den har sin betydelse. Det gäller nämligen statligt understöd åt en verksamhet som leder till något som är konträrt motsatt det väsentliga i min dagliga verksamhet som läkare. Jag tar mig därför friheten att ta kammarens tid i anspråk en stund för att tala om denna sak, trots att tiden är långt framskriden.

När en medicinsk sakunnigutredning ger ett resultat som går emot ett önsketänkande hos allmänheten brukar man

aldrig vilja godta den utredningens resultat. Särskilt besvärligt är det när ekonomiska intressen ligger bakom och haussar upp önsketänkandet. Någonting i den stilen föreligger beträffande boxningen. Där finns det en hel del utredningar gjorda. Alla vet att boxningen åstadkommer hjärnskador, som så småningom blir alltmera framträdande. Det har man sett talrika bevis på, det har medicinalstyrelsen uttalat i ett remissvar, och det borde stå klart för var och en. Medicinalstyrelsens uttalande byggde på en utredning som verkstälts av ett lag om fem svenska läkare, vilka har gjort mycket noggranna undersökningar i samband med boxningsmatcher, huvudsakligen vid juniormästerskapen i amatörboxning. Det är sant att en annan, mera omfattande utredning av en särskilt tillkallad utredningsman är i gång, men det kan ändå tyckas att det borde vara tillräckligt med det man redan vet. Man vill emellertid inte riktigt tro det. De stora ekonomiska intressena bakom boxningen vill inte riktigt acceptera det. Dessa stora ekonomiska intressen är av betydelse enbart vid den professionella boxningen, det är sant, och det anslag som här diskuteras gäller amatörboxningen, där ekonomiska intressen inte alls är med i spelet. Men för den professionella boxningen gäller det att stimulera allmänhetens intresse för boxningssporten över huvud taget, och det sker bland annat genom amatörboxningen. Som det nu är vill allmänheten ha boxningen, sensationen kring detta gladiatorspel, och allmänheten vill inte godta de fakta som talar för boxningens farlighet.

Herr talman! Den närmaste orsaken till detta anförande är en redaktionell artikel i Tidsskrift for den Norske Lægeforening för i höstas. Jag vill anföras en del fakta ur den artikeln, även med risk för att ännu en gång bli beskyldd för att hålla en medicinsk föreläsning inför kammaren.

De flesta skadorna vid boxning träffar hjärnan, och allttjämt inträffar dödsfall i samband med boxningsmatcher. De som försvarar boxningen brukar som ar-

Ang. stöd åt boxningssporten

gument anför, att var och en som deltar i vilken idrottsgren som helst kan råka ut för skador och till och med dödliga sådana. Men om man bortser från vissa spel med hårda takter, där tacklingar förekommer då och då, kan man väl säga att de skador som inträffar i samband med vanlig idrott beror på rent tillfälliga olyckshändelser. Vid boxningen är det inte på det sättet. Där är ett slag, som skadar eller dödar, inte en olycklig tillfällighet, utan det är ett slag som är åsyftat.

Antalet dödsfall i boxningsringen är inte så litet som flertalet tror. I den nyssnämnda artikeln uppger man 64 dödsfall under loppet av fyra år. De förekommer inte bara vid den professionella boxningen. Av de 64 var 22 amatörboxare. Tidskriften anser — enligt min mening med rätta — att detta sannerligen är ett skrämmande pris att betala för en sport som gör en skada på hjärnan till ett mål, ja, till det väsentliga målet för sporten.

Om boxningen förorsakar dödande hjärnskador hos några få, så måste den också förorsaka allvarliga hjärnskador hos många flera, ty de flesta hjärnskador leder inte till döden. De kan vara allvarliga nog ändå.

Det skall villigt erkännas att inte alla vill tro att så är förhållandet. Det finns också medicinska undersökare som säger att ringside-iakttagelser och noggranna undersökningar i omklädningsrummet efter kampen inte visar några positiva neurologiska fynd, inte ens hos deltagare som har förlorat en rond på knockout. Detta ger en fingervisning om vad som har gjort att boxningen har fått fortsätta så länge. Det beror på att naturen har utrustat oss med en riklig reserv av nervceller på högre cerebralt nivå. Den reserven gör det möjligt för den skallskadade att relativt raskt återhämta sig utan att ens en noggrann medicinsk undersökare behöver finna några tecken på skada. Men stora delar av hjärnan är stumma. Därför är det felaktigt att av den omständigheten att man inte finner någon skada dra den slutsatsen, att det inte finns någon, att allt är gott

och väl. I själva verket kan skador hålla sig latent under loppet av flera år, men med upprepning av skadorna, något som den aktive boxaren inte kan undgå, blir det bara en fråga om tid — och det kanske också finns ett visst samband med den stigande åldern — innan en fortskridande avtrubning av vissa av hjärnans högre funktioner uppträder. Det blir den karakteristiska sjukdomshistorien med upprepade knockoutslag, först utan efterverkningar, senare med en progressiv avtrubning av det som är mest värdefullt i den mänskliga själsfunktionen, och till slut det psykiska vraket. Det förloppet är känt och synbarligen inte så ovanligt.

Den förut omnämnda svenska undersökningen, som inte precis riktade sig mot dessa sena skador utan sysslade med uppgiften att försöka finna tecken på tidiga skador, fann kliniskt eller med elektroencefalografi, d. v. s. elektrisk registrering av hjärnans funktioner, iakttagbara rubbningar — eller bådadera — hos 36 av 75 amatörboxare i samband med de nämnda matcherna, sammanlagt 102 matcher. Det var ganska små matcher som, om jag inte minns fel, omfattade vardera tre ronder om två minuter.

Även en annan elektroencefalografisk undersökning visade ett oroande vanligt fynd av abnorma kurvor. Särskilt unga boxare var sårbara, speciellt efter upprepade ronder med korta intervaller. Det behövs inte att vederbörande fått knockout för att påvisbara skador skall uppträda.

Den norska tidskriften fortsätter: »De medicinska argumenten mot boxning är nu så starka, att vi som läkare har en klar plikt att kämpa för dess fullständiga avskaffande.» Jag delar denna uppfattning. Men här kommer man i strid med de ekonomiska intressena. Under de allra senaste dagarna har vi i tidningspressen sett, vilka enorma belopp det kan röra sig om. Och vad betyder inte boxningen ekonomiskt för tidningspressen. I stället för att försöka dämpa intresset för boxningen haussas det inför de stora matcherna

Ang. stöd åt boxningssporten

upp till allra högsta nivå. Det kan inte vara rätt.

Vad kan vi då göra? Kontrollorgan och medicinsk övervakning kan minska skadorna, och gör det också, men de kan inte förändra det faktum att huvudmålet för boxaren är att sätta ur funktion det viktigaste och mest känsliga organet i människokroppen, det som gör människan till människa. Och det kan också inge en falsk känsla av säkerhet. Läkare kan varna boxare, idrottsledare och sportentusiaster från att utsätta ynglingar för skador, som så småningom kommer att framträda i hjärnan.

Det kan i det sammanhanget vara av intresse att anföra de försiktighetsregler, som de nyss omtalade svenska läkarna föreslog för boxarna. De föreslog att uttagning till mästerskapsmatcher skulle ske genom uttagningstävlingar inom distrikten för att minska antalet deltagare och antalet matcher vid själva huvudtävlingarna. Det borde åtminstone minska risken för ackumulerade skador, menade man. Boxarna borde beredas bättre möjligheter att återhämta sig mellan möjliga hjärnskador. Vidare föreslog de att de läkare, som övervakar boxarna, borde göra en noggrannare undersökning rörande graden av minnesförlust och andra tecken på hjärnskador som boxarna företer efter hårda matcher. Därigenom skulle det bli möjligt att på ett mera effektivt sätt ta bort boxarna från ringen.

Är det någon som menar, att dessa föreskrifter inte tyder på att dessa läkare, som studerat denna sak, anser att boxningen är förenad med betydande risker?

I Belgien antog l'Academie Royale Belge de Medicine 1954 enhälligt en resolution som fördömde boxningen, vilket ledde till att regeringen införde stränga lagbestämmelser mot denna sport. Jag har genom den belgiska ambassaden försökt att få tillgång till dessa lagbestämmelser men tyvärr ännu inte fått fram dem. I Island lär man också ha lagar, som förbjuder boxning över huvud taget. Är det för mycket att hop-

pas att det isländska och det belgiska exemplet kommer att få efterföljd på annat håll, innan televisionspubliken, barn och vuxna, får se en ung och förhoppningsfull yngling slås ihjäl med förloppet framställt i hela dess skrämmande bild på televisionsrutan. Det har redan hänt i Amerika, och det har hänt under läkarövervakning, Gud bevars.

Nu säger man att det här anslaget går till en boxning av helt annan art. Man har skyddshjälm på huvudet, man får minuspoäng för knockoutslag och det hela sker under läkarkontroll. Men slagen träffar ändå huvudet, och det finns ingen som kan bestrida, att upprepade dylika traumata medför skador på hjärnan, även om varje skada inte är så svår, och övningen, träningen riktar in intresset på den olämpliga form av idrott, som boxningen enligt min bestämda övertygelse är.

Det sägs också att det finns en kategori av ungdom, som inte kan fångas upp till föreningsliv och som inte kan räddas från nedbusning och ungdomskriminalitet på annat sätt än genom att intresseras för boxningen. Jag tycker det är dåligt betyg åt dem som vill vara med om och arbeta med den viktiga samhällsuppgift som fostrande och ledande verksamhet bland ungdomen utgör.

Herr talman! Det är klart att jag också yrkar bifall till den vid punkten fogade reservationen av herr Åkerström. Man hänvisar i utskottsutlåtandet till tidigare utlåtanden, där man har sagt att riksdagen inte skall direkt fördela pengarna som lämnas till Riksidrottsförbundet. Man hänvisar vidare till den utredning som pågår och vill inte vidta någon åtgärd i avvaktan på denna utrednings resultat.

Herr talman! De förhållanden som jag har omnämnt i det föregående gör det för mig naturligt att man bestämmer sig för att inte bevilja bidrag till boxningen i avvaktan på vad utredningen säger. Skulle den ge det svaret, att boxningen är ofarlig och inte heller medför några skador, skall också jag vara med om att bevilja anslag till box-

Ang. stöd åt boxningssporten

ningen. Men jag är övertygad om att en utredning, som skulle komma till det resultatet, måste göra våld på sanningen.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag har mycket stor respekt för den uppfattning som den siste talaren framfört och mycket starkt dokumenterat. Jag tror också att bakom utskottets utlåtande står flera ledamöter som delar hans uppfattning.

Men utskottet har inte velat gå in på frågan om hur idrottsanslaget skall fördelas. Det kan tänkas att en sådan granskning från riksdagens sida skulle kunna medföra även andra besvärliga problem, som man helst vill slippa undan. På statsutskottets förslag beslöt också riksdagen 1957 att uttala, att riksdagen icke borde — hur man än ser på frågan om boxningssportens skadeverkningar — lägga sig i fördelningen av idrottsanslaget. Den uppfattningen hävdar utskottet alltså, och det finns så mycket större skäl att göra det nu som den 1957 begärda eller i varje fall omtalade undersökningen just nu bedrivs av en av herr Kaijserns kolleger. Man vill naturligtvis gärna ta del av det material han kan tillhandahålla, innan man tar ställning till frågan om riksdagen skall helt avstänga boxningssporten från möjligheten till detta stöd genom idrottsförbundet. Jag tror att man gör klokt i att vänta på resultatet av den undersökningen, när man inte tidigare har ingripit; resultatet bör ju också kunna föreligga rätt snart.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Fru HAMRIN-THORELL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Om det är riktigt att en del av utskottets ledamöter står bakom de synpunkter som herr Kaijser här framfört, så förefaller det mig egendomligt att man ändå anser sig kunna bevilja medel till utövandet av en sport som enligt dessa utskottsledamöters egen

mening har skadeverkningar. Det primära är väl att skadeverkningar dock är förbundna med utövandet av boxning. Hur pass stora de är kommer att framgå av den utredning som är i gång, men redan av utskottets utlåtande framgår ju att boxningsförbundet skall »följa boxningssportens skadeverkningar» — det står alldeles uttryckligt, att skadeverkningar förekommer. Att då behöva vänta med att dra in anslagen till en sport som man vet har skadeverkningar, det förefaller mig ganska egendomligt. Om de är medelstora, större eller enorma, det har väl mindre betydelse när man vet att de förekommer.

Herr GILLSTRÖM (s) kort genmäle:

Får jag bara påpeka, herr talman, att riksdagen beviljar ett klumpanslag till idrotten men inte något speciellt anslag till boxningssporten. Ansvar för fördelningen av detta anslag lägger man på Riksidrottsförbundet; och hittills har idrottsförbundet lämnat en mindre del av anslaget även till boxningssporten. Kanhända blir det en gång nödvändigt för riksdagen att säga ifrån, att idrottsförbundet bör sluta upp med anslagsgivningen till boxningen, men tills vidare gäller ju, att riksdagen inte lägger sig i hur anslaget fördelas.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Om man här framträder som försvarare av boxningen, kan man möjligen anses vara på något sätt egenartad — den som har lyssnat till herr Kaijserns olyckskrönika får ju närmast i tankarna att det är en fruktansvärt farlig sport som riksdagen här vill lämna bidrag till. Nu är det, som herr Gillström redan sagt, Riksidrottsförbundet som fördelar pengarna mellan de olika specialförbunden, och Riksidrottsförbundet har ansett att Svenska boxningsförbundet bedrivit en verksamhet som i många avseenden visat sig gagnelig för ungdomar.

De exempel, som herr Kaijser här radat upp, är ju hämtade dels från en

Ang. stöd åt boxningssporten

norsk läkartidning, dels från Belgien, dels — och troligen framför allt — från den amerikanska proffsboxningen, som ju inte på något sätt får jämföras med vår svenska amatörboxning. Men om man som herr Kaijser önskar att den svenska boxningen skall stå under läkarkontroll, så är det ju värdefullt om Svenska boxningsförbundet får medel just för att kunna konsultera de svenska läkarna.

Den amatörboxning som bedrivs här i landet har ju inte alls den karaktär som herr Kaijser gör gällande, när han säger att skador på hjärnan är ett väsentligt mål för boxningen. Så är inte alls fallet. Amatörboxningen är ju inte bara själva boxningsmatchen — den omfattar ännu mer gymnastik och olika kroppsövningar över huvud taget. Det finns massor av ungdomar som har kontaktsvårigheter, som det är svårt att få med i ett ordnat föreningsliv av något slag men som genom boxningen har kommit med i samhällsgagneliga sammanhang; den saken kan man icke förneka.

De som lyssnade till herr Kaijser kunde nära nog få uppfattningen att boxning är någonting där man går fram med knogjärn och dylikt. Så är det ju inte alls. Inom amatörboxningen vidtages åtskilliga skyddsåtgärder i syfte att förebygga skador på dem som utövar boxningen.

Men jag anser att det inte är riksdagens sak att avgöra anslagsfördelningen, utan det bör de idrottsliga myndigheterna få göra. Skulle riksdagen börja dissekera de olika idrottsgrenarna och säga att den ena grenen är farlig och den andra ofarlig, så bleve det ett ganska besvärligt arbete. Ishockeyn har sina faromoment, fotbollen sina. Praktiskt taget alla idrottsgrenar uppvisar olycksfall. Att olycksfall förekommer inom boxningen har på något sätt kommit i var mans mun, medan man samtidigt på allt sätt eftersträvar att få möjligheter att visa boxningen.

För närvarande pågår en mycket intensiv kamp för att i svensk radio få sända en stor match, som skall gå i Amerika under juni månad. Vad den utsändningen inför svenska folket kommer

att kosta är betydligt mer än vad Svenska boxningsförbundet eventuellt får av de pengar vi här skall anvisa. Det var en stor del av den svenska nationen som satt uppe en minnesrik sommarnatt förra året för att höra resultatet av en match, vilket visar att boxningsintresset är mycket stort inte bara bland dem som utövar eller har utövat boxningssporten utan även bland många andra som inte är lika rädda för denna sport som en del i riksdagen är.

Jag tror inte vi skall uppförstora de risker och faror som boxningen medför. Jag vet att det i denna kammare sitter en handfull ledamöter, som i sin ungdom till och med var mycket skickliga och mycket framstående boxare, och jag kan inte märka att de är mer skadade än de som aldrig har boxats.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Herr Birger Andersson sade till en början att jag hämtade mina uppgifter helt och hållet från amerikanska källor. I det allra väsentligaste byggde jag uppgifterna på ett arbete, som rör studier gjorda på svenska amatörboxningsmatcher, studier som är ordnade i samarbete med Svenska boxningsförbundet och delvis bekostade av Sveriges riksidrottsförbund. Det är där man funnit att 36 av 75 boxare företedde antingen kliniska eller elektroencefalografiska förändringar i anslutning till matcher. Det finns ju en annan sådan där »gymnastisk» idrott, där man får tillfälle att öva sina krafter men där ändå syftet inte är att åstadkomma en hjärnskakning, vilket tycks vara det finaste man kan åstadkomma, att döma av hur det låter när det blir en knockout; då har jag hört sägas att publiken lär skrika alldeles särskilt högljutt. Det är brottningen.

Jag vill gärna erkänna att jag har haft tillfälle att se många olycksfall i samband med olika idrotter, även sådana idrotter som jag tycker är alldeles utomordentligt tjusiga, som t. ex. vid back-

Ang. stöd åt boxningssporten

hoppning, där det på en vecka hände sig att en gosse bröt nacken av sig i guppet och en annan av en vindpust kastades ut i skogen och fick en svår hjärnskada och några andra frakturer. Jag har också sett många skador i samband med fotboll. Jag sade i det föregående anförandet att det i vissa spel kan vara hårda takter med tacklingar, men de flesta skadorna vid dessa idrotter beror på rena olycksfall. Det är skillnaden mot förhållandena vid boxningen.

Jag skulle vilja säga några saker till. Den ena är att herr Birger Andersson just representerar det där önsketänkandet, som inte vill acceptera sådana medicinska undersökningar som strider mot vad man helst skulle vilja se att det är. Jag hade förkortat mitt första anförande rätt mycket, men jag vill nu säga att jag uppskattade att Sveriges Radio inte i televisionen utsände den match i somras, som herr Birger Andersson talade om, mellan Ivar Johansson, nej förlåt Ingemar Johansson och en annan stackare som — om jag läste tidningarna riktigt — efter matchen såg så dålig ut, att man verkligen kunde oroa sig för att han fått livsfarliga skador.

Jag vet att herr Birger Andersson har bedrivit boxning i sin ungdom; det har han berättat för mig. Jag tycker att han är en väldigt tjusig och trevlig karl, men tänk hurudan han hade varit, om han inte hade boxats i sin ungdom!

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s) kort genmäle:

Herr talman! Med all respekt för läkaren Kaijser vill jag inte precis skriva under att jag skulle ha varit annorlunda om jag inte hade boxats litet en gång i min ungdom. Det var inte alls så där farligt, utan jag tror nog att den där sporten i stor utsträckning bidrog till att jag fick förståelse för kroppsövningar och liknande, en sak som i varje fall för mig var rätt angelägen, eftersom jag då hade ett hårt och enformigt kroppsarbete.

Herr Kaijser meddelade — och det var ju glädjande att höra — att den läkar-

undersökning som hans uppgifter byggde på har gjorts vid amatörboxningar här i Sverige, där Svenska boxningsförbundet har anlitat läkare för att undersöka i vad mån boxningen påverkar de i den deltagande. Det tyder ju på att Svenska boxningsförbundet mycket allvarligt ser på denna sport och inte låter någonting ske som icke skall ske. Det visar ju också att det är en väsentlig skillnad på den svenska amatörboxningen och den proffsboxning som förekommer i Förenta staterna.

Att Floyd Patterson när han blev knockad, som det heter på idrottsspråk, vid den där matchen förra året skulle ha tagit allvarlig skada, motbevisas ju av att han nu är fix och färdig att åter träda upp i ringen och att den amerikanska boxningsexpertisen tror att han är mogen att segra över Ingemar Johansson.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Sedan jag har blivit uppmärksamgjord på att man inte endast kan bli statsråd utan också kan vara det i, om jag inte minns fel, 18 år efter att ha varit en framstående boxare, har jag ingenting emot att ge Riksidrottsförbundet obesuren rätt att använda de anslagna pengarna. Jag uttalar förhoppningen att vi från det hållet får många statsråd med lång tjänstetid framöver.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående varje moment av utskottets i den nu ifrågavarande punkten gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. a hemställt,

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de beträffande mom. b framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle godkänna den av herr Åkerström vid punkten avgivna reservationen; och

förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Hamrin-Thorell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 110 mom. b, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Åkerström vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Hamrin-Thorell* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 42.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. c hemställt.

Punkten 111

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 112

Ang. avsättning till lotterimedelsfonden

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Avsättning till lotterimedelsfonden för budgetåret 1960/61 anvisa ett anslag av 24 100 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

Ang. avsättning till lotterimedelsfonden

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Källqvist* (I: 24) och den andra inom andra kammaren av herr *Christenson* i Malmö (II: 38), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att öka avsättningen till lotterimedelsfonden för budgetåret 1960/61 med 15 procent,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Torsten Andersson m. fl.* (I: 380) och den andra inom andra kammaren av herr *Wahlund* (II: 457), i vilka hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, dels om åtgärder och förslag snarast till genomförande av kulturfondsutredningens principbetänkande beträffande lotterimedlens användning och fördelning, dels om förslag att den föreslagna fonden för särskilda kulturella ändamål skulle erhålla ett väsentligt förhöjt grundbelopp, eventuellt genom ett engångslotteri, samt om att — därest en dylik fond inrättades — densamma i likhet med teater- och musikfonden skulle administreras av ecklesiastikdepartementet, dels ock om framläggande av förslag till nästa års riksdag om avsättning till lotterimedelsfonden med minst 25 % av lotteriinkomsterna att fördelas till den föreslagna teater- och musikfonden samt till fonden för särskilda kulturella ändamål.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 24 och II: 38, till Avsättning till lotterimedelsfonden för budgetåret 1960/61 anvisa ett anslag av 24 100 000 kronor;

b) att motionerna I: 380 och II: 457 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid punkten hade reservationer avgivits, utom av andra,

a) av herrar *Ivar Johansson, Pålsson, Hansson* i Skegrie och *Hansson* i Önnarp, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskot-

Ang. avsättning till lotterimedelsfonden

tet bort under b hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 380 och II: 457, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla

1) om åtgärder och förslag snarast till genomförande av kulturfondsutredningens principbetänkande beträffande lotterimedlens användning och fördelning;

2) om förslag att den föreslagna fonden för särskilda kulturella ändamål skulle erhålla ett väsentligt förhöjt grundbelopp, eventuellt genom ett engångslotteri, samt om att — därest en dylik fond inrättades — densamma i likhet med teater- och musikfonden skulle administreras av ecklesiastikdepartementet;

3) om framläggande av förslag till nästa års riksdag om avsättning till lotterimedelsfonden med minst 25 % av lotteriinkomsterna att fördelas till den föreslagna teater- och musikfonden samt till fonden för särskilda kulturella ändamål;

b) av herr *Bergman*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **PÄLSSON** (cp):

Herr talman! Under denna punkt har avgivits en reservation som upptar yrkandena i motionerna I: 380 och II: 457 och i vilken hemställas i huvudsak följande:

1) Åtgärder och förslag till genomförande av kulturfondsutredningens principbetänkande beträffande lotterimedlens fördelning och användning.

2) Att fonden för särskilda kulturella ändamål skall erhålla ett väsentligt förhöjt grundbelopp samt ställas under ecklesiastikdepartementets administration.

3) Framläggande av förslag till nästa års riksdag om avsättning till lotterimedelsfonden med minst 25 procent av lotteriinkomsterna.

I detta sammanhang kan följande förtydliga anföras. De förslag som 1948 års kulturfondsutredning framlade i sitt år 1955 avgivna betänkande har sedan dess icke tagits upp av statsmakterna med undantag för en successiv anslagshöjning.

Kulturfondsutredningens förslag liksom remissinstansernas önskemål och yrkanden har sålunda hittills ej föranlett Kungl. Maj:t att vidtaga åtgärder i förberedande syfte. Frågan om en mera ändamålsenlig och rättvis fördelning av lotterimedlen är alltså olöst. Även om riksdagens ursprungliga principbeslut av år 1938 om en lika delning av lotterimedlen mellan budgeten och lotterimedelsfonden i nuvarande statsfinansiella läge ej torde kunna fullföljas, kvarstår likväl möjligheten att anvisa en fördelningsgrund som ger större rättvisa åt skilda kulturändamål än den nuvarande ordningen. Sedan höstriksdagen 1939 på grund av beredskapsläget upphävt beslutet om lika delning, har avsättningen till lotterimedelsfonden varierat rätt avsevärt, från lägst 8 å 9 procent till nu cirka 20 procent. För budgetåret 1960/61 föreslås sålunda av beräknade 115 miljoner kronor en avsättning av 24,1 miljoner kronor. Om 1938 års riksdagsbeslut fortfarande hade tillämpats skulle avsättningen till fonden ha uppgått till 57,5 miljoner kronor, vilket kan nämnas som jämförelse.

Anslagen ur lotterimedelsfonden har till helt övervägande del utgått till de större städernas opera-, teater- och musikverksamhet. En undersökning för en tioårsperiod visar att av det sammanlagda bidragsbeloppet har 22,2 procent kommit landsbygden och de mindre städerna till del, medan 77,8 procent kommit de större städerna och då främst huvudstaden till godo. Det skall medges att ändamålsfördelningen under senare år något ändrats till landsbygdens och de mindre tätorternas fördel, men kvar står att många behov och önskemål fått stå tillbaka för de såsom »fasta» betraktade ändamålen i storstäderna. För åstadkommande av åtminstone något större rättvisa torde en avsättning av minst 25 procent av lotteriinkomsterna vara ett mycket rimligt krav.

Herr talman! Jag skall inte förlänga mitt anförande vidare utan jag lämnar detaljerna i övrigt och yrkar bifall till den vid punkten 112 avgivna och med a betecknade reservationen.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Jag har antecknat en blank reservation vid denna punkt, vilket jag gjort för att få tillfälle att framföra några reflexioner i väntan på att Kungl. Maj:t skall ta ställning till och redovisa det förslag som kom 1955 ifrån 1948 års kulturfondsutredning.

De medel som staten beviljar till framför allt teatrar, orkestrar och liknande verksamhet har vi nu år efter år måst öka med ett par miljoner. Jag är inte så säker på att ökningen har varit tillräcklig, men i varje fall har den varit märkbar sedan lång tid tillbaka.

Vi vet också att teatrarnas och föreställningarnas antal ökar liksom även kostnaderna för teaterverksamheten ökar. Det gör att den ordning som hitills gällt för att fördela dessa anslag nu bör ses över så att man får ett rejälare tag över denna för det allmänna nu rätt dyrbara verksamhet.

Som det nu är ordnat, har Kungl. Maj:t ett av ecklesiastikdepartementet tillsatt teaterråd, som granskar och förordar anslag till teatrarna, varefter Kungl. Maj:t tar ställning och beslutar. Det är ju en ordning som inte kan anses vara tillfredsställande. Jag tror att man behöver större stabilitet och kontinuitet i anslagsgivningen samt framför allt ett fastare grepp över den verksamhet som anslagen går ut till och en bättre bild över om anslagsfördelningen är sakligt betingad.

Det förslag, som kulturfondsutredningen kom med, hade ju en hel rad förtjänster jämfört med den ordning som gäller. Enligt utredningens förslag skulle det skapas två nämnder som skulle ha att pröva anslag dels till teatrar och orkestrar, dels till andra kulturella ändamål. Nämnderna skulle få en fastare konstruktion än det nuvarande teaterrådet. Detta skulle medföra en större stabilitet, och det skulle vara föreskrivet att lotterimedlen skulle anslås efter förslag från dessa nämnder. Personligen har jag den uppfattningen att det vore klokt om dessa nämnder även fick överta ansvaret att besluta om medlens fördelning. Vi har väl alla

Ang. avsättning till lotterimedelsfonden

den erfarenheten att om man skall ta det slutliga ställningstagandet till en anslagsfråga och inte bara ge ett råd, blir också ansvaret för ställningstagandet större. Jag tror att det vore särdeles lyckligt att få en sådan ordning genomförd. Det blir i så fall också möjligt att få en annan form för redovisningen av dessa medels disposition än vad som nu är fallet, nämligen i »Vad i rikets styrelse sig tilldragit», där vi kan se hur pengarna har gått ut olika år till olika teatrar i klumpsummor utan att vi har någon offentlig insyn i hur anslagen motiveras. Kungl. Maj:t är ju ibland i den behagliga situationen att inte behöva motivera sina beslut, men det finns anledning förmoda, att om man hade en nämnd, motiveringen skulle ske under mera offentlig insyn än som nu är möjlig. Jag tror att både de anslagsbeviljande myndigheterna, alltså det allmänna, och den verksamhet som anslagen går ut till skulle ha nytta av en sådan ordning. Man skulle få större planmässighet och kontinuitet i arbetet, och vi vet ju att planmässighet befrämjar ekonomin. Större trygghet är framför allt en väsentlig sak för detta slags verksamhet. Alla de diskussioner som vi här hör varje år om skådespelarlöner och om pengar till landsbygden och till lösande av olika teatrars tillfälliga ekonomiska kriser skulle då kunna få en helt annan grund än de har nu, när vi mera allmänt talar om dessa saker. Jag skulle därför varmt vilja vädja till handelsministern och kanske även till ecklesiastikministern — hos vilken ärendet sakligt hör hemma, även om det nu handläggs av handelsministern — att titta på denna utredning, som nu legat många år i handelsdepartementet, och redovisa sitt ställningstagande, så att riksdagen får pröva hur frågan om statens ekonomiska bidrag till teaterverksamheten i framtiden skall ordnas. Vi kan lugnt utgå från att anslagsbehovet kommer att stiga, och då är sådana åtgärder så mycket mera motiverade.

Det är inget fel, att man får in pengarna till detta ändamål genom lotteri, men

Ang. avsättning till lotterimedelsfonden

det vore väl riktigare, om anslagsfördelningen avlägsnade sig så mycket som möjligt från sättet att ta in pengarna. Kanske det är litet elakt sagt. Jag vill inte säga, att fördelningen är ett lotteri, men man bör sträva efter motsatsen. Jag tror att vi kan uppnå det, om vi får en sådan ordning som kulturfondsutredningen föreslog med det tillägget, att dessa nämnder också får beslutanderätten. Denna läggs då utanför Kungl. Maj:ts kansli, så att det också i det avseendet blir en likartad ordning som vid annan anslagsgivning. Vi har paralleller i de vetenskapliga forskningsråden och många andra fall, där det visat sig att dylik verksamhet kan skötas smidigt och enkelt på detta sätt.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! När man tittar litet närmare på årets statsverksproposition, finner man ju att intresset för kultursidan är bättre tillgodosett än tidigare, och det är med glädje man kan konstatera att detta intresse också återspeglas i krav på ökade anslag på den kulturella sidan av vår verksamhet. Detta tar sig kanske framför allt uttryck på åttonde huvudtiteln, och vi kommer väl senare att få behandla ärenden som kan falla under den rubriken. Men den huvudtitel som vi här behandlar tar också upp anslag till det kulturella arbetet, och det kan man också konstatera med glädje. Detta anslag har också ökat, herr talman, men om man granskar det närmare finner man, att det huvudsakligen är automatiska stegringar och att ett mycket stort belopp som här äskas går till den stadsteater i Stockholm som tidigare blivit nämnd.

När utskottet här i alla fall avstyrker bl. a. en motion, som jag har framlämnat i denna kammare, stöder sig utskottet på det statsfinansiella läget, liksom utskottet gjorde förra året, när vi motiverade i samma syfte. Det är klart, att det är mycket vanskligt att uttala sig om det statsfinansiella läget, men man vågar kanske påstå att läget — tack vare de ökade inkomster som är redovisade

— är något bättre nu än förra året, när utskottet anförde det statsfinansiella läget som skäl för sitt avslagsyrkande.

Jag vill understryka vad som sagts tidigare, bl. a. av herr Bergman, att de som arbetar på detta område har det besvärligt. De är lågavlönade, och tryggheten både för dem som svarar för verksamheten och för dem som står i verksamhetens tjänst är rent av obefintlig. Man önskar alltså, att man genom att avsevärt öka anslaget kunde få till stånd den trygghet som man gärna vill unna dem. Jag vill också påminna om att det flyter in 115 miljoner kronor på lotterierna och att endast en liten del går till kulturanslag. Jag tror att man här skulle kunna göra ett krafttag, och jag är så optimistisk, att jag tror att det skulle kunna betyda något för den ungdom som vi har en del bekymmer för i olika sammanhang och som man vill hjälpa. Men när man sedan skall satsa litet pengar på detta ändamål, är det rätt svårt att få dem. Det är möjligt att jag överskattar möjligheterna, men jag tror ändå att både teatern och konsten i alla andra former kan ha en rätt stor betydelse. Jag tror att intresset bland ungdomen är oerhört mycket större än för t. ex. 20—30 år sedan, och därför bör man bereda den större möjligheter när det gäller dessa sysselsättningar och ta vara på de värden som gives genom konstutövning.

Jag skall, herr talman, endast yrka bifall till den motion nr 24 i denna kammare och nr 38 i andra kammaren, i vilka hemställs att man för budgetåret 1960/61 skall öka anslaget med 15 procent. Det som förut här föreslagits avser ett kommande verksamhetsår.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Lotterifonden är en egendomlig form av specialdestination inom budgetens ram. Den drabbas av precis samma kritik som man ur budgettekniska och budgetekonomiska synpunkter både kan och skall rikta mot varje form av specialdestination. Framför allt gör denna speciella typ av sådan destination varje bedömning av sa-

ken mer eller mindre omöjlig. Den flyttar över bedömningarna till låt mig säga fel departement.

Specialdestination av detta slag är för länge sedan en övergiven teknik i alla länder. Den har en intressant historisk bakgrund i detta land, en bakgrund som jag i varje fall inte känner mig särskilt bunden av. Det ansågs på sin tid vara synd att dubbla, att anordna lotterier och spela på lotterier. Detta är ju en för länge sedan övergiven synpunkt. I vissa sydamerikanska länder — men vi kan ju inte jämföra vårt land med dem — härrör den väsentliga statsinkomsten ur vissa statslotterier. Där har man vidtagit den försiktighetsåtgärden att den som vinner högsta vinsten får en snabb död, vilket är statsfinansiellt fördelaktigt.

För att göra denna synd mindre anstötlig, för att förvandla den till vad katolikerna kallar en from synd, pia fraus, har man knutit ihop kulturen och lotterispelandet. Det har blivit mindre tadelvärt att staten anordnar lotterier, eftersom detta sker för ett gott ändamål — för operor, symfoniorkestrar och teatrar av skilda slag.

Förlåt att jag säger det, men denna moraliska attityd, som skulle förvandla handlingens egentliga innebörd, är mogen att avskrivras så snart som möjligt. Skall man ha statslotterier — och det tycks man ju vara mycket intresserad av — i olika former, skall medlen i vanlig ordning gå in i statskassan. I den mån man sedan skall ge bidrag och anslag till kulturell verksamhet skall dessa bidrag och anslag behandlas på precis samma sätt, med samma utgångspunkter och med samma avvägningsmöjligheter som alla andra anslag. Den som kräver ökade bidrag till det ena eller andra ändamålet skall alltså vara beredd att få de statsfinansiella konsekvenserna av sitt anslagskrav öppet redovisade. Det är mycket lätt att komma ifrån detta genom att föra ett procentresonemang, som man så gärna gör.

Jag skulle alltså vilja helt avveckla hela denna teknik och göra det så fort som möjligt, men eftersom det inte lär

Ang. avsättning till lotterimedelsfonden
finnas något underlag för en sådan tankegång ännu, har jag vid behandlingen av denna sak i utskottet funnit, att Kungl. Maj:ts förslag i stort sett är godtagna. De är hyggligt behandlade i utskottet. Utskottet har gjort ett antal skrivningar av sådan art, att det väl egentligen inte finns mycket att tillägga.

Jag kommer därför, herr talman, att rösta med utskottet. Jag yrkar bifall till utskottets förslag och erinrar om att den som vill ha mera pengar måste skaffa pengarna någonstans, var de nu skall skaffas.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående vardera momentet av utskottets i den nu föredragna punkten gjorda hemställan.

I fråga om mom. a, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 24 och II: 38.

Därefter gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de beträffande mom. b förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Pålsson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Ang. avsättning till lotterimedelsfonden

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 112 mom. b, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Pålsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 106;

Nej — 17.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 113—115

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 116

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1959/60, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1959/60, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde; och

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1959/60, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Herr talmannen hemställde nu, att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan måtte få uppskjutas till kammarens sammanträde fredagen den 29 i denna månad.

Denna hemställan bifölls.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 23.37.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Torsdagen den 28 april

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollet för den 22 innevarande månad.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtande nr 81, andra lagutskottets utlåtanden nr 22 och 23, tredje lagutskottets utlåtanden nr 18 och 19 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 18 och 19.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernäringen i riket.

Beträffande detta utlåtande hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Sedermåra bifölls på gjord proposition vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Anmålde jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 184, till Koningen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernäringen i riket.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 26 bifölles även av andra kammaren.

Anmålde och bordlades en av herr *Sveningsson* under sammanträdet till herr talmannen avlämnad motion, nr 650, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 143, med förslag till ändringar i regeringsformen m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 10.04.

In fidem

K.-G. Lindelöw